

Uloga pedagoga u prevenciji rizičnih ponašanja kod djece i mladih

Bileta, Matea

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:282368>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

**ULOGA PEDAGOGA U PREVENCIJI RIZIČNIH PONAŠANJA KOD DJECE I
MLADIH**

Diplomski rad

IME I PREZIME STUDENTA: Matea Bileta

STUDIJ: jednopredmetni diplomski studij pedagogije

MENTOR: prof. dr. sc. Jasminka Zloković

Rijeka, 2015. godina

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. Rizična ponašanja i poremećaji u ponašanju.....	5
2.1. Rizična ponašanja u ranoj i predškolskoj dobi.....	6
2.2. Rizična ponašanja u razdoblju adolescencije.....	8
3. Prevencija rizičnih ponašanja.....	10
3.1. Povijesni razvoj prevencije.....	10
3.2. Prevencija u odgojno-obrazovnim i predškolskim ustanovama.....	12
3.2.1. Primarna prevencija u predškolskim ustanovama.....	13
4. Uloga pedagoga u prevenciji rizičnih ponašanja kod djece i mladih.....	14
5. Modeli prevencije.....	16
5.1. Prevencijska piramida.....	16
5.2. Model prevencije mladih u riziku.....	19
5.3. Intervencijski spektar– prevencija mentalnih i ponašajnih poremećaja.....	20
5.4. Model kontinuuma intervencija.....	21
5.5. Sveobuhvatni strategijski okvir učinkovitih preventivnih i rehabilitacijskih programa.....	22
6. Prevencija kroz partnerstvo sa roditeljima.....	23
7. Metodologija empirijskog istraživanja.....	24
7.1. Predmet istraživanja.....	24
7.2. Cilj istraživanja.....	25
7.3. Varijable istraživanja.....	26
7.4. Metoda istraživanja.....	26
7.5. Uzorak istraživanja.....	27
8. Rezultati istraživanja i interpretacija rezultata.....	28
8.1. Prevencija rizičnih ponašanja u predškolskim ustanovama.....	28
8.1.1. Pojavnost rizičnih ponašanja u predškolskim ustanovama.....	28
8.1.2. Preventivno djelovanje u predškolskim ustanovama.....	32
8.1.3. Preventivni rad pedagoga s djecom u predškolskim ustanovama.....	38
8.1.4. Preventivni rad pedagoga s roditeljima u predškolskim ustanovama.....	39
8.1.5. Osobna komponenta pedagoga u području prevencije rizičnih ponašanja kod djece u predškolskim ustanovama.....	40
8.2. Prevencija rizičnih ponašanja u osnovnim školama.....	42
8.2.1. Pojavnost rizičnih ponašanja u osnovnim školama.....	42
8.2.2. Preventivno djelovanje u osnovnim školama.....	45

8.2.3. Preventivni rad pedagoga s djecom u osnovnim školama	52
8.2.4. Preventivni rad pedagoga s roditeljima u osnovnim školama	54
8.2.5. Osobna komponenta pedagoga u području prevencije rizičnih ponašanja kod učenika u osnovnim školama	56
8.3. Prevencija u srednjoj školi.....	58
8.3.1. Pojavnost rizičnih ponašanja u srednjim školama	58
8.3.2. Preventivno djelovanje u srednjim školama	60
8.3.3. Preventivni rad pedagoga s učenicima u srednjim školama	65
8.3.4. Preventivni rad pedagoga s roditeljima u srednjim školama	66
8.3.5. Osobna komponenta pedagoga u području prevencije rizičnih ponašanja kod učenika u srednjim školama.....	67
8.4. Zajednička analiza s obzirom na mjesto zaposlenja pedagoga, odnosno s obzirom na vrstu ustanove (dječji vrtić, osnovna škola, srednja škola)	70
8.4.1. Pojavnost rizičnih ponašanja s obzirom na vrstu ustanove	70
8.4.2. Preventivno djelovanje s obzirom na vrstu ustanove	73
8.4.3. Preventivni rad pedagoga s djecom/učenicima s obzirom na vrstu ustanove.....	78
8.4.4. Preventivni rad pedagoga s roditeljima s obzirom na vrstu ustanove	79
8.4.5. Osobna komponenta pedagoga u području prevencije rizičnih ponašanja kod djece i mladih s obzirom na vrstu ustanove	81
9. Zaključak	83
10. Sažetak	86
11. Literatura	88
12. Prilozi	91
12.1. Protokol intervjua	91
12.2. Transkripti intervjua	92
12.2.1. Transkripti intervjua sa pedagogima u predškolskim ustanovama	92
12.2.2. Transkripti intervjua sa pedagogima u osnovnim školama	105
12.2.3. Transkripti intervjua sa pedagogima u srednjim školama	122

1. Uvod

Današnje stanje koje se uočava kod velikog broja djece i mladih bitno je drugačije. Brojni rezultati istraživanja pokazuju kako se povećao postotak djece, mladih i odraslih s različitim oblicima rizičnih ponašanja, čije manifestacije ozbiljno narušavaju normalan razvoj osobe.

Sve je više djece koja se moraju nositi s tjeskobom, s problemima u školi i učenju, s problemima u obitelji, psihosomatskim bolestima, poremećajima prehrane, s različitim oblicima autizma. Prisustvo brojnih psihičkih, socijalnih i ekonomskih stresora dovodi do povećanja broja zanemarivanja i zlostavljanja djece, do porasta nasilja među mladima i prema njima, kriminaliteta djece i mladih, zloupotrebe sredstava ovisnosti, porasta beskućništva, siromaštva, itd. Jedno utiče na drugo, a djeci je potrebna pomoć. Baš u periodu osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja, ako se pravovremeno ne reagira, rizična ponašanja mogu prerasti u vidljive poremećaje u ponašanju. I obitelji i odgojno-obrazovne institucije moraju naći način da pomognu djeci u rješavanju problema na koje nailaze, ali i preveniraju nastanka određenih problema u ponašanju kod djece i mladih.

Tu je uloga pedagoga dragocjena, tim više što je on često u nekim školama i jedini stručni suradnik.

S obzirom da u Hrvatskoj, ali ni izvan nje ne postoje istraživanja o ulozi pedagoga u prevenciji rizičnih ponašanja u odgojno-obrazovnim ustanovama, od velike je vrijednosti ovim radom/istraživanjem saznati i prikazati mišljenja pedagoga o pojavnosti rizičnih ponašanja, provedbi prevencije te njihovoj ulozi, uključenosti i kompetencijama koje posjeduju u prevenciji rizičnih ponašanja kod djece i mladih u odgojno-obrazovnim ustanovama. Stoga je cilj ovog rada ispitati stavove, mišljenja i uvjerenja pedagoga o pojavnosti rizičnih ponašanja te provedbi prevencije u predškolskim i odgojno-obrazovnim ustanovama te na temelju prikupljenih informacija pružiti prikaz uloge pedagoga u području prevencije rizičnih ponašanja.

Ovaj rad podijeljen je u tri dijela, teorijski i empirijski dio, te zaključak. U prvom dijelu rada definiran je pojam poremećaja u ponašanju/rizičnih ponašanja kod djece i mladih, dan je prikaz preventivne djelatnosti kroz povijest, opisana je primarna prevencija u odgojno-obrazovnim ustanovama, uloga pedagoga u odgojno-obrazovnom procesu i preventivnom procesu, a zatim prikazano i opisano pet modela prevencije i rane intervencije koje pedagog u

skladu sa svojim iskustvima i kompetencijama može upotrijebiti kao metodu kojom će prevenirati rizična ponašanja kod djece/učenika. Osim toga, u prvom dijelu rada ukazano je i na važnost suradnje sa roditeljima u cilju prevencije rizičnih ponašanja kod djece i mladih.

Drugi dio rada je u potpunosti usmjeren na provedeno istraživanje, a u njemu su detaljno predstavljene svi relevantni aspekti metodologije provedenog istraživanja, izneseni rezultati te je dana njihova interpretacija.

Zadnji dio rada predstavlja zaključak u kojem su izneseni ključni nalazi.

2. Rizična ponašanja i poremećaji u ponašanju

Neki ljudi u određenom periodu života mogu manifestirati probleme u ponašanju u određenim situacijama ili kontekstu. Međutim, ti problemi, odnosno takva ponašanja neće se tretirati kao "rizična" ili "poremećena" ponašanja. Godine 1986. Bregant navodi tri kriterija po kojima određene osobe možemo definirati kao osobe koje imaju poremećaj u ponašanju. One se svojim ponašanjem izdvajaju iz šireg okvira uobičajenog ponašanja, njihovo ponašanje je štetno i potencijalno opasno za okolinu te uzrok postojanja njihova ponašanja možemo pretpostaviti (Manzoni, 2010). Takvo ponašanje se shvaća kao antisocijalna pojava, odnosno kao ponašanje kojim namjerno nanosimo povrede ljudima ili vlasništvu (Zloković, 2004). Većina stručnjaka se slaže da je takvo ponašanje uzrokovano biološkim i psihološkim činiteljima. Kada kažemo biološki, pretpostavljamo određeni moždani defekt, infektivni poremećaj, biokemijsku neravnotežu ili genetske predispozicije. Sa psihološkog stajališta govori se o poremećajima koji su nastali djelovanjem okoline i poremećajima koji su posljedica emocionalnog razvoja ličnosti. Takva okolina ne pruža osobi pozitivne identifikacije, niti pobuđuje mehanizme koji određuju pravilan odnos prema vlastitoj ličnosti. Poremećaji koji su posljedica emocionalnih uvjeta dovode do gubitka sposobnosti socijaliziranog realiziranja svojih potreba koji se ostvaraju putem izbjegavanja obveza i kršenja društvenih normi. Međutim, ovim faktorima svakako moramo pridodati i okolišne faktore, posebice odgojne zapuštenosti, u kojima se pojedinac razvija (Manzoni, 2010). Uzrok mogu biti i roditelji koje ne postavljaju ili nisu u stanju postaviti jasne granice i pravila ponašanja. Veliki broj stručnjaka se slaže da je sve više poremećaja u ponašanju uzrokovano manjim ograničenjima roditelja nad djecom, manjim očekivanjima i manjim autoritetom (O'Regan, 2008). Demoskopska istraživanja ukazuju i na tendenciju smanjivanja prijenosa bitnih vrijednosti djeci od strane roditelja, što može dovesti do rizičnih ponašanja koja s vremenom ako se ne poradi na njima mogu prerasti u poremećaje u ponašanju (Hoblaj, 2007). Osim navedenih uzroka, važno je znati da na rizična ponašanja i poremećaje u ponašanju utječu i dimenzije ličnosti same osobe. Svaki pojedinac zauzima određene stavove i donosi rješenja ovisno o svojim karakteristikama ličnosti. S obzirom na njih može se govoriti o pogodnijim mogućnostima, odnosno na neke se ličnosti lakše „prihvati“ rizično ponašanje. Zbog toga su za proučavanje poremećaja u ponašanju važne individualne razlike u psihološkim procesima i psihičkim osobinama, jer se ti procesi različito isprepliću i djeluju na svaku osobu pojedinačno (Manzoni, 2010). To dokazuje i longitudinalno istraživanje

A.Thomasa i S. Chessa koji su na šestomjesečnim bebama uvidjeli da je temperament jedan od prediktora agresivnosti (Vasta, 1998 prema Zloković, 2004).

Brojni su kompleksni razlozi za rizično ponašanje odnosno poremećaje u ponašanju, koji mogu biti uvjetovani razvojnim ili sociološkim čimbenicima, međutim najčešće su kombinacija jednog i drugog. Prema Manzoni (2010), sva ta rizična ponašanja i poremećaje u ponašanju možemo uočiti i dijagnosticirati u dojenačkoj dobi, djetinjstvu ili adolescenciji. Važno je spomenuti i da su djeca koja uporno iskazuju rizično ponašanje, djeca kod kojih uobičajena pravila discipline (nagrada i posljedica) ne djeluju. Kada se njihovo ponašanje opomene, oni najčešće ignoriraju osobu koja im je to uputila, nasmiješe joj se ili kažu da se ispričavaju, ali nakon nekoliko minuta ponove isto ponašanje (O'Regan, 2008).

Kod rizičnih ponašanja, odnosno poremećaja u ponašanju značajne su i spolne razlike. Kod dječaka, češći su poremećaji u ponašanju, dok djevojčice iskazuju manje fizičkih poremećaja u ponašanju, ali više agresija socijalne prirode namijenjenih istom spolu (Zloković, 2004). Istraživanje provedeno Uпитnikom Centra za kontrolu bolesti i prevenciju rizičnih ponašanja mladih u kojem je sudjelovalo 674 učenika i učenica (11-15 godina) pokazalo je da su ispitanici uključeni u višestruka rizična ponašanja (upotreba alkohola, pušenje, korištenje marihuane, fizičke borbe, razmišljanje o samoubojstvu, nošenje oružja u školu), ali i da su djevojke u neka rizična ponašanja uključene više nego dječaci (Stevens i Griffin, 2001 prema Bašić, Koller-Trbović, Uzelac, 2004).

2.1. Rizična ponašanja u ranoj i predškolskoj dobi

Danas je znanstveno potvrđeno da se emocionalni problemi, rizična ponašanja i poremećaji u ponašanju mogu pojaviti već u predškolskoj dobi, dok dijete još nije ni krenulo u školu (Opić, Jurčević-Lozančić, 2008). Longitudinalno istraživanje provedeno od 1986. do 1992. godine na uzorku djece od 4 do 16 godina je već kod male djece utvrdilo čimbenike rizika koji mogu utjecati na kasniji razvoj poremećaja u ponašanju (Achenbach i suradnici, 1995 prema Opić, Jurčević-Lozančić, 2008). Autorice Ljubetić, Mandarić i Zubac u svom radu *"Ustanove ranog i predškolskog odgoja – polja primarne prevencije poremećaja u ponašanju"* navode kako postoje brojne kvalifikacije poremećaja u ponašanju djece i mladih te kako se kod djece predškolske dobi, jedna od najkorištenijih dijeli na dvije skupine poremećaja u ponašanju.

Prva skupina odnosi se na *eksternalizirano-pretežito aktivne poremećaje u ponašanju* koji se odnose na nedovoljno kontrolirana i na druge usmjerena ponašanja (nametljivost, hiperaktivnost, laganje, neposlušnost, prkos kod manje djece). Druga skupina uključuje *internalizirano-pretežito pasivne poremećaje u ponašanju* kao što su ponašanja koja su pretjerano kontrolirana i usmjerena prema sebi te je dijete tada najčešće previše plašljivo, povučeno, a ponekad i nemarno (Ljubetić, Mandarić, Zubac, 2010). Osim ove podjele, važno je spomenuti i podjelu autorica Bašić, Koller-Trbović i Žižak (2001 prema Ljubetić, Mandarić, Zubac, 2010). Ta podjela se sastoji od tri skupine poremećaja:

- 1.) *Poremećaji u socijalnom razvoju*: agresivnost, nametljivost, prkos, laž, povučenost, lijenost;
- 2.) *Poremećaji u emocionalnom razvoju*: strah, plašljivost, depresija, ljutnja, plačljivost
- 3.) *Poremećaji navika koji se manifestiraju na tjelesnom planu*: poremećaji eliminacije, spavanja, govora, prehrane, motorike, neobična ponašanja i stereotipne radnje.

Za ponašanje djece rane i predškolske dobi, bez obzira koliko nam se to ponašanje činilo loše, u većini slučajeva neadekvatno je upotrijebiti termin "poremećaj u ponašanju". Taj termin treba što manje koristiti kako bi se izbjegle predrasude i etiketiranje, ali ponajviše s obzirom da su neki od prethodnih problema u ponašanju (plašljivost, povučenost i dr.) ponekad normalni za taj razvojni period djeteta te ih je moguće ukloniti različitim pedagoškim postupcima, ali i prilagođavanjem odgojnog konteksta stvarnim potrebama djece (Ljubetić, Mandarić, Zubac, 2010). Naime, dijete ponekad u toj dobi može iskazivati agresivno ponašanje jer želi dobiti neku igračku koju ima drugo dijete, a agresivno je jer u toj dobi još uvijek nema razvijene socijalne kompetencije s kojima bi tu igračku dobilo na prihvatljiviji način. Možemo reći kako je agresivnost dio ponašanja svakog pojedinca te u tom periodu djetetova života spada u njegovu svakodnevicu kao i bilo koje drugo ponašanje/aktivnost, bila to igra, ili nešto drugo (Haug-Schnabel 1997 prema Ljubetić, Mandarić, Zubac, 2010). Upravo iz tog razloga, autorice Ljubetić, Mandarić i Zubac (2010) navode kako je takva ponašanja puno bolje nazvati manama u ponašanju. Ako se takva neprimjerena ponašanja, unatoč preventivnom djelovanju počnu češće i intenzivnije pojavljivati i predstavljati preveliku i učestalu opasnost za djecu i okolinu, tada ih je moguće nazvati poremećajima, odnosno prihvatljivijim terminom rizična ponašanja.

2.2. Rizična ponašanja u razdoblju adolescencije

Različiti oblici rizičnih ponašanja i poremećaja u ponašanju mogu se manifestirati već kod djece predškolske i rane školske dobi, a nagli rast ove pojave događa se upravo u razdoblju adolescencije. Sami rezultati istraživanja ukazuju da se svakog dana 17 152 srednjoškolaca uklanja s nastave zbog lošeg ponašanja (Bašić, 2009). Adolescencija predstavlja razdoblje u kojem dijete sazrijeva u odraslu osobu. U tom razdoblju dijete se prvi put susreće s brojnim intenzivnim fizičkim, emocionalnim, psihosocijalnim i kognitivnim promjenama. Te promjene ga ponekad zbunjuju, ali i dovode do brojnih novih otkrića. Adolescenti polako iza sebe ostavljaju svoje djetinjstvo, sigurnost obiteljskog doma i preuzimaju odgovornosti odraslih. Tražeći svoj novi identitet i samostalnost, često se sukobljavaju sa odraslima, posebice roditeljima, koje često vide kao osobe koje ih nasilno zadržavaju u djetinjem dobu, govoreći im što da čine i ograničavajući im slobodu (Buljan-Flander, 2013). Ljiljana Mešić-Blažević u svom radu *"Pedagoška prevencija poremećaja u ponašanju adolescenata"* navodi da s obzirom da adolescenti nisu u tom za njih stresnom razdoblju u potpunosti razvili svoj identitet, imaju snažnu potrebu pripadati i uklopiti se u skupinu vršnjaka sličnih interesa te da problem nastaje ako su ti vršnjaci skloni rizičnom ponašanju (Mešić-Blažević, 2007).

Unatoč tome što škola koja kroz svoje odgojno-obrazovno djelovanje za cilj ima razvoj mladih osoba u zdrave i kompetentne osobe, i ona ponekad uz ostale rizične faktore, može pogodovati razvoju rizičnih ponašanja. Brojna djeca i adolescenti je često doživljavaju prijatnom i svojim velikim "neprijateljem", vide je kao mjesto neuspjeha, u njoj ne postižu dobre rezultate, što s vremenom dovodi do gubitka samopoštovanja i samopouzdanja. Često se pojavljuje i problem koji se odnosi na preopterećenost učenika školskim programom, a osjećaju neuspjeha i nelagode ponekad u prilog ne ide ni podrška i poticaj nastavnika, koji ponekad i u potpunosti izostaje. Takvo školsko ozračje za učenika postaje velik izvor frustracija, a time i rizik za početak različitih oblika neprihvatljivih ponašanja. *"Suočeni s mnogim razvojnim promjenama: biološkim, kognitivnim, emocionalnim i socijalnim, s kojima se teško nose, adolescenti često ulaze u rizična ponašanja i time, na određeni način, traže rješenja za probleme koje proživljavaju tijekom ove stresne životne dobi"* (Mešić-Blažević, 2007: 302).

Tijekom adolescencije manifestira se širok spektar različitih oblika rizičnih ponašanja i poremećaja u ponašanju, a škola je prvo mjesto na kojem se takva ponašanja uočavaju. Ti oblici rizičnih ponašanja mogu se pojaviti izolirano, ili češće kao kombinacija, osobito težih

oblika. Među promatranim oblicima rizičnih ponašanja učenika srednjih škola po svojoj učestalosti ističu se (Meščić-Blažević, 2007: 303):

- *Izbjegavanje nastave i zanemarivanje školskih obveza (učestalo neopravdano izostajanje s nastave – markiranje, slab školski uspjeh, ometanje nastave i sl.)*
- *Agresivno ponašanje manifestirano slijedećim oblicima: psovanje, vrijeđanje drugih osoba, namjerno uništavanje imovine, sudjelovanje u tučnjavama i nasilju prema drugima, sudjelovanje u krađama i sl.*
- *Konzumiranje različitih lakših sredstava ovisnosti, ali i težih droga*
- *Rizična seksualna ponašanja (prerana seksualna aktivnost, učestalo mijenjanje partnera uz nepotpuno znanje o reproduktivnom zdravlju dovode do maloljetničkih trudnoća i širenja spolno prenosivih bolesti).*

Adolescencija je razdoblje obilježeno velikim rizikom za mlade osobe koje tada mogu vrlo lako ući u rizična ponašanja, a koja im kako navodi Ljiljana Meščić-Blažević (2007) ograničavaju izbor i sužavaju mogućnosti u kasnijem životu. Naravno, nije svako ponašanje koje odstupa od uobičajenog u određenom trenutku i rizično odnosno poremećaj u ponašanju. Da bi neki oblik ponašanja nazvali poremećajem u ponašanju, takav se model ili kombinacija neprimjerenih ponašanja treba ponavljati određeno vrijeme. Rizično ponašanje se ponekad smatra normalnim i prolaznim dijelom odrastanja jer na taj način mladi ispituju granice dopuštenog. Postoji opravdana zabrinutost da adolescenti ulaskom u rizična ponašanja narušavaju svoj daljnji psihosocijalni razvoj. Da bi se to spriječilo veoma je važno što prije početi sa različitim preventivnim djelatnostima / primarnom prevencijom kako bi se mlade osobe okrenule pozitivnim društvenim vrijednostima.

Ključ za dugoročan uspjeh je rano otkrivanje rizičnih ponašanja. Što se prije krene u sprječavanje i otklanjanje rizičnih ponašanja, veća je vjerojatnost da će se takva ponašanja u potpunosti smanjiti i nestati. Stoga je uloga roditelja, ali i škole/vrtića da pomognu djetetu snaći se i prilagoditi novim situacijama (O'Regan, 2008). *"Predškolske ustanove i škole pružaju mogućnost ranog otkrivanja odstupanja u zdravom razvoju, predviđanju budućih poremećaja u ponašanju te provođenja primarno preventivnih i rano interventivnih aktivnosti. Vrlo je važno da obje ustanove (predškolska ustanova i škola) preventivno djeluju što je prije moguće, jer svako odgađanje rješavanja problema može dovesti do njegova porasta, odnosno do daljnjeg razvoja poremećaja u ponašanju"* (Opić, Jurčević-Lozančić, 2008: 182). Rano uključivanje dječjeg vrtića i škole u primarnu prevenciju rizičnih ponašanja ima pozitivne

utjecaje na psihosocijalni razvoj djeteta i prihvaćanje pozitivnih životnih stilova (Zloković, 2004).

U nadolazećim poglavljima više će biti riječ o prevenciji rizičnih ponašanja.

3. Prevencija rizičnih ponašanja

3.1. Povijesni razvoj prevencije

Termin prevencije koji danas prepoznajemo u suvremenom društvu razvijen je još u dalekom 15. stoljeću, s ciljem da se naglase mjere opreza i spriječe određene opasnosti (Bašić, 2009). Povijesno gledano za začetak prevencije odnosno preventivnog djelovanja najzaslužnije je javno zdravstvo. Opće prihvaćeni model prevencije iz javnog zdravstva sastojao se od tri preventivne aktivnosti. Prva aktivnost odnosila se na identificiranje štetnih čimbenika, njihovo mijenjanje i neutraliziranje; druga na jačanje osoba da budu otporne na te čimbenike, te treća na učinkovito preveniranje prijenosa štetnih čimbenika na osobe.

Brojni autori naglašavaju da je za razvoj prevencije kao djelatnosti najznačajnije 19. stoljeće, tj. razdoblje nakon Prvog svjetskog rata. Tada su brojni socijalni reformisti, volonteri i organizacije Caritasa poticali razne akcije i programe za djecu i obitelji. Te djelatnosti (programi i akcije) rezultirale su prvim besplatnim profesionalnim, medicinskim promatranjima i procjenama te zdravstvenim edukacijama za učitelje i djecu koja su pohađala školu. U tadašnje škole postepeno su uvedeni besplatni obroci za učenike, savjetovališta, različiti stručni obrazovni programi (rekreacijski i socijalno-razvojni) te posebni razredni odjeli za djecu koja su bolovala od različitih bolesti i djecu s određenim hendikepima (Bašić, 2009).

Kroz brojnu literaturu i praksu velika su znanja o prevenciji preuzeta ili naučena iz područja javnog zdravstva te se s vremenom preventivna djelatnost usmjerila i na područje obrazovanja, pravosuđa, socijalne skrbi i policije. Na ova područja se usmjerila ponajprije iz razloga što su određeni slučajevi bili u području mentalnog zdravlja, delikvencije, zlouporabe različitih opijata, maloljetničkih trudnoća, zlostavljanja te različitih poremećaja u ponašanju i rizičnih ponašanja djece i mladih. Model prevencije javnog zdravstva nije uvijek bio u potpunosti ostvariv, odnosno nije uvijek davao najbolje rezultate. Početkom 20. stoljeća javno

je zdravstvo svoju preventivnu djelatnost pokušalo usmjeriti na prevenciju mentalnih bolesti. Profesor psihijatrije, Adolf Meyer je u to vrijeme smatrao kako su mentalni i emocionalni poremećaji rezultat socijalnih iskustava tijekom života te da prevenciju treba usmjeriti na adekvatno odgajanje djece, u uvjetima koji će osigurati manje stresa za roditelje (Bašić, 2009). Naglasak se stavljao na edukaciju siromašnih majki kako bi bile bolji roditelji, a njihova bi djeca na taj način izbjegla opasnost ulaska u kriminal. Kako bi se ojačale roditeljske vještine, otvorili su se i brojni centri za savjetovanje roditelja.

Ovo stoljeće karakteristično je i za razvoj odgojno-obrazovne prevencije.

Na samom početku 20. stoljeća pojavljuju se tzv. *obilazeći učitelji*, prethodnici današnjih stručnih suradnika u školama, koji počinju podučavati nastavnike o različitim preventivnim djelatnostima. Njihove aktivnosti bile su usmjerene prema razvijanju socijalnih vještina kod učenika te na aktivno djelovanje na školsko okruženje koje će biti poticajno za djecu i koje će promovirati socijalni i akademski razvoj djece (Bašić, 2009). Tada je izrađen i preventivni kurikulum koji je bio namijenjen učiteljima koji su trebali poraditi na povećanju samopouzdanja te poboljšanju društvenog funkcioniranja djece. Iz tog kurikuluma nastali su i specijalni programi usmjereni na učenike sa visokorizičnim ponašanjima (Durlak, 1997 prema Bašić, 2009). U 20. stoljeću nastaju i pravi, koncentrirani preventivni naponi u SAD-u kroz pokret mentalne higijene, socijalnih reformi u servisima za mlade i prvim savjetovanišnim klinikama za djecu (Weisz i sur., 2005 prema Bašić, 2009). U to vrijeme započinju i edukacije velikog broja preventivnih profesionalaca s obzirom na uočenu veliku razliku između broja ljudi koji traže pomoć i onih koji im mogu pomoći.

Razvoj preventivne djelatnosti u posljednja dva desetljeća doveo je i do redefiniranja konceptualnih pristupa, prvenstveno jer je znanstvena osnova velikim dijelom unaprijeđena. Osim u području zdravstva, posebno mentalnog zdravlja i "*sudbeni autoriteti preuzimaju veći udjel u području prevencije, posebno delikvencije djece i mladih te kriminaliteta uopće*" (Bašić, 2009: 77). Kao rezultat tog višegodišnjeg napretka i potrebe da se veliki broj istraživanja o uspješnosti preventivnih programa, strategija i modela prevencije objedini u jednu znanstvenu disciplinu nastaje *Prevenzijska znanost*. Ona predstavlja relativno novu interdisciplinarnu znanost koja ima ulogu promovirati prevenzijska znanja i njihovo korištenje u preventivnoj praksi (Bašić, 2009).

3.2. Prevencija u odgojno-obrazovnim i predškolskim ustanovama

Poremećaji u ponašanju te učestala pojava rizičnih ponašanja kod djece i mladih danas izaziva veliku pozornost različitih znanstvenih disciplina u čijem je središtu proučavanja čovjek i njegovi obrasci ponašanja (Meščić-Blažević, 2007). Jedna od znanosti koja se bavi ovim fenomenom je i pedagoška znanost. Pedagoška praksa potvrđuje da u našem društvu danas ima sve više djece i mladih s određenim rizičnim ponašanjima i poremećajima u ponašanju.

Sami podaci državnog odvjetništva pokazuju kako je 2006. godine broj kaznenih djela maloljetnih počinitelja u Republici Hrvatskoj u odnosu na 2005. godinu porastao za 7,6 % (Berc, 2009). Također, prema procjenama prevalencije problematičnih ponašanja mladih od 14 do 17 godina, u američkom društvu je 30 % mladih uključeno u višestruka rizična ponašanja koja ih vode do visokog rizika s izuzetno negativnim posljedicama, 35 % mladih eksperimentira s različitim aktivnostima koje jako utječu na njihovu budućnost, 35 % mladih je u niskom riziku s obzirom na njihova sadašnja ponašanja (Drayfoosova 1997 prema Bašić, Koller-Trbović, Uzelac, 2004). Upravo se zato u odgojno-obrazovnim ustanovama sve više stavlja naglasak na prevenciju rizičnih ponašanja koja se može definirati kao *"proces kojim se želi smanjiti incidencija i prevalencija poremećaja u ponašanju te rizičnih ponašanja djece i mladih"* (Bašić, 2012: 12).

Posljednjih nekoliko godina sve je više preventivnih programa u školama te iako su oni vremenski ograničeni, istraživanja su pokazala da dovode do smanjenja poremećaja u ponašanju (Shapiro, 2002). Biglan i suradnici (2004 prema Mihić, Novak, Bašić 2011) u svojim su znanstvenim radovima opisali brojna istraživanja čija je evaluacija ukazala na mogućnost da se uz ulaganja u preventivne programe stvaraju zdravije zajednice, u kojima je puno manji broj mladih osoba sklon rizičnim ponašanjima kako što je konzumiranje alkohola, pušenje, depresija i sl.

O prevenciji se najčešće govori kao o piramidi primarne, sekundarne i tercijarne prevencije (Van der Stel, 1998, Resman, 2000, Nacionalna strategija poremećaja u ponašanju, 2009 prema Pažin-Ilakovac 2012), a sinonim za primarnu prevenciju je ujedno i pedagoška prevencija (Opić, Lozančić, 2008 prema Pažin-Ilakovac, 2012). Suvremeni pristupi u prevenciji poremećaja u ponašanju djece i mladih zasnovani su na konceptu faktora rizika i zaštitnih faktora, odnosno na reduciranju rizičnih i jačanju zaštitnih čimbenika koji se mogu odnositi na vlastiti temperament, vještine rješavanja problema, dobar odnos sa roditeljima,

povezanost u obitelji, stabilnu obitelj, dobre odnose sa vršnjacima, sigurnu okolinu, pozitivan stav prema školi, motiviranost za učenje i puno drugih čimbenika. Jačanje tih zaštitnih čimbenika od najranije dobi djeteta je zapravo smisao primarne prevencije kroz koju će se razviti otpornost i sposobnost mladih da steknu sposobnost odupiranja brojnim rizicima, pritiscima i izazovima koji se stavljaju pred njih u različitim životnim i razvojnim fazama.

Misija svake odgojno-obrazovne institucije trebala bi biti odgojiti i obrazovati djecu/učenike kako bi postali odgovorni, socijalno vješti, zdravi, brižni kompetentni građani koji svojim znanjima i vještinama doprinose zajednici (Kranželić, Ferić-Šlehan, 2008). U skladu s navedenim, primarnu ili tzv. pedagošku prevenciju možemo definirati kao skup odgojno-socijalnih postupaka, mjera i aktivnosti kojima je cilj pokušati spriječiti nastanak i razvoj rizičnih ponašanja. Njena zadaća je *"kod mladih osoba razvijati adekvatne socijalne vještine i kompetencije te pozitivne modele ponašanja koji će im omogućiti lakše suočavanje i odupiranje mnogobrojnim pritiscima kojima su izloženi tijekom odrastanja"* (Meščić-Blažević, 2007: 301). Stoga je važno da u preventivnu djelatnost bude uključeno jačanje prethodno navedenih zaštitnih faktora te osnaživanje i zadovoljavanje osnovnih psiholoških potreba djeteta/mlade osobe.

3.2.1. Primarna prevencija u predškolskim ustanovama

S obzirom na rezultate brojnih istraživanja i činjenicu da suplementi određenog ponašanja najbolje pokazuju pojavu budućeg poremećaja u ponašanju, kako bi se prethodni poremećaji u ponašanju ili rizična ponašanja spriječila, uklonila ili umanjila, jako je važno sa prevencijom krenuti od najranije dobi. To će se najbolje postići kroz primarnu prevenciju u predškolskoj ustanovi. Predškolska ustanova uz roditeljski dom je prva životna sredina predškolskog djeteta; ne samo tzv. "čuvalište" djece, već je ona danas ustanova čija je uloga osigurati kvalitetnu skrb te odgoj i obrazovanje djece do njihovog polaska u školu. Kroz svoj rad nastoji osigurati poticajno okruženje za djecu, zadovoljiti djetetove potrebe, a sve u cilju zadovoljavanja i razvijanja njihovih potencijala. To prvenstveno mora raditi u suradnji, kroz partnerski odnos sa roditeljima djece koja polaze vrtić, ali i sa lokalnom zajednicom. To je zapravo i polazište za razvoj predškolske ustanove kao ustanove primarne prevencije rizičnih ponašanja djece rane i predškolske dobi, ustanove koja djelovanjem i predanošću svojih djelatnika (stručnih suradnika, odgajatelja, ravnatelja) mora stvoriti preduvjet za zdravi

psihosocijalni razvoj djece od malih nogu (Ljubetić, Mandarić, Zubac, 2010). Stručnjaci (odgajatelji i stručni suradnici) u predškolskim ustanovama moraju znati prepoznati obitelji i djecu u riziku te provesti preventivne programe koji taj rizik mogu umanjiti i/ili ukloniti.

Primarna prevencija u predškolskim ustanovama biti će najučinkovitija kroz poticanje djetetovog cjelokupnog razvoja posebno stavljajući naglasak na njegovu socijalizaciju i razvoj socijalnih kompetencija. U predškolskim ustanovama primarna prevencija se prvenstveno odnosi na podizanje razine kvalitete življenja djece i ostalih u ustanovi, a to će se postići stalnim ulaganjem u humanizaciju prostora, obogaćivanje materijalnih uvjeta, omogućavanje vršnjačke interakcije, izgradnju kulture ustanove, odsustvo prisile te percipiranjem roditelja kao ravnopravnih partnera u radu ustanove (Ljubetić, Mandarić, Zubac, 2010).

Od izuzetne je važnosti je da i predškolska ustanova i škola preventivno djeluju što je prije moguće, jer svako odgađanje rješavanja problema može dovesti do njegova porasta, odnosno do daljnjeg razvoja rizičnih ponašanja koja onda mogu prerasti i u teške poremećaje u ponašanju. Ti poremećaji u ponašanju tada se više ne mogu riješiti primarnom, a ni sekundarnom prevencijom, već je tada potrebno kurativno djelovanje (terapijski program) što ne bi trebalo biti ni u čijem interesu.

4. Uloga pedagoga u prevenciji rizičnih ponašanja kod djece i mladih

"Kada govorimo o prevenciji rizičnih ponašanja kod djece i mladih, najčešće se naglasak stavlja na stručne suradnike kao nositelje preventivnih aktivnosti" (Opić, Jurčević-Lozančić, 2008: 183). Pedagozi su jedni od najaktivnijih sudionika u životu djece i mladih te se pred njih postavlja zahtjev i izazov za organiziranjem učinkovitog sustava ranog prepoznavanja simptoma i otkrivanja rizičnih ponašanja kod djece i mladih (Zloković, Vrcelj, 2010).

Pedagog, kao jedan od osnovnih nositelja razvojno-pedagoške djelatnosti, te kao jedan od najzastupljenijih stručnih suradnika u školama i vrtićima ostvaruje svoju pedagošku ulogu kroz različite aktivnosti tj. područja rada pedagoga (Jurić i suradnici, 2001:33):

- *Priprema za ostvarenje plana i programa odgojno – obrazovne ustanove* gdje se uloga pedagoga očituje u općem planiranju i organiziranju rada, izvedbenom planiranju i programiranju te ostvarivanju uvjeta za realizaciju programa, odnosno za realizaciju planiranih i organiziranih aktivnosti.
- *Neposredno sudjelovanje u odgojno – obrazovnom procesu* gdje se uloga pedagoga odnosi na upis učenika i formiranje razrednih odjela, uvođenje inovacija i novina, praćenje i izvođenje odgojno – obrazovnog rada, rad s učenicima s posebnim potrebama, savjetodavni rad, profesionalna orijentacija učenika te zdravstvena i socijalna zaštita učenika. Ove aktivnosti utječu i na ostvarivanje uloge pedagoga u prevenciji rizičnih ponašanja kod djece.
- *Praćenje i vrednovanje odgojno – obrazovnog procesa, njegovih sudionika i ostvarenih rezultata* koje se odnosi se na unutarnje ili pedagoško vrednovanje istoga ili vanjsko institucionalno vrednovanje.
- *Osposobljavanje i stručno usavršavanje odgojno – obrazovnih djelatnika* odnosi se na osobno stručno usavršavanje i stručno usavršavanje djelatnika (nastavnika ili odgajatelja).
- *Informacijska i dokumentacijska djelatnost* gdje se uloga pedagoga ostvaruje kroz upotrebu informacijske tehnologije, kroz bibliotečno područje te kroz dokumentacijsku djelatnost.

Neka od navedenih područja rada pedagoga, odnosno neke od ovih aktivnosti su od velike važnosti za ostvarivanje uloge pedagoga u prevenciji rizičnih ponašanja kod djece i mladih. Jedno od važnijih područja je upravo neposredan rad sa učenicima/djecom. Autorice Bizjak-Igrec, Galić i Fejdetić (2014) navode kako se neposredan odgojno-obrazovni rad odnosi na praćenje i rad s učenicima s poteškoćama u učenju i ponašanju; pružanje savjetodavne pomoći onoj djeci/učenicima kojima je potrebna pomoć u različitim odgojno-obrazovnim situacijama koje se najčešće odnose na izbjegavanje dolaska na nastavu, bježanje iz škole, dugotrajne izostanke s nastave, neprimjerena i nasilna ponašanja, pomoć u učenju i sl. Ova ponašanja zapravo i ulaze u područje rizičnih ponašanja koja se najčešće pojavljuju u odgojno-obrazovnim ustanovama, a koja i spominju ispitanici/stručni suradnici pedagozi koji su sudjelovali u ovom istraživanju. I autor Vuković (2003) u svom znanstvenom radu *"Pedagog između tradicije i inovacija"* osim prethodnih aktivnosti/područja rada pedagoga, kao aktivnosti navodi i pedagogova akcijska istraživanja, suradnju u ostvarivanju programa

zdravstvene, socijalne, ekološke i kulturalne zaštite učenika, ostvarivanje programa i projekata u školi radi preventivnog djelovanja i unaprjeđivanja odgojno-obrazovne komunikacije te ostale poslove pedagoga.

Autorica Pažin-Ilakovac (2012) u svom znanstvenom radu "*Školski programi prevencije poremećaja u ponašanju*" ističe kako su voditelji školskih preventivnih programa najčešće pedagozi ili drugi stručni suradnici koje škola ima, ili u manjim slučajevima to mogu biti učitelji/nastavnici različitih struka.

5. Modeli prevencije

U posljednjih 20-tak godina prošlog stoljeća te početkom 21. stoljeća i u svijetu i u Hrvatskoj osmišljeni su različiti načini/modeli prevencije poremećaja u ponašanju ili rizičnih ponašanja kod djece i mladih. Ti su modeli bili od velike važnosti kako bi prevencijska djelatnost zaživjela te dovela do pozitivnih ishoda. Oni u sebi imaju djelatnosti kao što je prevencija, rana intervencija i tretman/rehabilitacija. Kao takvi, doprinose poimanju prevencije kao praktične i znanstvene discipline te mogu uvelike pomoći stručnim suradnicima pedagozima u unaprjeđivanju i razvoju njihove uloge u prevenciji rizičnih ponašanja kod djece i mladih. Postoji velik broj modela prevencije, a pedagozi mogu izabrati model koji najviše odgovara njihovu radu u odgojno-obrazovnoj ustanovi.

S obzirom na velik broj modela, u nastavku rada biti će prikazano pet modela prevencije.

5.1. Prevencijska piramida

U Hrvatskoj se ovaj model pojavljuje 80-tih godina 20. stoljeća, a temelji se na suradnji i radu s roditeljima djece koja polaze osnovnu školu. Model se sastoji od tri razine prevencije (Bašić, 2009). Prva razina se odnosi na primarnu prevenciju koja proizlazi iz suradnje i rada s roditeljima i onda kada problemi kod djece ne postoje. Druga razina obuhvaća sekundarnu prevenciju kada se određeni problemi tek nadziru, dok treća razina obuhvaća tercijarnu prevenciju kada su se već pojavili određeni problemi u ponašanju djece tijekom školovanja. S obzirom da se ovaj model sastojao od primarne, sekundarne i tercijarne prevencije, one su

smještene unutar tri razine piramide koja je građena od dna (početka) - primarna prevencija, pa sve do njenog vrha - tercijarna prevencija.

Ovaj model ima svoju podlogu i u procjeni određenih autora, prema kojima u razvijenim zemljama najveći dio populacije čine mladi i zdravi članovi koji se nalaze u najvećem dijelu baze piramide. Srednji dio piramide predstavlja populacija u riziku koja raste, a na samom vrhu nalazi se mnogo manja proporcija populacije, kronično ili terminalno bolesnih (Bašić, 2009). Kao mjesto suradnje sa roditeljima koji su primarni subjekti u prevenciji poremećaja u ponašanju odabrana je škola jer je to mjesto na kojem se okupljaju sama djeca te ondje provode veći dio svog vremena. Također, u školi rade određeni stručnjaci koji mogu imati veliku ulogu u procesu prevencije. Kako se kod ovog modela radilo na suradnji s roditeljima, prva razina je obuhvatila sve roditelje unutar jednog razreda ili škole; druga razina je obuhvatila roditelje koji bi u provedenom ispitivanju bili označeni kao "rizični" prema kriteriju djeteta, prema kriteriju roditelja/obitelji ili prema oba kriterija, a treća razina je obuhvatila roditelje koji su se izdvojili iz druge razine te im je zbog specifičnosti ponašanja djeteta ili njih samih potrebna posebna preventivna intervencija. U nastavku je opisan preventivni proces za svaku od tri razine modela (Bašić, 2009):

- Prva razina modela

Ova razina se odnosi na razvoj i jačanje postojećih oblika suradnje sa roditeljima. Od presudne je važnosti da ta suradnja ne bude slučajna već pomno osmišljena, organizirana i provedena djelatnost škole. Temeljni cilj ove razine je osnaživanje i edukacija roditelja kako bi bili što uspješniji u odgoju svoje djece, te time doprinosili kvaliteti života i razvoju djece unutar obitelji. Kod ove razine presudni su odnosi puni razumijevanja prema djetetu-i roditelja i djelatnika odgojno-obrazovnih institucija. Odgajatelji/nastavnici/stručni suradnici isto kao i roditelji trebaju uložiti svoje vrijeme, trud i pažnju u razvoj djeteta, zato što mu predstavljaju uzor, nekoga na koga će se ono ugledati. Kroz podupiruće odnose u poticajnom okruženju djeca bi trebala razviti samopouzdanje te osjećaj sigurnosti i vrijednosti koji će rezultirati smanjenjem problematičnih ponašanja. Kako bi se sve navedeno ostvarilo zadatak je odgojno-obrazovne ustanove da implementira kurikulum koji će potaknuti sva područja djetetova razvoja, koristiti razvojne i kulturne tehnike poučavanja, konstruirati sigurno okruženje za dijete te poticati aktivno učenje odgovarajućeg/primjerenog ponašanja.

- Druga razina modela

Ovdje dolazi do prepoznavanja određenih ponašanja kod djece koja se s vremenom, ako se ne poradi na njima, mogu pretvoriti u problematična ponašanja. Stoga je na ovoj razini veliki naglasak na procjeni rizičnosti djeteta, bez obzira na nositelje i čimbenike tog rizika. Ova razina prevencije orijentirana je na djecu koja su kroz prethodna promatranja i ispitivanja označena kao "rizična" te se kroz ovu razinu želi ostvariti rad i suradnja s njihovim roditeljima kroz dublje poučavanje roditelja o njihovom međusobnom odnosu i komunikaciji. Na ovoj je razini jako važno osigurati ulaganje u specifične programe pomoći, te ulaganje u prevenciju rizika. S obzirom na rad koji je usmjeren na rizičnu djecu od velike je važnosti da se od malih nogu daju jasne upute o razvijanju socijalnih vještina i regulaciji emocija kod djeteta. Naime, djetetu rane dobi je potrebna pomoć i vođenje od strane odrasle osobe kako bi naučilo izraziti svoje emocije na pravilan način, kako bi naučilo surađivati sa vršnjacima i rješavati probleme na prihvatljiv način. U svemu tome, roditeljima je potrebna pomoć stručnjaka koji će stvoriti dobru podlogu za razvijanje socijalno-emocionalnog razvoja djeteta.

- Treća razina modela

Čak i kad djelatnici odgojno-obrazovnih ustanova uspostave pozitivne odnose, poticajno okruženje, suradnju i edukaciju s roditeljima, te koriste jasne strategije u preventivnoj djelatnosti, neka djeca ili mlade osobe će nastaviti s problematičnim ponašanjem. U tom slučaju, potreban je jedan drugačiji način djelovanja. Stoga se ova razina odnosi na ulaganje u specifične programe/intervencije za djecu i mlade s razvijenim poremećajima u ponašanju, čija složenost i trajanje zahtijeva posebno organizirane, programirane, specifične i složene tretmane koji najčešće spadaju u domenu medicinske djelatnosti. Kod ove razine, karakteristično je da su za takva ponašanja djece i mladih najčešće „zaslužne“ obitelji/roditelji čiji je način života na određeni način "opasan" i nedjelotvoran za daljnji razvoj i život djeteta. To su najčešće roditelji koji imaju problema sami sa sobom i za koje je, zajedno s problemima djeteta potrebno postaviti indikaciju za tretmanske intervencije ili psihoterapijski rad. U skladu s time, odgovornost i zadatak je odgojno-obrazovnih institucija pravodobno otkrivanje i praćenje takve djece i njihovih roditelja, kao i njihovo upućivanje u intervencijske i rehabilitacijske programe institucija koje se bave savjetovanjem ili obiteljskom psiho-terapijom.

5.2. Model prevencije mladih u riziku

Ovaj model, kao temelj za rješavanje problematičnih ponašanja kod djece i mladih predlaže opsežnu prevenciju, ranu intervenciju i tretmanske programe. Kako bi se to postiglo, odnosno kako bi se preveniralo u nastanku problematičnih ponašanja moraju se postići određeni kontinuumi koji se odnose na primarne preventivne programe, sekundarne preventivne programe (rane intervencije i ciljani programi), tretmanske strategije i strategije druge šanse. U nastavku su opisani ti kontinuumi (McWhirter i sur., 1993 prema Bašić, 2009):

- ✓ *Kontinuum rizika* se sastoji od određenih razina rizika za razvoj problematičnih ponašanja ili poremećaja u ponašanju. Prva razina se odnosi na minimalan rizik koji se temelji na određenim demografskim karakteristikama. Kako mladi ljudi odrastaju i razvijaju se, njihove osobne karakteristike mogu stvoriti pojačani rizik. Ako se ne radi na osobnim karakteristikama, može doći do stvaranja udaljenog rizika ili visokog rizika, te s vremenom i do neizbježnog rizika za mnoge probleme odrastanja. Nakon kulminacije navedenih rizika, postaje očigledan kraj ovog kontinuumu u kojem imamo djecu u rizičnim kategorijama aktivnosti/ poremećajima u ponašanju kao što su delikvencija, ovisnosti, suicidi, napuštanje škole, maloljetničke trudnoće i dr.
- ✓ *Pristupni kontinuum* nadovezuje se na kontinuum rizika te se sastoji od različitih intervencijskih pristupa problemima u ponašanju koji se mogu pojaviti na svakom od prethodno navedenih stupnjeva rizika. Stoga, imamo:
 - *opći pristup* koji je najprimjereniji tip prevencije kada osoba pokazuje minimalan ili udaljeni rizik. Ovaj pristup se koristi za svu djecu i odgovara svoj djeci bez obzira bila ona u riziku ili ne. Djeca kod ovog pristupa sudjeluju u određenim programima koji se mogu koristiti u bilo kojim razdobljima života mlade osobe. Ti programi se odnose na edukacijsko postignuće, prosocijalne vještine, vještine suočavanja, mentalno zdravlje, komunikacijske vještine, razvoj kompetencija za rješavanje problema i donošenje odluka i drugo.
 - *ciljani pristup* je primjereniji od općeg pristupa u slučaju da se osoba pomiče od udaljenog do visokog rizika, odnosno orijentiran je na one mlade osobe koje su izložene određenim stresorima koji pojačavaju vjerojatnost nastanka određenih problema u budućnosti. Neki od tih stresora se odnose na demografske stresore koji su najutjecajniji kod djece iz siromašnih obitelji, specifične stresore u okruženju koji se odnose na npr. djecu razvedenih roditelja, djecu ovisnika, mlade

u razvoju koja su tada veoma osjetljivi te podliježu raznim vršnjačkim negativnim utjecajima, na učenike koji prelaze iz osnovne u srednju školu i dr.

- *specifični tretmanski pristup/intervencija* postaje puno učinkovitija i korisnija intervencija u slučajevima kada se osoba pomiče od neizbježnog rizika do rizičnih kategorija aktivnosti/ponašanja. Naime, ovdje je osoba u neizbježnom riziku za određene probleme ponašanja te je počela i ulaziti u njih. Ovaj pristup sadrži tretmane kojima je cilj povećati znanje mladih o problematičnim ponašanjima, naučiti ih alternativnim ponašanjima i vještinama suočavanja, te pomoći da ostanu otporni na određene pritiske koje pred njih stavlja alkohol, droga, delikvencija i sl.
 - *Pristup druge šanse* je pristup koji se koristi kad je osoba već ušla u određeni problem. Tu se provode razne intervencije za osobe koje su uključene u zlouporabu droga, napustili su školu ili su uključeni u neka druga neprihvatljiva ponašanja.
- ✓ *Prevenција-tretman kontinuum* možemo povezati sa tri razine prevencije (primarnom, sekundarnom i tercijarnom). Naime, ovaj se tretman sastoji od rane, široko osnovane prevencije, napora ranih intervencija (potpore i razni treninzi) i tretmanskog programa koji uključuje razne edukacijske treninge i specifične edukacije.

5.3. Intervencijski spektar- prevencija mentalnih i ponašajnih poremećaja

Kod ovog modela autori predlažu "*alternativni sustav u kojem se pojam preventivne djelatnosti koristiti samo kod onih intervencija koje se pojavljuju prije početka određenog poremećaja*" (Mrazek, Haggerty, 1994: 23 prema Bašić, 2009: 183). Ovaj model sastoji se od prevencije, tretmana i održavanja stanja.

Prevenција sadrži (Bašić, 2009):

1. univerzalnu intervenciju koja je usmjerena na opću populaciju koja nije definirana određenim rizikom, a cilj joj je smanjivanje pojavljivanja novih slučajeva;
2. selektivnu intervenciju koja je usmjerena na pojedince iz opće populacije čiji je rizik za pojavu određenog poremećaja puno veći od ostalih članova opće populacije, a cilj joj je zaustavljanje razvijanja bolesti;

3. indiciranu preventivnu intervenciju koja je usmjerena na visokorizične pojedince koji imaju minimalan, ali detektiran simptom ili biološku predispoziciju kao nagovještaj mentalnih poremećaja. Cilj joj je smanjivanje kontinuiteta trajanja ranih simptoma ili smanjenje progresije poremećaja, tako da se ne dosegne dijagnostička kategorija prema DSM-III-R.

Područja tretmana usmjereno je na identificirane slučajeve poremećaja u ponašanju ili manifestirana rizična ponašanja (npr. ovisnosti), dok se održavanje stanja usmjerava prema dugotrajnim tretmanima i post-tretmanima. Iako su ovaj model 1994. godine prvi razradili Mrazek i Haggerty, 2007. godine Barry i Jenkins u postojeći intervencijski spektar nadodaju i četvrtu kategoriju koja se sastoji od aktivnosti promocije mentalnog zdravlja. Te aktivnosti sastoje se od osnaživanja osobe, stvaranja poticajnog okruženja, poticanja otpornosti (suočavanje s životnim stresorima) i razvoja kompetentnosti (socijalne, akademske i radne kompetencije). Osim te dodatne aktivnosti, Barry u središte tog modela postavlja i tezu da sve intervencije imaju jedan zajednički cilj koji se odnosi na doprinos promoviranju dobrobiti i kvalitete življenja.

5.4. Model kontinuuma intervencija

Ovaj model nastao je tijekom priprema za stvaranje *Nacionalne strategije prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih* unutar koje su autori postavili određena načela. Ta načela govore kako je teorijska podloga suvremenog kontinuuma rizika i intervencija nužno eklektična; kako koncept rizika traži da se sve intervencije provode u područjima gdje se određeni rizici/poremećaji u ponašanju najviše pojavljuju, te na kraju da su uvjet provođenja intervencija potrebe korisnika koje imaju svoj određeni kontinuitet (Bašić, Žižak, Koller-Trbović, 2004 prema Bašić, 2009). Temeljem toga, autori su izradili jedan okvir koji se sastoji od kontinuuma rizika/potreba, kontinuuma populacije, kontinuuma intervencija i kontinuuma programa, što je detaljnije objašnjeno u tablici koja slijedi.

	Minimalni rizik	Umjereni rizik	Visoki i vrlo visoki rizik
Kontinuum rizika/potreba	Ulaganje u učenje, znanje, odgoj, socijalizaciju, zdravlje	Briga, zaštita, pomoć, nadzor, vođenje	Rehabilitacija, psihoedukacija, preodgoj, resocijalizacija, liječenje
Kontinuum populacije	Opća populacija	Ciljana populacija	Indicirana populacija

Kontinuum intervencija	Prevenција (primarna prevencija)	Rane intervencije	Tretman
Kontinuum programa	Prevenćijski programi na razini zajednice, obitelji, škole, pojedinca	Rano interventni programi na razini zajednice, obitelji, škole, pojedinca	Tretmansi programi na razini zajednice, obitelji, škole, pojedinca

Tablica 1. Kontinuum rizika i intervencija (kratka verzija prema Bašić 2009. prema Bašić, Žižak, Koller-Trbović, 2004.)

5.5. Sveobuhvatni strategijski okvir učinkovitih preventivnih i rehabilitacijskih programa

Ovaj model razlikuje se od prethodnih modela jer je izrađen za potrebe programiranja skrbi za ozbiljne, nasilne i kronične maloljetne prijestupnike (Howell, 2003 prema Bašić, 2009). Te mlade osobe na početku razvijaju određeni problem u ponašanju koji stjecajem brojnih životnih okolnosti i nedjelovanjem u njegovu rješavanju u nekim slučajevima s vremenom završava s ozbiljnim, nasilnim i kroničnim delikventnim ponašanjem. Kako bi djelotvornost ovog modela bila što bolja, on je podijeljen u dva segmenta. Prvi se odnosi na prevenciju u kojoj su ciljana populacija mladi u riziku, a kojom se prevenira ili smanjuju početak ulaska u delikvenciju. Drugi segment se javlja kada rizično ponašanje prijeđe u teško delikventno ponašanje (Bašić, 2009). To se odnosi na maloljetne delikvente u sustavu pravosuđa, s ciljem da se smanji vjerojatnost pogoršanja njihovog ponašanja. Točnije, drugi dio modela odnosi se na poboljšanje pravosudnog maloljetničkog sustava koji odgovara potrebama delikvenata kroz sustav stupnjevitih sankcija i kontinuuma tretmansikih alternativa (Howell, 2003 prema Bašić, 2009). Ovaj model, veliki naglasak stavlja na prvi segment, na prevenciju i kontrolu rizičnih ponašanja kroz određene principe, odnosno smjerove djelovanja. Ti principi se na primjer mogu odnositi na jačanje obitelji kako bi bile sposobne usaditi određene moralne vrijednosti kod djece, kako bi im bile potpora i dobar uzor. Također, mogu se usmjeriti i na podupiranje preventivnog rada ključnih socijalnih institucija kao što su npr. odgojno-obrazovne institucije (vrtić, škola...) koje bi djeci trebale omogućiti uvjete i potporu za pravilan rast i razvoj u produktivne i odgovorne građane.

6. Prevencija kroz partnerstvo sa roditeljima

Kroz model prevencijske piramide već se ukratko spomenula i suradnja te rad sa roditeljima kao jedan od veoma važnih elemenata u procesu prevencije rizičnih ponašanja kod djece i mladih. Obitelj je prva životna zajednica djeteta/učenika od koje sve kreće te prevencija u odgojno-obrazovnim ustanovama ne može biti u potpunosti uspješna ukoliko ne postoji suradnja i povezanost ustanove sa obitelji učenika, ali i cjelokupnom zajednicom u kojoj dijete/učenik živi i odrasta. Naime, najbolja prevencija rizičnih ponašanja je prije svega odgoj, a odgoj je proces koji traje godinama i koji najprije kreće iz obiteljskog doma pa roditelji ima najvažniju ulogu u tom procesu. Upravo je iz tog razloga važno naglasiti kako je veoma teško prevenirati neko rizično ponašanje, odnosno raditi na preventivnom procesu u odgojno-obrazovnoj ustanovi ako ne postoji dobra suradnja škole sa roditeljima ali i razumijevanje od strane roditelja. Naime, ako se u školi učenicima nastoji npr. objasniti kako je konzumiranje alkohola štetno za njihovo zdravlje i razvoj, a kod kuće roditelji djeteta konzumiraju alkohol i ujedno nemaju ništa protiv da i njihovo dijete konzumira alkohol, veoma su male mogućnosti da se nešto promijeni na bolje i prevenira rizično ponašanje (u ovom primjeru konzumiranje alkohola).

Nadalje, važno je napomenuti i kako se roditelji danas nose sa velikim zahtjevima i velikom odgovornošću koje donose sve veće promjene u društvu. Roditelji se sve teže odupiru brojnim problemima i krizama, a s druge strane od njih se sve više očekuje da pruže u kvalitetnom odgoju svojeg djeteta. Upravo je tu važna sama odgojna obrazovna ustanova koja treba pružiti pomoć i podršku roditeljima te zajednički raditi na prevenciji rizičnih ponašanja. Veoma je važno osvijestiti ulogu roditelja u odgoju njihove djece i prevenciji rizičnih ponašanja te ih uključiti u preventivni proces. Upravo, Kranželić i Ferić-Šlehan (2008) govore kako preventivni programi u odgojno-obrazovnim ustanovama koji su temeljeni na više-sustavnom pristupu uključuju intervencije za roditelje i/ili obitelj. Kroz rezultate brojnih istraživanja pokazalo se kako uključenost roditelja u djelovanje škole ima veoma pozitivan učinak na sam rad i napredak škole, ali još važnije pokazalo se kako veća uključenost roditelja ima pozitivan učinak na stavove učenika, na njihovo ponašanje, redovitost u polaženju nastave i akademsko postignuće (Kranželić, Ferić-Šlehan, 2008).

Važno je i spomenuti istraživanje koje su provele Autorice Zloković i Vrcelj (2010) te ga predstavile u svom radu *"Rizična ponašanja djece i mladih"*. Jedno od područja koje se

ispitalo istraživanjem odnosilo se i na ostvarivanje suradnje sa roditeljima. Rezultati su pokazali kako velik broj odgajatelja i nastavnika koji su sudjelovali u istraživanju smatra da suradnja između roditelja i učitelja izostaje (26,6%), niti je loša, niti je dobra smatra njih 23,5%, uglavnom dobra (27,6%), vrlo dobra (15,8%), dok svega 6,2% učitelja i odgajatelja smatra da je sa roditeljima uspostavilo izuzetno dobru suradnju (Zloković, Vrclj, 2010). Kod ovih rezultata ne smije se zaboraviti ni činjenica da se pozivima za suradnju uglavnom odazivaju roditelji djece koja su uspješna i koja nemaju problema, dok se roditelji djece u riziku najčešće ne odazivaju na takve pozive te su neki roditelji čak i u otporu.

Upravo je prethodno navedeno, još jedan pokazatelj odgojno-obrazovnim ustanovama da unatoč već uložnim naporima, pokušaju pronaći dodatna rješenja da se roditelji još više uključe u rad odgojno-obrazovne ustanove svojeg djeteta i u preventivne programe koje one ostvaruju. Kada roditelj osjeti da je dobrodošao u školu, da se drži do njegova mišljenja, da je suradnik škole te da je suodgovoran za djetetov razvoj, tada se brže uključuje u suradnju, a time i preventivne aktivnosti ustanove (Lukaš i Gazibara, 2010 prema Vučak, 2000 prema Pajić, 2012). U postizanju te suradnje veoma je važna i uloga stručnog suradnika pedagoga. Važnost suradnje pedagoga i roditelja očituje se u boljem razumijevanju djece, uklanjanju razilaženja obitelji/roditelja i škole koje može negativno djelovati na razvoj djeteta (Pajić, 2012).

7. Metodologija empirijskog istraživanja

7.1. Predmet istraživanja

U današnjem društvu sve je veći broj djece i mladih s određenim poremećajima u ponašanju. Sami podaci državnog odvjetništva pokazuju kako je 2006. godine broj kaznenih djela maloljetnih počinitelja u Republici Hrvatskoj u odnosu na 2005. godinu porastao za 7,6 % (Berc, 2009). Brojni autori navode kako se mnogi poremećaji u ponašanju mogu prepoznati već u prvim godinama djetetovog života. Kod te identifikacije, osim roditelja primarnu ulogu imaju i odgojno-obrazovne institucije. One bi kroz provedbu različitih preventivnih programa trebale imati pozitivan utjecaj na djetetov razvoj kako u njegovim prvim godinama života u dječjem vrtiću tako i u njegovom budućem životu i razvoju. Upravo u periodu djetetova

osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja, rizična ponašanja ako se pravovremeno ne poradi na njima, postaju sve vidljivija te prelaze u različite poremećaje u ponašanju. Tu se naglasak stavlja i na pedagoga kao jednog od najaktivnijeg sudionika u životu djece i mladih. Od velike je vrijednosti ovim istraživanjem saznati mišljenja pedagoga o provedbi prevencije te njihovoj ulozi, uključenosti i kompetencijama koje posjeduju u prevenciji rizičnih ponašanja kod djece i mladih u odgojno-obrazovnim ustanovama.

7.2. Cilj istraživanja

Glavni cilj ovog istraživanja bio je ispitati stavove, mišljenja i motivaciju pedagoga o pojavnosti rizičnih ponašanja te provedbi prevencije u predškolskim i odgojno-obrazovnim ustanovama te na temelju prikupljenih informacija pružiti prikaz uloge pedagoga u području prevencije rizičnih ponašanja.

Ovako postavljen cilj istraživanja operacionaliziran je kroz slijedeće zadatke istraživanja:

- Ispitati mišljenje pedagoga o pojavnosti rizičnih ponašanja kod djece/mladih ;
- Ispitati koliko se često i koji se preventivni programi provode u odgojno-obrazovnim ustanovama ;
- Ispitati postoje li određene dobrobiti, ali i prepreke prilikom provedbe preventivnih programa u odgojno-obrazovnim ustanovama;
- Ispitati kojim se poslovima pedagog bavi u postupku prevencije rizičnih ponašanja kod djece i mladih;
- Ispitati što uključuje preventivni rad pedagoga sa djecom i roditeljima ;
- Ispitati posjeduju li pedagozi kompetencije za kvalitetnu provedbu preventivne djelatnosti te postoji li učinkoviti sistem podrške i izobrazbe za provedbu prevencije;

7.3. Varijable istraživanja

Nezavisna varijabla ovog istraživanja je vrsta odgojno-obrazovne ustanove/mjesto zaposlenja pedagoga (dječji vrtić, osnovna škola, srednja škola), dok su **zavisne varijable** procjena o pojavnosti fenomena rizičnih ponašanja, način provođenja prevencije, uloga u provedbi prevencije, procjena uključenosti, procjena kompetentnosti i ostvarena suradnja.

7.4. Metoda istraživanja

U skladu s ciljem istraživanja, korišten je kvalitativni pristup prikupljanja i analize podataka. Istraživanje se sastojalo od dvije faze. U prvoj fazi istraživanja provedeno je tzv. "istraživanje za stolom" (desk research) pretraživanjem već postojeće literature. U drugoj fazi, upotrebom kvalitativne metode polustrukturiranog intervjua došlo se do podataka koji su se obrađivali sukladno postavljenim zadacima istraživanja. Odgovori su obrađeni kvalitativnom analizom sadržaja, pri čemu je jedinica analize bila intervju (Lacey, Luff, 2009). Metoda polustrukturiranog intervjua je odabrana kako bi se došlo do detaljnijih informacija o ulozi i uključenosti pedagoga u provođenju prevencije rizičnih ponašanja jer je ovo do sada još uvijek nedovoljno istraženo područje. S obzirom da je za istraživanje odabran polustrukturirani intervju, protokol je izrađen na način da su unaprijed osmišljena pitanja. Na taj način svakom ispitaniku postavila su se ista pitanja te se time osigurala pouzdanost dobivenih podataka. Intervju nije strukturirani (standardizirani), već polustrukturirani kako bi ispitanicima ipak bilo dopušteno manje tematsko udaljavanje od postavljenih pitanja te se time dobila spontanost u izjašnjavanju mišljenja, stavova i osjećaja vezanih uz područje koje se ispituje (Halmi, 1996). Pitanja su unaprijed formulirana i kategorizirana u nekoliko skupina kako bi se osigurala preglednost i olakšala organizacija i analiza podataka: pojava rizičnih ponašanja kod djece/mladih; provedba preventivnih programa u predškolskim i odgojno-obrazovnim ustanovama; preventivni rad pedagoga s djecom/učenicima; preventivni rad pedagoga s roditeljima; te osobna komponenta pedagoga u području prevencije rizičnih ponašanja kod djece i mladih. Iako su ispitanici iz tri različite ustanove (predškolska ustanova, osnovna škola, srednja škola) za sve ispitanike korišten je isti protokol s istim pitanjima. Protokol intervjua se sastojao od jedanaest pitanja, dok su neka pitanja sadržavala i potpitanja. Svi intervjui su provedeni individualno, u ustanovama u kojima su ispitanici zaposleni kao stručni suradnici. Intervjui su provedeni licem u lice te su trajali u prosjeku od 20 do 60

minuta. Intervjui su uz pristanak ispitanika snimani u audio obliku, a zatim i transkribirani. Protokoli za transkribiranje i analizu intervjua sa transkriptima nalaze se u prilogu rada.

U fazi analize dobivenih podataka primijenjena je metoda stalne usporedbe kako bi se njihova količina reducirala i kategorizirala u cilju stvaranja smislenih usporedbi među odgovorima ispitanika te u konačnici omogućila razvoj teorije (Jeđud, 2007).

Ovdje je važno napomenuti da kvalitativno istraživanje ima i određena ograničenja. Ona se odnose na činjenicu da se rezultati dobiveni intervjuom ne mogu i ne smiju generalizirati na cijelu populaciju, a u ovom slučaju na populaciju stručnih suradnika pedagoga. Bez obzira koliko je ispitanika sudjelovalo u istraživanju, bilo tri ili trideset, rezultate ne možemo generalizirati u smislu zaključivanja da je, na primjer, većina stručnih suradnika pedagoga pozitivno ili negativno orijentirana prema ovoj tematici.

7.5. Uzorak istraživanja

U ovo istraživanje bilo je planirano uključiti sve stručne suradnike pedagoge u predškolskim i odgojno-obrazovnim ustanovama (osnovne i srednje škole) s područja grada Rijeke. Na sudjelovanje u intervjuu pristalo je njih 17 pa je i istraživanje provedeno na tom uzorku. Sudjelovala su tri različita profila pedagoga: 5 predškolskih, 6 osnovnoškolskih i 6 srednjoškolskih, sukladno tome i tri skupine ispitanika ovisno o ustanovi u kojoj rade.

Nastojalo se utvrditi postoje li sličnosti u provedbi prevencije rizičnih ponašanja između ustanova i ovisi li uključenost pedagoga u programe prevencije o vrsti ustanove u kojoj su zaposleni.

Uzorak ispitanika je heterogen po specijalizaciji, mjestu zaposlenja (vrtić, osnovna škola, srednja škola) i radnom iskustvu. Samo jedan ispitanik je muškog spola. Intervjui su provedeni tokom mjeseca travnja i svibnja 2015. Ispitanici su s obzirom na mjesto zaposlenja izabrani slučajnim odabirom. Istraživanje je bilo dobrovoljno i anonimno te ne otkriva identitet ispitanika. Sudionicima su dodijeljeni pseudonimi sukladno vrsti ustanove u kojoj rade te rednom broju obavljenog intervjua. Svim sudionicima je prije provedbe intervjua objašnjena svrha istraživanja te im je zajamčena povjerljivost i anonimnost pri prikazu rezultata.

8. Rezultati istraživanja i interpretacija rezultata

Ispitanici su podijeljeni u tri skupine (predškolska ustanova, osnovna škola, srednja škola). U prvom dijelu prikaza i interpretacije rezultata istraživanja provest će se zasebna analiza za svaku skupinu i to prema pet područja koja su se ispitivala intervjuom: pojavnost rizičnih ponašanja; provedba preventivnih programa u ustanovama; preventivni rad pedagoga sa djecom/učenicima; preventivni rad pedagoga sa roditeljima; osobna komponenta pedagoga u području prevencije rizičnih ponašanja kod djece i mladih. U drugom dijelu provest će se zajednička analiza za sve tri skupine, objedinit će se rezultati ne bi li se time uočile potencijalne sličnosti i razlike u provedbi prevencije i uloge pedagoga u provedbi prevencije s obzirom na ustanovu u kojoj ispitanici rade.

8.1. Prevencija rizičnih ponašanja u predškolskim ustanovama

8.1.1. Pojavnost rizičnih ponašanja u predškolskim ustanovama

U ovom dijelu intervjuja, ispitanicima su postavljena dva pitanja. Prvo pitanje koje je ispitanicima postavljeno glasilo je:

"Jesu li ispitanici u svojoj ustanovi uočili neka rizična ponašanja i ako jesu, koja su to ponašanja?"

Drugo pitanje upućeno ispitanicima bilo je:

"Smatraju li da je pojava rizičnih ponašanja intenzivnija nego ranije i čemu to pripisuju?"

Na prvo pitanje, gotovo svi ispitanici (80%) odgovorili su da su u svojoj ustanovi uočili neka rizična ponašanja, dok je 1 ispitanik (20%), odgovorio da nije, odnosno odgovorio je da se termin rizična ponašanja u ovoj dobi djeteta baš i ne koristi te da u ovoj dobi djeteta rizičnih ponašanja gotovo da i nema. Isti je ispitanik naveo da u toj dobi djeteta ne postoji ništa što bi odstupalo od nekakvih granica prihvatljivosti i nazvalo se rizičnim ponašanjem, već smatra da je za takva ponašanja puno bolje koristiti termin izazovna ponašanja koja su vezana za zadovoljenje nekakve osnovne dječje potrebe. Ako i postoje neka rizična ponašanja, ona se vezuju uz neku teškoću u razvoju, npr. pervazivni razvojni poremećaj te da takva djeca uglavnom imaju rješenje odnosno kategorizaciju o težim teškoćama u razvoju.

Nazvali takva ponašanja rizičnim ili možda nekim blažim terminom poput termina "izazovna ponašanja/mane u ponašanju" svi se ispitanici na osnovu svog iskustva slažu da je jedno od takvih ponašanja koje se pojavljuje u dječjem vrtiću agresivno ponašanje. Uz to 3 ispitanika (60%) kao rizično ponašanje navodi i izrazitu povučenost. Važno je istaknuti odgovor jednog od ispitanika:

"...rizično ponašanje je najčešće da su neka djeca povučena, vrlo povučena, ne žele komunicirati, što je naravno česta pojava kad djeca tek dolaze u vrtić, za vrijeme prilagodbe, ali ako to traje malo duže, onda to već ukazuje na neko rizično ponašanje".

Od drugog ispitanika smo saznali kako se ovo rizično ponašanje (izrazita povučenost) u dječjem vrtiću manje zamjećuje jer takva djeca, iako se drugačije ponašanju ne zahtijevaju dodatni napor pa se onda to ponašanje pomalo zanemari.

Još neka od rizičnih ponašanja djece predškolske dobi koja ispitanici navode su: nemirnost; impulzivnost, a da nije povezana sa agresivnošću; učestala plačljivost te sve učestalije, intenzivnije masturbiranje. Kod ovog zadnjeg rizičnog ponašanja, ispitanik navodi slijedeće:

"...iako masturbiranje može biti razvojna pojava, kod neke djece je ono puno učestalije, intenzivnije te se ponekad ne primjećuje samo u vrtićkoj, već i u jaslčkoj dobi".

RIZIČNA PONAŠANJA	Broj ispitanika
Agresivnost	5 (100 %)
Povučenost	3 (60 %)
Nemirnost	1 (20 %)
Impulzivnost	1 (20 %)
Učestala plačljivost	1 (20 %)
Učestalije, intenzivnije masturbiranje	1 (20 %)

Tablica 2. Učestalost rizičnih ponašanja u predškolskim ustanovama

Ova rizična ponašanja koja navode ispitanici nalaze se i u najkorištenijoj klasifikaciji poremećaja u ponašanju djece rane i predškolske dobi koja se dijeli na dvije osnovne skupine (Ljubetić, Mandarić, Zubac, 2010):

a) **eksternalizirano-pretežito aktivni poremećaji u ponašanju** koji se odnose na nedovoljno kontrolirana i na druge usmjerena ponašanja (nametljivost, hiperaktivnost, laganje, neposlušnost, prkos kod manje djece);

b) *internalizirano-pretežito pasivni poremećaji u ponašanju* kao što su ponašanja koja su pretjerano kontrolirana i usmjerena prema sebi (pretjerana plašljivost, plačljivost, povučenost i nemarnost).

S obzirom da su svi ispitanici spomenuli agresivnost kao jedan oblik rizičnog ponašanja ili kao ponašanje koje ukazuje na mogućnost da u budućnosti postane rizično ponašanje, važno je napomenuti kako je upravo to ponašanje i najčešće opisivan i istraživani poremećaj u ponašanju djece predškolske dobi (Ljubetić, Mandarić, Zubac, 2010). Razlog tome su uobičajena ponašanja za navedenu dob, kao što su ispadi bijesa te iritabilna ponašanja koja nestaju u ranoj školskoj dobi (Cakić, Velki, 2014). Kod male djece takvo ponašanje predstavlja obranu (sebe ili drugih predmeta koji su mu važni) ili borbu za nešto. Ono se može zamijetiti već kod malih beba u obliku provala bijesa, dok poslije četvrte godine raste broj reakcija poput nepopuštanja, mrgođenja ili plakanja. Istraživanja pokazuju da se oko 13 % trogodišnjaka tuče s vršnjacima i ima ispade bijesa i do pete godine takva su ponašanja sasvim uobičajena, dok u razdoblju od 5. do 7. godine učestalost tjelesne agresije opada (Crwther, Bond, Rolf, 1981 prema Underwood, 2004 prema Cakić, Velki, 2014). Kod djevojčica se ona u predškolskoj dobi izražava kroz ponašanja kao što su ogovaranje (uništavanje nečije reputacije kod druge djece), isključivanje, vrijeđanje, a kod dječaka kroz fizičke sukobe s drugom vršnjacima (Cakić, Velki, 2014). Tadić (2003) navodi kako je agresivnost sastavni dio ljudske afektivnosti i zauzima značajno mjesto u razvoju ličnosti. Također, brojni autori navode da je to dio dječje svakodnevice, kao i bilo koje drugo ponašanje. Međutim, iako je možemo nazvati "normalnom" za taj razvojni period djeteta, ipak moramo na nju pripaziti i na vrijeme djelovati/prevenirati jer, kako navodi Farington (2001, prema Liu, 2004, prema Cakić, Velki, 2014) ona je prediktor kasnijih problema u prilagodbi. Stoga, upravo je predškolska ustanova uz obiteljski dom prvo mjesto u kojem se djelatnici (odgajatelji, pedagozi, psiholozi i dr.) trebaju posvetiti razvijanju socijalnih vještina kako se ta, nazovimo ih "izazovna ponašanja" u budućnosti ne bi razvila u rizična ponašanja, a onda i u teže poremećaje u ponašanju.

Iz odgovora ispitanika na drugo pitanje saznaje se da većina (80 %) smatra da je pojava rizičnih ponašanja nešto intenzivnija nego prije, dok jedan ispitanik (20 %) smatra da to nije tako, da ta pojava rizičnih ponašanja nije ništa veća nego ranije, već da se svake godine po objektu pojavi dvoje do troje djece kojoj bi se moglo tako pristupiti. Mišljenje jednog ispitanika je kako se u zadnje vrijeme svi više bave rizičnim ponašanjima te si postavlja

pitanje jesu li oni sami sebi, u ovom periodu djetetova života, osvijestiti tu važnost ili je to stvarno tendencija porasta rizičnih ponašanja:

"...vidim kod nekih odgajatelja da češće govore o takvim ponašanjima pa zbog toga i pretpostavljam da se povećao broj takvih ponašanja".

Također, navodi da boravkom u skupinama zamjećuje da je u zadnje vrijeme dosta nekakvih pokazatelja koji bi mogli ukazivati da takva ponašanja u jednom trenutku postanu i rizična. Ispitanici u predškolskim ustanovama nisu u potpunosti sigurni je li pojava rizičnih ponašanja intenzivnija nego ranije. Jedan od razloga za mali broj istraživanja ili nepostojanje istraživanja na tu temu je što većina ljudi smatra kako se kod tako male djece ne može utvrditi pojava nekog oblika rizičnog ponašanja ili ponašanje koje bi u budućnosti moglo postati rizično. Zatim je tu i činjenica da je većina svih neprihvatljivih ponašanja ponekad normalna za taj razvojni period djeteta te je takva ponašanja moguće ukloniti različitim pedagoškim postupcima, ali i prilagođavanjem odgojnog konteksta stvarnim potrebama djece (Ljubetić, Mandarić, Zubac, 2010).

Na pitanje *"Čemu pripisuju pojavu intenziviranja rizičnih ponašanja?"*, neki od odgovora ispitanika su:

- *"...djeca nemaju pravi način rješavanja sukoba, već ga rješavaju na način koji jedino znaju, što znači da smo ili mi ili roditelji propustili priliku da im budemo pravilan model rješavanja sukoba i da ih na neki način preusmjeravamo, a što je jako važno u ovoj dobi..."*
- *"...dijelom bi čak i mogli pripisati modernim medijima jer znaju neki roditelji djecu prepustiti baby tv-u ili kompjuteru, a izostaje živa komunikacija, osobna interakcija..."*
- *"...sve više i više postoji problem u roditeljstvu, odnosno u odgoju djece, u roditeljskom domu i sve je manja mogućnost roditelja da se posveti svom djetetu ... dakle ta je uloga roditeljskog doma jako važna i mislim da su se tu neke stvari malo pogubile i da nisu u onakvom smislu kakve bi trebale biti i onda se to osjeti i na ponašanju djece..."*
- *"...djeca nemaju dovoljno mogućnosti da se kreću, sjede puno ispred televizora, ne izlaze puno van, parkovi su prazni, znači oni žive jednim neprirodnim životom..."*

Iz ovih odgovora može se vidjeti da ispitanici veliko značenje daju ulozi roditelja u odgoju djece i sprječavanju nastanka rizičnih ponašanja. Za zdrav razvoj djeteta veoma su važna njegova iskustva unutar obiteljskog doma. Sve više jača i uloga medija, oni su postali važan čimbenik socijalizacije. Pozornost javnosti i znanstvenika usmjerena je na utjecaj medija (televizija, internet, računalne igrice, dječji filmovi, crtići) i na razvoj neprihvatljivih oblika ponašanja kod sve većeg broja djece (Sokač, 2014). *"Veliki broj korelacijskih i*

longitudinalnih istraživanja te eksperimenata sugerira negativnu povezanost između medijskog nasilja i ponašanja koja uključuju postupke i namjeru povrjeđivanja ili oštećivanja drugih, najčešće vršnjaka” (Anderson i sur, 2010 prema Sokač, 2014). Osim toga veliki broj znanstvenika ističe kako je utjecaj kompjutera, odnosno utjecaj videoigara na nasilno ponašanje potencijalno moćniji od izloženosti nasilju na TV-u (Gentile, Anderson, 2003 prema Sokač, 2014).

8.1.2. Preventivno djelovanje u predškolskim ustanovama

Primjena preventivnih programa u predškolskim ustanovama

Predškolska ustanova je danas transformirana u zajednicu koja uči (Slunjski 2008). Ona je usmjerena prvenstveno na postizanje kvalitete iskustvenog učenja djece kroz integrirani pristup i dječje aktivno sudjelovanje u procesu odlučivanja. Upravo se tako kroz razne planirane svakodnevne aktivnosti, igre i poticaje koji se nude djeci u vrtiću, preveniraju i rizična ponašanja. Jedan ispitanik na pitanje provode li se u predškolskoj ustanovi u kojoj radi neki preventivni programi, navodi kako nemaju baš neki konkretni preventivni program rizičnih ponašanja djece, ali da kroz sva područja rada nastoje biti u prvom redu “support” i odgajateljima i roditeljima.

Ostali (80 %) navode kako se u njihovim ustanovama provode preventivni programi rizičnih ponašanja:

“...preventivni programi uglavnom odnose na nekakvo poticanje prosocijalnog ponašanja, dakle unaprijed se djeluje, kroz različite igre i aktivnosti radi se na tome da djeca razumiju koja su ponašanja prihvatljiva, da usvoje pravila...”

Glavni naglasak u razgovoru stavljen je na “Sigurnosno-zaštitno-preventivni program”¹ koji je toliko sveobuhvatan i opsežan da pokriva sve moguće pojavne oblike bilo čega, pa tako i rizičnih ponašanja. Taj program u Dječjem vrtiću Rijeka nazvan je “Sigurnosno-zaštitno-

¹Od 11. svibnja 2007. godine svi dječji vrtići i druge pravne osobe koje provode programe predškolskog odgoja bili su dužni u svoje godišnje planove i programe unijeti mjere sigurnosno-zaštitnih i preventivnih aktivnosti te izraditi protokole postupanja u svim mogućim kriznim situacijama radi sigurnosti djece u skladu s nacionalnim programima. Cilj sigurnosno-zaštitnih i preventivnih programa u dječjim vrtićima je osigurati maksimalnu sigurnost djece i odraslih osoba u njegovu unutarnjem i vanjskom prostoru, izraditi protokole djelovanja u mogućim rizičnim situacijama i podijeliti odgovornosti svih zaposlenika u otklanjanju možebitnih opasnosti. Do danas su verificirana 64 sigurnosno-zaštitna preventivna programa u dječjim vrtićima s posebno razrađenim protokolima postupanja. Preuzeto 12.08.2015. s <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2196>.

preventivni program – odgoj za zdrav i sretan život” te sadrži dva temeljna cilja. Prvi cilj je zaštita sigurnosti i zdravlja djece, poticanje samo zaštitnog odgovornog ponašanja i svjesnog izbjegavanja rizika i osnaživanje djeteta za sigurno ponašanje, dok je drugi cilj afirmacija potencijala djeteta i izgrađivanje osobe koja poštuje ljudska prava i humane vrijednosti (CPO Rijeka). Neki od programa koje sudionici još spominju su: CAP program (prevencija napada na djecu), PACS program (edukacija odgajatelja za rad na prevenciji) te programi koji su usmjereni na rad s roditeljima kao što je program “Rastimo zajedno” i program “Prve tri su najvažnije”. Iz odgovora ispitanika, može se iščitati kako su programi koji se provode u njihovim ustanovama usmjereni kako na djecu, tako i na njihove roditelje i odgajatelje, ali i da bi takvih programa trebalo biti puno više te bi trebali trajati vremenski duže i obuhvatiti svu djecu.

Na samom kraju važno je napomenuti kako Webster-Stratton i suradnici (2001 prema Nenadić-Bilan, 2006) zahtijevaju definiranje preventivnih programa već u predškolskim ustanovama kako bi se izbjegli rizični čimbenici, kao što su agresivno ponašanje, loše socijalne vještine i školski neuspjeh.

Preventivna uloga pedagoga u predškolskoj ustanovi

Jedno od pitanja u intervjuu usmjerilo se i na to da pedagozi, sudionici istraživanja procjene koja je njihova uloga u provedbi preventivnih programa/aktivnosti ali i da procjene kakvo mjesto imaju te aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavljaju u predškolskoj ustanovi. U nadolazećoj tablici, prema navodima ispitanika, prikazane su različite uloge/aktivnosti koje ispitanici ostvaruju u području preventivnog rada te njihove izjave kojima potvrđuju te uloge.

ULOGA PEDAGOGA U PREVENCIJI RIZIČNIH PONAŠANJA	
PREVENTIVNE AKTIVNOSTI	IZJAVE ISPITANIKA
Poticanje odgajatelja i suradnja sa odgajateljima	<i>“...pomoć odgajateljima da pomognu djeci kako bi u stvari prevenirali mogućnost razvoja rizičnih ponašanja kroz razne individualne razgovore, provedbu radionica na tu temu...”</i> <i>“...planiramo sve aktivnosti u suradnji sa odgajateljima na dnevnoj razini...”</i>
Organizacija i provedba radionica	<i>“...pa “Rastimo zajedno”, ajmo reći kod tih preventivnih programa za roditelje ... ja sam jedan od voditelja radionica...”</i>
Boravak u odgojnim skupinama	<i>“...u cilju promatranja djece i razmatranja koliko okruženje, igra djece utječe na mogućnost pojave rizičnih ponašanja, kako dijete koristi materijale, koliko se može koncentrirati na određene aktivnosti, kako surađuje s drugom djecom... tu vidim nekako mogućnost pomaganju odgajatelju da uoči neke situacije koje mu mogu u svakom slučaju pomoći u planiranju drugih aktivnosti koje bi omogućile zaokupljenost djeteta, nekim materijalima, nekom igrom tako da se smanji intenzitet razvoja takvih ponašanja...”</i>
Koordinator preventivnih	<i>“...moja uloga je još, baš osobna da sam u našem centru koordinator za sigurnosno-zaštitni program”</i>

programa	
Edukacija o prevenciji	<i>"...da osiguram literaturu koja je potrebna odgajatelju da se dodatno educira u tom smjeru ... da pratim neke moderne tokove, suvremeniju literaturu i da to nudim odgajatelju..."</i>
Nadzor i evaluacija preventivnih programa	<i>"...da prati rad tih preventivnih programa, bude od pomoći i na kraju da zajedno sa odgajateljima napravi nekakvu valorizaciju..."</i>

Tablica 3. Uloga pedagoga u prevenciji rizičnih ponašanja kod djece u dječjem vrtiću

Iz odgovora pedagoga/ispitanika proizlazi da uz ostalo velik dio svog radnog vremena posvećuju i prevenciji rizičnih ponašanja kod djece predškolske dobi:

"... uloga pedagoga je zaista velika i značajna, na prevenciji se puno radi, puno više nego na nekakvom kasnijem suzbijanju ponašanja i nekakvih kurativnih postupaka (...) odgajatelji su nam prvi suradnici i te aktivnosti imaju jedno značajno mjesto, stvarno značajno, jer nekako taj dio unaprjeđivanja procesa za dobrobit djece nam je najvažniji, i po broju svega što usmjeravamo u njega..."

Zanimljivo je istaknuti i izjavu još jednog od ispitanika koji na pitanje kakvo mjesto imaju preventivne aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavlja u dječjem vrtiću odgovara:

"Pa dosta, na ljestvici od jedan do pet, možda, hajde recimo tri, iako ja mislim da bi pedagog mogao puno više, ali s obzirom da su u novije vrijeme u vrtiću dominiraju psiholozi, defektolozi, onda je nekako uloga pedagoga u tom segmentu malo pogurnuta na stranu što mislim da nije u redu jer ne treba stalno kod djece mjeriti njihova postignuća, testirati ih, tako da mislim da bi mogli imati veću ulogu, ali naprosto dolaskom psihologa i defektologa su nas malo izgurali u tom segmentu, jer što bi onda oni".

Međutim, važno je znati kako zajednički, koordinirani i kontinuirani rad svih nositelja predškolskog odgojno-obrazovnog procesa, timski rad svih stručnih suradnika, kako psihologa, defektologa tako i pedagoga čini temeljno polazište u prevenciji rizičnih ponašanja.

Pozitivni učinci preventivnih programa u predškolskim ustanovama

Kada govorimo o pozitivnim učincima koje se postižu kroz prevenciju, odnosno kroz provedbu preventivnih programa, zanimljivo je spomenuti izuzetno pozitivne rezultate longitudinalnog istraživanja o učincima Perry predškolskog programa koji je proveden u Michiganu (SAD) 1993. godine. Perry predškolski program (Schweinhart, L., Barnes, H., Weikart, D., 1993 prema Nenadić-Bilan, 2006) stavlja naglasak na važnost djetetova aktivnog učenja, poticanje sposobnosti rješavanja problema i donošenja odluka, razvoj sposobnosti planiranja, značaj visokog stupnja interakcije između djece te interakcije djece i odraslih. Program je posebnu pozornost posvetio tjednim posjetima odgojitelja roditeljskom domu djece te motivaciji roditelja da dragovoljno sudjeluju u realizaciji programa prevencije

(Nenadić-Bilan, 2006). Tim istraživanjem procjenjivale su se preventivne intervencije predškolskog programa i pratila postignuća djece u razdoblju od 23 godine. Schweinhart, Barnes i Weikart (1993 prema Nenadić-Bilan, 2006) ustanovili su da su sudionici predškolskog preventivnog programa zdravije i pozitivnije odrastali nego njihovi vršnjaci. Petnaestogodišnji ispitanici koji su pohađali predškolski preventivni program (eksperimentalna skupina) u odnosu na kontrolnu skupinu pokazivali su polovicu manje djela osobnog nasilja, petinu manje djela uništavanja imovine, polovicu manje djela vrijeđanja drugih te polovicu manje djela zloporabe droga. Sljedeća istraživanja (Schweinhart, Weikart, 1997) pokazala su dobre rezultate kod istih ispitanika u dobi od 23 godine. Ispitanici koji su pohađali Perry program pokazivali su bolje socijalne vještine u odnosu na kontrolnu skupinu u kojoj je postojao trend negativnog socijalnog ponašanja. Razlike su se pokazale i u području zloporabe droga, sklonosti nasilju, nastavka školovanja, zaposlenja i otkaza na poslu, bračnog statusa i imovinskog stanja. Tako na primjer ni jedan ispitanik koji je pohađao Perry program nije učinio krađu, a 38% ispitanika iz kontrolne skupine uhićeno je zbog počinjene krađe. Nijedan ispitanik iz eksperimentalne skupine nije konzumirao alkohol, dok je 26% ispitanika iz kontrolne skupine svakodnevno konzumiralo alkohol. Odrasli koji su pohađali Perry program u dobi od 27 godina u manjem postotku su počinili neko kriminalno djelo, imali su viša primanja i bili su skloniji životu u braku.

Ispitanicima u ovom istraživanju postavljeno je pitanje o tome da li primjećuju neke pozitivne učinke preventivnih programa u svojim ustanovama. Sukladno prethodnim rezultatima istraživanja pozitivnih učinaka Perry predškolskog preventivnog programa važno je spomenuti i odgovor jednog od ispitanika koji navodi kako pozitivni učinci u vrtiću u kojem radi nisu baš mjerljivi:

"...jer ako mi radimo sa svom djecom preventivno, na razvoju prosocijalnih ponašanja, mi ne možemo izmjeriti koliko smo bili uspješni jer nemamo drugu grupu djece u kojoj nismo to radili (...) a ovako generalno, sigurno da ima smisla. Pomaka. Samo nije to tako baš mjerljivo i očito da ja to mogu izraziti nekim brojkama".

Naravno, istraživanje pozitivnih učinaka Perry preventivnog programa imalo je dvije kontrolne skupine te su se mogle izmjeriti razlike između njih, dok se u ustanovi u kojoj radi ispitanik prevencija, odnosno preventivni programi usmjereni na svu djecu koja borave u vrtiću.

Sukladno odgovorima ostalih ispitanika, pozitivne učinke prevencije, odnosno primjene preventivnih programa možemo promatrati u odnosu na dijete, u odnosu na roditelje djece te u odnosu na odgajatelje. Međutim, tu je važno napomenuti kako su neki ispitanici u prethodnim pitanjima istaknuli kako u svojoj ustanovi nemaju konkretni preventivni program rizičnih ponašanja, ali da je prevencija integrirana u sva područja rada u dječjem vrtiću. Stoga su neki od pozitivnih učinaka preventivnih programa, odnosno prevencije općenito, koje ispitanici navode:

- ✓ U odnosu na djecu:

"Osnažuju djecu, djeca dobivaju neke alate, socijalne vještine, konkretno uvježbavaju komunikaciju, odnos sa prijateljima, odraslima, neke socijalne vještine...";

"...i onda su ta nasilna ponašanja među vršnjacima svedena na minimum i zapravo nam ti preventivni programi pokazuju pravi put, koliko na njima radimo, toliko smo sve snažniji i snažniji."

- ✓ U odnosu na roditelje (ciklus radionica sa roditeljima):

"...roditelji su otvoreniji, otvorenija je komunikacija, više razumiju djetetove potrebe, lakše se uključuju u djetetov život, odgovorniji su tako da svakako imaju pozitivne efekte."

- ✓ U odnosu na odgajatelje:

"...u zadnje vrijeme smo imali radionice sa odgajateljima "Nenasilno rješavanje sukoba", dogovorili smo se sa odgajateljima s obzirom da je to dugotrajan proces, znači i oni moraju vježbat da kažem tako, kako to primijeniti u odnosu na djecu, zamolili smo ih da pokušaju primijeniti sve te korake nenasilnog rješavanja sukoba i na slijedećoj radionici oni su nam prezentirali, znači načine na koje su oni pokušali riješiti sukob u određenoj situaciji i da li su povratne informacije kako je to dobro utjecalo na djecu, kako su druga djeca promatrala kako je odgajatelj preusmjeravao dijete, odnosno kako ga je vodio u rješavanju sukoba i da li su povratne informacije da im to jako koristi".

Poteškoće u primjeni preventivnih programa u predškolskim ustanovama

Naravno nije uvijek sve idealno pa unatoč brojnim pozitivnim učincima preventivnih programa postoje i one manje dobre strane, a neke od njih odnose se na pojavljivanje određenih poteškoća u provedbi prevencije odnosno u primjeni preventivnih programa.

Kad ispitanici govore o poteškoćama u provedbi prevencije, odnosno primjeni preventivnih programa njihovi odgovori su različiti i raznovrsni. Većina ispitanika (60 %) kao poteškoću

vidi roditelje odnosno suradnju i preventivni rad sa roditeljima. Stoga, jedan ispitanik navodi kako je kod provedbe prevencije, problem u ponekad malom odazivu roditelja na razne radionice koje se organiziraju za njih, dok drugi ispitanik kao problem ističe izostanak roditeljske podrške navodeći:

"...znači sve što mi poduzimamo ovdje na nekoj prevenciji ako roditelj to ne primjenjuje i u obiteljskom domu, dijete bude evo nesigurno u tom dijelu s obzirom da veliku utjecaj roditelji imaju na dijete, a opet na ovoj strani su odgajatelji u koje dijete ima ili bi trebalo imati najviše povjerenja i onda tu dolazi do zbunjenosti djeteta na koji način i kako. A ako dobijemo roditelja kao suradnika onda nam je to velika podrška i pomoć..."

Također, iz odgovora trećeg ispitanika može se zaključiti kako je kod suradnje sa roditeljima problem što je ona dobrovoljna i što se roditelji ne mogu ako ne žele prisiliti na sudjelovanje na radionicama. S obzirom na dobrovoljnost sudjelovanja, ispitanik navodi kako se većinom u preventivni rad uključuju samo visoko motivirani roditelji, dok se najčešće ne uključuju tzv. "rizični" roditelji kod čije djece postoji rizik za pojavom rizičnih ponašanja.

Najčešće poteškoće kod provedbe prevencije/preventivnih programa su problem dokumentiranja provedbe prevencije zbog nedostatka vremena (20 %) te problem malog broja stručnih suradnika na veliki broj djece, odnosno prevelik broj djece na jednog stručnog suradnika (40 %).

Iskustvo suradnje i podrške u provedbi prevencije u predškolskim ustanovama

Prevencija, odnosno provedba preventivnih programa ne bi bila uspješna bez adekvatne suradnje i podrške. Ispitanici/pedagozi predškolskih ustanova u ovom istraživanju smatraju kako je njihovo iskustvo suradnje dobro te kako dobivaju podršku u provedbi prevencije. Iz njihovih izjava može se vidjeti kako kod provedbe prevencije najčešće surađuju sa ostalim stručnim suradnicima/članovima stručnog tima (80 %) te odgajateljima (60 %). Neki ispitanici izjavljuju kako surađuju i sa voditeljem centra/dječjeg vrtića u kojem rade (20 %), dok neki ispitanici spominju i važnost vanjske suradnje koju ostvaruju, kao što je suradnja sa Centrom za socijalnu skrb u slučajevima kada u vrtiću borave djeca koja dolaze iz rizičnih obitelji te suradnja sa Centrima za rehabilitaciju kao što je centar "Slava Raškaj" u Rijeci. Ostvaruje se i suradnja sa centrom za rehabilitaciju "Slava Raškaj" jer specifične govorne smetnje obično sa sobom vuku i neko rizično ponašanje. Također, isti ispitanik navodi da s obzirom da njegov vrtić radi po sportskom programu jako puno surađuje sa sportskim

klubovima, sportskim društvima te osnovnom školom u blizini.

8.1.3. Preventivni rad pedagoga s djecom u predškolskim ustanovama

Kada govorimo o preventivnom radu s djecom predškolske dobi važno je znati kako se razvoj i usvajanje iskustava predškolskog djeteta odvija cjelovito i povezano, pa je neprimjereno aktivnosti prevencije izdvajati od temeljnih razvojnih područja. Kvalitetno utemeljen program predškolske prevencije integriran je i uklopljen u svakodnevni kontekst odgojno-obrazovnog rada (Nenadić-Bilan, 2006).

Ispitanicima je postavljeno pitanje: *"Koja su djeca uključena u preventivne programe, što rade s tom djecom i kako postupaju u situacijama kad se rizično ponašanje već pojavilo."*

Odgovor većine (60 %) bio je kako djeca u vrtiću nisu uključena ni u jedan preventivni program, kako nemaju neke preventivne programe s djecom te kako je prevencija više integrirana u sam odgojno-obrazovni proces ili u preventivne programe uključuju samo roditelje i odgajatelje.

"... nekako u ovoj dobi još uvijek mislimo da dijete nije odgovorno, ne u tolikoj mjeri, odgovorni smo mi odrasli i onda se radi o definiranju uvjeta u kojima dijete živi i boravi kako bi se te neke rizike umanjilo ili kako bi se djetetu pružila prilika da usvoji bolji obrazac ponašanja, kvalitetniji za njega. I vidite mi često puta vidimo neko dijete koje jest agresivno, ali je i odmah nakon toga tužno, znate ono, već dijete zna da je to jedan put koji nije dobar, ali on jednostavno drugog obrasca nema i tu je negdje naša uloga, da o tome razgovaramo, da vidimo koje su još mogućnosti u našim uvjetima da se djetetu omogući jedan ispravan obrazac, jedan dobar i kvalitetniji obrazac, i naravno roditelji su tu važni."

Ostali ispitanici (40 %) navode kako su u preventivne programe uključena sva djeca, ukoliko se u nekoj skupini pojavi rizično ponašanje kod nekog djeteta onda se u toj skupini intenzivira preventivni rad te se naglasak stavlja i na individualni pristup tom djetetu. Zanimljivi su odgovori na pitanje o tome kako se postupa u specifičnim situacijama kada se rizično ponašanje kod djeteta već pojavilo:

"... radimo više individualno, znači sa odgajateljima i sa djecom; na tim rizičnim ponašanjima više rade stručni suradnici defektolog i psiholog a mi kao pedagozi radimo više na okruženju, materijalnim uvjetima i na poticajima koji takvom djetetu trebaju."

"...ne radim pojedinačno sa svakim djetetom koja ima takvo ponašanje, ali vidim svoju ulogu u pomaganju odgajateljima, odgajatelj je taj koji je najbliži djetetu, dijete ima najviše povjerenja u njega a ja nastojim pomoći odgajatelju u tom dijelu da mu sugeriram određene"

stvari jer sigurno da on ne vidi neke situacije kakve ja vidim sa strane, razgovaramo o nekim postupcima i vidim tu svoju ulogu, ne direktno u radu jer mislim to je teško za očekivat da se ja na 350 djece kojih je u tri moja podcentra mogu pojedinačno baviti, a istovremeno takav rad zahtijeva kontinuitet, znači jedan sustavan rad što ja sigurno ne mogu osigurati, a odgajatelj koji je svaki dan s tim djetetom može."

8.1.4. Preventivni rad pedagoga s roditeljima u predškolskim ustanovama

Roditelji se danas nose sa brojnim izazovima u odgoju svoje djece. Kako bi njihova djeca krenula "pravim" putem mora im se pomoći, a jedan od kvalitetnih oblika pomoći i podrške je upravo preventivni rad sa roditeljima. Stoga, Spoth i suradnici (2002. prema Nenadić-Bilan, 2006) ističu važnost uključivanja roditelja u predškolske programe prevencije te smatraju da kratki i obiteljski usmjereni programi intervencije namijenjeni širokoj populaciji roditelja mogu pozitivno mijenjati specifična roditeljska ponašanja koja u kasnijim godinama mogu smanjiti različite rizike. Većina ispitanika (80 %) navodi kako preventivni programi uključuju rad s roditeljima, dok jedan ispitanik (20 %) navodi kako je rad s roditeljima po njegovom mišljenju više individualni nego grupni.

"...uglavnom psiholog razgovora sa pojedinim roditeljima, barem je do sada bila takva praksa, ono što se meni čini da bi bilo jako dobro je da razgovaraju možda i pedagog i psiholog, opet nekako ne želim da su pedagozi isključeni iz toga..."

Ispitanici navode kako je suradnja sa roditeljima uglavnom dobra te najčešće kao način preventivnog rada sa roditeljima ističu provedbu ciklusa radionica iz Unicef-ovog programa "Rastimo zajedno". Taj program provode u cilju osnaživanja roditelja u njihovu roditeljstvu te napominju kako su roditelji jako zadovoljni održanim radionicama. Ukoliko ne dođe do suradnje sa roditeljima, odnosno ukoliko suradnja sa roditeljima izostane, najčešće je zbog toga što je roditelj u potpunosti odbija.

S obzirom na prethodne odgovore ispitanika, važno je spomenuti kako kvalitetno, osmišljeni i stručno vođeni programi osnaživanja roditelja u njihovoj roditeljskoj ulozi, a koji se nažalost samo povremeno susreću u pedagoškoj praksi predškolskih ustanova podižu razinu roditeljske pedagoške kompetencije koja je najdjelotvornija prevencija rizičnih ponašanja (Ljubetić, Mandarić, Zubac, 2010). Stoga je veoma važno da se roditelji osjećaju dobrodošlima i prihvaćenima u predškolskoj ustanovi jer će tek tada biti spremni na suradnju i sudjelovanje u takvim programima.

8.1.5. Osobna komponenta pedagoga u području prevencije rizičnih ponašanja kod djece u predškolskim ustanovama

Osobna komponenta svakog pedagoga razlikuje se od jednog do drugog jer je ona odraz svakog pedagoga, a na nju utiču i ovih pet podkomponenti:

- Kompetentnost za provedbu prevencija,
- Priprema na fakultetu,
- Priprema kroz stručno usavršavanje,
- Praćenje istraživanja,
- Potreba za dodatnom edukacijom.

Na pitanje “*Smatraju li se kompetentnima za provedbu prevencije?*“, većina ispitanika odgovara kako se smatra kompetentno (60 %), 1 ispitanik (20 %) ne zna je li kompetentan odnosno nije siguran je li dovoljno kompetentan, dok drugi ispitanik (20 %) procjenjuje kako je djelomično kompetentan:

“djelomično se smatram kompetentnom, ali mislim da se tu uvijek dobro još educirati, taj rad ipak traži neka specifična znanja koja niste recimo dobili tijekom školovanja.

Iako se većina ispitanika smatra kompetentnima za provedbu prevencije, navodi kako je ipak potrebno neprestano učiti.

Na pitanje da li ih je fakultet pripremio za prevenciju, većina (80 %) je odgovorila kako na fakultetu nisu dobili potrebne informacije i znanja za ostvarivanje preventivne djelatnosti, dok je jedan ispitanik odgovorio da je dobio jako malo:

“...ja sam doduše prije trideset godina studirala, što sigurno ne mogu reći za sada jer ni ne znam koje točno kolegije sve imate, mi nismo i sve ono što znam o području svog rada sam ili iz literature saznala ili na nekim radionicama, seminarima koje su organizirali vanjski suradnici Dječjeg vrtića Rijeka gdje sam imala priliku saznat nešto više.”

Na postavljeno pitanje „*Jesu li vas za provedbu prevencije pripremili nekakvi oblici usavršavanja?*“, svi ispitanici (100%) su odgovorili pozitivno. Jedan ispitanik je odgovorio kako se rado odaziva stručnim usavršavanjima. On smatra kako je usavršavanje jako važno za svakog člana stručnog tima da bi mogao kako u odnosu na djecu, tako i u odnosu na odgajatelje i roditelje imati suvremena saznanja o tome kako i na koji način raditi s djecom.

Ispitanicima je postavljeno i pitanje prate li istraživanja s tog područja. Dok dvoje (40 %) ispitanika ne prati istraživanja s tog područja, većina (60 %) prati istraživanja:

"Da, ja jako puno čitam i neprestano se educiram, tako da se uvijek nekako na nekakvim kongresima govori o tome, u literaturi, to je nekako moderna tema, da tako kažem".

Svi ispitanici (100%) osjećaju potrebu za dodatnom edukacijom, pa jedan ispitanik navodi:

"...mislim da nikada neće dovoljno znati da mogu reći da sve znam",

dok drugi ispitanik po pitanju potrebe za dodatnom edukacijom navodi slijedeće:

"Da, ne samo na ovom području, nego i inače bi nam trebalo više edukacije, ali jednostavno takva je situacija, evo nestašica je, recesija, tako da se ne možemo baš pohvaliti da smo često u stručnom usavršavanju, ali evo nadam se da će bit bolje."

Osobna Komponenta	Kompetentnost za provedbu prevencije			Priprema na fakultetu			Priprema kroz stručno usavršavanje			Praćenje istraživanja s tog područja			Potreba za dodatnom edukacijom		
	da	Niti da niti ne	ne	Da	Niti da niti ne	Ne	da	Niti da niti ne	ne	Da	Niti da niti ne	ne	da	Niti da niti ne	ne
Pedagog1		+				+	+					+	+		
Pedagog2		+				+	+			+			+		
Pedagog3	+					+	+					+	+		
Pedagog4	+					+	+			+			+		
Pedagog5	+				+		+			+			+		
Zbroj odgovora	3	2	0	0	1	4	5	0	0	3	0	2	5	0	0

Tablica 4. Osobna komponenta pedagoga u predškolskim ustanovama

Na posljednje pitanje koje je glasilo:

"Kakvo je Vaše viđenje o mogućnosti unaprjeđenja preventivne djelatnosti u odgojno-obrazovnim i predškolskim ustanovama?",

istaknula bih prema mom mišljenju zanimljivije i značajnije odgovore dva ispitanika. Smatram da su odgovori ostalih ispitanika preopćeniti i nisu toliko u smjeru postavljenog pitanja. Jedan od ispitanika navodi kako bi se uistinu trebali početi primjenjivati pedagoški standardi o broju djece na jednog stručnog suradnika jer je bi to omogućilo da se pedagozi mogu sustavnije baviti prevencijom, a ne tek kad je problem već nastao. Također, navodi

kako je s obzirom na tako velik broj djece na jednog stručnog suradnika, prevenciju teže organizirati u odnosu na druge poslove. Drugi ispitanik je mišljenja kako bi roditelji djece s rizičnim ponašanjima ili rizicima za pojavu takvog ponašanja u budućnosti trebali imati obavezu uključivanja u neki oblik preventivnog rada kao što je npr. škola za roditelje ili neke radionice.

8.2. Prevencija rizičnih ponašanja u osnovnim školama

8.2.1. Pojavnost rizičnih ponašanja u osnovnim školama

Kada govorimo o rizičnim ponašanjima kod djece i mladih, gotovo svi ispitanici (83 %) u osnovnim školama izjavljuju kako su u svojoj ustanovi uočili neke oblike rizičnih ponašanja. Samo jedan ispitanik (17 %) smatra da u osnovnoj školi u kojoj radi nema rizičnih ponašanja te navodi slijedeće:

"Mislim da u našoj školi nema rizičnih ponašanja, ne samo ove školske godine nego u nazad puno godina jer se sustavno radi na promicanju svih tih pozitivnih, zdravih stilova života i dosta dobro surađujemo međusobno da bi otklonili nepoželjna ponašanja mi smo škola koja nema preveliki broj učenika, u razrednom odjelu je otprilike 18-20 učenika, znači postoji mogućnost sustavnog odgojnog djelovanja prema učenicima."

Ostali ispitanici govore da su neka od rizičnih ponašanja koja primjećuju u svojim školama: vršnjačko nasilje (50 %), konzumiranje alkohola (33 %), pušenje duhana (33 %), pretjerano, ovisničko korištenje interneta (33%), agresivnost (17 %), neprimjereno ponašanje/ne poštivanje školskih i razrednih pravila (17 %), izbjegavanje i bježanje sa nastave/iz škole (17 %) te *cyber bullying*, odnosno nasilje preko interneta (17 %). Jedan od ispitanika kao problem te kao mogućnost da postane rizično ponašanje vidi i u sve ranijem zaljubljivanju među vršnjacima.

"Primjećujem promjenu u odnosu na prije, recimo to mi je nekada kretalo u sedmom razredu, sad u novije vrijeme mi kreće već u petom razredu, to je naravno normalno i isto tako ono što spada u njihovo odrastanje, međutim nekako tu moramo uskakati i pomagati im zapravo u tom njihovom predpubertetskom i pubertetskom razdoblju".

Iako ovo ponašanje ne možemo nazvati rizičnim ponašanjem, moramo reći da je i takvo ponašanje ako se ne radi sa učenicima u tom smjeru, rizik da s vremenom postane rizično ponašanje kao što je rano stupanje u spolne odnose.

RIZIČNA PONAŠANJA	Broj ispitanika
Vršnjačko nasilje	4 (67 %)
Konzumiranje alkohola	2 (33 %)
Pušenje duhana	2 (33 %)
Izbjegavanje i bježanje sa nastave/iz škole	2 (33 %)
Pretjerano/ovisničko korištenje interneta	2 (33 %)
Agresivnost	1 (17 %)
Neprimjereno ponašanje (ne poštivanje školskih i razrednih pravila)	1 (17 %)

Tablica 5. Pojavnost rizičnih ponašanja u osnovnim školama

Iz ove tablice možemo iščitati kako je nasilje među vršnjacima jedno od rizičnih ponašanja koje ispitanici najviše spominju. Važno je spomenuti kako Bašić i sur. (2004) napominju kako je upravo nasilje među djecom u posljednje vrijeme dobilo posebno mjesto među rizičnim ponašanjima djece i mladih. Taj problem postaje sve veći i sve je više predmet različitih istraživanja. Istraživanje sa 5000 učenika od četvrtog do osmog razreda osnovnih škola u 12 hrvatskih gradova koje je provela Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba pokazalo je kako je čak svaki četvrti učenik žrtva nasilja koje na njemu provodi njegov vršnjak, a svaki šesti provodi nasilje nad drugim djetetom (Branković, 2003 prema Bašić, Koller-Trbović, Uzelac, 2004). Slično istraživanje provedeno u zagrebačkim školama, pokazalo je kako 17 % djece izvješćuje kako je namjerno i višekратно agresivno prema drugom djetetu (Bašić, Koller-Trbović, Uzelac, 2004). Autorice navode i kako se na osnovi dosad poznatog može sa velikom vjerojatnošću zaključiti da je oko 100 000 djece u Hrvatskoj izloženo raznim oblicima nasilja od strane svojih vršnjaka u školi. Veoma je važno spomenuti i vremenski novije istraživanje povedeno u kampanji "*Nasilje ostavlja tragove. Zvoni za nenasilje!*". To je istraživanje 2014. godine u suradnji s udrugama i 18 hrvatskih škola proveo Centar za mirovine studije te su njegovi rezultati pokazali da je 79 % anketiranih učenika sudjelovalo u nekom obliku nasilja nad svojim vršnjacima ili su sami bili njegove žrtve, što je veoma šokantan podatak (Zadravec i sur., 2014).

Važno je spomenuti kako neke od ispitanika ovog istraživanja sve više zabrinjava i elektroničko nasilje (*cyber bullying*) koje se događa na internetu (društvene mreže i portali) ili preko sms i mms poruka. Ono se događa u virtualnom prostoru koji je uvijek dostupan, kojeg

je teško kontrolirati te koji zadire i u vrijeme provedeno u školi i u vrijeme provedeno kod kuće. Taj virtualni prostor dopušta veću anonimnost, a time i više prostora za negativne sadržaje i poruke koje mogu naštetiti onome kome su usmjerene. Rezultati provedenog istraživanja u kampanji *"Nasilje ostavlja tragove. Zvoni za nenasilje"* pokazali su da je više od 60 % učenika primilo poruku preko interneta koja govori loše o nekom drugom te da je više od 50 % učenika primilo sadržaj putem interneta koji je kod njih izazvao nelagodu ili ih je uznemirio (Zadravec i sur., 2014). Prema rezultatima ovog istraživanja, takvo nasilje posljednjih nekoliko godina počinje sve ranije te je puno više prisutno kod djevojčica, koje su ujedno češće i žrtve takvog nasilja.

"To mi je možda u posljednje vrijeme najčešće čime se moram baviti zato što djeca, ponekad, čini mi se nisu svjesna opasnosti koje se tamo mogu desiti, a osim toga nisu svjesna koliko njihova nekakva vrijeđanja preko facebooka ili drugih društvenih mreža mogu biti opasna, odnosno koliko na taj način mogu jedni druge povrijediti nekako ipak mi se čini da se to više kod djevojčica pojavljuje..."

Upravo je elektroničko nasilje rezultat razvoja tehnologije i posljedica suvremenog društva. Iako je takva tehnologija novi oblik komunikacije koji nudi brojne prednosti kao što je ušteda vremena i jednostavnost, pred nas stavlja i određene zahtjeve. Stoga je potrebno uz postojeće vještine i znanja usvojiti i određena znanja i stavove o novim tehnologijama, a što možemo nazvati informatičkom i medijskom pismenošću (Zadravec i sur., 2014). Sukladno tome, kao jedan oblik prevencije elektroničkog nasilja, važno je educirati kako učenike, tako i njihove roditelje u tom području kako bi se postigao cjeloviti pristup rješavanju sve učestalijeg problema među djecom i mladima.

Nadalje, ispitanici zamjećuju kako je pojava rizičnih ponašanja intenzivnija nego ranije. Neki od razloga intenziviranja pojave rizičnih ponašanja prema mišljenju ispitanika su slijedeći:

"...to pripisujem društvu kao cjelini, odnosno cjelokupnoj situaciji koja je trenutno u Hrvatskoj, jer u kojem stanju je naše društvo to se sve prenosi na školu, tako da se jako puno osjeti, mislim djeca su opterećena sa životom kod kuće pa to automatski prenose i u školu. Nezadovoljstvo roditelja se na taj način isto tako može uočiti, vrlo često se radi o djeci čiji roditelji ili nemaju posla ili su jako slabog imovinskog stanja pa možda rade i po dva posla odjednom pa utoliko nemaju ni dovoljno vremena za svoju djecu, djeca to osjećaju i automatski to prenose u školu ... mislim to nije čak ni uvijek strogo vezano uz to, međutim bitno je u biti kako se roditelj postavi prema djetetu, onog trenutka kad dijete osjeti da roditelj nema kontrole, odnosno da ih ne kontrolira i da ne pazi na školu i na njihovo ponašanje i slično, odnosno kad ih na neki način i zanemaruje kod kuće, u tom trenutku dijete to prenosi u školu i tu počinje s tim rizičnim ponašanjima. Ne znači da ako roditelj jako puno radi ili ako su možda nezaposleni, da će svako dijete pokazivati neka rizična ponašanja, međutim to je čisto iz razloga što roditelji na različite načine i odgajaju svoju djecu. Ima roditelja koji isto

tak imaju puno problema ali recimo da im je dijete na prvom mjestu i da se brinu o djetetu i da im je jako važna škola, znači bitan je u biti stav roditelja naspram škole, u tom slučaju ta rizična ponašanja ako se i pojave ona se jako brzo i rješavaju ali kažem nema sad tu nekakvog pravila."

"...sve to nekako kreće od onog prvog odgoja kod kuće, mislim da nam se društvo jako puno promijenilo ... naše djetinjstvo i njihovo sada je u potpunosti drugačije ...ni obitelji više nisu ono što su bile, nekako ljudi su i dosta zaposleni, dosta je i tih razvoda ... mislim da je i obitelj u jednoj krizi ... djeca su prepuštena sama sebi, roditelji puno rade ... prepuštena televiziji koja nam je krcata svim nekakvim nasilnim emisijama, serijama ... više lutaju po vani, nemaju toliku kontrolu..."

"... zavladao je taj trend da su uloge zamijenjene kod roditelja i djece ... pa je to nekako mislim uzrokovalo malo učestaliji, ili povećani broj tih ponašanja."

"...u ovom smislu u kojem sam vam sada govorila... pa evo pripisujem nekakvom ranijem stupanju djece u pubertet ... do neprestane izloženosti medijima i svim nekakvim sadržajima koji možda nisu primjereni djeci..."

"Nažalost rizičnih ponašanja, neprihvatljivih ponašanja je sve više jer nema mehanizama koji se praktički provode, koji bi sprječavali nasilje. Može se smanjivati nasilje i mora ali uz deklarativnu dobru volju treba raditi puno i sustavno na provedbi zdravog života kod djece i onda bi definitivno bilo manje toga. Intenzivnije je naravno, sve više je dozvoljeno a sad tu opet nije škola, nego svi čimbenici koji se nalaze u okruženju škole, nepoduzimanjem radnji zapravo podupiru stvaranje novih generacija rizičnih ponašanja."

Iz ovih citata može se zaključiti kako ispitanici intenziviranje pojave rizičnih ponašanja najčešće pripisuju cjelokupnoj situaciji u društvu koje ne poduzimanjem radnji zapravo podupire stvaranje novih generacija djece s rizičnim ponašanjima. To stanje utječe i na odgoj kod kuće, odnosno utječe na krizu i promijenjene uloge unutar obitelji, a ne smijemo ni zaboraviti medije koji šireći sadržaje koji nisu primjereni djeci nikako ne doprinose promjeni te situacije na bolje.

8.2.2. Preventivno djelovanje u osnovnim školama

Primjena preventivnih programa u osnovnim školama

Prevenција se trudi pronalaziti ispravne odgovore na različite uzroke rizičnih ponašanja te onemogućiti njihovo pojavljivanje. Iz tog razloga, ona se može sastojati od brojnih aktivnosti, programa, mjera na različitim razinama pa je tako svaka aktivnost koja se usmjereno bavi prevencijom – prevencija (Zadravec i sur., 2014).

Kako doznajemo od ispitanika, stručnih suradnika pedagoga, škole u kojima rade ispitanici provode različite aktivnosti i mjere prevencije. Svi ispitanici navode kako se u njihovoj ustanovi (osnovnoj školi) provode brojni preventivni programi rizičnih ponašanja koji se planiraju na početku školske godine u okviru godišnjeg plana i programa rada škole. Kroz intervjue sa stručnim suradnicima pedagozima identificirano je nekoliko preventivnih programa koje su ispitanici prepoznali kao kvalitetan dodatak vlastitim aktivnostima u procesu prevencije rizičnih ponašanja. Ispitanici navode kako se neki od tih programa provode sa različitim vanjskim suradnicima kao što su Policijska uprava, Nastavni zavod za javno zdravstvo, Centar za socijalnu skrb te razne udruge. Neki od programa koje ispitanici najčešće navode su Trening životnih vještina za kojeg ispitanici navode kako je vrlo popularan i jako dobro prihvaćen kod učenika; MAH - Mogu ako hoću; PIA - Prevencija i alternativa; CAP program prevencije nasilja (prevencije zlostavljanja nad djecom i među djecom); Unicef-ov projekt – Za sigurno i poticajno okruženje u školama; Zdrav za pet (prevencija adolescentske problematike); Male kreativne socijalizacijske skupine; program Prekini lanac (prevencija nasilja preko interneta) i mnogi drugi. Ispitanici navode kako se ti programi provode tijekom cijele školske godine sa svom djecom/učenicima, provode ih najčešće nastavnici, odnosno razrednici na satovima razrednog odjela, a ponekad osobno i sami pedagozi ili drugi stručni suradnici. Također, neke od tih programa ispitanici provode u suradnji sa brojnim vanjskim institucijama pa kroz razna gostovanja neke od preventivnih radionica i predavanja provode i njihovi djelatnici (policajci, liječnici i drugi).

Neki od izjava koje potvrđuju provedbu preventivnih programa u školama u kojima su ispitanici stručni suradnici, navedene su u nastavku.

"Mi sustavno, godinama radimo na prevenciji društveno neprihvatljivih ponašanja i prva smo škola u našoj županiji koja je zapravo krenula u Unicef-ov projekt Za sigurno i poticajno okruženje u školama, široj javnosti poznatiji pod nazivom Stop nasilju među djecom."

"Isto tako radimo projekt u suradnji sa Nastavnim zavodom za javno zdravstvo, Trening životnih vještina koji ove godine bilježi 10. godišnjicu postojanja i mislim da je to isto tako vrlo vrijedan doprinos prevenciji rizičnih ponašanja. On se provodi od trećeg do sedmog razreda u svim razrednim odjelima na način da sam ja koordinator programa, a učitelji u svojim razredima provode program i onda imamo i evaluaciju programa..."

"Također imamo i suradnju sa školskom liječnicom koja također djeci drži predavanja vezano za odgovorno spolno ponašanje i vezano za prevenciju droge."

"Imamo i preventivni program koji radimo u suradnji sa policijom ... odvodimo djecu čak i u, recimo konkretno Treću policijsku postaju gdje isto tako imaju interaktivno predavanje i

razgovor sa policijom o tome što mogu poduzeti ukoliko vide nešto, ne znam od igala do ne znam nekih loših stvari..."

"Radimo i projekt sa Centrom za socijalnu skrb, Male kreativne socijalizacijske skupine gdje djelatnik Centra i ja zajednički radimo sa učenicima, ciljane skupine znači, da li je to treći, dali četvrt razredi, odaberemo skupinu i onda ih vodimo do petog, šestog razreda kako bi se prevenirali neželjeni oblici ponašanja."

Zdravstveni odgoj je također jedan od preventivnih programa kojeg spominju neki od ispitanika. Jedan od ispitanika navodi slijedeće:

"Osim toga provodi se i zdravstveni odgoj, što je također preventivni program koji smo zapravo obavezni provoditi po odluci Ministarstva, sve se to dakle planira na početku školske godine i provodi na satovima razrednih odjela kako je planirano..."

Ispitanici navode kako osim ovih programa koji su planirani na početku školske godine, i oni sami osobno provode brojne radionice i predavanja sa učenicima koje su također usmjerene prevenciji različitih rizičnih ponašanja, kao što je konzumiranje alkohola i duhana, nasilje na internetu i sl. Naravno, prevenciju ostvaruju i kroz brojne individualne i grupne razgovore sa učenicima, odnosno kroz savjetodavni rad sa učenicima. Jedan ispitanik navodi kako je prevencija također poticanje učenika na uspjeh, na dobre ocjene. Ispitanik smatra kako se sprječavanjem negativnih ocjena prevenira učenikovo bježanje iz škole, bježanje sa satova te njegovo neprimjereno ponašanje koje je ponekad upravo rezultat njegovog školskog neuspjeha. Zanimljivo je spomenuti i kako ispitanik smatra da veliku ulogu u prevenciji ima i tjelesni odgoj:

"...znači smatramo da je u zdravom tijelu zdrav duh tako da i u tom dijelu isto preveniramo."

Osim preventivnih programa namijenjenih učenicima, neki od ispitanika navode kako kroz razna predavanja i radionice rade i sa roditeljima na prevenciji rizičnih ponašanja kod djece i mladih. Međutim, prema iskazima ispitanika ta predavanja za roditelje nažalost nisu dobro posjećena, ali o tome će biti više riječ u nadolazećem poglavlju koji se odnosi na rad sa roditeljima na prevenciji rizičnih ponašanja.

Zanimljivo je istaknuti i jednu od izjava ispitanika koja se odnosi na njegovo mišljenje o velikom broju različitih preventivnih programa.

"... tako da je jako puno programa, projekata ali malo je to dosta kaotično, trebalo bi mislim sve to objediniti pa bi bilo jednostavnije za izvesti..."

Obzirom na sve veći porast rizičnih ponašanja kod djece i mladih, ovi rezultati su dosta obećavajući. Oni zapravo upućuju na činjenicu da postoji osviještenost škola, a time i stručnih suradnika pedagoga o nepoželjnim i veoma štetnim posljedicama rizičnih ponašanja. Iz ovoga proizlazi kako je velik broj škola odlučio preuzeti odgovornost i poduzeti nešto u vezi s rješavanjem problema sve učestalije pojave rizičnih ponašanja. Također, prijašnja istraživanja (Ttofi, Farrington, 2009 prema Velki, Ozdanovac, 2014) iznijela su zaključak da što je više preventivnih programa koji se provode i što su oni raznolikiji, postoji veća mogućnost utjecaja na veći broj djece, školu i obitelj.

Preventivna uloga pedagoga u osnovnoj školi

O kompleksnosti i odgovornosti pedagoške uloge Maleš i sur. (2010: 35) navode da je *"odgovarajuće osposobljen pedagog onaj koji je svjestan konteksta i potreba zajednice u kojoj djeluje, posjeduje znanja o svim sustavima koji participiraju u institucionalnom odgoju i obrazovanju, osposobljen za komunikaciju, sposoban graditi partnerske odnose i unapređivati odnose u zajednici koja uči, sposoban intervenirati, ali i prevenirati, spreman i sposoban evaluirati svoj rad i rad drugih te raditi na vlastitom usavršavanju."*

U ostvarivanju prevencije, odnosno preventivnih programa, zbog povezanosti zadaća razvojne pedagoške djelatnosti (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006, str. 17) i prevencijskog djelovanja, stručni suradnici se najčešće naglašavaju kao voditelji preventivnih programa u školama i kao odgovorni nositelji prevencijskih aktivnosti (Pažin-Ilakovac, 2012).

Sudionici istraživanja dali su viđenje svoje uloge u prevenciji odnosno provedbi preventivnih programa/preventivnih aktivnosti. Iz odgovora ispitanika može se zaključiti kako je njihova uloga veoma značajna te se ostvaruje na tri načina: kroz ulogu koordinatora preventivnih programa, ulogu voditelja preventivnih programa (voditelja radionica koje ostvaruje sa djecom/učenicima) te kroz ulogu savjetodavca. Također, svoju ulogu ispitanici vide i u praćenju rizičnih ponašanja. Neke od izjava ispitanika kojima opisuju svoju preventivnu ulogu prikazane su u nastavku.

"...inicijativa dolazi najčešće, uglavnom zapravo od mene, sad da li to distribuiram na razrednike ili učitelje, ili nešto sama odradim, socijalna pedagoginja i ja, to je već druga priča..."

"...da tu jako veliku ulogu ima pedagog i on je zapravo ajmo reći koordinator i voditelj svega toga, kompletnog preventivnog programa u školi, bez njega ne bi to moglo uopće dobro

funkcionirati jer on i prati i pomaže razrednicima, surađuje s njima i usmjerava sve to skupa i isto tako prati naravno ponašanja djece i u školi i izvan škole...”

”Moja uloga je koordinirati sa svime time i provoditi individualne razgovore, znači savjetodavna uloga koja je vezana uz samog učenika, roditelja, ali i uz učitelje ... i također, kroz nekakve radionice odnosno kroz rad s djecom, bitno je da pedagog bude što više s djecom, bitno je da djeca imaju povjerenja u vas...”

”...i sama sudjelujem u tim radionicama ..., a neke programe i sama aktivno provodim, kao što je program Trening životnih vještina...”

”Moja uloga je provodite programe, održavati radionice i predavanja što za učenike, roditelje i pokušati ih prvo educirati, a onda malo naučiti i nekakvim tehnikama i načinima ponašanja i savjetovati što individualno što grupno, a i naravno tu je uvijek onda suradnja sa razrednicima obavezna, sa stručnom službom i sa vanjskim suradnicima.”

Iz odgovora pedagoga/ispitanika proizlazi činjenica da velik dio svog radnog vremena posvećuju prevenciji rizičnih ponašanja kod učenika osnovnih škola. Zanimljivo je istaknuti i izjavu jednog od ispitanika koji na pitanje kakvo mjesto imaju preventivne aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavlja kao stručni suradnik u osnovnoj školi odgovara:

”imaju važno mjesto jer je fizičko, psihičko zdravlje preduvjet da bi učenik mogao kvalitetno raditi u nastavnom procesu...”

Škola predstavlja dio društva koji mora naglašavati pozitivne vrijednosti i vlastitim primjerima pružati podršku djeci i poučavati ih samopoštovanju, samopouzdanju, poštivanju različitosti i prijateljskom ponašanju (Velki, Ozdanovac, 2014). Unatoč tome što uz ostalo pedagozi daju veliki doprinos prevenciji rizičnih ponašanja kod djece i mladih, u hrvatskim se školama općenito, pa tako i u ovom uzorku, javlja problem jako malog broja stručnih suradnika na veliki broj djece. Stoga je za uspješnije transformiranje škola u mjesta bez rizičnih ponašanja neophodna i promjena zakonskih regulativa, odnosno poštivanje pedagoških standarda s posebnim naglaskom na povećanje broja stručnih suradnika.

Pozitivni učinci preventivnih programa u osnovnim školama

Pravovremena identifikacija i evidencija problema, dobro planirana intervencija te zajednički rad škole na prevenciji rizičnih ponašanja ima pozitivne utjecaje na razvoj djeteta i prihvaćanje neriskantnih životnih stilova. Također, važno je znati kako se pokazalo da je najbolja učinkovitost preventivnih programa među djecom u osnovnoj školi (Velki, Ozdanovac, 2014).

Svi ispitanici (100 %) navode kako postoje pozitivni efekti/promjene koje su rezultat preventivnih programa koji se provode u njihovim osnovnim školama. Neke pozitivne promjene koje ispitanici navode su slijedeće:

"djeca uče što je dobro, što nije dobro, što nije poželjno, koji su oblici ponašanja prihvatljivi, koji nisu prihvatljivi onda se utječe na svijest učenika i dugoročno to negdje ostaje kod djece."

"...ne iskaču novi problemi, smatramo da smo dobro napravili, primjenjujući ove preventivne programe ... nema nekih većih problema, nema nasilja, nema toliko često nekih ozbiljnih situacija gdje bi trebala intervenirati policija..."

"...velika je uloga u tim programima zato što smatram da su ti problemi prisutni u puno manjoj mjeri nego što bi bili da se ti programi ne provode..."

"...uglavnom su pozitivni efekti zato što oni zbilja od rane dobi počinju sa tim neakvim preventivnim programima ... i zapravo jačaju svoju osobnost i nekako mi se čini da su dobro osviješteni i o problemima, znači i o potencijalnim neakvim opasnostima koje im prijete i dosta dobro uvježbavaju razno razne vještine od samog rješavanja neakvih razrednih problema, već vidimo da nešto što smo uvježbavali na Treningu životnih vještina, da oni to zapravo i primjenjuju u razrednim situacijama tako da ovaj u većini slučajeva su to zbilja pozitivni efekti."

"...recimo konkretno, evo, o prevenciji na internetu, mislim da mi nismo radili na prevenciji da bi tu bilo puno više problema, ovo što se sada tu sporadično pojavi to nisu, recimo su pod navodnike, sitnice, ali da ne reagiramo na to, to bi se moglo pretvoriti u jako velike probleme, tako da mislim da smo tu dosta uspješni..."

Odgovori ispitanika ukazuju da postoje pozitivni učinci provedbe različitih preventivnih programa kako za prevenciju nasilja, tako i za prevenciju svih drugih oblika rizičnih ponašanja. Međutim, u Hrvatskoj nažalost do sada nije provedeno niti jedno longitudinalno istraživanje o pozitivnim ili negativnim učincima brojnih preventivnih programa, pa se bez nalaza koji bi to potvrđivali, ne može sa sigurnošću reći da neki program uistinu sprječava pojavu nasilja ili nekog drugog oblika rizičnog ponašanja (Velki, Ozdanovac, 2014). Tu si samo možemo postaviti pitanje, treba li to uistinu tako ostati?

Poteškoće u primjeni preventivnih programa u osnovnim školama

U primjeni prevencije, odnosno preventivnih programa ispitanici navode i neke poteškoće. Samo jedan ispitanik u primjeni nije imao teškoća jer kako kaže sve ono što se planiralo se i ostvarilo jer su u školi svi jedan tim, puno komuniciraju i surađuju te svi znaju da im je cilj dijete; Svi ostali nailaze na manje teškoće koje ih ometaju u boljoj primjeni prevencijskih

programa: npr. rad u dvije smjene što ponekad otežava organizaciju preventivnih aktivnosti; zatim materijalna potpora školstvu:

"da se to ma samo jedno dvije razine podigne iznad već bi to djeci bilo interesantnije, dojmljivije, sadržajnije, bogatije...";

te prevelik broj programa koji se preklapaju jedan s drugim:

"preklapanjem puno toga bojim se da svi nešto malo dotaknu, a da se detaljno ne odradi puno toga...".

Zanimljivo je spomenuti i odgovor još jednog ispitanika:

"poteškoće postoje i to većinom sa osmim razredima gdje su oni tu u nekoj dobi, to je sad neka adolescencija, neki njihov prvi bunt, nekakva prva iskušavanja, oni testiraju sve nas i svoje obitelji doma i onda kada ih i upozorite na nekakva tako rizična ponašanja, ako nemate podršku roditelja i ako se oni opiru tome onda tu postoje poteškoće."

Također, jedan ispitanik kao poteškoću vidi i nedostatak vremena te navodi slijedeće:

"...jako je puno tih interesantnih i korisnih projekata, a međusobno nisu usklađeni što vremenski i što sadržajno i onda se malo teže organizirati baš što se tiče vremena..."

Sličan odgovor ima i zadnji ispitanik koji problem vidi u vremenskoj organizaciji, odnosno malom broju satova razrednih odjela kroz koje se ostvaruju preventivni programi.

"premalo nam je satova razrednika, to nam je najveći problem, mi jednostavno imamo jedan sat razrednika tjedno, vi jednostavno ne možete sve te preventivne programe strpati u taj jedan sat, tako da mi na početku godine muku mučimo sa program, znači sa izradom plana razrednih odjela, jednostavno, imamo puno tih radionica koje bismo radili, puno programa ali nemamo ih gdje staviti, znači najmanje bi trebalo dva sata razrednika biti tjedno i onda mi djeca kažu, recimo ja dođem kad odradujem ja radionice s njima, one koje sam planirala na početku, djeca mi kažu, ali pedagogice, kad ćemo malo pričati, dakle oni bi malo pričali i o nekim svojim običnim, jednostavnim problemima na satu, u školi."

Iskustvo suradnje i podrške u provedbi prevencije u osnovnim školama

Prevencija, odnosno provedba preventivnih programa ne bi bila uspješna bez adekvatne suradnje i podrške. Ispitanici/pedagozi osnovnih škola u ovom istraživanju smatraju kako je njihovo iskustvo suradnje izuzetno dobro te kako dobivaju podršku u provedbi prevencije. Iz njihovih izjava može se vidjeti kako kod provedbe prevencije najčešće surađuju sa ravnateljem, ostalim stručnim suradnicima te nastavnicima/razrednicima. Također, neki ispitanici spominju i važnost suradnje sa vanjskim suradnicima.

Zadovoljstvo suradnjom i dobivenom podrškom, prvenstveno od strane ravnatelja škole u provedbi preventivnih programa može se vidjeti i u slijedećoj izjavi jednog od ispitanika.

"...ja sam zadovoljna, jako je važno nama pedagogima da imamo podršku od ravnatelja, ako imate podršku ravnatelja u provođenju tih programa automatski će i ljudi onda to shvatiti ozbiljno, ako je ravnatelju svejedno i nije ga briga hoće li se to provoditi ili neće li se to provoditi onda vam je teže, ne kažem da je nemoguće ali je teže. Ja stvarno mogu reći da mene ravnateljica podržava u tome i ona mi uvijek kaže da smo puno napravili u školi u smislu ponašanja djece, da se vidi velika razlika, mislim primijeti to i kažem na učiteljskim vijećima isto o tome puno pričamo, sa učiteljima, tako da u tom smislu je i meni lakše, dakle jednostavno em se čovjek drugačije osjeća em imaš nekakav osjećaj da netko i primjećuje sve to što se radi."

Također, zanimljivo je istaknuti još jedan citat ispitanika o važnosti suradnje i podrške u provedbi prevencije.

"...to je i bit uspjeha ili recimo ako i ne uspjeha onda smo zadovoljni kad uspješno obavimo zadatak, a to ne bi uspjeli da nismo svi u tako dobroj suradnji."

8.2.3. Preventivni rad pedagoga s djecom u osnovnim školama

"Baviti se djecom i mladima s problemima u ponašanju nije lako ni roditeljima ni stručnjacima" (Vladović, 2012: 5). Takva djeca su zbog svog ponašanja često osuđena, odbačena, neprihvaćena i kažnjavana kako od odraslih tako i od svojih vršnjaka. Tu si možemo postaviti pitanje da li su škole poduzele sve što je u njihovoj mogućnosti za razvoj svih učenika, ili su usmjereni samo na konkretno dijete koje je "problem" jer iskazuje neki oblik neprimjerenog ponašanja pa popravljaju ono što se popraviti daje (Bašić, 2012)?

U zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2014), u članku 67., navedeno je da su škole dužne stvarati uvjete za zdrav mentalni i fizički razvoj te socijalnu dobrobit učenika, sprječavati neprihvatljive oblike ponašanja, osigurati uvjete za uspješnost svakog učenika u učenju, brinuti se o sigurnosti i zdravstvenom stanju učenika, pratiti socijalne probleme i pojave kod učenika, poduzimati mjere za otklanjanje njihovih uzroka i posljedica, voditi evidenciju o neprihvatljivim oblicima ponašanja učenika i pružati savjete učenicima, gdje se i prepoznaje preventijsko djelovanje.

U razmatranju smjerova razvoja škole Resman (2008 prema Pažin-Ilakovac, 2012) naglašava preventijsko djelovanje prema svim učenicima u školi, pri čemu veliku ulogu imaju stručne razvojne službe.

Na pitanje: „*Koja su djeca uključena u preventijske programe*

(sva ili samo ona koja pokazuju neko rizično ponašanje ili kod kojih postoji naznaka za pojavom rizičnog ponašanja)?“,

svi ispitanici (100 %) govore kako su u preventijske programe uključeni svi učenici od prvog do osmog razreda. S učenicima se provode brojni preventivni programi kroz razne radionice, predavanja, posjete i sl.

U situacijama kada se rizično ponašanje već pojavilo kod nekog djeteta ispitanici govore kako se onda uz to što taj učenik kao i svi drugi učenici sudjeluje u preventivnim programima, s njime ostvaruje i po potrebi pojačan individualni, odnosno savjetodavni rad. Također, ispitanici navode kako u takvim slučajevima ne razgovaraju samo sa djetetom, već i sa nastavnicima, razrednikom i roditeljima koji se obavezno u takvim slučajevima pozivaju u školu. Ispitanici također ističu kako u takvim situacijama postupaju prema protokolu o postupanju škole u kriznim situacijama².

Ukoliko je taj problem puno veći i ne može se riješiti, jedan ispitanik navodi kako se onda ponekad mora uključiti i Centar za socijalnu skrb. Također, navodi kako u takvim slučajevima ostvaruje i suradnju sa Savjetovalištem za mlade.

“...ako dijete ima nekih psiholoških problema ili sl., gdje ja ne mogu pomoći, gdje je djetetu potrebna nekakva terapija i slično, onda u suradnji sa roditeljima, uputim ih na savjetovalište za mlade, gdje onda dijete dobije psihološku pomoć i gdje se onda znači tu pokušava pomoći djetetu. Isto tako kažem, u slučaju da ne postoji suradnja sa roditeljima, da roditelji odbijaju tu suradnju, a rizično ponašanje se ponavlja e onda se tu uključuje i Centar za socijalnu skrb.”

²Protokol se odnosi na preveniranje mogućih situacija povećanog rizika, kao i na postupanje u konkretnim situacijama s ciljem zaštite djece, kao i svih djelatnika koji o njima skrbe u procesu odgoja i obrazovanja. Utvrđuje obveze i odgovornosti, kao i načine postupanja ravnateljice, stručnih suradnika, učitelja, učenika, drugih djelatnika škole i/ili roditelja (skrbnika) djeteta.

Važno je istaknuti još jedan zanimljiv odgovor u kojem ispitanik navodi kako se u školi uz preventivne programe namijenjene svim učenicima, provodi još jedan projekt/program namijenjen ciljanoj skupini djece.

"Ciljana skupina se radi u malim Kreativnim socijalizacijskim skupinama gdje biramo učenike koji imaju izvjesnih poteškoća bilo na planu ponašanja, bilo obiteljske socijalne prilike i neprilike, ali onda u toj skupini imamo i učenike sa visokim postignućima kao model za zdravije odrastanje i da se oni ne osjećaju inferiorno, ovi koji imaju problem, nego zapravo uvijek im pokazujemo način kako će se izvjesna situacija riješiti. Znači s tom djecom se uvijek radi, praktično se radi, uvijek pokaži mi, ne samo da vidim, da čujem nego pokaži mi i uključi me."

8.2.4. Preventivni rad pedagoga s roditeljima u osnovnim školama

Jedna od suvremenih zadaća škole je pomoć roditeljima u postizanju boljeg i uspješnijeg roditeljstva. Kako bi se ta zadaća što uspješnije ostvarila, stalno se razvijaju i inoviraju razne aktivnosti. Osim formalnih oblika suradnje sa roditeljima kao što je sudjelovanje roditelja u roditeljskim sastancima, obavijestima, vijeću roditelja i sl., u školama se organiziraju i različiti neformalni oblici suradnje kroz razna druženja i okupljanja učenika, roditelja i učitelja, kroz škole za roditelje, zajedničke projekte, humanitarne akcije i sl. Kvalitetnim ostvarivanjem svih ovih aktivnosti unaprjeđuje se i preventivna djelatnost škole (Hill, Taylor, 2004 prema Pažin-Ilakovac, 2012). Naime, veoma je važno da se sa roditeljima ostvari dobra i kvalitetna suradnja, kako bi škola i roditelji usuglasili sličnu poruku djeci o prihvatljivom ponašanju te kako djeca ne bi bila zbunjena različitim stajalištima o očekivanom ponašanju (Pažin-Ilakovac, 2012). Stoga je važno reći kako partnerstvo, uzajamna podrška i pomoć između škole, roditelja i lokalne zajednice pridonosi kvalitetnijem ostvarivanju prevencije.

Svi ispitanici govore kako imaju dobru suradnju sa roditeljima te kako preventivni programi koji se provode u školama uključuju i rad s roditeljima. To se najčešće ostvaruje kroz roditeljske sastanke gdje se za roditelje pripremaju različita predavanja, a ponekad i radionice u okviru prevencijskog djelovanja. Također, suradnju sa roditeljima ispitanici ostvaruju i kroz savjetodavni rad. Jedan ispitanik navodi kako je cilj:

"potaknuti roditelje na razmišljanje što je dobro, što je poželjno te da razmišljaju o tome što oni rade i kako postupaju sa svojom djecom".

Zanimljiva je i slijedeća izjava jednog od ispitanika:

"...i ove godine mi se jako sviđa što osim toga što preventivni program Trening životnih vještina radimo u školi, oni su ove godine pokrenuli i radionice za roditelje, tako da smo svakako ove godine preporučili i nekim roditeljima koji su otvoreni za takav tip suradnje da idu na te radionice i to se održava kod njih u prostorijama..."

Na postavljeno pitanje "Jesu li roditelji spremni na suradnju?",

jedan ispitanik odgovara slijedeće:

"Pa većina da, ali evo već smo imali iskustva baš ove godine da, nažalost, roditelji kojima bi trebala pomoć i koji su prepoznati kao roditelji koji ne mogu sami samostalno pomoći djetetu, već im treba nekakva druga stručna pomoć, oni se najčešće i ne pojavljuju na takvim roditeljskim sastancima, na individualne razgovore znaju doći, na grupne ne, ali onda jako često i to individualno se zanemaruje od strane roditelja."

Unatoč tome što ispitanici navode kako je suradnja sa roditeljima uglavnom dobra i kako su roditelji uključeni u preventivno djelovanje, iz njihovih se odgovora može zaključiti da bi u području ostvarivanja preventivnih programa, škole trebale još više uložiti napora u uključivanje roditelja i taj veoma važan i ključan dio preventivnog djelovanja podići na još veću razinu. Naime, brojna su istraživanja potvrdila kako uključivanje roditelja u rad škole ima veliki utjecaj na učenikovo ponašanje, stavove, redovitost u polazanju nastave i akademsko postignuće (Epstein, Sheldon, 2002 prema Kranželić, Ferić-Šlehan, 2008).

Da roditelji ipak nisu dovoljno uključeni u rad škole, a time i preventivno djelovanje škole potvrđuje i izjava jednog od ispitanika:

"Da, možda su nam roditelji u tom smislu najslabija karika, makar neću reći da se ne uključuju i uistinu ih uključujemo, ali recimo što se tiče ovih radionica i toga, zapravo je odaziv dosta slab, u popodnevnim satima, jedino tada i možemo, ja znam da je to roditeljima teško jer rade i tako, ali kada radimo radionice s roditeljima što također planiramo na početku školske godine, onda se odazove dosta malo roditelja i ono znaju nekako, ja obično radionice radim kada imaju roditeljski sastanak, nastojim to iskoristiti zapravo, evo ovako, valjda mi to moje iskustvo može sada tu pomoći tako da kad imamo inače roditeljske, kada su roditeljski sastanci onda ja nekako stavim svoju radionicu na početak ili na kraj, pa onda roditelji koji dođu, iskoristim to tako, na taj način nastojim si pomoći u smislu da roditelja bude više, e sad kada bi se njih samo zvalo da dođu na radionice, pitanje je, probali smo to pa je bio jako mali odaziv."

8.2.5. Osobna komponenta pedagoga u području prevencije rizičnih ponašanja kod učenika u osnovnim školama

Na pitanje "...*smatraju li se kompetentnima za provedbu prevencije*", svi ispitanici (100 %) odgovaraju kako se smatraju kompetentnima. Jedan ispitanik navodi kako je bitno stalno raditi na sebi, stalno se educirati kako bi se to znanje onda moglo i prenositi na druge. Isti ispitanik navodi i:

"Smatram da sad možda više znam nego što sam znala kad sam tek počela raditi, to u smislu efikasnije onda mogu i obaviti, samo što recimo problem sa tom kompetencijom se rješava na vrlo jednostavan način, osim vlastitom edukacijom, to se rješava i sa timskim radom zato ja nikad nisam bila sama u toj priči, ja i kad sam tek počela raditi, znači kad još nisam imala iskustvo i tako dalje, ali ja sam bila okružena i sa profesorima koji su imali iskustvo i tako dalje, tako davi u biti nikada niste sami, zato je vrlo važna ta suradnja i taj timski rad i onda tu nema nikakvih problema. Naravno da ćete vi s vremenom i više tih knjiga pročitati i susrest ćete se i s različitim slučajevima pa i iz toga izvlačite određena iskustva, tako da iskustvo čini svoje ali naravno bitno je i to permanentno usavršavanje, da se konstantno usavršavate i ta suradnja je vrlo važna".

Neki ispitanici svoju kompetentnost za provedbu prevencije prepisuju svom radnom iskustvu, suradnji sa drugim stručnim suradnicima, nastavnicima i drugima te edukaciji, odnosno konstantnom stručnom usavršavanju. Međutim, čak 67 % ispitanika svoju kompetentnost ne pripisuje i fakultetu, odnosno ne smatra da su na fakultetu dobili potrebne informacije i znanja sa ostvarivanje preventivne djelatnosti. Jedan ispitanik navodi slijedeće:

"Ne nisam dobila, dobila sam najviše u struci, znači na fakultetu za ostvarivanje preventivne djelatnosti ne mogu reći da sam dobila, znači kroz rad, kroz bavljenje tim poslom najviše."

Jedan od ispitanika koji govori kako je na fakultetu dobio potrebne informacije i znanja za ostvarivanje preventivne djelatnosti navodi slijedeće:

"Da, ne mogu se sjetiti koji kolegiji, ali definitivno ima od onih osnovnih uvoda u pedagogiju pa sve do psihologije koje smo mi na našoj grupi imali četiri čak, tako da definitivno da, ali mislim da svaka generacija ima nešto drugačiji program."

Svi ispitanici veliku važnost pridaju stručnim usavršavanjima u pripremi za ostvarivanje prevencije.

"Mislim da najviše naučimo na ovim našim edukacijama tijekom rada, stvarno ima dosta edukacija na tu temu i ukoliko se želimo educirati ima načina."

"...apsolutno mislim da su stručna usavršavanja potrebna, rad na sebi je uvijek potreban jer dokle god čovjek radi mora biti u skladu s onim što se događa, mora bit spreman za to, pogotovo mi kao stručni suradnici, ako smo mi osnaženi, a snaga je nekakvo znanje koje je pretpostavka i nekakve još sposobnosti, informacija je bit, ako imamo informaciju i ako je znamo delegirati onda je puno posla napravljeno.

Na pitanje „prate li istraživanja s tog područja te osjećaju li potrebu za dodatnom edukacijom? „

odgovorili su u manjini (17 %) da prate koliko vremenski stignu, a svi ostali (83 %) redovito prate. Što se tiče dodatne edukacije, većina ispitanika (83 %) smatra kako se uvijek važno dodatno educirati.

"Potrebu za dodatnom edukacijom ćete tijekom cijelog svog rada imati, znači čovjek nikad dovoljno ne može nešto naučiti, mislim stalno imate neka pitanja i stalno imate potrebu i nikad niti jedan slučaj nije isti tako da za dodatnom edukacijom stalno imam potrebu."

Važno je također spomenuti malo drugačije mišljenje jednog od ispitanika.

"Sad, da ne bi ispalo da o sebi pričam u superlativu ili u pozitivu, ili kako god, ali što se tiče tih edukacija ja imam i tu neko svoje mišljenje, znači nije ista edukacija za mene ili za profesora pedagoga početnika, a mi smo svi negdje na svim tim edukacijama isti, dobro ima i to svoje, zašto ne, nekad treba dobiti iskustvo mlađih, starijih ali u biti uvijek, kako bih rekla, prođeš dosta toga i onda ja to sve čujem što netko vidi kao geografsko otkriće i onda je to to, malo je toga novoga, malo se nažalost događa nečeg novog, boljeg da bi se to moglo primijeniti, a možda bi trebalo, a možda i samo da korektno svako radi svoj posao, puno manje bi bilo problema, jer ako učitelj radi kvalitetno svoj posao, ako on ima i empatiju i socijalnu dimenziju i nekakvu emocionalnu i socijalnu inteligenciju, znanja, on će vrlo vješto vladati skupinom, radit s njima, surađivati a ako on ne opaža samog sebe, kako će onda opažati učenike i njihova ponašanja."

Osobna Komponenta	Kompetentnost za provedbu prevencije			Priprema na fakultetu			Priprema kroz stručno usavršavanje			Praćenje istraživanja s tog područja			Potreba za dodatnom edukacijom		
	da	Niti da niti ne	Ne	Da	Niti da niti ne	ne	da	Niti da niti ne	ne	da	Niti da niti ne	ne	da	Niti da niti ne	Ne
Pedagog1	+					+	+			+			+		
Pedagog2	+			+			+			+				+	
Pedagog3	+					+	+			+			+		
Pedagog4	+					+	+			+			+		
Pedagog5	+			+			+				+		+		
Pedagog6	+					+	+			+			+		
Zbroj odgovora	<u>6</u>	0	0	2	0	<u>4</u>	<u>6</u>	0	0	<u>5</u>	1	0	<u>5</u>	1	0

Tablica 6. Osobna komponenta pedagoga u osnovnim školama

Na posljednje pitanje koje je glasilo *"Kakvo je Vaše viđenje o mogućnosti unaprjeđenja preventivne djelatnosti u odgojno-obrazovnim i predškolskim ustanovama?"*,

neki od prijedloga ispitanika bili su: poboljšati suradnju na državnoj razini jer su škole dosta prepuštene same sebi i svojim županijama; uvesti još više preventivnih programa; bolje pripremiti studente na fakultetu; imati želju za unaprjeđenjem prevencije i za sustavan rad svih u jednoj ustanovi; jačati timski rad, dalje se usavršavati, raditi na suradnji i sa drugim školama, predvidjeti više vremena za realizaciju preventivnih programa (jedan sat razrednog odjela tjedno nije dovoljan) te pojačati financiranje preventivnih programa.

Važno je istaknuti citat jednog od ispitanika koji govori:

"... mi smo prije surađivali i sa Obiteljskim centrom kojem su ove godine smanjeni resursi pa čak i oni više ne provode te radionice kao što su i prije znali, vidim da se sve više toga ukida jer nema sredstava, a nama zapravo treba sve više tih programa tako da se nadam da će se te stvari promijeniti."

8.3. Prevencija u srednjoj školi

8.3.1. Pojavnost rizičnih ponašanja u srednjim školama

Autorica Meščić Blažević (2007) navodi kako se različiti oblici poremećaja u ponašanju mogu pojaviti već u predškolskoj i ranoj školskoj dobi, a kako se nagli rast te pojave javlja u razdoblju adolescencije. Adolescencija je za mlade osobe jedno veoma stresno životno razdoblje iz niza razloga. U tom razdoblju mladi se susreću s brojnim problemima, preprekama i izazovima te tražeći rješenja za njihovo rješavanje, vrlo često i ulaze u različita rizična ponašanja koja ako se ne poradi na njima vrlo brzo mogu eskalirati u teže poremećaje u ponašanju.

Ispitanici ovog istraživanja kao neke od najčešćih oblika rizičnih ponašanja koji se pojavljuju u njihovim školama spominju: konzumaciju alkohola, pušenje, kockanje, izbjegavanje nastave, vršnjačko nasilje, krađe, uništavanje materijalnih dobara u posjedu škole, maloljetničke trudnoće te vrijeđanje nastavnika.

RIZIČNA PONAŠANJA	Broj ispitanika
Konзумiranje lakših sredstava ovisnosti (alkohol, pušenje)	4 (67 %)
Agresivno ponašanje (vrijeđanje nastavnika, namjerno uništavanje materijalnih dobara škole, krađe)	3 (50 %)
Vršnjačko nasilje	2 (33 %)
Izbjegavanje i bježanje sa nastave/iz škole	2 (33 %)
Kockanje/kladenje	1 (17 %)
Rizična seksualna ponašanja (maloljetničke trudnoće)	1 (17 %)

Tablica 7. Pojavnost rizičnih ponašanja u srednjim školama

Međutim, s obzirom na brojna provedena istraživanja koja su pokazala porast rizičnih ponašanja kod učenika srednjih škola, malo je začuđujući podatak da čak polovica ispitanika/pedagoga srednjih škola u ovom istraživanju navodi kako u njihovim školama gotovo da i nema rizičnih ponašanja. U nastavku su prikazane i neke od njihovih izjava.

"Pa gotovo da ih nema, mi smo četverogodišnja škola, prije je ovo bila elitna škola, tako da u zadnje vrijeme imamo samo problema s izostancima, pa i težim svladavanjem gradiva, a ovo drugo, gotovo da i nemamo nikakvih problema."

"Rizičnih ponašanja ima, ali hvala Bogu, nema nekih onako drastičnih ... znači neka ponašanja jesu, ali nisu toliko strašna da je to sada već zabrinjavajuće, da recimo ne bismo imali kontrolu."

"Kod nas se stvarno ne dešava ništa, kod nas je bila jedna situacija gdje su se učenici verbalno posvađali i to smo riješili po protokolu u postupanju u slučaju prevencije ... oni su se pomirili i tu je priča završila."

Možda je značajnije spomenuti maloljetničke trudnoće kao oblik rizičnog ponašanja i odgovore dva ispitanika koji se odnose na njihovo mišljenje da se to rizično ponašanje zadnjih godina nekako smanjilo, barem što se tiče njihovih škola.

"Doduše maloljetničkih trudnoća ima, ali sada recimo možda samo jedna ili dvije godišnje jer se puno radi s liječnicima pa se smanjio broj maloljetničkih trudnoća, to moramo pohvaliti."

Na pitanje o tome da li je pojava rizičnih ponašanja intenzivnija nego ranije, ispitanici su podijeljeni u mišljenjima. Neki od ispitanika smatraju kako je ta pojava intenzivnija nego ranije, a neki da nije, odnosno da je ta pojava uvijek ista. Neki od ispitanika su kod ovog pitanja neodlučni, odnosno navode kako ne mogu reći da je intenzivnija već da je danas zaslugom različitih instrumenta (koji nekada nisu postojali) puno uočljivija.

Važno je istaknuti pojedine izjave ispitanika koji smatraju da je danas puno više rizičnih ponašanja nego što ih je nekada bilo.

"...rizičnih ponašanja je kud god krenete, a škola je u suštini najmanje, mjesto gdje su rizična ponašanja. Škola je još uvijek tradicionalna ustanova, ona još od Komenskog vuče korijene Tvornice ljudskosti, tako da svugdje je više ulica pa i obitelj, obitelj je u totalnom rasulu ... škola je u stvari postala jedino utočište djeci kao faktor kulture, obitelj je abdicirala, više nije izvor i vrelo života kao što je isticao Ante Vukasović ... učenici se još najsretnije osjećaju u školi, koliko je god mrze, ali su najsretniji u njoj, to je jedan pedagoški paradoks."

"Pripisujem tome što roditelji uglavnom rade da bi preživjeli, a onda učenici imaju puno prostora, puno vremena gdje su sami i puno mogućnosti za ono što im je u ovoj dobi najdraže, a to je druženje s vršnjacima ... nije toliko jaka roditeljska uloga jer je prije više bilo naglašeno strahopoštovanje, nekako su jasnije bile postavljene granice, sad se teži demokratskom odgoju i onda se neki roditelji tu pogube..."

Iz prethodnih citata može se reći kako ispitanici intenziviranje pojave rizičnih ponašanja najčešće pripisuju cjelokupnoj situaciji u društvu, neimaštini i nezadovoljstvu koje vlada u istom, a što ima veliki utjecaj na obitelji koje se u tome ne mogu snaći. Te obitelji su sve više u krizi, na neki način postaju disfunkcionalne, što ima veoma ozbiljne posljedice za sve članove društva, a osobito za djecu i mlade.

8.3.2. Preventivno djelovanje u srednjim školama

Primjena preventivnih programa u srednjim školama

Prevenција se trudi pronalaziti ispravne odgovore na različite uzroke rizičnih ponašanja te onemogućiti njihovo pojavljivanje. Iz tog razloga, ona se može sastojati od brojnih aktivnosti, programa, mjera na različitim razinama pa je tako svaka aktivnost koja se usmjereno bavi prevencijom – prevencija (Zadravec i sur., 2014).

Gotovo svi ispitanici srednjih škola sa kojima je proveden intervju navode kako se u njihovim školama provode preventivni programi. Nadalje, navode kako se oni planiraju na početku školske godine u okviru godišnjeg plana i programa rada škole i kao dio školskog kurikulumu, kako se provode sa svim učenicima te kako se ostvaruju u suradnji sa vanjskim ustanovama kao što su Policijska uprava, Nastavni zavod za javno zdravstvo, Centar za socijalnu skrb i sl. Većina ispitanika (67 %) kao preventivne programe navodi Zdravstveni i Građanski odgoj koje provode nastavnici kroz razna predavanja i radionice sa učenicima na satovima razredne

zajednice. Ispitanici još navode kako se u njihovim školama kroz razne radionice provodi i prevencija ovisnosti, droga, elektroničkog nasilja i sl. te da te radionice ponekad osobno provode sami ispitanici/pedagozi.

"...konkretno recimo ja s učenicima imam jednu radionicu koja traje već, ja mislim da je ovo već sad osma godina. Grupa zainteresiranih učenika, radimo pod motom Živjeti bez nasilja i nastojimo promovirati pozitivne poruke i vrijednosti putem plakata, panoa te na takav način nastojimo privući pažnju učenika, da oni ipak kad prođu hodnikom škole, ako podignu pogled mogu vidjeti neke pozitivne poruke. Kruna rada u toj radionici je da već nekoliko godina pripremamo scenske igre za dan škole ... većinom radimo scenarij sami sa učenicima koji su u toj radionici ... dosad smo radili prevenciju nasilja i scensku igru posvećenu Simkeu, našem simbolu grada Rijeke i pokojnom Luki Ritzu te svim mladima koji su na takav način strašno stradali..."

Neki ispitanici također navode kako se učenike vodi i na razna predavanja izvan škole, te je jedno od takvih predavanja, predavanje o elektroničkom nasilju kojeg održava policijski djelatnik u policijskoj upravi.

Međutim, ovo popriličnu idilu u provedbi prevencije, odnosno preventivnih programa u srednjim školama ispitanika, možda zasjenjuju odgovori dva ispitanika u čijim je školama po pitanju prevencije situacija pomalo drugačija. Prvi ispitanik govori kako je njemu malo teško govoriti o provedbi preventivnih programa jer je kako kaže u školi pedagog, ali posao obavlja više kao voditelj nastave. Govori kako škola uzima pripravnike koji obavljaju taj jedan dio preventivnog posla što bi ona trebala raditi, ali da s obzirom da ona ima drugi dio posla, onaj računovodstveni (obračun plaća, slanje pošte i sl.) ne stigne se posvetiti i tome. Ova izjava ispitanika ukazuje na neostvarivanje preventivne uloge jednog stručnog suradnika pedagoga u odgojno-obrazovnoj ustanovi, ali je i općenito šokantna za cjelokupno ostvarenje pedagoga kao stručnog suradnika u jednoj odgojno-obrazovnoj ustanovi. Također, ispitanik govori kako je iz prošle škole u kojoj je radio donio dvanaest preventivnih programa koje je napravio, ali da tu nije ništa. Također, govori kako u školi imaju uredno papirnato pohranjene preventivne programe koje je napisao pripravnik psiholog još prije par godina, a da oni samo mijenjaju neke podatke i datume jer su ti programi čisto pro forme, kao i većina stvari koje moraju imati zbog kontrole.

Odgovor drugog ispitanika je drugačiji, ali također negativno orijentiran na provedbu preventivnih programa u srednjim školama.

"Pa imamo napisane preventivne programe i protiv pušenja i protiv svih drugih ovisnosti ali ti papirnati programi gotovo su beznačajni iliti u odgojnom smislu iliti u smislu resocijalizacije. Do sad su se kod mene najbolje pokazali živi programi iliti po novom kurikulumu, izvannastavne aktivnosti, ekskurzije, terenska nastava, projektna nastava, sve ono što je rad s djecom. Svi ovi pisani programi, zacrtani, a ne realizirani su samo još jedno formalističko ili formalno opterećenje školskih ustanova i njihovih djelatnika. Izvannastavne aktivnosti kao komplementarni dio nastave su zaista to gdje učenici nalaze svoje zadovoljstvo, zadovoljenje svojih potreba, interesa, želja..."

Preventivna uloga pedagoga u srednjim školama

U ostvarivanju prevencije, odnosno preventivnih programa, zbog povezanosti zadaća razvojne pedagoške djelatnosti (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006, str. 17) i prevencijskog djelovanja, stručni suradnici se najčešće naglašavaju kao voditelji preventivnih programa u školama i kao odgovorni nositelji prevencijskih aktivnosti (Pažin-Ilakovac, 2012).

Sudionici istraživanja dali su viđenje svoje uloge u prevenciji odnosno provedbi preventivnih programa/preventivnih aktivnosti. Iz odgovora ispitanika može se zaključiti kako u provedbi preventivnih programa sebe vide kao koordinatora. Neki ispitanici također smatraju da se njihova uloga ostvaruje i provođenjem različitih preventivnih radionica i predavanja za roditelje i učenike. Jedan ispitanik je odgovorio kako se njegova preventivna uloga ostvaruje kroz dogovaranje termina provođenja preventivnih programa i kroz aktivnosti organizacijske naravi. Jedan od ispitanika ne odgovora konkretno na postavljeno pitanje već navodi slijedeće:

"Pa ja mislim da i kao pedagog a i kao čovjek, da najviše mogu utjecat svojim uzorom, ako sam ja sportaš, ako sam ja nepušač, ako sam ja od onih koji kreativno provode svoje vrijeme, ako učenik vidi da se ja kulturno ponašam, onda će me i on slijediti, imitiranje je jedno od vidova prenošenja na učenika i stavova, i mišljenja i znanja i svega ostaloga, a jedno je pričati, jedno propagirati, a drugo raditi."

Zanimljivo je istaknuti i izjavu jednog od ispitanika koji na pitanje kakvo mjesto imaju preventivne aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavlja kao stručni suradnik u srednjoj školi odgovara:

"programi prevencije su jedni od najvažnijih stvari koje se provode u školi jer zapravo to pripada našem djelokrugu poslova, osim savjetodavnog rada i nadzora nastavi. To su recimo tri najvažnija područja koje bi mi trebali obuhvatiti."

Važno je spomenuti još jedan odgovor u kojem ispitanik govori kako preventivne aktivnosti imaju važno mjesto u djelokrugu poslova koje obavlja u školi, ali da mu oduzimaju i jako puno vremena.

"Ali mora se priznati da je u školu uvedeno previše tih programa i da kao što su drugi predmetni profesori, tako su i pedagozi sve opterećeniji, ovo moram priznat."

Važno je ponovno spomenuti odgovor jednog ispitanika koji u srednjoj školi u kojoj radi kao pedagog velikim dijelom ne ostvaruje svoju preventivnu ulogu. On je kako kaže u školi pedagog, ali posao obavlja više kao voditelj nastave. Govori kako škola uzima pripravnike koji obavljaju taj jedan dio preventivnog posla što bi on trebao raditi, ali da s obzirom da on ima drugi dio posla, onaj računovodstveni (obračun plaća, slanje pošte, evidencija bolovanja i sl.) po nalogu ravnatelja, ne stigne se posvetiti i tome. Govori i da nema izbora, kako je to sve stvar ravnatelja koji joj dodjeljuje i te tajničke i računovodstvene poslove pa nema vremena to sve pokriti. Ovdje možemo samo nadodati kako ova izjava ispitanika ukazuje na neostvarivanje preventivne uloge jednog stručnog suradnika pedagoga u odgojno-obrazovnoj ustanovi.

Pozitivni učinci preventivnih programa u srednjim školama

Pravovremena identifikacija i evidencija problema, dobro planirana intervencija te zajednički rad škole na prevenciji rizičnih ponašanja imaju pozitivne utjecaje na razvoj djeteta i prihvaćanje neriskantnih životnih stilova (Velki, Ozdanovac, 2014).

Što se tiče pozitivnih efekata/promjena preventivnih programa, mišljenja ispitanika su različita. Dok većina ispitanika (83 %) smatra da postoje neki pozitivni efekti preventivnih programa, iz odgovora jednog ispitanika (iako ne odgovora konkretno na postavljeno pitanje) ipak se može zaključiti kako je njegovo mišljenje da pozitivni efekti kod provedbe preventivnih programa ne postoje.

"Pa u odnosu na same početke kad su ovisnosti kao fenomen bile zapljusnule cijelo ovo područje, škole, ono se sad primirilo, a ja vjerujem da se primirilo prije zahvaljujući policiji nego zahvaljujući odgojnim momentima, mi u odgojnom smislu smo gotovo nemoćni, i kad uočimo, vrlo često porodica je sumnjičava ili neće da vjeruje da se to njoj događa."

Dva ispitanika smatraju da se provedbom preventivnih programa u srednjim školama smanjio broj nekih rizičnih ponašanja, dok drugi ispitanici navode kako su učenici nakon toga puno više motivirani, kako su kroz provedbu tih programa povezuju, zbližavaju, bolje upoznaju

jedni druge, a iz toga proizlazi i manji broj svađa te pojavljivanje svijesti, odnosno razmišljanje da ipak postoji nekakav poželjan oblik ponašanja te da postoje i neka ponašanja koja nisu baš dobra i poželjna.

"Naravno da to dobro utječe na učenike, oni se suočavaju i oni sudjeluju u tim programima, ali kroz te projekte ne samo da se radi na prevenciji rizičnih ponašanja, radi se na suradnji sa učenicima, radi se na upoznavanju učenika, međusobnoj povezanosti, zato ih mi nastojimo što više uključiti kad su projekti u pitanju i radionice različitog tipa ... onda se nastoji cijeli razred uključiti ili određene skupine jer vi se u stvari kroz to povezujete i bolje upoznajete."

Poteškoće u primjeni preventivnih programa u srednjim školama

U provedbi prevencije, odnosno preventivnih programa pola ispitanika/stručnih suradnika pedagoga u srednjim školama govori kako ne postoje nikakve poteškoće te kako se sve što je planirano na početku školske godine i provede.

Dva ispitanika navode kako su poteškoće u provedbi preventivnih programa preopterećenost nastavnika i stručnih suradnika, ali i preopterećenost učenika školskim obavezama, nastavnim planom i programom. Ispitanici navode da je zbog ovih razloga teško naći termin za provođenje preventivnih aktivnosti.

Dok se pet ispitanika točno izjašnjava o tome da li postoje ili ne postoje poteškoće u provedbi preventivnih programa., jedan od ispitanika koji se i u ostalim pitanjima nije u potpunosti izjasnio o tome da li se u njegovoj ustanovi provode neki preventivni programi, i na ovo pitanje daje previše općenit odgovor. Međutim, iz jednog se dijela odgovora može zaključiti kako smatra da u prevenciji postoje brojne poteškoće.

"...znači, porodica je jedna od najvažnijih,, škola je druga po redu, a odgojna sredina, lokalna zajednica u kojoj se čovjek kreće, to je treća odgojna sredina i sad jedna ako radi na tom polju gotovo da je nemoćna, kad su sve tri komplementarne onda su izuzetno moćne, odgoj je moćno sredstvo, ali one su gotovo u raskoraku"

Iskustvo suradnje i podrške u provedbi prevencije u srednjim školama

Za poticanje i postizanje kvalitete preventivnog djelovanja, odnosno provedbe preventivnih programa, stručnom suradniku, pedagogu potrebna su znanja i optimalni uvjeti, ali i podrška te suradnja ostalih sudionika odgojno-obrazovnog procesa.

Prevencija, odnosno provedba preventivnih programa ne bi bila uspješna bez adekvatne suradnje i podrške koju pedagog dobiva u planiranju, organiziranju i ostvarivanju

preventivnih aktivnosti. Ispitanici/pedagozi srednjih škola u ovom istraživanju smatraju kako je njihovo iskustvo suradnje dobro te kako dobivaju podršku u provedbi prevencije. Navode kako tu podršku najčešće dobivaju od svojih radnih kolega, nastavnika, ravnatelja i vanjskih ustanova (policija, Centar za socijalnu skrb, Nastavni zavod za javno zdravstvo). Zadovoljstvo suradnjom i dobivenom podrškom u provedbi preventivnih programa može se vidjeti i u slijedećim izjavama ispitanika.

"Definitivno je podrška, zato što su razrednici jako zadovoljni što više širim program prevencije, osjećaju se te reakcije i učenika i oni se više vežu i za nas i za školu i znaju onda već od prvog razreda, a ne od četvrtog da postoji i pedagog i stručna služba."

"Ja dobivam podršku od svih, uopće nemam nikakvih problema, naši su nastavnici, znači od ravnateljice pa na dalje do nenastavnog osoblja, svi orijentirani na to da se radi na tim projektima tako da nemam nikada nikakvih problema u smislu, e sada treba nešto provesti, a održava se sat, mi to sve nekako međusobno dogovorimo, odradimo i sve."

"Pa evo dobivam podršku od svojih kolega, nikad mi se nije dogodilo da sam nešto pokušala realizirati, a da sam naišla na otpor, na ignoriranje, odbacivanje i tako, imam podršku i od ravnatelja, tako da nema problema."

Jedan od ispitanika navodi da podršku u provedbi prevencije dobiva od razrednika i ravnatelja. Međutim, važno je istaknuti kako je s obzirom na poseban tijek ovog intervjua i s obzirom na veoma specifičnu situaciju njegovog položaja kao stručnog suradnika u školi, ispitaniku postavljeno dodatno pitanje. To pitanje odnosilo se na to da ako naravno želi malo preciznije definira svoju preventivnu ulogu u školi u kojoj radi. Stoga, uz to što je ispitanik precizirao svoju preventivnu ulogu koja u toj školi gotovo pa i da ne postoji, naveo je i da ravnatelj škole ima stav da pedagog mora obavljati računovodstvene poslove, raditi obračun plaća, slati poštu i dr. te da on zbog toga uopće ne stiže biti u kontaktu sa učenicima, a još manje provoditi prevenciju. Iz navedenog se s obzirom na ovo područje intervjua, također može zaključiti kako podrška ravnatelja u provedbi prevencije stručnog suradnika pedagoga u ovoj školi u potpunosti izostaje.

8.3.3. Preventivni rad pedagoga s učenicima u srednjim školama

U Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2014), u članku 67., navedeno je da su škole dužne stvarati uvjete za zdrav mentalni i fizički razvoj te socijalnu dobrobit učenika, sprječavati neprihvatljive oblike ponašanja, osigurati uvjete za uspješnost svakog

učenika u učenju, brinuti se o sigurnosti i zdravstvenom stanju učenika, pratiti socijalne probleme i pojave kod učenika, poduzimati mjere za otklanjanje njihovih uzroka i posljedica, voditi evidenciju o neprihvatljivim oblicima ponašanja učenika i pružati savjete učenicima, gdje se također prepoznaje preventivno djelovanje škole i njezinih djelatnika.

Na pitanje koja su djeca uključena u preventivne programe (sva ili samo ona koja pokazuju neko rizično ponašanje ili kod kojih postoji naznaka za pojavom rizičnog ponašanja) gotovo svi ispitanici govore kako su u preventivne programe uključeni svi učenici. Ispitanici navode kako s učenicima provode preventivne programe kroz razne radionice, predavanja, posjete i sl. Jedan ispitanik se kod ovog pitanja nije izjasnio, odnosno nije odgovorio na ono što je kroz pitanje bilo postavljeno.

U situacijama kada se rizično ponašanje već pojavilo kod nekog djeteta, ispitanici govore kako u takvim situacijama postupaju po protokolu o postupanju škole u kriznim situacijama³. Osim što se u takvim situacijama s učenicom ostvaruje pojačani savjetodavni rad, obavlja se razgovor i sa nastavnicima, razrednikom i roditeljima koji se obavezno pozivaju u školu. Ispitanici također govore kako kod izuzetno teških rizičnih ponašanja ponekad moraju kontaktirati i policiju te Centar za socijalnu skrb. Jedan od ispitanika objašnjava kako postupava nakon što se pojavio neki oblik rizičnog ponašanja.

"Mi to volimo odmah u korijenu završiti da se ne širi dalje i u tom momentu nakon toga ja ulazim na sat razrednog odjela sa razrednikom i tematski vezano za tu vrstu ponašanja o kojemu se radilo odradim jednu novu radionicu, znači odmah nakon toga za svih, tako da odmah cijelo okruženje shvati o čemu se radilo da ne bi bilo izolirano neko dijete koje je bilo u tome, pa da njih ne počnu, ne znam, izdvajati na neki način."

8.3.4. Preventivni rad pedagoga s roditeljima u srednjim školama

Veoma je teško prevenirati neko rizično ponašanje, odnosno raditi na preventivnom procesu ako ne postoji dobra suradnja škole sa roditeljima, ali i razumijevanje od strane roditelja. Upravo Kranželić i Ferić-Šlehan (2008) govore kako preventivni programi u odgojno-obrazovnim ustanovama koji su temeljeni na više-sustavnom pristupu uključuju intervencije

³Protokol se odnosi na preveniranje mogućih situacija povećanog rizika, kao i na postupanje u konkretnim situacijama s ciljem zaštite djece, kao i svih djelatnika koji o njima skrbe u procesu odgoja i obrazovanja. Utvrđuje obveze i odgovornosti, kao i načine postupanja ravnateljice, stručnih suradnika, učitelja, učenika, drugih djelatnika škole i/ili roditelja (skrbnika) djeteta.

za roditelje i/ili obitelj. Kroz rezultate brojnih istraživanja pokazalo se kako uključenost roditelja u djelovanje škole ima veoma pozitivan učinak na sam rad i napredak škole, ali još važnije pokazalo se kako veća uključenost roditelja ima pozitivan učinak na stavove učenika, na njihovo ponašanje, redovitost u polaženju nastave i akademsko postignuće (Kranželić, Ferić-Šlehan, 2008). Međutim, ovdje se može postaviti pitanje, koliko se, ili da li se uopće roditelji uključuju u rad škole, osobito kad je riječ o roditeljima učenika srednjih škola?

U ovom istraživanju, ispitanici u srednjim školama su izjavili kako surađuju sa roditeljima, osobito s onima koji pokazuju inicijativu za to, ali i da se ta suradnja ne ostvaruje kroz njihovo uključivanje u prevenciju, odnosno uključivanje u preventivne programe. Samo dva ispitanika govore kako se roditelje uključuje u provedbu preventivnih programa i to najčešće organizacijom različitih predavanja na roditeljskim sastancima. Ostali ispitanici ne provode preventivne programe sa roditeljima, već roditelje kod čijeg se djeteta već pojavilo neko rizično ponašanje uključuju u individualan, savjetodavni rad.

"Pa evo nisu baš roditelji toliko konkretno na širem nivou obuhvaćeni nego su obuhvaćeni oni roditelji kod čije smo djece primijetili neke oblike rizičnih ponašanja, onda imamo i savjetodavni rad s roditeljima i nekakvu podršku koliku je mi možemo dati."

Odgovori ispitanika zapravo upućuju da se u njihovim školama roditelje ne uključuje u prevenciju jer primarna prevencija znači prevenirati, spriječiti da se neko rizično ponašanje uopće pojavi, a djelovanje, odnosno rad s roditeljima nakon što se rizično ponašanje već pojavilo ne možemo nazvati preventivnim radom.

8.3.5. Osobna komponenta pedagoga u području prevencije rizičnih ponašanja kod učenika u srednjim školama

Dok se četiri ispitanika izjasnilo kako se smatra kompetentno za provedbu prevencije, jedan je odgovorio kako se baš i ne smatra kompetentnim. Također, jedan od ispitanika se kod ovog pitanja nije izjasnio.

"Smatram se kompetentnom za provedbu u svakom slučaju, ali će mi biti lakše što više budem svojih kolega u to uspjela uključiti, onda će i moj posao tu biti malo lakši, ali tu osjećam da bi mogla biti nekakav koordinator, ili netko tko će malo usmjeriti, pomoći, dat nekakve temeljne upute kako mislim da bi to bilo najbolje, da bi se preventivni programi mogli što bolje realizirati, da ih bude više, da budu kvalitetniji."

Na pitanje da li ih je fakultet pripremio za prevenciju, dva ispitanika su odgovorila kako na fakultetu nisu dobila potrebne informacije i znanja za ostvarivanje preventivne djelatnosti, dva ispitanika nisu u potpunosti sigurna, odnosno smatraju da ih je jednim dijelom fakultet ipak pripremio za preventivnu djelatnost, dok se dva ispitanika nisu izjasnila. Iz ovoga proizlazi da niti jednog od ispitanika fakultet nije ili je samo djelomično pripremio za preventivnu djelatnost u odgojno-obrazovnim ustanovama.

"Čujte, to je bilo dosta davno, ono što se ja sjećam imali smo taj jedan kolegij koji je bio baš vezan za to, a kako je to bilo davno, mislim onda, naravno da su se neke stvari promijenile. Međutim sa fakultetom se dalje sudjeluje na različitim vrstama smotri, nekakvih susreta itd., gdje se opet susrećemo sa profesorima koji su predavali ili su u suradnji tako da je i taj dio cjelovitoga učenja cijelo vrijeme prisutan."

Dok 4 ispitanika odgovara kako su ih nekakvi oblici usavršavanja u potpunosti pripremili za preventivni rad, jedan ispitanik odgovara kako ga je usavršavanje djelomično pripremio, dok se jedan ispitanik ne izjašnjava kod ovog pitanja.

"Da, svakako jesu, na stručnom usavršavanju recimo o Zdravstvenom odgoju sam upravo tako naučila."

Ispitanicima je postavljeno i pitanje da li prate istraživanja s tog područja. Dok pola ispitanika (50 %) govori kako ne prati istraživanja s tog područja, jedan ispitanik govori da prati koliko stigne. Osim ova četiri ispitanika koja prate istraživanja s tog područja, jedan ispitanik ne daje odgovor, dok jedan ispitanik govori kako ne prati jer ga to ne zanima. Ovaj odgovor ispitanika ne začuđuje s obzirom na sam tijek intervju i preventivnu ulogu koju taj ispitanik u svojoj školi gotovo pa i ne ostvaruje.

Većina ispitanika (83 %) unatoč velikom radnom iskustvu još uvijek osjeća potrebu za dodatnom edukacijom. Jedan od ispitanika se ne izjašnjava kod ovog pitanja dok jedan ispitanik smatra da mu nije potrebna dodatna edukacija:

"Mislim da ne treba više, da se mogu snaći sa ovim do sada, naravno sa ovom tu edukacijom koju sam sama napravila nakon fakulteta i kad se pojavila potreba."

Osobna Komponenta	Kompetentnost za provedbu prevencije			Priprema na fakultetu			Priprema kroz stručno usavršavanje			Praćenje istraživanja s tog područja			Potreba za dodatnom edukacijom		
	da	Niti da niti ne	ne	Da	Niti da niti ne	ne	da	Niti da niti ne	ne	da	Niti da niti ne	Ne	da	Niti da niti ne	ne
Pedagog1			+			+		+				+	+		
Pedagog2	+				+		+				+		+		
Pedagog3	+				+		+			+			+		
Pedagog4	+			nema odgovara			+			+			+		
Pedagog5	+					+	+			+					+
Pedagog6	nema odgovara					+	nema odgovara			nema odgovara			nema odgovara		
Zbroj odgovora	<u>4</u>	0	1	0	2	<u>3</u>	<u>4</u>	1	0	<u>3</u>	1	1	<u>4</u>	0	1

Tablica 8. Osobna komponenta pedagoga u srednjim školama

Na posljednje pitanje koje je glasilo: "Kakvo je Vaše viđenje o mogućnosti unaprjeđenja preventivne djelatnosti u odgojno-obrazovnim i predškolskim ustanovama?". neke od izjava ispitanika su slijedeće:

"Trebali bismo se uključiti svi koliko god možemo, ali je situacija takva da je u školi već toliko puno različitih programa, i toliko je puno obaveza da je tog nekog prostora za još širim i većim tim oblicima preventivnih programa sve manje, već se taj prostor malo smanjuje jer učenici imaju puno predmeta."

Pa općenito u školama po meni izdavanje više korisnih brošura za voditelje programa po kojima oni mogu stvarno raditi. Znači što više objavljenih materijala koji će se slat po školama i obavijestiti stvarno da je to izdano, mislim teško je znat od kud je, dali je izdano nešto da ne znaš. Znači da nam da Agencija i preko naših voditelja programa, kažem definitivno da i izdaju brošure u kojima su već pripremljene gotove radionice, puno olakšava jer kažem zašto da čovjek na svoju ruku nešto radi, takve stvari trebaju raditi timovi, napraviti gotove radionice da ih mi možemo koristiti ... i da, što se više naravno vanjsko okruženje škole uključuje u preventivne programe, to je bolje, znači da nam na svakom satu razredne zajednice želi netko održati nekakvo predavanje vezano uz bilo kakvu prevenciju da li rizičnog ponašanja ili bilo čega, dapače u tom smislu širenja suradnje sa okruženjem škole što više."

"Pa ja mislim da bi se unaprijedila ta preventivna djelatnost kada bi se više nekakvi vanjski sudionici uključili u provođenje tih preventivnih programa tako da se malo rasterete prosvjetni djelatnici, mislim da je previše što oni sami moraju sve raditi."

"Zdravo društvo, zdrave obitelji, zdrave škole, u bolesnom društvu nema zdrave škole i nema zdrave obitelji ... ovo je zemlja u kojoj rad nema nikakvih vrijednosti i dok god ne dođe do tih nekakvih promjena i dok god svi misle kako će podijeliti, prije nego kako će stvoriti, tu nema ničega."

8.4. Zajednička analiza s obzirom na mjesto zaposlenja pedagoga, odnosno s obzirom na vrstu ustanove (dječji vrtić, osnovna škola, srednja škola)

8.4.1. Pojavnost rizičnih ponašanja s obzirom na vrstu ustanove

Manzoni (2010) govori kako sva rizična ponašanja i poremećaje u ponašanju možemo uočiti i dijagnosticirati u dojenačkoj dobi, djetinjstvu ili adolescenciji. Utvrđeno je kako se različiti oblici rizičnih ponašanja i poremećaja u ponašanju mogu manifestirati već kod djece predškolske i rane školske dobi, a nagli rast ove pojave događa se upravo u razdoblju adolescencije.

Rezultati ovog istraživanja potvrđuju prethodno navedeno. Izjave ispitanika/stručnih suradnika pedagoga pokazuju kako postoje razlike u pojavnosti i intenzitetu rizičnih ponašanja s obzirom na vrstu odgojno obrazovne ustanove (dječji vrtić, osnovna škola, srednja škola), odnosno s obzirom na dob djeteta.

Dok u dječjem vrtiću prema izjavama nekih ispitanika postoji tek naznaka za pojavom rizičnih ponašanja te se najčešće govori o pojavi tzv. mana u ponašanju, takva ponašanja s odrastanjem djeteta najčešće prerastaju u rizična ponašanja, posebice ako se na njih preventivno ne djeluju. Stoga, različiti oblici rizičnih ponašanja koji se uočavaju u osnovnim školama, najčešće eskaliraju u srednjim školama. Dok su prema izjavama ispitanika u dječjim vrtićima neki oblici takvih ponašanja agresivnost, povučenost, učestala plačljivost i sl., u osnovnoj školi možemo vidjeti njihovo prerastanje u rizična ponašanja poput nasilja među vršnjacima, raznih ovisnosti, bježanja s nastave i sl., a u srednjoj školi se ta ponašanja mogu javljati u još većem intenzitetu i učestalosti, a moguće su i kombinacije težih oblika rizičnih ponašanja.

RIZIČNA PONAŠANJA U DJEČJEM VRTIĆU	RIZIČNA PONAŠANJA U OSNOVNOJ ŠKOLI	RIZIČNA PONAŠANJA U SREDNJOJ ŠKOLI
Agresivnost	Vršnjačko nasilje	Konzumiranje lakših sredstava ovisnosti (alkohol, pušenje)
Povučenost	Konzumiranje alkohola	Agresivno ponašanje (vrijedanje nastavnika, namjerno uništavanje materijalnih dobara škole, krađe)
Nemirnost	Pušenje duhana	Vršnjačko nasilje
Impulzivnost	Pretjerano/ovisničko korištenje interneta	Izbjegavanje i bježanje sa nastave/iz škole

Učestala plačljivost	Agresivnost	Kockanje/kladenje
Učestalije, intenzivnije masturbiranje	Neprimjereno ponašanje (ne poštivanje školskih i razrednih pravila)	Rizična seksualna ponašanja (maloljetničke trudnoće)
	Izbjegavanje i bježanje sa nastave/iz škole	

Tablica 9. Pojavnost rizičnih ponašanja s obzirom na ustanovu u kojoj je zaposlen ispitanik/pedagog

Ispitanici u dječjem vrtiću najčešće kao jedan oblik rizičnog ponašanja ili kao ponašanje koje ukazuje na mogućnost da u budućnosti postane rizično ponašanje, spominju dječju agresivnost. To ponašanje je i najčešće opisivano i istraživano poremećaj u ponašanju djece predškolske dobi (Ljubetić, Mandarić, Zubac, 2010). Naime, u predškolskoj dobi je agresivnost najizraženija, a razlog tome su uobičajena ponašanja za navedenu dob, kao što su ispadi bijesa te iritabilna ponašanja koja nestaju u ranoj školskoj dobi (Cakić, Velki, 2014). Ta agresivnost je rezultat zadovoljenja djetetovih potreba, a do nje dolazi u pomanjkanju i nerazvijenosti socijalnih kompetencija. Farington (2001, prema Liu, 2004, prema Cakić, Velki) navodi kako je upravo agresivnost prediktor kasnijih problema u prilagodbi. Dok se u dječjem vrtiću agresivnost spominje kao najčešći oblik rizičnog ponašanja, u osnovnoj školi je to vršnjačko nasilje. Važno je spomenuti kako Bašić i sur. (2004) napominju kako je upravo nasilje među djecom u posljednje vrijeme dobilo posebno mjesto među rizičnim ponašanjima djece i mladih. Taj problem postaje sve veći i sve je više predmet različitih istraživanja. Istraživanje iz 2014. provedeno u 18 hrvatskih škola pokazalo je kako je 79 % anketiranih učenika sudjelovalo u nekom obliku nasilja nad svojim vršnjacima ili su sami bili njegove žrtve, što je veoma šokantan podatak (Zadravec i sur., 2014).

S obzirom na navedeno i s obzirom na izjave ispitanika, može se zaključiti kako s dobi djeteta raste i intenzitet rizičnih ponašanja, te kako se pojedini oblici rizičnih ponašanja razlikuju s obzirom na ustanovu u kojoj se pojavljuju. Također, važno je spomenuti kako su neka rizična ponašanja ista u svim ustanovama pa tako prema izjavama ispitanika, u dječjem vrtiću pojavljuje agresivnost koja prerasta u vršnjačko nasilje u osnovnim i srednjim školama. S obzirom na to, od presudne je važnosti s primarnom prevencijom započeti već u predškolskoj ustanovi. Dok u dječjem vrtiću imamo blaže oblike rizičnih ponašanja ili tzv. mane u ponašanju, ako se ne poradi na njihovom preveniranju, ona odrastanjem najčešće eskaliraju u teže oblike rizičnih ponašanja, a ponekad i u poremećaje u ponašanju za koje primarna prevencija postaje nedjelotvorna.

Međutim, ovdje je još važno napomenuti da unatoč brojnim istraživanjima čiji su rezultati pokazali porast rizičnih ponašanja kod učenika srednjih škola, odnosno da se nagli rast ove

pojave događa upravo u razdoblju adolescencije, malo je začuđujući podatak da je ipak jedan dio ispitanika, tj. čak polovica ispitanika/pedagoga srednjih škola u ovom istraživanju navela kako u njihovim školama gotovo da i nema rizičnih ponašanja. U nastavku su prikazane i neke od njihovih izjava.

"Pa gotovo da ih nema, mi smo četverogodišnja škola, prije je ovo bila elitna škola, tako da u zadnje vrijeme imamo samo problema s izostancima, pa i težim svladavanjem gradiva, a ovo drugo, gotovo da i nemamo nikakvih problema."

"Kod nas se stvarno ne dešava ništa, kod nas je bila jedna situacija gdje su se učenici verbalno posvađali i to smo riješili po protokolu u postupanju u slučaju prevencije ... oni su se pomirili i tu je priča završila."

U drugom pitanju koje je glasilo *"Smatraju li da je pojava rizičnih ponašanja intenzivnija nego ranije i čemu to pripisuju?"*,

iz odgovora ispitanika može se vidjeti kako ni ovdje ne postoje velike razlike između tri odgojno-obrazovne ustanove. Većina predškolskih, osnovnoškolskih i srednjoškolskih pedagoga smatra kako je pojava rizičnih ponašanja intenzivnija nego ranije. Međutim neki od ispitanika u svakoj od ustanova u to nisu u potpunosti sigurni. To nije čudno s obzirom da još uvijek nema dovoljno istraživanja čiji bi rezultati pokazali da li je ta pojava intenzivnija ili nije, osobito kad je riječ o rizičnim ponašanjima djece rane i predškolske dobi.

Gotovo svi ispitanici iz sve tri ustanove veliko značenje daju ulozi roditelja u odgoju djece, a time i njihovoj ulozi u sprječavanju nastanka rizičnih ponašanja.

"...i sve je manja mogućnost roditelja da se posveti svom djetetu ... dakle ta je uloga roditeljskog doma jako važna i mislim da su se tu neke stvari malo pogubile i da nisu u onakvom smislu kakve "...sve više i više postoji problem u roditeljstvu, odnosno u odgoju djece, u roditeljskom domu bi trebale biti i onda se to osjeti i na ponašanju djece..."

Ispitanici intenziviranje pojave rizičnih ponašanja najčešće pripisuju cjelokupnoj situaciji u društvu, neimaštini i nezadovoljstvu koje vlada u istom. To stanje utječe i na odgoj kod kuće, odnosno utječe na krizu i promijenjene uloge unutar obitelji. Te obitelji su sve više u krizi, na neki način postaju disfunkcionalne, što ima veoma ozbiljne posljedice za sve članove društva, a osobito za djecu i mlade. Možemo reći kako današnje društvo, ne poduzimanjem radnji zapravo podupire stvaranje novih generacija djece s rizičnim ponašanjima. Tu ne smijemo zaboraviti ni medije koji šireći sadržaje koji nisu primjereni djeci nikako ne doprinose promjeni te situacije na bolje.

"...sve to nekako kreće od onog prvog odgoja kod kuće, mislim da nam se društvo jako puno promijenilo ... naše djetinjstvo i njihovo sada je u potpunosti drugačije ...ni obitelji više nisu ono što su bile, nekako ljudi su i dosta zaposleni, dosta je i tih razvoda ... mislim da je i obitelj u jednoj krizi ... djeca su prepuštena sama sebi, roditelji puno rade ... prepuštena televiziji koja nam je krcata svim nekakvim nasilnim emisijama, serijama ... više lutaju po vani, nemaju toliku kontrolu..."

"To pripisujem društvu kao cjelini, odnosno cjelokupnoj situaciji koja je trenutno u Hrvatskoj, jer u kojem stanju je naše društvo to se sve prenosi na školu, tako da se jako puno osjeti, mislim djeca su opterećena sa životom kod kuće pa to automatski prenose i u školu."

"Nažalost rizičnih ponašanja, neprihvatljivih ponašanja je sve više jer nema mehanizama koji se praktički provode, koji bi sprječavali nasilje. Može se smanjivati nasilje i mora ali uz deklarativnu dobru volju treba raditi puno i sustavno na provedbi zdravog života kod djece i onda bi definitivno bilo manje toga. Intenzivnije je naravno, sve više je dozvoljeno a sad tu opet nije škola, nego svi čimbenici koji se nalaze u okruženju škole, nepoduzimanjem radnji zapravo podupiru stvaranje novih generacija rizičnih ponašanja."

"...rizičnih ponašanja je kud god krenete, a škola je u suštini najmanje, mjesto gdje su rizična ponašanja. Škola je još uvijek tradicionalna ustanova, ona još od Komenskog vuče korijene Tvornice ljudskosti, tako da svugdje je više ulica pa i obitelj, obitelj je u totalnom rasulu ... škola je u stvari postala jedino utočište djeci kao faktor kulture, obitelj je abdicirala, više nije izvor i vrelo života kao što je isticao Ante Vukasović ... učenici se još najsretnije osjećaju u školi, koliko je god mrze , ali su najsretniji u njoj, to je jedan pedagoški paradoks."

8.4.2. Preventivno djelovanje s obzirom na vrstu ustanove

Primjena preventivnih programa s obzirom na vrstu ustanove

Gotovo svi ispitanici bez obzira na mjesto zaposlenja navode kako se u njihovim ustanovama provode različiti preventivni programi. Međutim, važno je napomenuti kako se provedba prevencije ipak razlikuje s obzirom na vrstu odgojno-obrazovne ustanove, odnosno prevencija je prilagođena dobi djeteta te ciljevima i ulozi same ustanove. Većina ispitanika u predškolskim ustanovama navodi kako prevencija rizičnih ponašanja u dječjim vrtićima nije zasebna kategorija djelovanja, već je ona integrirana u cjelokupan rad predškolske ustanove. Sukladno tome, ispitanici predškolskih ustanova navode kako se kroz razne planirane svakodnevne aktivnosti, igre i poticaje koji se nude djeci u vrtiću, preveniraju i rizična ponašanja. U osnovnim i srednjim školama je malo drugačija situacija te ispitanici navode kako su njihovi preventivni programi planiraju na početku školske godine u okviru Godišnjeg plana i programa rada škole. Svi ispitanici koji govore kako se u njihovim ustanovama provode preventivni programi, navode i kako se neki od tih programa provode sa različitim vanjskim suradnicima kao što su Policijska uprava, Nastavni zavod za javno zdravstvo,

Centar za socijalnu skrb te razne udruge. Također, svi ispitanici navode kako osim ovih programa koji su planirani na početku školske godine, i oni sami osobno provode brojne radionice i predavanja sa djecom koja su također usmjerena prevenciji različitih rizičnih ponašanja, kao što je konzumiranje alkohola i duhana, nasilje na internetu i sl. Naravno, prevenciju ostvaruju i kroz brojne individualne i grupne razgovore sa učenicima, odnosno kroz savjetodavni rad sa učenicima. Osim preventivnih programa namijenjenih djeci/učenicima, neki od ispitanika kako u dječjim vrtićima, tako i u osnovnim i srednjim školama navode kako kroz razna predavanja i radionice rade i sa roditeljima na prevenciji rizičnih ponašanja kod djece i mladih. To možemo vidjeti i u izjavama predškolskih pedagoga koji navode da sa roditeljima provode cikluse radionica "Rastimo zajedno" i "Prve tri su najvažnije".

Obzirom na sve veći porast rizičnih ponašanja kod djece i mladih, ovi rezultati su dosta obećavajući. Oni zapravo upućuju na činjenicu da postoji osviještenost odgojno-obrazovnih ustanova, a time i stručnih suradnika pedagoga o nepoželjnim i veoma štetnim posljedicama rizičnih ponašanja. Može se reći kako su dječji vrtići i škola odlučile preuzeti odgovornost i poduzeti nešto u vezi sa rješavanjem problema sve učestalije pojave rizičnih ponašanja.

Međutim, iako se prema odgovorima većine ispitanika može zaključiti kako se u njihovim ustanovama provode različiti preventivni programi, tako idealna situacija ipak nije u svakoj ustanovi, pa se iz izjava nekolicine ispitanika može zaključiti kako se u njihovim ustanovama preventivnom djelovanju ne pridaje toliko velika pozornost i važnost. Takva situacija je osobito naglašena u srednjim školama.

Rezultati brojnih prethodnih istraživanja pokazali su da intenzitet rizičnih ponašanja raste s dobi djeteta i da rizična ponašanja najčešće eskaliraju u srednjoškolskoj dobi. Iz tog razloga, pretpostavka bi bila da bi se i broj preventivnih programa, odnosno preventivno djelovanje u srednjoj školi treba pojačati ili ostati isto u odnosu na preventivno djelovanje u osnovnoj školi. Međutim, ta pretpostavka ovim istraživanjem nije potvrđena, jer se prema izjavama nekih od ispitanika pokazalo kako je u srednjoj školi preventivno djelovanje puno siromašnije u odnosu na osnovnu školu te se ponekad ono i u potpunosti zanemaruje. To se možda može pripisati i viđenju srednje škole kao odgojno obrazovne ustanove koja je za razliku od osnovne škole više orijentirana na obrazovni, nego na odgojni aspekt/djelovanje.

Preventivna uloga pedagoga s obzirom na vrstu ustanove

O kompleksnosti i odgovornosti pedagoške uloge Maleš i sur. (2010: 35) navode kako je *"odgovarajuće osposobljen pedagog onaj koji je svjestan konteksta i potreba zajednice u kojoj djeluje, posjeduje znanja o svim sustavima koji participiraju u institucionalnom odgoju i obrazovanju, osposobljen za komunikaciju, sposoban graditi partnerske odnose i unapređivati odnose u zajednici koja uči, sposoban intervenirati, ali i prevenirati, spreman i sposoban evaluirati svoj rad i rad drugih te raditi na vlastitom usavršavanju."*

Zbog povezanosti zadaća razvojne pedagoške djelatnosti (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006: 17) i preventivnog djelovanja, stručni suradnici se najčešće naglašavaju kao voditelji preventivnih programa u školama i kao odgovorni nositelji preventivskih aktivnosti (Pažin-Ilakovac, 2012).

U ostvarivanju preventivne uloge svi ispitanici, kako oni u dječjem vrtiću, tako i oni u osnovnoj i srednjoj školi govore kako se njihova uloga prvenstveno ostvaruje kroz ulogu koordinatora preventivnih programa. Također, većina ispitanika iz sve tri ustanove naglašava kako se njihova uloga u prevenciji ostvaruje i kroz savjetodavni rad te kroz samostalno provođenje nekih od preventivnih programa.

"...da tu jako veliku ulogu ima pedagog i on je zapravo ajmo reći koordinator i voditelj svega toga, kompletnog preventivnog programa u školi, bez njega ne bi to moglo uopće dobro funkcionirati jer on i prati i pomaže razrednicima, surađuje s njima i usmjerava sve to skupa i isto tako prati naravno ponašanja djece i u školi i izvan škole..."

"Moja uloga je koordinirati sa svime time i provoditi individualne razgovore, znači savjetodavna uloga koja je vezana uz samog učenika, roditelja ali i uz učitelje ... i također, kroz nekakve radionice odnosno kroz rad s djecom, bitno je da pedagog bude što više s djecom, bitno je da djeca imaju povjerenja u vas..."

Iz odgovora većine ispitanika u svim ustanovama proizlazi da uz ostalo velik dio svog radnog vremena posvećuju i prevenciji rizičnih ponašanja kod djece/učenika. To potvrđuje i izjava jednog od ispitanika:

"... uloga pedagoga je zaista velika i značajna, na prevenciji se puno radi, puno više nego na nekakvom kasnijem suzbijanju ponašanja i nekakvih kurativnih postupaka"

Iz odgovora ispitanika može se zaključiti kako ne postoje značajnije razlike u ostvarivanju preventivne uloge pedagoga s obzirom na vrstu ustanove u kojoj je ispitanik stručni suradnik pedagoga (dječji vrtić, osnovna škola, srednja škola).

Pozitivni učinci primjene preventivnih programa s obzirom na vrstu ustanove

Pravovremena identifikacija i evidencija problema, dobro planirana intervencija te zajednički rad škole na prevenciji rizičnih ponašanja ima pozitivne utjecaje na razvoj djeteta i prihvaćanje neriskantnih životnih stilova.

Gotovo svi ispitanici iz dječjih vrtića, osnovnih i srednjih škola smatraju kako postoje pozitivni efekti preventivnih programa. Samo jedan ispitanik (srednja škola) smatra da ti efekti ne postoje.

Prema odgovorima ispitanika, provedba preventivnih programa ima pozitivne učinke na dijete/učenika, na njihove roditelje djece te na odgajatelje/nastavnike. Ispitanici smatraju da su provedbom preventivnih programa djeca/učenici osvješteniji, motiviraniji, da se kroz preventivne programe (radionice) puno bolje povezuju jedni s drugima, zbližavaju, a to zapravo i utječe na smanjenje rizičnih ponašanja. Tada su i nastavnici zadovoljniji, u takvom okruženju i atmosferi puno im je jednostavnije i lakše raditi, a i roditelji su više uključeni u sami rad škole koja im na taj način pomaže da bolje razumiju svoje dijete te da se kvalitetno ostvaruju kao roditelji.

"Djeca uče što je dobro, što nije dobro, što nije poželjno, koji su oblici ponašanja prihvatljivi, koji nisu prihvatljivi onda se utječe na svijest učenika i dugoročno to negdje ostaje kod djece."

"...roditelji su otvoreniji, otvorenija je komunikacija, više razumiju djetetove potrebe, lakše se uključuju u djetetov život, odgovorniji su tako da svakako imaju pozitivne efekte."

"...ne iskaču novi problemi, smatramo da smo dobro napravili, primjenjujući ove preventivne programe ... nema nekih većih problema, nema nasilja, nema toliko često nekih ozbiljnih situacija gdje bi trebala intervenirati policija..."

"...velika je uloga u tim programima zato što smatram da su ti problemi prisutni u puno manjoj mjeri nego što bi bili da se ti programi ne provode..."

"...recimo konkretno evo o prevenciji na internetu, mislim da mi nismo radili na prevenciji da bi tu bilo puno više problema, ovo što se sada tu sporadično pojavi to nisu, ajmo reći to su pod navodnike sitnice ali da ne reagiramo na to, to bi se moglo pretvoriti u jako velike probleme, tako da mislim da smo tu dosta uspješni..."

Poteškoće u primjeni preventivnih programa s obzirom na vrstu ustanove

Kako postoje razlike u odgovorima ispitanika u svakoj pojedinoj skupini, tako postoje i razlike u odgovorima ispitanika s obzirom na tri različite odgojno obrazovne ustanove (dječji vrtić, osnovna škola, srednja škola).

Stoga ovdje možemo navesti neke od poteškoća koje navode ispitanici u dječjim vrtićima te osnovnim i srednjim školama.

Ispitanici smatraju kako poteškoće nastaju u radu s roditeljima djece/učenika, odnosno u ostvarivanju suradnje i realizaciji preventivnih aktivnosti sa roditeljima. Neki od ispitanika smatraju kako je najveći problem u provedbi prevencije izostanak podrške od strane roditelja te mali odaziv na razne radionice koje se organiziraju za njih. Ispitanici govore da se s obzirom na dobrovoljnost sudjelovanja, u preventivni rad uključuju samo visoko motivirani roditelji, dok se najčešće ne uključuju oni roditelji kojima je najviše potrebna stručna pomoć, tzv. "rizični" roditelji kod čije djece postoji veliki rizik za pojavom rizičnih ponašanja.

"...znači sve što mi poduzimamo ovdje na nekoj prevenciji, ako roditelj to ne primjenjuje i u obiteljskom domu, dijete bude evo nesigurno u tom dijelu s obzirom da veliku utjecaj roditelji imaju na dijete a opet na ovoj strani su odgajatelji u koje dijete ima ili bi trebalo imati najviše povjerenja i onda tu dolazi do zbunjenosti djeteta na koji način i kako, a ako dobijemo roditelja kao suradnika onda nam je to velika podrška i pomoć..."

Nadalje, neki od problema koje još spominju ispitanici su: problem malog broja stručnih suradnika na veliki broj djece, odnosno prevelik broj djece na jednog stručnog suradnika; preopterećenost nastavnika i stručnih suradnika, ali i preopterećenost učenika školskim obavezama, nastavnim planom i programom; nedostatak vremena za provedbu svih preventivnih programa; rad u dvije smjene što ponekad otežava organizaciju preventivnih aktivnosti; nedovoljna materijalna potpora školstvu te prevelik broj preventivnih programa koji se preklapaju jedan s drugim. Neki od ispitanika poteškoću vide i u samom društvu koje postaje disfunkcionalno i velikim dijelom utječe na pojavu rizičnih ponašanja kod djece i mladih.

Iskustvo suradnje i podrške u provedbi prevencije s obzirom na vrstu ustanove

Za poticanje i postizanje kvalitete preventivnog djelovanja, odnosno provedbe preventivnih programa, stručnom suradniku, pedagogu potrebna su znanja i optimalni uvjeti, ali i podrška te suradnja ostalih sudionika odgojno-obrazovnog procesa. Prevencija, odnosno provedba

preventivnih programa ne bi bila uspješna bez adekvatne suradnje i podrške. Gossen i Anderson (1996 prema Kolak, 2006) naglašavaju kako je suradnja proces kojim se među ljudima postiže novo zajedničko polazište te je rezultat te suradnje podizanje organizacije/ustanove na novu razinu kreativnosti i djelotvornosti.

Kod ovog područja možemo zaključiti kako ne postoje značajnije razlike u odgovorima ispitanika s obzirom na vrstu odgojno-obrazovne ustanove. Svi ispitanici/pedagozi smatraju kako je njihovo iskustvo suradnje dobro te kako dobivaju podršku u provedbi prevencije. Iz njihovih izjava može se vidjeti kako kod provedbe prevencije najčešće surađuju sa ostalim stručnim suradnicima/članovima stručnog tima, odgajateljima/nastavnicima i ravnateljima. Također ispitanici u sve tri ustanove veliku važnost pridaju i ostvarivanju suradnje sa vanjskim institucijama koje im velikim dijelom pomažu u provedbi različitih preventivnih programa.

"...ja sam zadovoljna, jako je važno nama pedagozima da imamo podršku od ravnatelja, ako imate podršku ravnatelja u provođenju tih programa automatski će i ljudi onda to shvatiti ozbiljno, ako je ravnatelju svejedno i nije ga briga hoće li se to provoditi ili neće li se to provoditi onda vam je teže, ne kažem da je nemoguće ali je teže."

"...to je i bit uspjeha ili recimo ako i ne uspjeha onda smo zadovoljni kad uspješno obavimo zadatak, a to ne bi uspjeli da nismo svi u tako dobroj suradnji."

"Definitivno je podrška, zato što su razrednici jako zadovoljni što više širim program prevencije, osjećaju se te reakcije i učenika i oni se više vežu i za nas i za školu i znaju onda već od prvog razreda, a ne od četvrtog da postoji i pedagog i stručna služba."

Ovdje je još važno napomenuti, kako ni jedan ispitanik u ovom području nije spomenuo suradnju sa roditeljima, iako se kasnije u intervjuu jedno od pitanja usmjerilo i na ostvarivanje suradnje sa roditeljima u provedbi preventivnih programa.

8.4.3. Preventivni rad pedagoga s djecom/učenicima s obzirom na vrstu ustanove

"Baviti se djecom i mladima s problemima u ponašanju nije lako ni roditeljima ni stručnjacima" (Vladović, 2012: 5). Takva djeca su zbog svog ponašanja često osuđena, odbačena, neprihvaćena i kažnjavana kako od odraslih tako i od svojih vršnjaka. Tu si možemo postaviti pitanje da li su odgojno-obrazovne ustanove poduzele sve što je u njihovoj mogućnosti za razvoj sve djece, ili su usmjereni samo na konkretno dijete koje je "problem"

jer iskazuje neki oblik neprimjerenog ponašanja pa popravljaju ono što se popraviti daje (Bašić, 2012)?

Svim ispitanicima je bez obzira na ustanovu u kojoj rade (dječji vrtić, osnovna škola, srednja škola) postavljeno isto pitanje koje je glasilo:

"Koja su djeca uključena u preventivne programe, što rade s tom djecom i kako postupaju u situacijama kad se rizično ponašanje već pojavilo?"

Dok su ispitanici u predškolskim ustanovama podijeljeni u mišljenjima, pa jedni govore kako djeca u vrtiću nisu uključena u preventivne programe jer je prevencija integrirana u sam odgojno-obrazovni proces (više se radi s odgajateljima i roditeljima), a jedni kako su sva djeca uključena u preventivne programe, u osnovnim i srednjim školama svi ispitanici govore kako su sva djeca/učenici uključeni u preventivne programe koji su planirani na početku školske godine u okviru Godišnjeg plana i programa rada škole.

U situacijama kada se rizično ponašanje već pojavilo kod nekog djeteta svi ispitanici govore kako se onda uz to što to dijete kao i sva druga djeca sudjeluje u preventivnim programima, s njime ostvaruje i po potrebi pojačan individualni, odnosno savjetodavni rad. Također, ispitanici u osnovnim i srednjim školama navode kako u takvim slučajevima ne razgovaraju samo sa djetetom, već i sa nastavnicima, razrednikom i roditeljima koji se obavezno u takvim slučajevima pozivaju u školu. Svi ispitanici naglašavaju kako u takvim situacijama postupaju prema protokolu o postupanju ustanove u kriznim situacijama.

Ispitanici također navode neke od preventivnih programa koji se ostvaruju u dječjem vrtiću, u osnovnoj školi i u srednjoj školi. Sukladno tome, može se primijetiti kako postoje razlike između preventivnih programa dječjih vrtića, osnovnih škola i srednjih škola koji su prvenstveno prilagođeni uzrastu djeteta/učenika.

8.4.4. Preventivni rad pedagoga s roditeljima s obzirom na vrstu ustanove

Jedna od suvremenih zadaća odgojno-obrazovnih ustanova je pomoć roditeljima u postizanju boljeg i uspješnijeg roditeljstva. Kako bi se ta zadaća što uspješnije ostvarila, u dječjim vrtićima, osnovnim i srednjim školama stalno se razvijaju i inoviraju razne aktivnosti. Veoma je važno da se sa roditeljima ostvari dobra i kvalitetna suradnja, kako bi škola i roditelji usuglasili sličnu poruku djeci o prihvatljivom ponašanju te kako djeca ne bi bila zbunjena

različitim stajalištima o očekivanom ponašanju (Pažin-Ilakovac, 2012). Stoga je važno reći kako partnerstvo, uzajamna podrška i pomoć između škole i obiteljskog doma pridonosi kvalitetnijem ostvarivanju prevencije.

Preventivnu suradnju sa roditeljima možemo definirati kao proces koji obuhvaća niz preventivnih aktivnosti i mjera između škole (stručnih suradnika i nastavnika) i roditelja, a cilj tog procesa je što kvalitetniji, uspješniji i sigurniji razvoj djeteta/učenika.

Iako među odgovorima ispitanika ima pozitivnih i kvalitetnih oblika preventivnog rada s roditeljima, dobiveni rezultati u svim ustanovama, osobito u srednjim školama ukazuju na to kako odgojno obrazovne ustanove moraju još jako puno raditi na uspostavljanju kvalitetne suradnje sa roditeljima i to osobito u području prevencije rizičnih ponašanja djece i mladih.

"Da, možda su nam roditelji u tom smislu najslabija karika, makar neću reći da se ne uključuju i uistinu ih uključujemo, ali recimo što se tiče ovih radionica i toga, zapravo je odaziv dosta slab, u popodnevnim satima, jedino tada i možemo, ja znam da je to roditeljima teško jer rade i tako, ali kada radimo radionice s roditeljima što također planiramo na početku školske godine, onda se odazove dosta malo roditelja i ono znaju nekako, ja obično radionice radim kada imaju roditeljski sastanak, nastojim to iskoristiti zapravo, evo ovako, valjda mi to moje iskustvo može sada tu pomoći tako da kad imamo inače roditeljske, kada su roditeljski sastanci onda ja nekako stavim svoju radionicu na početak ili na kraj, pa onda roditelji koji dođu, iskoristim to tako, na taj način nastojim si pomoći u smislu da roditelja bude više, e sad kada bi se njih samo zvalo da dođu na radionice, pitanje, probali smo to pa je bio jako mali odaziv."

Naime, sam Kolak (2006) navodi kako se problem suradnje roditeljskog doma i škole ubraja u aktualnu pedagošku problematiku, a korijeni te suradnje sežu duboko u povijesti.

S obzirom na ove rezultate, ali i s obzirom na nemogućnost tvrdnje da neke ustanove rade više ili manje s roditeljima na prevenciji, važno je spomenuti kako kvalitetno, osmišljeni i stručno vođeni programi osnaživanja roditelja u njihovoj roditeljskoj ulozi, a koji se nažalost samo povremeno susreću u pedagoškoj praksi podižu razinu roditeljske pedagoške kompetencije koja je najdjelotvornija prevencija rizičnih ponašanja (Ljubetić, Mandarić, Zubac, 2010). Stoga je veoma važno da se roditelji osjećaju dobrodošlima i prihvaćenima u svakoj odgojno-

obrazovnoj ustanovi jer će tek tada biti spremni na suradnju i sudjelovanje u takvim programima koji doprinose prevenciji rizičnih ponašanja kod djece i mladih.

8.4.5. Osobna komponenta pedagoga u području prevencije rizičnih ponašanja kod djece i mladih s obzirom na vrstu ustanove

Osobna Komponenta	Kompetentnost za provedbu prevencije			Priprema na fakultetu			Priprema kroz stručno usavršavanje			Praćenje istraživanja s tog područja			Potreba za dodatnom edukacijom		
	da	Niti da niti ne	Ne	Da	Niti da niti ne	Ne	da	Niti da niti ne	Ne	da	Niti da niti ne	Ne	da	Niti da niti ne	ne
Dječji vrtić	3	2	0	0	1	4	5	0	0	3	0	2	5	0	0
Osnovna škola	6	0	0	2	0	4	6	0	0	5	1	0	5	1	0
Srednja škola	4	0	1	0	2	3	4	1	0	3	1	1	4	0	1
Zbroj odgovora (sve tri ustanove)	<u>13</u>	2	1	2	3	<u>11</u>	<u>15</u>	1	0	<u>11</u>	2	3	<u>14</u>	1	1

Tablica 10. Osobna komponenta

Iz tablice se može zaključiti kako se većina ispitanika stručnih suradnika pedagoga (76 %) procjenjuje kompetentnima za provedbu prevencije, odnosno za provedbu preventivnih programa. Dva ispitanika se smatraju djelomično kompetentnima dok samo jedan ispitanik/pedagog izjavljuje kako se ne smatra kompetentnim za provedbu prevencije.

Što se tiče pripreme za provedu prevencije rizičnih ponašanja kod djece i mladih čak 11 ispitanika (65 %) smatra kako ih fakultet nije pripremio za to, a samo dva ispitanika izjavljuje da ih je fakultet pripremio, a tri da ih je djelomično pripremio.

Dok jedanaest ispitanika (65 %) prati istraživanja s ovog područja, dva prate djelomično (12 %), odnosno kad stignu, a jedan ispitanik (6 %) izjavljuje kako ga takva istraživanja ne zanimaju pa ih i ne prati.

Ispitanici su jako zadovoljni stručnim usavršavanjima te svi smatraju da ih stručna usavršavanja pripremaju za provedbu prevencije (15 ispitanika smatra kako su ih stručna usavršavanja u potpunosti pripremila, dok jedan ispitanik smatra da su ga stručna

usavršavanja djelomično pripremila). Niti jedan ispitanik ne smatra da ga stručna usavršavanja nisu pripremila za provedbu prevencije.

Gotovo svi ispitanici unatoč svom višegodišnjem radnom iskustvu smatraju da se trebaju educirati cijelo vrijeme, kako uvijek postoji nešto novo što se treba naučiti pa ih većina, čak 82 % izjavljuje kako imaju potrebu za dodatnom edukacijom u ovom području.

9. Zaključak

S obzirom na saznanje o sve većem porastu broja rizičnih ponašanja kod djece i mladih, sve se više javlja potreba za pronalaženjem načina za njihovo smanjivanje i suzbijanje. Brojni znanstvenici i praktičari smatraju da je najbolje i najučinkovitije suočavanje s tim problemom preventivno djelovanje.

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati stavove, mišljenja i uvjerenja pedagoga o pojavnosti rizičnih ponašanja te provedbi prevencije u predškolskim i odgojno-obrazovnim ustanovama te na temelju prikupljenih informacija pružiti prikaz uloge pedagoga u području prevencije rizičnih ponašanja. To se ostvarilo kroz slijedeće teme: pojavnost rizičnih ponašanja u ustanovama; preventivno djelovanje u ustanovama; preventivni rad pedagoga sa djecom/učenicima; preventivni rad pedagoga sa roditeljima i osobna komponenta pedagoga u području prevencije rizičnih ponašanja kod djece i mladih.

Izjave ispitanika/stručnih suradnika pedagoga pokazuju kako postoje razlike u pojavnosti i intenzitetu rizičnih ponašanja s obzirom na vrstu odgojno obrazovne ustanove (dječji vrtić, osnovna škola, srednja škola), odnosno s obzirom na dob djeteta.

Dok u dječjem vrtiću iz perspektive ispitanika postoji tek naznaka za pojavom rizičnih ponašanja te se najčešće govori o pojavi tzv. mana u ponašanju, takva ponašanja s odrastanjem djeteta najčešće prerastaju u rizična ponašanja, posebice ako se na njih preventivno ne djeluje. Dok su prema izjavama ispitanika u dječjim vrtićima neki oblici takvih ponašanja agresivnost, povučенost, učestala plačljivost i sl., u osnovnoj školi možemo vidjeti njihovo prerastanje u rizična ponašanja poput nasilja među vršnjacima, raznih ovisnosti, bježanja s nastave i sl., a u srednjoj školi se ta ponašanja mogu javljati u još većem intenzitetu i učestalosti, a moguće su i kombinacije težih oblika rizičnih ponašanja.

Većina predškolskih, osnovnoškolskih i srednjoškolskih pedagoga smatra kako je pojava rizičnih ponašanja intenzivnija nego ranije. Međutim neki od ispitanika u svakoj od ustanova u to nisu u potpunosti sigurni.

Gotovo svi ispitanici iz sve tri ustanove veliko značenje daju ulozi roditelja u odgoju djece, a time i njihovoj ulozi u sprječavanju nastanka rizičnih ponašanja. Ispitanici intenziviranje pojave rizičnih ponašanja najčešće pripisuju cjelokupnoj situaciji u društvu, neimaštini i

nezadovoljstvu koje vlada u istom. To stanje utječe i na odgoj kod kuće, odnosno utječe na krizu i promijenjene uloge unutar obitelji. Te obitelji su sve više u krizi, na neki način postaju disfunkcionalne, što ima veoma ozbiljne posljedice za sve članove društva, a osobito za djecu i mlade.

Gotovo svi ispitanici bez obzira na mjesto zaposlenja navode kako se u njihovim ustanovama provode različiti preventivni programi. Međutim, važno je napomenuti kako se provedba prevencije ipak razlikuje s obzirom na vrstu odgojno-obrazovne ustanove, odnosno prevencija je prilagođena dobi djeteta te ciljevima i ulozi same ustanove. Većina ispitanika u predškolskim ustanovama navodi kako prevencija rizičnih ponašanja u dječjim vrtićima nije zasebna kategorija djelovanja, već je ona integrirana u cjelokupan rad predškolske ustanove. U osnovnim i srednjim školama ispitanici navode kako su njihovi preventivni programi planiraju na početku školske godine u okviru Godišnjeg plana i programa rada škole.

Iz odgovora ispitanika može se zaključiti kako ne postoje značajnije razlike u ostvarivanju preventivne uloge pedagoga s obzirom na vrstu ustanove u kojoj je ispitanik stručni suradnik pedagog (dječji vrtić, osnovna škola, srednja škola).

U ostvarivanju preventivne uloge svi ispitanici, kako oni u dječjem vrtiću, tako i oni u osnovnoj i srednjoj školi govore kako se njihova uloga prvenstveno ostvaruje kroz ulogu koordinatora preventivnih programa. Također, većina ispitanika iz sve tri ustanove naglašava kako se njihova uloga u prevenciji ostvaruje i kroz savjetodavni rad te kroz samostalno provođenje nekih od preventivnih programa. Iz ovih rezultata može se zaključiti kako je uloga pedagoga u prevenciji značajna te kako pedagozi u preventivno djelovanje ulažu veliki dio svog radnog vremena i svog truda.

Gotovo svi ispitanici iz dječjih vrtića, osnovnih i srednjih škola smatraju kako postoje pozitivni efekti preventivnih programa, ali kako njihovom provedbom dolazi i do određenih poteškoća, a one su najviše naglašene u preventivnoj suradnji sa roditeljima. Iako među odgovorima ispitanika ima pozitivnih i kvalitetnih oblika preventivnog rada s roditeljima, dobiveni rezultati u svim ustanovama, osobito u srednjim školama ukazuju na to kako odgojno obrazovne ustanove moraju još jako puno raditi na uspostavljanju kvalitetne suradnje sa roditeljima i to osobito u području prevencije rizičnih ponašanja djece i mladih.

Na kraju se iz dobivenih rezultata, može zaključiti kako se većina ispitanika/stručnih suradnika pedagoga (67 %) obuhvaćenih ovim istraživanjem procjenjuje kompetentnima za provedbu prevencije, odnosno za provedbu preventivnih programa. Dva ispitanika se smatraju djelomično kompetentnima, dok samo jedan ispitanik/pedagog izjavljuje kako se ne smatra kompetentnim za provedbu prevencije. Što se tiče pripreme za provedbu primarne prevencije rizičnih ponašanja kod djece i mladih čak 11 ispitanika (65 %) smatra kako ih fakultet nije pripremio za preventivno djelovanje. Dva ispitanika (12 %) izjavljuju da ih je fakultet pripremio za primarnu prevenciju rizičnih ponašanja, a tri ispitanika (18 %) da ih je djelomično pripremio.

Rezultati istraživanja ukazali su na ulaganje velikog truda i vremena pedagoga u preventivno djelovanje te na veliku značajnost uloge pedagoga u prevenciji rizičnih ponašanja kod djece i mladih u odgojno-obrazovnim ustanovama. To ukazuje i na nezamjenjivost stručnog suradnika pedagoga u odgojno obrazovnim ustanovama. On kao jedan od osnovnih nositelja razvojno-pedagoške djelatnosti te kao jedan od najaktivnijih sudionika u životu djece i mladih ima veoma važnu ulogu i u prevenciji rizičnih ponašanja kod djece i mladih.

Iako odgojno-obrazovne ustanove ne mogu spriječiti sva rizična ponašanja i sve probleme u društvu, one će uz pomoć pedagoga, kroz njegovu ulogu zagovaratelja djece te kroz njegovu preventivnu ulogu ne samo reducirati rizike i jačati zaštitne faktore za svu djecu i mlade, već također igrati ključnu ulogu u jačanju cijele zajednice. Rezultati ovog, ali i sličnih istraživanja mogu se koristiti za usmjeravanje odgojno-obrazovnih ustanova prema još većem ulaganju napora u kreiranje preventivnih aktivnosti i programa kako s djecom, tako i s njihovim roditeljima ali i za isticanje važnosti uloge pedagoga kao stručnog suradnika u predškolskim i odgojno-obrazovnim ustanovama.

S obzirom da se ovo istraživanje usmjerilo na pedagoge kao nositelje preventivnih aktivnosti u predškolskim i odgojno-obrazovnim ustanovama, jedan od prijedloga za budućnost, a što bi još više doprinijelo kvaliteti ovog rada, je da se u slična istraživanja uključe i djeca/učenici te njihovi roditelji. Veoma je važno utvrditi da li je i s njihovog gledišta ovako pozitivna situacija u primjeni preventivnih programa u ustanovama koje polaze te da li su oni doista, kako navode ispitanici (stručni suradnici pedagozi) toliko uključeni u preventivne aktivnosti odgojno-obrazovne ustanove.

10. Sažetak

Osnovni cilj ovog rada bio je ispitati stavove, mišljenja i motivaciju stručnih suradnika pedagoga o pojavnosti rizičnih ponašanja kod djece i mladih te provedbi prevencije u predškolskim i odgojno-obrazovnim ustanovama te na temelju prikupljenih informacija pružiti prikaz uloge pedagoga u području prevencije rizičnih ponašanja.

Za potrebe istraživanja konstruiran je intervju koji je primijenjen na uzorku od 17 stručnih suradnika, predškolskih, osnovnoškolskih i srednjoškolskih pedagoga s područja grada Rijeke. Ostali pedagozi s područja grada Rijeke nisu bili u mogućnosti sudjelovati u istraživanju.

Istraživanje je pokazalo kako ne postoje značajnije razlike u ostvarivanju preventivne uloge pedagoga s obzirom na vrstu ustanove u kojoj je ispitanik stručni suradnik pedagog (dječji vrtić, osnovna škola, srednja škola). Svi pedagozi uključeni u istraživanje, naglasili su da svoju preventivnu ulogu ostvaruju kroz ulogu koordinatora preventivnih programa, kroz savjetodavni rad te kroz samostalno provođenje nekih od preventivnih programa.

Većina ispitanika/stručnih suradnika pedagoga (76 %) procijenila se kompetentnima za provedbu prevencije, odnosno za primjenu preventivnih programa. Čak 65 % ispitanika je navelo kako ih fakultet nije pripremio za primarnu prevenciju rizičnih ponašanja. Dva ispitanika (12 %) su izjavila da ih je fakultet pripremio za preventivno djelovanje, a tri ispitanika (18 %) da ih je djelomično pripremio.

Svi su ispitanici naveli kako zamjećuju određene oblike rizičnih ponašanja kod djece/učenika u svojim ustanovama. Gotovo svi ispitanici naveli su kako se u njihovim ustanovama primjenjuju različiti preventivni programi te da iz njihove primjene proizlaze brojni pozitivni učinci, ali i određene poteškoće. Te poteškoće su najviše naglašene u preventivnoj suradnji sa roditeljima.

Ključne riječi: rizična ponašanja, primarna prevencija rizičnih ponašanja, djeca/učenici, roditelji, preventivna uloga pedagoga, kompetencije pedagoga

Summary

The main objective of this study was to determine attitudes, opinions and motivation among school counselors on the incidence of children and youth high-risk behaviors, and the implementation of prevention in pre-school and educational institutions, and on the basis of the collected data to provide a review of the school counselor's role in the domain of prevention of high-risk behavior.

Interview questions that were constructed specifically for this study were applied to the sample of 17 school psychologists, and pre-school, primary and secondary school counselors from the city of Rijeka. Other school counselors from the city of Rijeka were not able to participate in the study.

Research has shown that there were no significant differences in the achievement of the preventive role of school counselors with regard to the type of institution where the participant is the school counselor (kindergarten, primary school, secondary school). All school counselors involved in the study stressed that their preventive role is achieved through coordination of prevention programs, through counseling and through running a prevention program.

Most participants/school counselors (76%) reported feeling competent to carry out or apply a prevention program. Survey indicates surprising 65% of respondents who stated that their faculty did not prepare them for primary prevention of high-risk behavior. Two participants (12%) stated that their faculty prepared them for carrying out preventive programs, and three participants (18%) stated that they were partially prepared.

All participants stated that they noticed certain types of high-risk behavior among children/students in their institutions. Almost all participants said that their institutions carry out different prevention programs and many positive effects arise from these programs, but also some difficulties. These difficulties are commonly seen in cooperation with parents.

Keywords: high-risk behaviors, primary prevention of high-risk behavior, children / students, parents, preventive role of educators, teachers' competence

11. Literatura

1. Bašić, J. (2009). *Teorije prevencije: prevencija poremećaja u ponašanju i rizičnih ponašanja djece i mladih*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Bašić, J. (2012). Prevencija poremećaja u ponašanju u školi u: *Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju - Zbornik priopćenja sa stručnih skupova pravobranitelja za djecu*, Pravobranitelj za djecu, Zagreb.
3. Bašić, J., Koller-Trbović, N, Uzelac, S. (2004). *Poremećaji u ponašanju i rizična ponašanja: pristupi i pojmovna određenja*. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
4. Berc, G. (2009). Uloga školskog socijalnog rada u prevenciji poremećaja u ponašanju djece i mladih u: *Prevencija poremećaja u ponašanju – stanje i perspektive*. Zagreb: Grad Zagreb, str. 29-43.
5. Bizjak-Igrec, J, Galić, M., Fejdetić, M. (2014). *Pedagoški portfolio: stručni prilozi za rad stručnih suradnika pedagoga u osnovnim i srednjim školama*. Zagreb: Profil.
6. Buljan-Flander, G. (2013). Adolescencija – izazovi odrastanja. Preuzeto 15.06.2015. sa <http://www.poliklinika-djeca.hr/aktualno teme/adolescencija-%E2%80%93-izazovi-odrastanja/>.
7. Cakić, Velki (2014). Agresivnost i prihvaćenost u skupini djece predškolske dobi u: *ŽIVOT I ŠKOLA: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, LX (32); 15-22.
8. CPO Rijeka – Centar predškolskog odgoja Rijeka. Posjećeno 20.06.2015 na <http://rivrtici.hr/cpo-kvarner/>.
9. Halmi, A. (1996). *Kvalitativna metodologija u društvenim znanostima*. Samobor: A. G. Matoš.
10. Hobljaj, A. (2007). Odgoj i obrazovanje za vrijednosti u kontekstu vrijednosno usmjerenog društva u: *Dijete i društvo, časopis za promicanje prava djeteta*. Zagreb: *Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti*, 9 (2); 311-332.
11. Jeđud, I. (2007). Alisa u zemlji čuda – Kvalitativna metodologija i metoda utemeljene teorije u: *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 43 (2); 83-101.
12. Jurić, V., Mušanović, M., Staničić, S., Vrgoč, H. (2001.) *Koncepcija razvojno-pedagoške djelatnosti stručnih suradnika (prijedlog)*, Ministarstvo prosvjete i školstva. Zagreb: Prosvjetno vijeće.

13. Kolak, A. (2006). Suradnja roditelja i škole u: *Pedagogijska istraživanja*, 3 (2); 123-138.
14. Kranželić, V., Ferić-Štehan, M. (2008). Kvaliteta školskog okruženja u percepciji roditelja. Temelj partnerstva škole-obitelji-zajednice u: *Kriminologija i socijalna integracija*, 16 (2); 29-45.
15. Lacey, A., Luff, D. (2009). Qualitative data Analysis. Preuzeto 20.06.2015. s http://www.rds-yh.nihr.ac.uk/wp-content/uploads/2013/05/9_Qualitative_Data_Analysis_Revision_2009.pdf.
16. Ljubetić, M., Mandarić, A., Zubac, V. (2010). Ustanove ranog i predškolskog odgoja – polja primarne prevencije poremećaja u ponašanju (nove paradigme) u: *Unapređenje kvalitete života djece i mladih* (1986-9886) 1; 47-56.
17. Maleš, D., Stričević, I., Ljubetić, M. (2010), Osposobljavanje budućih pedagoga za rad s roditeljima u: *Život i škola*, 24 (56); 35-44.
18. Manzoni, M. (2010). *Psihološke osnove poremećaja u ponašanju*. Jastrebarsko: NAKLADA SLAP.
19. Meščić-Blažević, Lj. (2007). Pedagoška prevencija poremećaja u ponašanju adolescenata u: *Pedagogijska istraživanja*, 4 (2); 301-308.
20. Mihić, J, Novak, M, Bašić, J. (2011). Zajednice koje brinu: CTC upitnik za djecu i mlade u procjeni potreba za preventivnim intervencijama u: *Ljetopis socijalnog rada*, 17 (3); 391-412.
21. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2015). *Programi predškolskog odgoja i naobrazbe*. Preuzeto 12.08.2015. s <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2196>.
22. Nenadić-Bilan, D. (2006). Rezultati nekih istraživanja prevencije ovisnosti u predškolskoj dobi u: *Magistra Iadertina*, 1 (1); 59-66.
23. O'Regan, F. (2008). *Kako se nositi s djecom problematična ponašanja*. Zagreb: Naklada LJEVAK d.o.o..
24. Opić, S., Jurčević-Lozančić, A. (2008). Kompetencije učitelja za provedbu pedagoške prevencije poremećaja u ponašanju u: *Odgojne znanosti*, 10 (1); 181-194.
25. Pajić, E. (2012). *Suradnja roditelja i škole u prevenciji razvijanja ovisnosti o igrama na sreću*. Preuzeto 21.6. sa <http://franjevacki-institut.hr/sadrzaj/pdf/2014-11-14-10-30-2449-.pdf>.
26. Pažin-Ilakovac, R. (2012). Školski programi prevencije poremećaja u ponašanju u: *Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju - Zbornik priopćenja sa stručnih skupova pravobranitelja za djecu*, Pravobranitelj za djecu, Zagreb.

27. Shapiro, L. (2002). *Malo prevencije*. Zagreb: Mozaik knjiga d.o.o.
28. Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić: zajednica koja uči: mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja*. Zagreb: Spektr Media.
29. Sokač, A. (2014). Čimbenici koji utječu na rizično ponašanje djece i mladih u: *Educatio Biologiae*, 1; 117-124.
30. Velki, T., Ozdanovac, K. (2014). Preventivni programi usmjereni na smanjenje vršnjačkog nasilja o osnovnim školama na području Osječko-baranjske županije u: *Školski vjesnik – Časopis za pedagoška i školska pitanja*, 63 (3); 327-352.
31. Vuković, N. (2003). *Pedagog između tradicije i inovacija*. Zbornik Četvrtog sabora pedagoga: Zagreb.
32. Zadavec, A. i suradnici (2014). Nasilje ostavlja tragove – zvoni za nenasilje!: Prikaz rezultata istraživanja o vršnjačkom nasilju i pregled programa prevencije vršnjačkog nasilja. Preuzeto 15.06.2015. sa http://www.cms.hr/system/publication/pdf/33/NOT_final.pdf.
33. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2014). Preuzeto 20.06.2015. s <http://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli7>.
34. Zloković, J. (2004). Nasilje među vršnjacima-problem obitelji, škole i društva u: *Pedagogijska istraživanja*, 2; 207-220.
35. Zloković, J., Vrcelj, S. (2010). Rizična ponašanja djece i mladih u: *Odgojne znanosti*, 12 (1); 197-213.

12. Prilozi

12.1. Protokol intervjua

VODITELJ INTERVJUA	
DATUM PROVOĐENJA INTERVJUA	
VRIJEME TRAJANJA INTERVJUA	
PODACI O ISPITANIKU	
ŠIFRA ISPITANIKA	
SPOL	
RADNI STAŽ	
ZAPOSLENJE	

PITANJA:

Pojavnost rizičnih ponašanja:

1. Jeste li u Vašoj ustanovi uočili neka rizična ponašanja. Ako da, koja su to rizična ponašanja?
2. Smatrate li da je pojava rizičnih ponašanja intenzivnija nego ranije, čemu to pripisujete?

Prevenција/provedba preventivnih programa:

3. Da li se u Vašoj ustanovi provode neki preventivni programi rizičnih ponašanja? Ako da: koji?; kada?; koliko često?; tko ih provodi?; s kime se provode?
4. Koja je Vaša uloga u provedbi tih programa/ preventivnih aktivnosti? Kakvo mjesto imaju te aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavljate u Vašoj ustanovi, objasnite?
5. Uočavate/primjećujete li neke pozitivne efekte/promjene tih preventivnih programa? Ako da, koje su to promjene? Ako ne, što mislite zašto nije došlo do pozitivnih promjena/efekata?
6. Postoje li neke poteškoće koje se pojavljuju u provedbi prevencije/preventivnih programa? Ako da, koje su to poteškoće i prema Vašem mišljenju koji je razlog njihovog nastanka?
7. Kakvo je Vaše iskustvo suradnje te dobivate li podršku i od koga u provođenju preventivnih aktivnosti u ustanovi u kojoj radite? S kim najčešće surađuje?

Rad s djecom na prevenciji:

8. Koja djeca su uključena u programe prevencije (sva ili samo ona kod koje su se već pojavila rizična ponašanja ili postoji naznaka za pojavom)? Što radite s tom djecom? Kako postupate u situacijama kad se rizično ponašanje već pojavilo?

Rad s roditeljima na prevenciji:

9. Uključuju li preventivni programi rad s roditeljima?
Ako DA – na koji način i koliko često? Kakva je suradnja s roditeljima?
Ako NE – Zašto?

Osobna komponenta

10. Smatrate li se kompetentnima za provedbu prevencije, da/ne, zašto?
 - Smatrate li da ste na fakultetu dobili potrebne informacije i znanja za ostvarivanje preventivne djelatnosti? Ako da, možete li navesti konkretno koji kolegiji?
 - Jesu li Vas pripremili nekakvi oblici usavršavanja (npr. seminari)? Da/ne, zašto?
 - Pratite li istraživanja s tog područja?
 - Osjećate li potrebu za dodatnom edukacijom?

11. Kakvo je Vaše viđenje o mogućnosti unaprjeđenja preventivne djelatnosti u odgojno-obrazovnim i predškolskim ustanovama?

12.2. Transkripti intervjuja

12.2.1. Transkripti intervjuja sa pedagogima u predškolskim ustanovama

VODITELJ INTERVJUA	MATEA BILETA
DATUM PROVOĐENJA INTERVJUA	27.04.2015.
VRIJEME TRAJANJA INTERVJUA	0:24:39
PODACI O ISPITANIKU	
ŠIFRA ISPITANIKA	ispitanik1_vrtić
SPOL	Ž
RADNI STAŽ	22
ZAPOSLLENJE	DJEČJI VRTIĆ

Pojavnost rizičnih ponašanja:

12. Jeste li u Vašoj ustanovi uočili neka rizična ponašanja. Ako da, koja su to rizična ponašanja?

Da. Pa rizična ponašanja su najčešće da su neka djeca povučena, vrlo povučena, ne žele komunicirati, što je naravno česta pojava kad djeca tek dolaze u vrtić, za vrijeme prilagodbe, ali ako onda to traje malo duže, onda to već ukazuje na neko rizično ponašanje. Recimo, onda zna biti agresivnost, dakle da dijete tuče drugu djecu, udara, impulzivno je, može i sebe ozljeđivati. Onda, recimo impulzivnost a da nije agresivnost, isto tako da dijete često mijenja igračke, da stalno mijenja prostor igre u sobi ili nekom drugom prostoru, dakle mijenja igračke, mijenja suigrače, nigdje se ne zadrži duže vremena, impulzivno je, što se tiče kretanja, da skače, da želi trčati po sobi. Što još, pa bilo je tu i nekakve plačljivosti, dijete koje puno plače, pa dok se nađe uzrok, što je razlog tuge. Pa recimo, neka bi djeca znala masturbirati, što može biti neka razvojna pojava, ali ima i toga da to rade učestalije, intenzivnije, što isto zamjećujemo u vrtiću, pa čak ponekad već i u jasličkoj dobi. Eto pa to su nekako najčešća ponašanja.

13. Smatrate li da je pojava rizičnih ponašanja intenzivnija nego ranije, čemu to pripisujete?

Pa ne znam da li je intenzivnija nego ranije, u svojih dvadesetak godina radnog staža sam se susretala već i na početku rada sa rizičnim ponašanjima, sad da li je učestalija, nekako mi se čini da i je ali nema nekakvih podataka, mislim trebalo bi baš vidjeti statistiku. Ono što je recimo mjerljivo je da se u našim vrtićima svake godine utvrđuje broj djece s posebnim potrebama. Tu statistiku vode psiholozi i defektolozi. Mi u našim vrtićima ima posebnu skupinu za djecu s pervazivnim razvojnim poremećajem, autizmom. Onda imamo djecu s teškoćama u razvoju, a posebne potrebe mogu biti neke koje su stalne i neke koje su prolazne. I sad kad je povezanost s nekim rizičnim faktorima iz okruženja, može biti da je došlo do neke prolazne posebne potrebe, ne znam dogodi se smrt u obitelji ili se roditelji razvedu pa onda dijete iskazuje neka ponašanja koja nisu uobičajena. A da li je učestalije, moja percepcija je da da, ali ne znam da li radi toga što mi u centru imamo više djece, jer imamo punkt, vrtić u koji smještamo djecu s raznim posebnim potrebama. Dosta je i djece koja nemaju dovoljno, ili u skladu s dobi razvijen govor pa su onda tu isto neke kombinirane poteškoće, tako da ima ih puno, i nekako je percepcija da ih ima više, a sad čemu to pripisati, ne bi nešto mogla tvrditi. Npr. broj djece s autizmom je u porastu, ono što vidim je da je broj djece logopata velik, znači u nekoj dobi od tri, četiri godine zaostaju u govoru ili uopće ne govore, i sada čemu to pripisati, djelom bi mogli čak pripisati i modernim medijima jer znaju neki roditelji prepustiti djecu baby tv-u ili kompjuteru a izostaje živa komunikacija, osobna interakcija i onda tu nešto izostaje, ne može vam dijete znati engleske riječi, a da ne zna hrvatski jezik; tako da svašta je tu moguće.

Prevenција/provedba programa:

14. Provode li se u Vašoj ustanovi neki preventivni programi rizičnih ponašanja? Ako da: koji?; kada?; koliko često?; tko ih provodi?; s kime se provode?

Da. Mi imamo inače sigurnosnu zaštitu, dječji vrtić Rijeka ima, i znam da imaju i drugi vrtići sigurnosno-zaštitni preventivni program i to vam je jedan program u kojem je čitav sklop postupaka, protokola, postupanja u nekim rizičnim situacijama, tako da se određene stvari mogu prevenirati kao što je ne znam, povreda djeteta, mislim kako se postupa ili opservacija djeteta sa teškoćama, tako da to su ti programi koji se planiraju i u odnosu na djecu i u odnosu na roditelje, dakle onda je tu neminovna suradnja sa roditeljima. Kod djece, recimo se potiču ponašanja koja ih osnažuju i u emocionalnom pogledu, gdje onda djeca stječu nekakvu otpornost za budućnost, od nekih specijaliziranih programa, imamo recimo, u našem jednom vrtiću Pacs program, to je jedan od preventivnih programa kojeg je provodio zavod za javno zdravstvo, tu je išla sustavna edukacija odgajatelja koji su onda to provodili dva puta tjedno, strukturirane sadržaje s djecom i to je isto tako evaluirano na kraju, onda imamo Cap program, to su provodile psihologinje u vrtiću, prevenciju napada na dijete, s time da obuhvaćaju djecu predškolske dobi, dakle zadnju godinu pred polazak u školu, to se sustavno provodi, no međutim nisu u mogućnosti provesti sa svim starijim skupinama, ili sa svom djecom u dječjem vrtiću rijeka, znači samo neke skupine imaju tu privilegiju da to prođu, isto vrlo dobar program. Onda imamo program koji je Unicef-ov program, Rastimo zajedno, to je program podrške roditeljima, to isto provodimo i kolegice psihologinje i ja, to je ciklus od jedanaest radionica za roditelje, po dva sata traju gdje se s roditeljima raspravlja, zajedno uči, gledamo filmove, prezentacije, razgovaramo, vježbamo, dakle suvremene spoznaje o razvoju djeteta, o odgoju, o postavljanju granica, o svim dijelovima razvoja i puno toga, tako da je to isto program koji se pokazao kao vrlo efikasan za roditelje.

15. Koja je Vaša uloga u provedbi tih programa/ preventivnih aktivnosti? Kakvo mjesto imaju te aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavljate u Vašoj ustanovi, objasnite?

Dijelom sam već odgovorila, kao član stručnog tima, mislim da smo svi stručni suradnici uključeni u te programe na neki način, surađujemo svakako sa odgajateljima i onda se u pojedinoj skupini provodi recimo tako nešto, onda, recimo ovo što sam spominjala, neke radionice za jačanje socioemocionalnog razvoja djeteta, pa se onda to u suradnji, isto imamo pripravnike pedagoge, psihologe, pa onda recimo, bilo je to lani, sklop radionica na temu emocija su provodile pripravnice u našim skupinama, dakle na taj način da potičemo i odgajatelje, i međusobno da se provode takvi sadržaji, imamo naravno, to ugrađeno i naš u godišnji plan i program, koje se aktivnosti provode, svakako povoljne su i sve aktivnosti koje se tiču i drugih područja razvoja kao što su recimo, mi nemamo sportski program ali neke konkretne aktivnosti, djecu puno izvodimo na vanjski prostor, surađuje se i s nekim klubovima, dakle da osnažuju djecu. A moja uloga je još, baš osobna da sam u našem centru koordinator za taj sigurnosno-zaštitni program.

16. Uočavate/primjećujete li neke pozitivne efekte/promjene tih preventivnih programa? Ako da, koje su to promjene? Ako ne, što mislite zašto nije došlo do pozitivnih promjena/efekata?

Da, osnažuju djecu, svakako jer dobivaju neke alate, socijalne vještine, konkretno uvježbavaju komunikaciju, odnos sa prijateljima, odraslima, neke socijalne vještine, isto tako, bilo bi dobro da imamo više nekih programa na tjelesnom području, mi surađujemo sa nekim dvoranama pa onda djeca idu povremeno i u dvorane jer nemaju djeca uvijek uvjeta u vrtićima za tjelesne aktivnosti, osim na vanjskim prostorima, a to isto treba sve pregledati, pripremiti prije nego što djeca izađu vani, to je recimo dio sigurnosno-zaštitnog programa, znate da vam neko ne devastira popodne, ili da vam ne bude u dvorištu svašta. Isto tako, možda nisam spomenula tematske roditeljske sastanke, npr. ove godine sam imala postavljanje granica djeci i onda to je jednokratni sastanak, roditelji se odazovu ali svakako ove radionice koje su cijeli ciklus imaju jako dobre rezultate, roditelji su otvoreniji, otvorenija je komunikacija, više razumiju djetetove potrebe, lakše se uključuju u djetetov život, lakše odlučuju ono što kao roditelji trebaju odlučivati, odgovorniji su tako da svakako imaju pozitivne efekte.

17. Postoje li neke poteškoće koje se pojavljuju u provedbi prevencije/preventivnih programa? Ako da, koje su to poteškoće i prema Vašem mišljenju koji je razlog njihovog nastanka?

Da nekakve, mislim ako su to poteškoće, jesu što ne možemo uvijek uključiti te roditelje za koje mi smatramo da bi bilo dobro da se uključe jer vidimo da kod njihove djece već neka ponašanja prelaze u poremećaje, takve roditelje, neke uspijemo a neke ne uspijemo uključiti jer je to ipak dobrovoljni izbor, mi im savjetujemo da dođu, ali ukoliko ne dolaze onda je to jedna od poteškoća. Dakle, samo se ti visoko motivirani roditelji uključuju, onda isto tako ne možemo biti uspješni kad je neko ponašanje već stvarno prešlo u poremećaj, onda je tu potrebno savjetovanje, terapija, a ne ovakve edukativne radionice, što na žalost nemamo baš, imali jesmo prije nekoliko godina, i u našem centru, savjetovaništa za takve roditelje, to su kolege psiholozi vodili ali onda sada surađujemo s nekim drugim institucijama,

ali je onda premali broj djece i roditelja uključen. Eto to su nekakve poteškoće, da nema nastavka za ono što mi u vrtiću prepoznamo, započnemo, za ono što kasnije iziskuje daljnji rad, da tu nedostaje nešto.

18. Kakvo je Vaše iskustvo suradnje te dobivate li podršku i od koga u provođenju preventivnih aktivnosti u ustanovi u kojoj radite? S kim najčešće surađuje?

O tome sam već nešto rekla, ali još konkretnije, nekada smo imali, isto sam bila koordinirala rad na prevenciji ovisnosti, imali smo program protiv pušenja, alkohola, droga, ali u biti se išlo na pozitivno, ne na ono što ne nego na ono što da, pa je tu bila jedna koordinacija u okviru županije, tu su bili dakle svi voditelji iz vrtića, iz škola i povremeno bi imali edukativne seminare, a recimo to je nešto što je dobra podrška, ili za ovaj program rastimo zajedno kojemu je Unicef autor, i to su autori ustvari iz Zagreba, naše kolege, imamo organizirano, jednom godišnje, ili čak nekoliko puta, od strane autora superviziju i interviziju tako da se mi voditelji tih radionica nađemo i razgovaramo o problematici i onog što je uspješno i kako radimo, to je jedna dobra podrška.

Rad s djecom na prevenciji:

19. Koja djeca su uključena u programe prevencije (sva ili samo ona kod koje su se već pojavila rizična ponašanja ili postoji naznaka za pojavom)? Što radite s tom djecom? Kako postupate u situacijama kad se rizično ponašanje već pojavilo?

U biti, programi su namijenjeni za svu djecu, možda malo intenzivnije u nekoj skupini ako se pojave rizična ponašanja, tamo gdje je potrebno još dodatno i uključivanje stručnog tima, i intenzivirati aktivnosti u skupini s tim djetetom ili sa drugom djecom, ako govorimo o živom, impulzivnom djetetu, rade se nekakve vježbe za relaksaciju, masaža, recimo djeca djecu mogu masirati, postoje ti programi. Onda, isto je tako potrebno pojačati neke sadržaje vezane za izražavanje emocija, da djeca znaju prepoznati emocije, sreću, ljutnju, tugu, strah, da ih znaju prepoznati, imenovati i izraziti, da kažu ja sam ljut zbog toga i toga ali i da znaju da ne smiju ozljeđivati druge, da nađu mehanizme kako isprazniti loše emocije, kako podijeliti s drugima. I ono što je tu važno, je savjetovanje roditelja, onda zovemo roditelje da dođu na savjetovanje, stručni tim i individualne informacije koje odgajatelji provode u svojim skupinama su malo intenzivnije onda kada je takvo dijete u pitanju, inače bi možda bilo jedanput u godini da roditelj čuje o razvoju svog djeteta a ovako je češće, po potrebi.

Rad s roditeljima na prevenciji:

20. Uključuju li preventivni programi rad s roditeljima?

Ako DA – na koji način i koliko često? Kakva je suradnja s roditeljima?

Ako NE – Zašto?

U biti da, jer suradnja je s roditeljima različita, individualna, neki roditelji se odazovu ali opet trebamo ih dobiti na stranu djeteta da svi pomažemo djetetu. Ta učestalost je u biti različita ali nastojimo da to bude često, nekako, barem svaki mjesec da se vidi koji su pomaci, što je urodilo plodom, tražimo načine, mijenjamo strategije u suradnji sa odgajateljima. Ako nije, to je onda najčešće zbog toga što roditelj odbija, ne želi da surađuje.

Osobna komponenta

21. Smatrate li se kompetentnima za provedbu prevencije, da/ne, zašto?

- **Smatrate li da ste na fakultetu dobili potrebne informacije i znanja za ostvarivanje preventivne djelatnosti? Ako da, možete li navesti konkretno koji kolegiji?**
- **Jesu li Vas pripremili nekakvi oblici usavršavanja (npr. seminari)? Da/ne, zašto?**
- **Pratite li istraživanja s tog područja?**
- **Osjećate li potrebu za dodatnom edukacijom?**

Djelomično se smatram kompetentnom, ali mislim da se tu uvijek dobro još educirati, taj rad ipak traži neka specifična znanja koja niste recimo dobili tijekom školovanja.

Neki kolegiji jesu pomogli u tome, recimo shvaćanju, dobro ja nisam studirala u Rijeci nego u Ljubljani pa je to bila pedagoška sociologija, penologija, metodika rada školskog pedagoga, to je konkretno pomoglo a s druge strane, kasnije stručna usavršavanja tijekom rada, nekakvi seminari, upravo te koje sam prije navela za preventivne programe, za izradu preventivnih programa, tu sam sudjelovala, dosta je bilo i u rijeci, na županijskoj razini, onda i u Zagrebu, na razini države, za voditelje tih preventivnih programa jer je jedno vrijeme bio dosta i taj nacionalni program aktivan, a ja sam isto tako osobno završila edukaciju iz Realitetne terapije i Teorije izbora i na taj način isto stekla neke vještine i znanja unutar toga ali svakako svaka dodatna edukacija je dobro došla, recimo lani smo imali suradnju sa učiteljskim fakultetom, bio je jedan psiholog iz Amerike pa je onda bilo organizirano na fakultetu i u vrtiću, upravo za preventivne programe, dakle bili smo se uključili i odgajatelji i stručni suradnici.

Ja: *Da li pratite istraživanja s tog područja?* Niti ne toliko, ne, jednostavno da li zbog toga što ne stignem ili nemam neko posebno, ovako više preko kolega psihologa i defektologa, sad se provodi jedno istraživanje unutar naše ustanove koje provodi učiteljski fakultet, upravo o utjecaju rizičnih čimbenika na poremećaje u ponašanju, tako da se provodilo i sa odgajateljima, ciljani su bili anketni upitnici na roditelje, a mi neki djelatnici smo sudjelovali u fokus grupama.

22. Kakvo je Vaše viđenje o mogućnosti unaprjeđenja preventivne djelatnosti u odgojno-obrazovnim i predškolskim ustanovama?

Hm, da, mislim da bi svako dijete trebalo biti obavezno uključeno u jedan od tih preventivnih programa, svakako. A s druge strane, mislim da bi i roditelj trebao biti, pogotovo ako je neko ponašanje rizično jer mi naravno držimo neke radionice, tematske sastanke, druženja gdje su roditelji zajedno sa djecom, pa su tu nekako kvalitetno provede vrijeme što je i cilj da roditelji pronalaze načina družiti se kvalitetno sa djetetom i primjereno njegovoj dobi ali mislim da bi trebalo nešto pojačati, taj dio gdje je roditelj koji ima takvo dijete bi trebao biti uključen u neki oblik rada, da ima obavezu sudjelovanja u tome, da li je to škola za roditelje ili neke druge radionice.

VODITELJ INTERVJUA	MATEA BILETA
DATUM PROVOĐENJA INTERVJUA	28.04.2015.
VRIJEME TRAJANJA INTERVJUA	0:14:40
PODACI O ISPITANIKU	
ŠIFRA ISPITANIKA	ispitanik2 vrtić
SPOL	Ž
RADNI STAŽ	20
ZAPOSLENJE	DJEČJI VRTIĆ

Pojavnost rizičnih ponašanja:

1. Jeste li u Vašoj ustanovi uočili neka rizična ponašanja. Ako da, koja su to rizična ponašanja?

Pa ima ih. To su ponašanja koja odstupaju od nekog očekivanog ponašanja, dakle to su ponašanja agresivne djece, agresivnost u ponašanju. Onda djeca koja su darovita, ona su inače djeca koja traže više, koja su zahtjevnija, s kojima treba više raditi, znaju biti u svojim ponašanjima vrlo agresivna isto tako, pa čak ona djeca koja su povučena, koja nemaju sposobnost da se dokažu, kod koje se osjeća nekakav manjak samopouzdanja, djeca koja onako, uglavnom samo sjede, koja miruju, ali ne mora biti, ona su obično djeca koja upijaju i uče na drugi način, slušajući, percipirajući druge. Onda...uglavnom su to djeca koja su ili previše povučena, samozatajna ili su to djeca koja odstupaju od nekog uobičajenog ponašanja, djeca koja inače stvaraju probleme, ajmo reći tako, odgajateljima.

2. Smatrate li da je pojava rizičnih ponašanja intenzivnija nego ranije, čemu to pripisujete?

Smatram da je. Mislim da je jako važna suradnja sa roditeljima i da danas sve više i više postoji problema u roditeljstvu, odnosno u odgoju djece, u roditeljskom domu i da je sve manja mogućnost roditelja da se posveti svom djetetu. Dijete sve više boravi u vrtiću, u školi ili ne znam gdje, u nekoj institucionalnoj organizaciji gdje je sve manje sa roditeljima i gdje roditelji imaju sve manje vremena. Dakle ta je uloga roditeljskog doma jako važna i mislim da su se tu neke stvari malo pogubile i da nisu u onakvom smislu kakve bi trebale biti i onda se to osjeti i na ponašanju djece.

Prevenција/provedba programa:

3. Da li se u Vašoj ustanovi provode neki preventivni programi rizičnih ponašanja? Ako da: koji?; kada?; koliko često?; tko ih provodi?; s kime se provode?

Hm...pa recimo naša psihologica dosta radi s takvom djecom i defektolog, a baš kao program imamo sigurnosno-zaštitni preventivni program koji uključuje i djecu s rizičnim ponašanjima, sad koliko često, ne znam... recimo imamo programe roditeljstva "Prve tri su najvažnije", to isto smatram kao preventivni program, znači za roditelje čija djeca idu u jaslice, znači do treće godine, ali ako nemamo dovoljno zainteresiranih roditelja, uključuju se i roditelji čija su djeca u četvrtoj ili petoj godini, prvenstveno se misli na roditelje djece jasličke dobi. Mislim da su to jako važni preventivni programi jer tu roditelji nauče kako djecu odgajati, tako da mi u našoj ustanovi jednom godišnje provodimo te radionice s roditeljima, a imamo i preventivne programe, odnosno radionice s odgajateljima jednom godišnje.

4. Koja je Vaša uloga u provedbi tih programa/ preventivnih aktivnosti? Kakvo mjesto imaju te aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavljate u Vašoj ustanovi, objasnite?

Pa, "Rastimo zajedno", ajmo reci kod tih preventivnih programa za roditelje...a uloga je velika, ja sam jedan od voditelja radionica, jer imamo tri voditelja, jedan je odgajatelj i dva stručna suradnika. Kolegica i ja kao pedagozi vodimo te radionice sa još jednim odgajateljem i za te radionice si nađemo vremena, jer stvarno smatramo da su vrijedne i kvalitetne, ipak je to jedan program koji je verificiran i koji već dugo godina živi u našim vrtićima, tako da imamo vremena za to, normalno, da.

5. Uočavate/primjećujete li neke pozitivne efekte/promjene tih preventivnih programa? Ako da, koje su to promjene? Ako ne, što mislite zašto nije došlo do pozitivnih promjena/efekata?

Pa jesu, jesu pozitivni efekti, uočavamo ih, pozitivni efekti su u odnosu na djecu. Dakle kod djece, recimo prateći ponašanja djece, razgovarajući sa roditeljima, kako djelovati na djecu i kako ih, ajmo reći odgajati da to bude stvarno svrsishodno i da roditelj zna kako dijete odgojiti, onda vidimo te pomake u praksi. Dakle, vidimo kada roditelji razumiju, kada roditelji žele surađivati, kada pomiču neke svoje granice, kada se žele mijenjati, žele učiti, žele učiti od drugih, učiti na radionicama, to se onda vidi i u radu s djecom.

6. Postoje li neke poteškoće koje se pojavljuju u provedbi prevencije/preventivnih programa? Ako da, koje su to poteškoće i prema Vašem mišljenju koji je razlog njihovog nastanka?

Pa poteškoće su, ako baš gledamo na radionice "Rastimo zajedno" da se roditelji u početku prijavljuju na te radionice a onda bi kontinuirano trebali boraviti na 11 radionica, pa onda se desi da se u kontinuitetu ne odradi tih jedanaest radionica nego ili odustanu u početku ili se recimo ne odazovu na svaku radionicu, pa od njih jedanaest, mi smo im rekli da je poželjno, odnosno da bi trebali doći na barem sedam da bi dobili diplomu koju poslije dijelimo tako da, znači, taj nekakav organizacijski smjer, u tom smjeru su poteškoće.

7. Kakvo je Vaše iskustvo suradnje te dobivate li podršku i od koga u provođenju preventivnih aktivnosti u ustanovi u kojoj radite? S kim najčešće surađuje?

Pa surađujem s kolegicom, pedagogom, sa psihologom, znači sa stručnim suradnicima, sa voditeljem našeg centra. Pa moje iskustvo suradnje je dobro.

Rad s djecom na prevenciji:

8. Koja djeca su uključena u programe prevencije (sva ili samo ona kod koje su se već pojavila rizična ponašanja ili postoji naznaka za pojavom)? Što radite s tom djecom? Kako postupate u situacijama kad se rizično ponašanje već pojavilo?

Ali nemamo mi neke programe, ne nemamo s djecom, to je više integrirano u sam proces tako da nemamo mi neke programe.

Ja: Kako postupate u nekim specifičnim situacijama, npr. kad se rizično ponašanje kod djeteta već pojavilo?

Pa radimo više individualno, znači sa odgajateljima i sa djecom, na tim rizičnim ponašanjima više rade stručni suradnici, defektolog i psiholog a mi kao pedagozi radimo više na okruženju materijalne sredine i na poticajima koji takvom djetetu trebaju. Recimo imamo darovitu djecu koja su iznimno aktivna i zahtjevna i s kojima treba jako puno raditi, treba pripremati poticaje za takvu djecu, a to iziskuje mnogo vremena, truda, organizacije, vlastite prakse, znači razmišljajući kakvu djecu imamo, tako treba i planirati rad, znači nekakve poticaje i sredstva koja bi njima bila zahtjevna, odnosno koja bi bila zanimljiva jer djeca čim im je nešto lagano oni odustaju od toga, znači nekakvu ljestvicu više da zadovoljimo da ta djeca mogu zadovoljit svoje potrebe.

Rad s roditeljima na prevenciji:

9. Uključuju li preventivni programi rad s roditeljima?

Ako DA – na koji način i koliko često? Kakva je suradnja s roditeljima?

Ako NE – Zašto?

Da, znači kroz radionice jednom godišnje, kroz ciklus od jedanaest radionica... (kakva je ta suradnja?)...Svi roditelji koji su bili na tim radionicama su iznimno zadovoljni, pitaju da li će ih biti još. Znači mi bi trebali imati kao nekakav klub za te roditelje, gdje bi se onda roditelji koji su prošli te radionice nalazili, međutim do toga još nismo došli jer imamo jako puno posla kroz same radionice i ostalih poslova, tako da to nismo, ali roditelji su jako zadovoljni, oni traže i žele nastavak samo to je malo teže organizirati.

Osobna komponenta

10. Smatrate li se kompetentnima za provedbu prevencije, da/ne, zašto?

- **Smatrate li da ste na fakultetu dobili potrebne informacije i znanja za ostvarivanje preventivne djelatnosti? Ako da, možete li navesti konkretno koji kolegiji?**
- **Jesu li Vas pripremili nekakvi oblici usavršavanja (npr. seminari)? Da/ne, zašto?**
- **Pratite li istraživanja s tog područja?**
- **Osjećate li potrebu za dodatnom edukacijom?**

Hm, ne znam...smatram da nisam na fakultetu dobila potrebne informacije, da se moglo puno više i sve više je takve djece koja su sa posebnim potrebama, ja sam davno završila fakultet pa se ni ne sjećam tih kolegija.

Ja: *Što se tiče usavršavanja?* Pa da, često idemo na neka usavršavanja, nekakve radionice, recimo prošle je godine jedna naša kolegica organizirala seminar vezano za djecu s posebnim potrebama, najčešće s autizmom pa nam je pripremila jednu radionicu gdje smo mogli dobiti jedan širi pregled šta to znači, kakvo je to dijete u vrtiću, kakva su to djeca jer takvu djecu susrećemo, i onda se nosimo s problemima kada su oni integrirani u redovni program, odnosno u odgojno-obrazovni proces gdje imamo 23-24 djece u redovnim grupama i onda je to stvarno poteškoća.

Ja: *Pratite li istraživanja s tog područja?* Pa nekakvu literaturu volim pročitati.

Ja: *Da li osjećate potrebu za dodatnom edukacijom?* Pa da, u svakom slučaju da, uvijek je potrebno i dalje se educirati, sigurno da bi trebalo.

11. Kakvo je Vaše viđenje o mogućnosti unaprjeđenja preventivne djelatnosti u odgojno-obrazovnim i predškolskim ustanovama?

Pa uvijek postoji prostor za nadograđivanje i mogućnost širenja nekakvih obzora prema toj temi...recimo odgajateljima je to jedna tema koja bi svakako koristila i svakako bi bila dobrodošla, jer u svakoj odgojnoj skupini ima barem dvoje djece koja imaju rizična ponašanja i s kojima treba malo više raditi, s kojima se treba pripremiti za rad i ne samo u poticajima nego i u razmišljanjima, kako, šta i kako dalje s tom djecom, odnosno kako njima priči i kako surađivati s roditeljima i sa širom društvenom okolinom, tako da mislim da uvijek treba raditi na unaprjeđenju.

Ja: *Da li odgajatelji dobivaju nekakvu podršku po tom pitanju prevencije takvih ponašanja?* Pa dobiju nekakav *support* ako idu na nekakvu radionicu, seminar ali i ili razmjena iskustava je jako važna među odgajateljima. Imali smo prošle godine jedan ciklus radionica gdje su odgajatelji koji imaju djecu s rizičnim ponašanjima govorili o svom vlastitom iskustvu, to je najkorisnije za odgajatelje, znači kad čuju iz direktne prakse.

VODITELJ INTERVJUA	MATEA BILETA
DATUM PROVOĐENJA INTERVJUA	29.04.2015.
VRIJEME TRAJANJA INTERVJUA	0:17:30
PODACI O ISPITANIKU	
ŠIFRA ISPITANIKA	Ispitanik3_vrtić
SPOL	Ž
RADNI STAŽ	18
ZAPOSLLENJE	DJEČJI VRTIĆ

Pojavnost rizičnih ponašanja:

1. Jeste li u Vašoj ustanovi uočili neka rizična ponašanja. Ako da, koja su to rizična ponašanja?

Rizična ponašanja u ovoj dobi, kao rizična, možda čak ih ni ne definiramo kao takva, ako jesu rizična, vezujemo ih uz neku teškoću u razvoju pa to obično prati ili pervazivni razvoj ili poremećaj autističnog spektra, onda tu dođe nekakva agresivnost u smislu grizenja djeteta, agresivnost prema drugoj djeci, ali rizična ponašanja u redovitoj populaciji gotovo i da i nema. Uglavnom su vezana uz teškoće i to su uglavnom djeca sa rješenjima, kategorizacijama zapravo da se radi o težim teškoćama u razvoju. Ovako uobičajeno, ništa što bi odstupalo od nekakvih granica prihvatljivosti i išlo u nekakav naslov rizičnih ponašanja, više su to nekakva izazovna ponašanja vezana za zadovoljenje ili nezadovoljenje neke osnovne dječje potrebe, tako da u ovoj dobi teško da se može baš o rizicima govoriti, oni jesu agresivni i ugrizu drugo dijete zato što žele možda istu igračku, isto nešto što to dijete ima, ali kao rizik ne, ne u tom smislu.

2. Smatrate li da je pojava rizičnih ponašanja intenzivnija nego ranije, čemu to pripisujete?

Ne, ne mogu reći da je intenzivnija od prijašnjih godina, i ne mogu to ničemu pripisati. Uglavnom, uvijek se pojavi po objektu dvoje do troje djece koja bi išla u nekakve izazovnije pristupe, nama izazovnija djeca ali ništa intenzivnije od ranijih godina.

Prevenција/provedba programa:

3. Provode li se u Vašoj ustanovi neki preventivni programi rizičnih ponašanja? Ako da: koji?; kada?; koliko često?; tko ih provodi?; s kime se provode?

Naša ustanova ima jedan program, zove se sigurnosno-zaštitni program i on je toliko sveobuhvatan i opsežan da pokriva sve moguće pojavne oblike bilo čega, pa tako i tih rizičnih ponašanja, agresivnosti. Taj hodogram nekakvog postupanja kad se uoči agresivno dijete je uobičajen i uvijek pristupamo na isti način, naravno s onim individualnim odstupanjima, kažem uzroci takvog ponašanja su uglavnom različiti i nije dijete agresivno zato što je agresivno, nego zato što je nekakva etimologija tog uzroka drugačija i utoliko onda uvjetuje naše postupke. Koji, kada, koliko često, dakle sve ovisi o pojavama tog rizičnog ponašanja, gdje se pojavilo, kad se pojavilo, u kojoj dobi se pojavilo, dakako da nije isto ako se pojavi u dobi pred školu ili u jasličkoj dobi, znači sve ovisi o čemu se radi, prvenstveno su to naši suradnici roditelji, roditelji prvi i osnovni, a onda dalje u dogovoru s njima uključuju se svi ostali. Ovdje u našoj ustanovi smo dobro ekipirani pa imamo dva pedagoga, psihologa, defektologa, odnosno edukacijskog rehabilitatora, imamo voditelja centra i zdravstvenog voditelja, to je više medicinska sestra i onda svako sa svoga aspekta opservira to dijete, donosimo nekakvo zajedničko mišljenje i zajednički stav o daljnjem postupanju. I naravno da je u cijeli taj proces uključen roditelj, dakle nemamo pravo i ne možemo ništa ni raditi, ni predlagati bez roditeljske suglasnosti.

4. Koja je Vaša uloga u provedbi tih programa/ preventivnih aktivnosti? Kakvo mjesto imaju te aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavljate u Vašoj ustanovi, objasnite?

Uloga pedagoga je zaista velika, baš ono na preventivi se puno radi, puno više nego na nekakvom kasnijem suzbijanju ponašanja i nekakvih kurativnih postupaka. Velika je, zapravo planiramo sve aktivnosti i to u suradnji sa odgajateljima na onoj dnevnoj razini. Najčešće, mi jesmo sudionici planiranja, mjesečnih planiranja, tjednih planiranja, sudionici smo refleksivnih razgovora, dakle da vidimo što smo po tom pitanju napravili, koje smo pomake ostvarili, koje rezultate vidimo i onda uvijek na osnovu toga i dalje planiramo. Tako da je tu, zaista naša uloga velika i značajna, odgajatelji su nam prvi suradnici i te aktivnosti imaju jedno značajno mjesto, stvarno značajno, jer nekako taj dio unaprjeđivanja procesa za dobrobit djece nam je najvažniji, i po broju sati i po broju svega što usmjeravamo u taj dio, da vrlo veliku ulogu.

5. Uočavate/primjećujete li neke pozitivne efekte/promjene tih preventivnih programa? Ako da, koje su to promjene? Ako ne, što mislite zašto nije došlo do pozitivnih promjena/efekata?

Ono što je najvažnije, to je svijest svih nas da radimo za dobrobit djeteta i jednostavno se sve te situacije preveniraju, naročito kad su te, hmm....ponavljam, rizik u onom smislu kao kad je starija populacija u pitanju, ovdje ne možemo na taj način tvrditi, ali ta mala rizična ponašanja puno ovisi o tome kako smo mi isplanirali dan, kako smo isplanirali vrijeme, kako smo išli prema djetetovim potrebama, interesima, individualnim sklonostima, puno o tome ovisi dinamika grupe i onda zadovoljstvo svakog pojedinog djeteta i onda su ta nekakva agresivna ponašanja, nasilna ponašanja među vršnjacima svedena na minimum i zapravo nam ti preventivni programi pokazuju pravi put, koliko na njima radimo toliko smo sve snažniji i snažniji.

6. Postoje li neke poteškoće koje se pojavljuju u provedbi prevencije/preventivnih programa? Ako da, koje su to poteškoće i prema Vašem mišljenju koji je razlog njihovog nastanka?

Znate što, nismo uočili teškoće u samoj provedbi. Ono što nam predstavlja problem, to je više dokumentiranje, dokumentiranje svega onoga što se radi jer mi puno radimo na prevenciji u različitim segmentima. Dakle, ako govorimo o emocijama, i to je zapravo rad na prevenciji, dijete kod nas uči da može biti i ljuto i tužno i nezadovoljno i da je to sve u redu. Međutim, što radimo s tim osjećajima, to je onda poslije, dakle ne moram se tući kad sam ljut, mogu to i na drugačiji način riješiti, u tome je naša uloga, dakle analiziranje svih tih emocija koje su u redu, kada plačem, što ću sad, dakle kakav sam prijatelj, kako poštujem drugoga, kako razgovaram s drugima, sve su to naši preventivni programi. E sad, ono što nam predstavlja problem, to je dokumentiranje svih tih procesa koji se paralelno u skupini odvijaju i tu negdje, možda su nam u tom dijelu, manjkave analize jer nemamo nikad cjelovitu dokumentaciju što se sve po pitanju toga učinilo. Jer recimo mi ovdje imamo sportski program, on je dosta onako, po pitanju preventivnih programa, recimo kako podržavati ekipu, kako biti timski igrač, kako biti dobar suradnik, kako ići zajedno do cilja, to su sve sjajne vještine, prosocijalne i recimo dječja prava, prava građanstva, sve to mi njih učimo i onda bi tu trebala jedna cijela vojska da mi to kvalitetno

dokumentiramo, i znate ono različiti oblici dokumentiranja, pa zapisi, fotografije, transkripti, video zapisi, to nam je onako malo manjkavo, jer odgajatelj ne može u isto vrijeme sve to, a nas je malo da bismo adekvatno pratili proces jer ja sam jedan pedagog i imam tri vrtića, šesnaest skupina što znači negdje trideset i dva odgajatelja i fizički čovjek istovremeno ne može biti na puno mjesta, to mi je manjkavost, odnosno poteškoća, dakle ne u provedbi, nego u dokumentiranju provedbe.

7. Kakvo je Vaše iskustvo suradnje te dobivate li podršku i od koga u provođenju preventivnih aktivnosti u ustanovi u kojoj radite? S kim najčešće surađuje?

Znate što, evo spominjem, budući da smo sportski program, zaista jako puno surađujemo sa tim sportskim klubovima, sportskim društvima, Riječkim sportskim savezom i to najviše s ovima koji su nam u okruženju jer su nam i djeca uglavnom u okruženju, i to je onda i jedna dobra podloga, i buduća škola nam je tu, i mi tu onda dobro surađujemo i sa osnovnom školom. Dakako da se tu pojavljuje i Centar za socijalnu skrb i to u onom manjem broju djece za koju se zna da su obitelji rizične, dakle djeca još nisu, taj njihov rizik se pojavljuje negdje kasnije, i u sedmom razredu koliko čujemo, ali znamo da su obitelji rizične, onda nam Centar daje napomenu da se radi o takvom djetetu, o takvoj obitelji, dakle pružaju nam podršku, računaju na nas da ga obavezno uključimo u ovaj dio predškolskog odgoja i obrazovanja, dakle u tom dijelu dobro surađujemo. Suradujemo i s ovim centrima za rehabilitaciju, recimo Slava Raškaj, obično te specifične govorne smetnje vuku za sobom i neko rizično ponašanje, tu dosta surađujemo.

Rad s djecom na prevenciji:

8. Koja djeca su uključena u programe prevencije (sva ili samo ona kod koje su se već pojavila rizična ponašanja ili postoji naznaka za pojavom)? Što radite s tom djecom? Kako postupate u situacijama kad se rizično ponašanje već pojavilo?

Znate što, ne uključujemo djecu, ne uključujemo djecu nego roditelje i odgajatelje uključujemo. Imamo te grupe su stručnjačke podrške i one su nam se pokazale jako dobrim jer nekako u ovoj dobi još uvijek mislimo da dijete nije odgovorno, ne u tolikoj mjeri, odgovorni smo mi odrasli i onda se radi o definiranju uvjeta u kojima dijete živi i boravi kako bi se te neke rizike umanjilo ili kako bi se djetetu pružila prilika da usvoji bolji obrazac ponašanja, kvalitetniji za njega. I vidite mi često puta vidimo neko dijete koje jest agresivno, ali je i odmah nakon toga tužno, znate ono, već dijete zna da je to jedan put koji nije dobar, ali on jednostavno drugog obrasca nema i tu je negdje naša uloga, da o tome razgovaramo, da vidimo koje su još mogućnosti u našim uvjetima da se djetetu omogući jedan ispravan obrazac, jedan dobar i kvalitetniji obrazac, i naravno roditelji su tu važni.

Rad s roditeljima na prevenciji:

9. Uključuju li preventivni programi rad s roditeljima?

Ako DA – na koji način i koliko često? Kakva je suradnja s roditeljima?

Ako NE – Zašto?

Vi ste vjerojatno već čuli, imamo cijeli onaj jedan program "Rastimo zajedno" - podržavajuće roditeljstvo, četiri osnažujuća stupa roditeljstva i na tome jako puno radimo i zaista se roditelji uključuju. Za roditelje djece za koja se pokazuje nekakva sumnja, rizik, mi njih pozivamo. Oni su baš u onoj grupi koja ne pokazuje interes, nije inicijativa na njima, no mi prepoznajemo, mi ih pozivamo, nastojimo ih dobiti da se s nama osjećaju dobro, ugodno, mislim onda su to prvi koraci za neke buduće suradnje kad to bude nužno i neophodno, mislimo da se ovdje kod nas gradi temelj, oni su uvijek uključeni, uvijek, baš je to naš cilj, ne radimo s djecom nego s roditeljima, a s djecom radimo na tim, kažem nekakvim odgojnim postupcima za njihovu dob.

Osobna komponenta

10. Smatrate li se kompetentnima za provedbu prevencije, da/ne, zašto?

Da smatramo se, svako u svom području struke. Da, kažem još jedanput, dobro smo ekipirani i svakom tu pripada lijepi zadatak, baš to područje prevencije, od organiziranja što odgojnih, što edukativnih aktivnosti do praćenja, opservacija, davanja mišljenja, sugestija, čak i nekakvog rehabilitacijskog dijela što rade edukacijski rehabilitatori, nekako smo baš pokriveni u cijelosti

• Smatrate li da ste na fakultetu dobili potrebne informacije i znanja za ostvarivanje preventivne djelatnosti? Ako da, možete li navesti konkretno koji kolegiji?

Onako sustavno ne mogu reći da smo dobili, sustavno nismo. Imali smo neke kolegije koji su govorili o tome ali ne ovako sustavno da to ima nekakav početak, kraj, korake djelovanja, nekakvu tehniku, alat, instrumentarij, ne, ali kažem bilo je par kolegija poput djeca s teškoćama u razvoju, metodika rada školskog pedagoga, svi oni imaju nekakvih naznaka za preventivne aktivnosti, ali sustavno ne.

- **Jesu li Vas pripremili nekakvi oblici usavršavanja (npr. seminari)? Da/ne, zašto?**
Da, usavršavanja naša ustanova baš često organizira, poput komunikacijskih vještina, to je onako bila jedna sustavna edukacija od dvanaest radionica u slijedu, to je bilo baš kvalitetno i podržavajuće kao što je asertivnost, aktivno slušanje, naročito u suradnji sa roditeljima gdje je to jako važno, jer su roditelji uvijek u nekakvim snažnim emocijama, a naše je da to sve isfiltriramo, izventiliramo, opet dovedemo na nekakvu mjeru suradnje i partnerstva. Onda kažem, agresivno dijete, hiperaktivno dijete, s autističnim spektrom o tome jako puno razgovaramo, o pervazivnim razvojnim poremećajima, sukobi među djecom, konfliktna situacije, sve su to nekakve situacije koje se događaju u ustanovi.
- **Pratite li istraživanja s tog područja?**
Ne mogu reći, ne, trenutno ne.
- **Osjećate li potrebu za dodatnom edukacijom?**
Pa možda da, baš u onom nekakvom smislu, te opservacijske tehnike možda, znam da nekakvi pristupi poput Montessorri pristupa imaju potpuno razrađenu strategiju i proces praćenja kao takav, cijelu nauku su oko toga sazdali, i to bi nam baš koristilo i u suradnji sa roditeljima čujem da smo na istom tragu, kako kvalitetno pratiti, kvalitetno dokumentirati jer dijete ponašanjem sve kaže i sad ako ga taj koji ga promatra to ne zna iščitati, uvijek smo možda nekako na ne dobrom putu. Da, to bi nam svakako koristilo.

11. Kakvo je Vaše viđenje o mogućnosti unaprjeđenja preventivne djelatnosti u odgojno-obrazovnim i predškolskim ustanovama?

Ja tu vidim najveću mogućnost djelovanja, mi ni ne možemo drugo nego raditi preventivno, to je naša osnova, preventivno djelovanje, ne samo kad su rizična ponašanja u pitanju, nego općenito, zdravi stilovi življenja i slobodno vrijeme a to opet sve vuče korijene, pa evo i taj sportski program, sve su to nekako sastavnice iste priče, kako djelovati da dijete bude sretno, zadovoljno i uspješno, kad je ono uspješno, uvijek se anulira ovaj drugi dio nekakvih rizika. Da, mislim da je prevencija naš jedini put, nikako drugačije

VODITELJ INTERVJUA	MATEA BILETA
DATUM PROVOĐENJA INTERVJUA	30.04.2015.
VRIJEME TRAJANJA INTERVJUA	0:14:10
PODACI O ISPITANIKU	
ŠIFRA ISPITANIKA	ispitanik4 vrtić
SPOL	Ž
RADNI STAŽ	20
ZAPOSLENJE	VRTIĆ

Pojavnost rizičnih ponašanja:

1. **Jeste li u Vašoj ustanovi uočili neka rizična ponašanja. Ako da, koja su to rizična ponašanja?**
Uočila jesam, ali ne toliko koliko sam čula o tim rizičnim ponašanjima. Mislim da se često puta rizična ponašanja prepisu normalnim ponašanjima. Da se svaki imalo izraženi nemir djeteta često puta svrstava u agresivnost, lijepe se neke etikete bez potrebe. Tako da odgajatelji uglavnom reaguju kad je dijete nemirno jer im ono stvara probleme u radu, jer im odvlači pažnju, zahtjeva da se njime više bave, a evo ja nisam nikad, baš nikad ili vrlo rijetko čula da se netko potužio na povučeno dijete, da je to istaknuo kao problem, jer povučeni, jesu isto, drugačije se ponašaju ali ne zahtijevaju dodatni napor pa njih onda malo zanemarimo. Dakle, ta ponašanja postoje ali ne u tolikoj mjeri ja mislim koliko se o tome u vrtiću govori.
2. **Smatrate li da je pojava rizičnih ponašanja intenzivnija nego ranije, čemu to pripisujete?**
Pa recimo svi kažu da je intenzivnija, ta agresivna ponašanja međutim ako jesu, ja nemam nekakve podatke koji to potvrđuju, vidim da odgajatelji češće govore o takvim ponašanjima, pretpostavka je onda da se povećao broj takvih ponašanja, a čemu ja to mogu pripisati ako je to istina, onda bi to bilo vjerojatno uslijed nedovoljne mogućnosti, djeca nemaju dovoljno mogućnosti da se kreću, sjede puno ispred televizora, ne izlaze puno van, parkovi su prazni, znači oni žive jednim neprirodnim životom i onda čim malo, on ima apsolutno prirodnu potrebu za kretanjem i čim malo se angažira tjelesno, aha mi odmah kažemo vidi agresivan je, a on je zapravo cijeli dan sputan i nema uopće ni prostora, ni vremena, ni mjesta gdje bi malo se življe izrazio, da bi potrao, igrao se slobodno i tako.

Prevenција/provedba programa:

- 3. Provođe li se u Vašoj ustanovi neki preventivni programi rizičnih ponašanja? Ako da: koji?; kada?; koliko često?; tko ih provodi?; s kime se provode?**

Pa preventivni programi se uglavnom odnose na nekakvo poticanje prosocijalnog ponašanja, dakle unaprijed se djeluje, kroz različite igre i aktivnosti radi se na tome da djeca razumiju koja su ponašanja prihvatljiva, da usvoje pravila, uglavnom se odnose na svu djecu u vrtiću.

- 4. Koja je Vaša uloga u provedbi tih programa/ preventivnih aktivnosti? Kakvo mjesto imaju te aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavljate u Vašoj ustanovi, objasnite?**

Pa naša uloga kao pedagoga bi bila da nekako osiguram kao prvo literaturu koja je potrebna odgajatelju da se dodatno educira u tom smjeru, da prati neke moderne tokove, suvremeniju literaturu i da to nudi odgajatelju, da organizira različite vrste dali fokus grupa ili nekakvih radionica u smislu educiranja, da prati rad tih preventivnih programa, bude od pomoći bi se reklo i na kraju da zajedno sa odgajateljima napravi nekakvu valorizaciju.

Ja: kakvo mjesto imaju te aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavljate u dječjem vrtiću? pa dosta, na ljestvici od jedan do pet, možda ajde recimo tri, iako ja mislim da bi pedagog mogao puno više ali s obzirom da su u novije vrijeme u vrtiću dominiraju psiholozi, defektolozi onda je nekako uloga pedagoga u tom segmentu malo pogurnuta na stranu što mislim da nije u redu jer ne treba stalno kod djece mjeriti njihova postignuća, testirati ih, tako da mislim da bi mogli imati veću ulogu ali naprosto dolaskom psihologa i defektologa su nas malo izgurali u tom segmentu, jer šta bi onda oni.

- 5. Uočavate/primjećujete li neke pozitivne efekte/promjene tih preventivnih programa? Ako da, koje su to promjene? Ako ne, što mislite zašto nije došlo do pozitivnih promjena/efekata?**

Pa sad ti pozitivni efekti nisu baš tako mjerljivi, jer ako mi radimo sa svom djecom preventivno na razvoju tih prosocijalnih ponašanja, mi ne možemo izmjeriti koliko smo bili uspješni jer nemamo drugu grupu u kojoj nismo to radili, jer to je opći nekako trend, svi nekako rade na tome, tako da u tom smislu baš i ne, ali recimo znam da jedan projekt koji sam ja radila zapravo dok sam bila odgajatelj, tad sam napravila cijeli jedan projekt u smislu da djeca prihvate dijete koje je došlo drugačije, koje u početku nisu prihvaćali i to se onda vidi u tim manjim ciljanim razmacima, vide se pomaci. Znači taj projekt je bio u svrhu senzibilizacije cijele grupe na to dijete koje je došlo i koje nisu u početku prihvatili, i tu se onda vidi nekakav napredak, a ovako generalno, sigurno da ima smisla, pomaka samo nije to tako baš mjerljivo i očito da ja to mogu izraziti sada nekim brojkama.

- 6. Postoje li neke poteškoće koje se pojavljuju u provedbi prevencije/preventivnih programa? Ako da, koje su to poteškoće i prema Vašem mišljenju koji je razlog njihovog nastanka?**

Pa mislim da ne postoje neke značajne poteškoće ali inače što se tiče djece koja se drugačije ponašaju, postoje poteškoće što ih je u jednom centru previše, odgajatelji neprestano prijavljuju djecu koja se neprihvatljivo ponašaju, to je veliki broj djece i to je premali broj stručnog tima da bi se to moglo kvalitetno odraditi ali radimo sad na tome, na nekim promjenama.

- 7. Kakvo je Vaše iskustvo suradnje te dobivate li podršku i od koga u provođenju preventivnih aktivnosti u ustanovi u kojoj radite? S kim najčešće surađuje?**

Pa nekako, naravno pedagog surađuje sa odgajateljima ali mislim da nam dobro dođe i socijalni pedagog zato što nekako se njegovo iskustvo i znanje nadopune sa našim i onda to stvara jednu cjelinu u tom segmentu.

Rad s djecom na prevenciji:

- 8. Koja djeca su uključena u programe prevencije (sva ili samo ona kod koje su se već pojavila rizična ponašanja ili postoji naznaka za pojavom)? Što radite s tom djecom? Kako postupate u situacijama kad se rizično ponašanje već pojavilo?**

Pa znači rekla sam da se ti preventivni programi odnose na svu djecu, međutim kad se pojavi rizično ponašanje onda se intenzivira u toj skupini i onda se nekako više stavi naglasak na individualni pristup tom djetetu koji je imao problem. Ono što smo mi sad nekako počeli raditi, ja sam tek sad došla raditi prije nekoliko mjeseci pa sam vidjela da kad se pojavi nekakvo, to neprihvatljivo ponašanje odgajatelj se često puta osjeća nemoćno i pita pomoć, i onda sam nekako vidjela da je jako dobro da svi nekako sustavno pristupimo tom problemu pa smo recimo, evo zadnji primjer odgajatelj je imao problem, on je ta problematična ponašanja snimio video kamerom i na našem timskom sastanku gdje su bili pedagozi, psiholog, socijalni pedagog, medicinska sestra i voditelj centra, znači cijeli stručni tim i taj odgajatelj, smo pogledali snimku i razgovarali o tome šta, ona je ispričala uz snimku, odgajateljica kako ona to vidi, što joj čini poteškoće i tako i onda smo dogovorili nekakve korake djelovanja, vrlo jasne,

konkretne i vremenski određene, i onda da ne bude kao aha, dobro to ćemo mi, pa onda prođe puno vremena, što se često puta dešava jer je previše takve djece i onda smo nekako donijeli plan i krenuli u realizaciju, znači svatko od članova stručnog tima je išao u grupu vidjeti svojim očima, jer jedno je što kaže jedna osoba i još koja je emocionalno angažirana jer je to dijete cijeli dan u grupi, a drugo smo mi kao objekti promatrači pa objektivno je promatrao psiholog, socijalni pedagog, obični pedagog i onda smo mi nekako stvorili svoju sliku koju smo onda na timskom ponovno izanalizirali svako iz svojeg ugla i sad slijedeći korak je nakon dva tjedna intenzivnijeg praćenja je da pozovemo odgovajateljice iz te grupe i još jednom sjednemo i razgovaramo, sad smo svi stekli dojam o čemu se radi. Dakle, mislim da je možda bitan taj jedan timski pristup, kad već imamo sve moguće profile u vrtiću i onda bi to morali znati i iskoristiti.

Rad s roditeljima na prevenciji:

9. Uključuju li preventivni programi rad s roditeljima?

Ako DA – na koji način i koliko često? Kakva je suradnja s roditeljima?

Ako NE – Zašto?

Rad s roditeljima, pa mislim da je više individualno nego grupno, uglavnom psiholog razgovara sa roditeljima, barem je do sad bila takva praksa, ono što se meni čini da bi bilo jako dobro je da razgovara možda i pedagog i psiholog, opet nekako ne želim da su pedagozi isključeni iz toga ali da nekako mi se čini da je nekako dobro da imamo za roditelje nešto opipljivo, to što mi kažemo to drugačije zvuči, ali kad bi mi imali snimku kako to dijete funkcionira u grupi i to roditelju pokazali, to bi bila dobra podloga za razgovor jer drugačije je kad to on vidi i čuje nego kad samo to čuje od nas, to što mi kažemo i ne mora biti baš tako, nekako smo subjektivno uključeni, a ono što se vidi na snimci, to se ne može poreći i onda je to dobra osnova za kvalitetan razgovor, i onda se poslije može dogovarati sa roditeljem kraći koraci, pomoć u čemu treba i tako.

Osobna komponenta

10. Smatrate li se kompetentnima za provedbu prevencije, da/ne, zašto?

Pa da, ali prestano trebamo učiti.

- **Smatrate li da ste na fakultetu dobili potrebne informacije i znanja za ostvarivanje preventivne djelatnosti? Ako da, možete li navesti konkretno koji kolegiji?**

Ne, jako malo, mi smo imali specijalnu pedagogiju kratko, ne sjećam se da smo baš negdje, samo u toj specijalnoj pedagogiji, mislim da je to trajalo jednu godinu i to je bilo sve obuhvatno, sva moguća odstupanja, poremećaji, barem ja sad ne znam kako je sad, ne želim kritizirati fakultet ali hoću reći da u to moje doba, prije dvadeset godina, da ne.

- **Jesu li Vas pripremili nekakvi oblici usavršavanja (npr. seminari)? Da/ne, zašto?**

Pa da, jer zapravo kada dođete u praksu vidjet ćete da tek onda počinjete učiti jer ako nećete učiti onda ne možete kvalitetno raditi svoj posao.

- **Pratite li istraživanja s tog područja?**

Da, ja jako puno čitam i prestano se educiram tako da uvijek se nekako na nekakvim kongresima govori o tome, u literaturi, to je nekako moderna tema, da tako kažem.

- **Osjećate li potrebu za dodatnom edukacijom?**

Uvijek, mislim da nikada neću toliko znati da mogu reći da sve znam.

11. Kakvo je Vaše viđenje o mogućnosti unaprjeđenja preventivne djelatnosti u odgojno-obrazovnim i predškolskim ustanovama?

Samo taj intenzivan timski rad, to je po meni jedino rješenje i zajedničko, recimo, što više zajedničkog rada, razgovaranja, zajedničkog učenja i volje da se o tome uopće govori.

VODITELJ INTERVJUA	MATEA BILETA
DATUM PROVOĐENJA INTERVJUA	13.05.2015.
VRIJEME TRAJANJA INTERVJUA	0:15:33
PODACI O ISPITANIKU	
ŠIFRA ISPITANIKA	Ispitanik5_vrtić
SPOL	Ž
RADNI STAŽ	20
ZAPOSLENJE	DJEČJI VRTIĆ

Pojavnost rizičnih ponašanja:

1. Jeste li u Vašoj ustanovi uočili neka rizična ponašanja. Ako da, koja su to rizična ponašanja?

Da, svakodnevno u suradnji sa odgajateljima, znači primjećujemo da neka djeca imaju rizična ponašanja ili to ukazuje na mogućnost da to postanu rizična ponašanja, najčešće je to agresivno ponašanje u odnosu na drugu djecu a i u odnosu na okruženje u kojem dijete boravi.

2. Smatrate li da je pojava rizičnih ponašanja intenzivnija nego ranije, čemu to pripisujete?

Pa nekako u zadnje vrijeme se bavimo više tim rizičnim ponašanjima, sad pitanje je da li smo sami sebi osvijestili važnost u ovom periodu djetetovog života ili je to stvarno tendencija porasta rizičnih ponašanja, ali znači boravkom u skupinama zamjećujemo da je u zadnje vrijeme dosta tih, nekih pokazatelja koji bi mogli ukazivati da to u jednom trenutku postanu i rizična ponašanja. *Ja: čemu to pripisujete?* Pa evo, najčešće su ta agresivna ponašanja znači među djecom jer djeca nemaju pravi način rješavanja sukoba, znači nenasilnog rješavanja sukoba nego evo rješavaju vjerojatno na način na koji jedini znaju, što znači da smo ili mi ili roditelji propustili priliku da im budemo pravilan model u rješavanju sukoba i da ih na neki način preusmjeravamo što je jako važno u ovoj dobi, da ih naučimo, to nije nešto što se ne može naučiti samo treba bit u kontinuitetu, treba to biti i od strane odgajatelja i od strane roditelja.

Prevenција/provedba programa:

3. Da li se u Vašoj ustanovi provode neki preventivni programi rizičnih ponašanja? Ako da: koji?; kada?; koliko često?; tko ih provodi?; s kime se provode?

Pa nemamo baš preventivni program rizičnih ponašanja djece ali znači kroz sva svoja područja rada nastojimo biti u prvom redu *support* i odgajateljima i roditeljima u tom dijelu, znači biti im u stvari pomagač kako bi oni mogli pomoći djeci.

4. Koja je Vaša uloga u provedbi tih programa/ preventivnih aktivnosti? Kakvo mjesto imaju te aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavljate u Vašoj ustanovi, objasnite?

Pa ovo što sam već rekla prije, znači mi trebamo pomoći odgajateljima da oni pomognu djeci kako bi u stvari prevenirali mogućnost razvoja rizičnih ponašanja djece i to kroz različite individualne razgovore sa odgajateljima, sve u odnosu na boravak u skupini i uočavanju potencijalnih mogućnosti za razvoj takvih ponašanja a onda kroz određene radionice koje su na tu temu i tu nekako vidim svoju ulogu. Mislim, teško bi bilo na bilo koji drugi način s obzirom koliko je djece, znači koliko je djece obuhvaćeno, sad možemo govoriti da nisu sva djeca u toj nekoj mogućnosti razvoja, ali ne možete jedno dijete promatrati neovisno o drugom, znači morate boraviti u svakoj skupini, morate vidjeti o čemu se radi i to ono na način da obično to radimo u timu, znači svi članovi stručnog tima, i ja razmatram ono sa područja svog aspekta rada, znači koliko okruženje, koliko igra djece utječe na mogućnost rizičnih ponašanja, kako dijete koristi materijale, koliko se u stvari može koncentrirati na određene aktivnosti, kako surađuje s drugom djecom i tu vidim nekako mogućnost pomaganju odgajatelju da uoči neke situacije koje mu mogu u svakom slučaju pomoći u planiranju drugih aktivnosti koje bi omogućile zaokupljenost djeteta, nekim materijalima, nekom igrom tako da se smanji intenzitet razvoja takvih ponašanja.

5. Uočavate/primjećujete li neke pozitivne efekte/promjene tih preventivnih programa? Ako da, koje su to promjene? Ako ne, što mislite zašto nije došlo do pozitivnih promjena/efekata?

(Napomena!!! S obzirom da se u ustanovi ne provodi preventivni program pitanje je usmjereno prema prevenciji općenito, odnosno promjenama koje ona donosi!)

Pa da, evo u zadnje vrijeme smo imali radionice sa odgajateljima "Nenasilno rješavanje sukoba", dogovorili smo se sa odgajateljima s obzirom da je to dugotrajan proces, znači i oni moraju vježbat da kažem tako, kako to primijeniti u odnosu na djecu, zamolili smo ih da pokušaju primijeniti sve te korake nenasilnog rješavanja sukoba i na slijedećoj radionici oni su nam prezentirali, znači načine na koje su oni pokušali riješiti sukob u određenoj situaciji i da li su povratne informacije kako je to dobro utjecalo na djecu, kako su druga djeca promatrala kako je odgajatelj preusmjeravao dijete, odnosno kako ga je vodio u rješavanju sukoba i dali su povratne informacije da im to jako koristi. To je nešto što je evo u zadnjem periodu najaktualnije čime smo se bavili u ovom području.

6. Postoje li neke poteškoće koje se pojavljuju u provedbi prevencije/preventivnih programa? Ako da, koje su to poteškoće i prema Vašem mišljenju koji je razlog njihovog nastanka?

Pa evo poteškoće s obzirom da u ovom periodu djetetova života veliku ulogu imaju roditelji, mi u prvom redu razgovaramo i sa roditeljima i želimo saznati na koji način reagira dijete doma u sličnim situacijama i otežavajuća okolnost ako nemamo podršku od roditelja, znači sve što mi poduzimamo

ovdje na nekoj prevenciji ako roditelj to ne primjenjuje i u obiteljskom domu, dijete bude evo nesigurno u tom dijelu s obzirom da veliku utjecaj roditelji imaju na dijete a opet na ovoj strani su odgajatelji u koje dijete ima ili bi trebalo imati najviše povjerenja i onda tu dolazi do zbunjenosti djeteta na koji način i kako, a ako dobijemo roditelja kao suradnika onda nam je to velika podrška i pomoć.

7. Kakvo je Vaše iskustvo suradnje te dobivate li podršku i od koga u provođenju preventivnih aktivnosti u ustanovi u kojoj radite? S kim najčešće surađuje?

Pa u prvom redu su to odgajatelji i oni su uvijek zainteresirani da sudjeluju u takvim, znači stručnim grupama, radionicama gdje oni imaju priliku govoriti o nekim poteškoćama u svom radu pa i u radu s djecom koja imaju potencijalno bi rekla rizično ponašanje, ali i sa članovima stručnog tima, u prvom redu psiholog, defektolog, znači kad mi sjednemo i onda izrazgovaramo koji su naši postupci, koja je čija uloga, svako toliko sjednemo ponovno i razmijenimo informacije i onda dogovaramo dalje strategije, što i kako dalje.

Rad s djecom na prevenciji:

8. Koja djeca su uključena u programe prevencije (sva ili samo ona kod koje su se već pojavila rizična ponašanja ili postoji naznaka za pojavom)? Što radite s tom djecom? Kako postupate u situacijama kad se rizično ponašanje već pojavilo?

Pa evo ja osobno nemam, ne radim individualno sa djetetom, znači ne radim pojedinačno sa svakim djetetom koje ima takvo ponašanje ali vidim svoju ulogu u onome što sam ranije rekla, u pomaganju odgajateljima, odgajatelj je taj koji je najbliži djetetu, dijete ima najviše povjerenja u njega, a ja nastojim pomoći odgajatelju u tom dijelu da mu sugeriram određene stvari jer sigurno da on ne vidi neke situacije kakve ja vidim sa strane, razgovaramo o nekim postupcima i vidim tu svoju ulogu, ne direktno u radu jer mislim to je teško za očekivat da ja sad ne znam na 750 djece i 350 kojih je u tri moja podcentra mogu se pojedinačno baviti a istovremeno takav rad zahtijeva kontinuitet, znači jedan sustavan rad što ja sigurno ne mogu osigurati a odgajatelj koji je svaki dan s tim djetetom može.

Rad s roditeljima na prevenciji:

9. Uključuju li preventivni programi rad s roditeljima?

Ako DA – na koji način i koliko često? Kakva je suradnja s roditeljima?

Ako NE – Zašto?

Da, roditelji su jako bitni u tome i ono što sam i ranije već rekla najvažnije je da dobijemo roditelja kao suradnika a onda svi zajedno možemo jako puno napraviti, mi u centru već pet godina radimo sa roditeljima, organiziramo i provodimo radionice za roditelje iz Unicef-ovog programa "Rastimo zajedno", na taj način pokušavamo osnažiti roditelje u njihovom roditeljstvu pa između ostalog približiti im što to znači, koje su to psihološke potrebe djece i inače potrebe djece u ovom periodu njihovog života, pokušavamo ih na neki način, da osvijeste koja je njihova uloga u tom dijelu i da podijele neka svoja iskustva u odgoju svoje djece s drugim roditeljima što je u svakom slučaju olakšavajuća okolnost jer roditelji često imaju različita znanja i vještine koje čak primjenjuju u svom profesionalnom radu ali u odnosu na svoju djecu evo tu ih treba malo osnažiti.

Osobna komponenta:

10. Smatrate li se kompetentnima za provedbu prevencije, da/ne, zašto?

Pa u ovom dijelu za koji smatram da je moja uloga ta, znači to je ovaj pedagoški dio, to je nešto što se puno i ne razlikuje inače od praćenja, promatranja djece ali u svakom slučaju velika mi je podrška drugih članova stručnog tima koji su ipak kompetentniji za to područje, znači psiholog, defektolog, znači kad s njima razmjenjujem neke stvari, neke informacije i onda zajedničko djelovanje je jedino ja mislim učinkovito, svako od nas pojedinačno bi, mislim da to ne bi bilo jedno sveobuhvatno djelovanje.

- **Smatrate li da ste na fakultetu dobili potrebne informacije i znanja za ostvarivanje preventivne djelatnosti? Ako da, možete li navesti konkretno koji kolegiji?**

Jako malo, jako malo, ja sam doduše prije trideset godina studirala što sigurno ne mogu reći za sada jer ni ne znam koje točno kolegije sve imate, mi nismo i sve ono što znam o području svog rada sam ili iz literature saznala ili na nekim radionicama, seminarima koje su organizirali vanjski suradnici Dječjeg vrtića Rijeka gdje sam imala priliku saznati nešto više.

- **Jesu li Vas pripremili nekakvi oblici usavršavanja (npr. seminari)? Da/ne, zašto?**

Da, to da. Rado se odazivam takvim jer kažem to je stvarno bitno za svakog člana stručnog tima, da može i u odnosu na djecu i u odnosu na odgajatelje i u odnosu na roditelje imati neka suvremena saznanja o tome na koji način i kako raditi sa djecom.

- **Pratite li istraživanja s tog područja?**

Pa da imamo konkretno sad u Dječjem vrtiću Rijeka jedno istraživanje, doduše nisam osobno sudjelovala u njemu ali imam neke naznake i sigurno rezultati će biti zanimljivi kad nam ih voditelji učiteljskog fakulteta prezentiraju, a i inače kad god imam priliku pročitam nešto na koji način i kako su drugi istraživači ovaj i do kojih su zaključaka došli, kojih rezultata.

- **Osjećate li potrebu za dodatnom edukacijom?**

Da, ne samo na ovom području nego i inače bi nam trebalo više edukacija ali jednostavno takva je situacija, evo nestašica je, recesija, tako da ne možemo se baš pohvaliti da smo često u stručnom usavršavanju ali evo nadam se da će bit bolje.

11. Kakvo je Vaše viđenje o mogućnosti unaprjeđenja preventivne djelatnosti u odgojno-obrazovnim i predškolskim ustanovama?

Vjerojatno kada bi se primjenjivali i državni pedagoški standardi o broju djece što znači da bi jedan stručni suradnik sigurno imao manji broj djece s kojima radi, sigurno bi to otvorilo više mogućnosti da se možda sustavnije bavimo, a ne samo kad uočimo, kad dobijemo informaciju, kad to možda čak i počne onako pa mi onda počnemo radit, znači da imamo mogućnosti boraviti više u skupinama i onda na taj način vidjet koje su to mogućnosti, ali u ovom broju djece je malo teže organizirati u odnosu na druge poslove.

12.2.2. Transkripti intervju sa pedagogima u osnovnim školama

VODITELJ INTERVJUA	MATEA BILETA
DATUM PROVOĐENJA INTERVJUA	30.04.2015.
VRIJEME TRAJANJA INTERVJUA	0:36:25
PODACI O ISPITANIKU	
ŠIFRA ISPITANIKA	ispitanik1_OŠ
SPOL	Ž
RADNI STAŽ	U školi 6 godina
ZAPOSLLENJE	OSNOVNA ŠKOLA

Pojavnost rizičnih ponašanja:

1. Jeste li u Vašoj ustanovi uočili neka rizična ponašanja. Ako da, koja su to rizična ponašanja?

Pa da uočila sam rizična ponašanja, rizična ponašanja su vezana, ona koja sam vidjela, to su vezana uz pušenje i alkohol i da vidimo još, neprimjereno, odnosno agresivno ponašanje, to su ta tri koja sam ja primijetila u ovoj školi, da.

2. Smatrate li da je pojava rizičnih ponašanja intenzivnija nego ranije, čemu to pripisujete?

Smatram da je, intenzivnija je i to pripisujem društvu kao cjelini, odnosno cjelokupnoj situaciji koja je trenutno u Hrvatskoj, jer u kojem stanju je naše društvo to se sve prenosi na školu, tako da se jako puno osjeti, mislim djeca su opterećena sa životom kod kuće pa to automatski prenose i u školu. Nezadovoljstvo roditelja se na taj način isto tako može uočiti, vrlo često se radi o djeci čiji roditelji ili nemaju posla ili su jako slabog imovinskog stanja pa možda rade i po dva posla odjednom pa utoliko nemaju ni dovoljno vremena za svoju djecu, djeca to osjećaju i automatski to prenose u školu. Onog trenutka kada djeca, dijete, mislim to nije čak ni uvijek strogo vezano uz to, međutim bitno je u biti kako se roditelj postavi prema djetetu, onog trenutka kad dijete osjeti da roditelj nema kontrole, odnosno da ih ne kontrolira i da ne pazi na školu i na njihovo ponašanje i slično, odnosno kad ih na neki način i zanemaruje kod kuće, u tom trenutku dijete to prenosi u školu i tu počinje s tim rizičnim ponašanjima. Ne znači da ako roditelj jako puno radi ili ako su možda nezaposleni, da će svako dijete pokazivati neka rizična ponašanja, međutim to je čisto iz razloga što roditelji na različite načine i odgajaju svoju djecu. Ima roditelja koji isto tak imaju puno problema ali recimo da im je dijete na prvom mjestu i da se brinu o djetetu i da im je jako važna škola, znači bitan je u biti stav roditelja naspram škole, u tom slučaju ta rizična ponašanja ako se i pojave ona se jako brzo i rješavaju ali kažem nema sad tu nekakvog pravila, međutim uočila jesam da ako se roditelj nedovoljno brine o svom djetetu da se ta rizična ponašanja u svakom slučaju pojavljuju. To kažem, najčešći je razlog taj što roditelji ne provode dovoljno vremena sa svojom djecom, a sad ti razlozi mogu biti, ovaj zbog čega to roditelj radi odnosno na neki način zapostavlja svoje dijete mogu biti razni.

Prevenција/provedba programa:

3. Provode li se u Vašoj ustanovi neki preventivni programi rizičnih ponašanja? Ako da: koji?; kada?; koliko često?; tko ih provodi?; s kime se provode?

Pa da, provode se preventivni programi, imamo Trening životnih vještina, oni se provode kontinuirano tijekom cijele školske godine, svaki tjedan na satu razrednika se provode ti programi, s time da nije ni sve Trening životnih vještina, također imamo i suradnju sa školskom liječnicom koja također djeci sito tako drži predavanja vezano i za odgovorno spolno ponašanje i vezano uz prevenciju drogu. Trening životnih vještina je inače projekt koji se provodi već sedam godina u našoj školi, gdje se djeca isto tako educiraju o isto zlouporabi droga, alkohola ali isto tako i kockanja i međusobnih odnosa. Zatim imamo i suradnju sa policijskom upravom tako da oni isto tako redovito svake godine dolaze i djecu educiraju vezano isto uz rizična ponašanja, uz eventualne posljedice tih rizičnih ponašanja i povremeno kako se pojavi koji problem isto tako i ja provodim, em kroz pojedinačne razgovore, grupne razgovore ali isto i kroz predavanja djeci, znači kroz nekakve radionice i kroz intervjuje, jer ja znam anketirati djecu, anonimno, anketu tako da vidim kakvo je stanje u školi, onda to provodim kroz sve sedme i šeste razrede, jednu anketu gdje ih pitam da li su kada došli u doticaj sa alkoholom, sa drogom i tako dalje i na taj način vidim kako stojimo kao škola, bitno je meni tu da se radi o anonimnoj anketi kako bi dobila jedno stvarno stanje. S time da kada vi radite u školi, kako upoznajete djecu znate koja su djeca sklona rizičnom ponašanju tako da te stvari možete pretpostaviti i onda u biti radite na njihovoj prevenciji kroz učestalije razgovore s tom djecom kako bi ste u biti spriječili nepoželjna ponašanja i to obavezno onda uključuje i razgovore sa roditeljima. Ja reagiram na svaku sumnju, znači nije da ja sada moram imati točan dokaz ali samo ako posumnjam da se radi o nekom rizičnom ponašanju ja obavezno zovem roditelja u školu, obavijestim ih o svojoj sumnji, ukažem im na to, kažem im isto to da i oni malo pripaze na ponašanje djeteta i onda mi zajednički u biti i pratimo to dijete. Sad neki roditelji su više suradljiviji a drugi su možda manje, neki to ignoriraju, u tom slučaju je na školi da to prati i eventualno ako zaista dođe do nekakvog neprimjerenog ponašanja onda su tu već nadležni Centar za socijalnu skrb i slično. Mi smo imali sreću da nismo imali takav slučaj, ja bare nisam imala takav slučaj, u biti imala sam jedan ali ne u ovoj školi, kada se to desilo s obzirom da reakcije roditelja su bile, nije ih bilo, to ponašanje se nastavilo, u tom slučaju sam ja reagirala na način da sam obavijestila Centar za socijalnu skrb i onda su se tu pokrenule stvari. Pardon, još jedno rizično ponašanje, nije samo alkohol, droga i neprimjerenost ponašanje, odnosno agresivno i slično, pod rizičnim ponašanjem spada i izbjegavanje nastave, to redovito ja prijavljujem Centru za socijalnu skrb, znači ja obavijestim roditelje o tome, ako se izbjegavanje škole nastavi e onda obavezno ide prijava Centru za socijalnu skrb i to je u biti u ovoj školi, je u biti to rizično ponašanje koje je najaktualnije, radi se o pojedincima, ove godine o dva učenika i to je prijavljeno Centru i sada Centar u suradnji sa školom dalje djeluje po tom pitanju.

4. Koja je Vaša uloga u provedbi tih programa/ preventivnih aktivnosti? Kakvo mjesto imaju te aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavljate u Vašoj ustanovi, objasnite?

Moja uloga u provedbi tih programa je kao prvo da koordiniram provođenje zato što prevenciju ne može provoditi jedna osoba već je to tim koji provodi, odnosno cijela škola, tako da i bilo koji problem koji se javlja to ne rješavam samo ja nego to u biti rješavaju svi učitelji, to su problemi koji se raspravljaju i na razrednim vijećima di se onda u suradnji sa drugim učiteljima poduzimaju određeni koraci kako bi se to ponašanje ispravilo ako se radi već o dijagnosticiranom problemu, a što se tiče ovog drugoga isto se radi u suradnji sa učiteljima, najviše sa razrednicima koji onda kroz te svoje satove razrednika provode i educiraju djecu o određenim opasnostima rizičnog ponašanja tako da možemo reći da je to jedan timski rad i sa našom doktoricom i sa policijom i sa razrednicima. Moja uloga je koordinirati sa svime time i provoditi individualne razgovore, znači savjetodavna uloga koja je vezana i uz samog učenika, roditelja ali i uz učitelje i najviše razrednike koji ponekad isto ne znaju kako se postaviti naspram toga tako da je moja uloga tu isto i savjetodavna i također kroz nekakve, isto tako i radionice odnosno kroz rad sa djecom bitno je da pedagog što više bude sa djecom zato što vrlo često, bitno je da djeca imaju povjerenja u vas kako bi vam, jer ponekad će prije reći vama neke stvari nego što će možda reći roditeljima pa je utoliko ta moja uloga vrlo važna, ta savjetodavna uloga gdje djeca imaju povjerenja da mi dođu i da mi kažu ono što ih muči i ono što ne valja.

5. Uočavate/primjećujete li neke pozitivne efekte/promjene tih preventivnih programa? Ako da, koje su to promjene? Ako ne, što mislite zašto nije došlo do pozitivnih promjena/efekata?

Pa pozitivni efekti postoje, oni su u biti dosta egzaktni zato što provođenje tih preventivnih programa djeca imaju puno manje tih problema jer zaista evo ga ne mogu reći da mi imamo neke sad velike probleme osim ta dva učenika kažem koji izbjegavaju nastavu i to je škola poduzela mjere. Međutim moram napomenuti da se to desilo isključivo zbog nesuradljivih roditelja, znači roditelja koji nisu slušali savjete škole, nisu poduzimali određene mjere i u biti izgubili su potpunu kontrolu nad djetetom i

tu je u biti Centar kao jedan nadzor koji njih u biti zakonski obvezuje i tjera da izvršavaju svoju roditeljsku ulogu tako da kažem velika je uloga u tim programima zato što smatram da su ti problemi prisutni u puno manjoj mjeri nego što bi bili da se ti programi ne provode a i ne samo to, čisto vam savjest nalaže da mirnije vi spavate jer znate da ste nešto poduzeli i da djeci stalno tupite nešto (smijeh) i da ih educirate i da ih pokušavate i usmjeriti i voditi i sve i u biti vi ste na miru sa sobom da znate da ste zaista pokušali sve i da se i dalje trudite i to, i ovaj utoliko onda i vi možete lakše spavati ako to mogu tako reć (smijeh).

6. Postoje li neke poteškoće koje se pojavljuju u provedbi prevencije/preventivnih programa? Ako da, koje su to poteškoće i prema Vašem mišljenju koji je razlog njihovog nastanka?

Ovako, ponekad postoje neke teme koje bi smo mi voljeli više da nekakvi stručnjaci educiraju djecu, a to recimo ne možemo dobiti, npr. kada se radi, iako smo se sada već dosta povezali, možda su te poteškoće bile ranije više uočene ali ovaj sad imamo jako dobru suradnju recimo, prije kada je bila priča o drogama i slično pa dok nismo počeli provoditi ovaj program u suradnji sa policijom, tu je bilo dosta problema jer se možda nismo osjećali dovoljno kompetentnima da educiramo djecu o nekim stvarima i možda nas djeca nisu možda tako ozbiljno prihvaćala. Ovako kada vi uzmete jedan timski rad, znači gdje nismo samo mi i roditelji, nego kad s tu uključi i policija i psiholozi i doktori, školski liječnici onda sa više različitih gledišta kad se priča o jedno te istom problemu, mislim da to bolje utječe na djecu odnosno djeca to puno ozbiljnije prihvaćaju i shvaćaju i slično. Tako da ne mogu sad reći poteškoće su recimo da bi možda trebalo imati više vremena jer isto kroz satove razrednika, satove razrednika nemaju toliko pa kako se provode ti programi možda se na neki način zapostavljaju neki drugi problemi koji se ovako javljaju unutar razreda, tipo ocjena i slično di se provedbom ovih programa nemate dovoljno prostora recimo za te neke druge stvari. Ali dobro, sve to skupa stoji. Kod ovih rizičnih ponašanja možda bi, tu utječu i ocjene, odnosno učenje učenik, pretpostavka je da dijete koje je, nije isto pravilo ali dijete koje ima slabe ocjene, pretpostavka je da će s vremenom postati i izbjegavati nastavu tako da se prevencija i u tom dijelu radi. Može se reći da cjelokupan rad u školi je u biti nekakva prevencija jer vama je bitno da spriječite da dijete ima negativne ocjene jer na taj način vi prevenirate njegovo bježanje iz škole, neprimjereno ponašanje i takvom je djetetu automatski..., mislim ja nisam nikad upoznala neko dijete koje voli biti neuspješno, znači bez obzira što se on možda u razredu, sad su to nekakvi frajeri i frajerice itd., međutim vi kad ih uzmete sa strane, popričate sa njima, vi vidite da to dijete, da ne prihvaća dobro taj neuspjeh i u biti na taj način isto prevenirate, znači kada ga potaknete i potičete da ima što bolje ocjene itd., vi u biti isto na jedan način prevenirate nepoželjna ponašanja.

7. Kakvo je Vaše iskustvo suradnje te dobivate li podršku i od koga u provođenju preventivnih aktivnosti u ustanovi u kojoj radite? S kim najčešće surađuje?

Pa suradnja je jako dobra, surađujem zaista sa svima, bilo tko tko želi surađivati je dobrodošao tako da što se toga tiče, kažem to je jedan timski rad i zaista stvarno svi smo u tome, kažem ne može čovjek sam napraviti puno tako da ako nemate suradnju sa svim sudionicima, sa svima koji su vezani uz to dijete oda vrlo teško možete napraviti nešto, ovako kad smo svi skupa u tome onda se može napraviti jako puno i zaista se puno toga i postiže ali zaista kažem ne vidim sad nekakve, makar ovdje u školi ne vidim poteškoće u provedbi prevencije jer smo zaista svi tim i puno komuniciramo i surađujemo tako da evo ga svi znamo što nam je cilj, cilj je dijete.

Rad s djecom na prevenciji:

8. Koja djeca su uključena u programe prevencije (sva ili samo ona kod koje su se već pojavila rizična ponašanja ili postoji naznaka za pojavom)? Što radite s tom djecom? Kako postupate u situacijama kad se rizično ponašanje već pojavilo?

Ovako, u programe prevencije su uključena sva djeca, znači od prvog do osmog razreda, od trećeg do osmog razreda su sa Treningom životnih vještina, no to ne znači da se u prvom i drugom razredu djeca prepuštaju već se isto tako razrednici i školska liječnica i policija i tu, al' međutim tu nije sad odmah droga i tako dalje, onda su neke druge stvari se rade, uče se i dječja prava i pravila ponašanja i ponašanje u prometu itd., tako da jako puno tih stvari isto tako se uče ali na jedan blaži, odnosno primjereniji način djecu se uče ostala ponašanja, odnosno rizična ponašanja, znači zašto je škola bitna i sve to tako skupa. Jako se puno radi od prvog do četvrtog razreda i na socijalizaciji, na međusobnom uvažavanju, na toleranciji i tako dalje, na učenju različitosti i sl., a kasnije se onda počinje baš sa tim programima prevencije kao što su Trening životnih vještina i drugi programi, znači i Zdrav život, Mah 1 i 2 i tako dalje. Prevenciju radimo i kroz tjelesni odgoj, kolegica isto tako ima poseban projekt gdje djecu uči i o pravilnoj prehrani i o važnosti sporta, pa imamo i olimpijske dane di se djeca isto tako uključuju pa se educiraju o svim sportovima koji postoje i sl. Tako da bi tu rekla da vrlo veliku ulogu

ima i tjelesni odgoj, znači smatramo da je u zdravom tijelu zdrav duh tako da i u tom dijelu isto preveniramo. U slučaju kad se rizično ponašanje već pojavilo obavezno ide razgovor i sa učiteljicom, razrednicom, na razrednom vijeću se raspravlja isto o tome, obavezno se razgovara i sa roditeljima i ja vršim individualni razgovor isto tako sa djetetom i onda se tu vidi kakvi će se koraci poduzimati, ponekad se to vrlo brzo riješi a ponekad je tu potreban savjetodavni rad koji je eto duži. Ako se ne postignu nikakvi rezultati, e onda idemo na slijedeće instance, da li se sad tu uključuje centar ili ne, to ovisi o suradnji roditelja a ponekad se isto tako ako je suradnja dobra a rizično ponašanje se ne mijenja onda se povezuje sa školskom liječnicom di se onda vrši i dijagnostika, možda je stvar u tome da dijete ima nekakvih drugih poteškoća pa se to mora isto tako ispitati. Imam suradnju i sa vanjskim institucijama, odnosno vanjske institucije jesu i policija i školska liječnica itd., međutim izostavila sam i Savjetovalište za mlade di ja ako dijete ima nekih psiholoških problema ili sl., di je ne mogu, di je djetetu potrebna nekakva terapija i slično, onda u suradnji sa roditeljima ja njih uputim na savjetovalište za mlade, di onda dijete dobije psihološku pomoć i di se onda znači tu pokušava pomoći djetetu. Isto tako kažem, u slučaju da ne postoji suradnja sa roditeljima, da roditelji odbijaju tu suradnju a rizično ponašanje se ponavlja e onda se tu uključuje i Centar za socijalnu skrb.

Rad s roditeljima na prevenciji:

9. Uključuju li preventivni programi rad s roditeljima?

Ako DA – na koji način i koliko često? Kakva je suradnja s roditeljima?

Ako NE – Zašto?

Uključuju. Oni se uključuju znači kroz predavanja koja se organiziraju za roditelje i kroz savjetodavni rad. Tako da na taj način se uključuju roditelji, koliko često?, dva put godišnje su..., u biti češće. Baš pravo predavanje, to bude na roditeljskim sastancima, ako se slučajno desi nekakvo rizično ponašanje, ja sam znala znači ako se radi, dobro to su sad specifične stvari, ponekad, ovako, ponekad vi samo preventivno bez obzira dali se pojavilo, u biti naprave se predavanja i čak ako se ne pojavljuje rizično ponašanje čisto da se roditelj uputi na njihova prava, na prava djece, na to što se može i tako dalje, tako da tu imamo. Isto tako ako se desi neko rizično ponašanje da li ćete vi zvati samo jednog roditelja, možda više njih ali se zna napraviti i roditeljski sastanak, ali sad to ovisi o samom problemu koji se pojavio unutar nekog razreda tako da u svakom slučaju jesu uključeni u to i moraju biti uključeni, i koliko često, koliko god treba, sad to je već procjena, ako postoji problem onda će to biti često, ako problem ne postoji onda je to čisto ovako da roditelji budu upoznati sa situacijom, sa stvarima koje se mogu dogoditi, da budu upoznati sa ne znam, sa razvojem djeteta u toj određenoj dobi i tako dalje, i to provodimo ne samo škola, nego i školska liječnica i policija, znači i oni imaju isto tako određena predavanja samo za roditelje.

Osobna komponenta:

10. Smatrate li se kompetentnima za provedbu prevencije, da/ne, zašto?

Pa smatram se kompetentnom, naravno ne smatram da sam ne znam najpametnija na svijetu (smijeh). Mislim bitno je da stalno radite na sebi, da znači stalno se morate vi educirati kako bi ste to znanje mogli prenositi. Smatram da sad možda više znam nego što sam znala kad sam tek počela raditi, to u smislu efikasnije onda mogu i obaviti, samo što recimo problem sa tom kompetencijom se rješava na vrlo jednostavan način, osim vlastitom edukacijom, to se rješava i sa timskim radom zato ja nikad nisam bila sama u toj priči, ja i kad sam tek počela raditi, znači kad još nisam imala iskustvo i tako dalje, ali ja sam bila okružena i sa profesorima koji su imali iskustvo i tako dalje, tako davi u biti nikada niste sami, zato je vrlo važna ta suradnja i taj timski rad i onda tu nema nikakvih problema. Naravno da ćete vi s vremenom i više tih knjiga pročitati i susrest ćete se i s različitim slučajevima pa i iz toga izvlačite određena iskustva, tako da iskustvo čini svoje ali naravno bitno je i to permanentno usavršavanje, da se konstantno usavršavate i ta suradnja je vrlo važna.

• Smatrate li da ste na fakultetu dobili potrebne informacije i znanja za ostvarivanje preventivne djelatnosti? Ako da, možete li navesti konkretno koji kolegiji?

Pa sad (smijeh), kada sam ja studirala mislim da ne, mislim da nisam dobila, mislim da su se sada stvari promijenile na bolje, ovaj jer nama je najveći problem onda kada sam ja studirala bio naša praksa koju mi praktički nismo imali, imali smo ali vrlo malo i moram priznati da nitko od nas tko je krenuo raditi u školi nije znao u biti što nas u školi čeka, fakultet nije bio povezan sa praksom i ta teorijska znanja koja smo mi dobili na fakultetu nisu bila dostatna da nas, nisu nas u biti dobro pripremili za rad u školi, jer su to nekakvi konkretni problemi, npr. ne znam kakovo je sad stanje ali smatram da je savjetodavni rad vrlo, vrlo važan, da je to jedna od glavnih funkcija pedagoga, jer u biti svi dolaze kod vas po savjet. Savjetodavni rad smo imali kao izborni predmet koji je onda kad sam ja bila zadnja godina, prvi put uopće je uveden kao izborni predmet tako da mislim da mi je to jako nedostajalo, mislim da nisam dobila dovoljne informacije na fakultetu, da se nije

dovoljno raspravljalo o psihologiji djeteta, općenito o problemima djece kod kojih se javljaju, nije se uopće raspravljalo o rizičnim ponašanjima djece niti o načinima i postupcima kako se to rješava, mislim mi smo svi znali da tu postoji i nekakav Centar za socijalnu skrb i to ali nismo znali nikako to u biti funkcionira uopće u praksi tako da smatram da nisam dobila u biti nikakve informacije vezane uz to i u biti morala sam se sama educirati kad sam počela raditi.

- **Jesu li Vas pripremili nekakvi oblici usavršavanja (npr. seminari)? Da/ne, zašto?**
- **Pratite li istraživanja s tog područja?**
- **Osjećate li potrebu za dodatnom edukacijom?**

Pazite, potrebu za dodatnom edukacijom ćete tijekom cijelog svog rada imati potrebu, znači čovjek nikad dovoljno ne može nešto naučiti, mislim stalno imate neka pitanja i stalno imate potrebu i nikad niti jedan slučaj nije isti tako da za dodatnom edukacijom stalno imam potrebu. Seminari su me na neki način pripremili ali određeni seminari, ne mogu reći da mi je svaki seminar na koji sam išla, da su mi pomogli. Ono što jako pomaže, na primjer kod tih stručnih usavršavanja je to što se vi u biti onda nađete sa kolegama i ono što se kaže najbolje su one kave poslije seminara gdje u biti vi izmijenite iskustva i tako da i na taj način jako puno učite. Ima jedan seminar koji mi je izuzetno pomogao i to bi preporučila svakome tko bude bio u prilici ići na njega a to je supervizija, to je trajalo kroz cijelu godinu, odnosno deset dolazaka u Agenciju za odgoj i obrazovanje i to je sve skupa trajalo nekih četrdeset sati ta supervizija di je konkretno savjetnica radila sa nama, di smo u biti mi iznosili probleme koje imamo u školi, di su se onda sa više različitih gledišta su se ti problemi definirali, analizirali, vidjeli kako se nešto može riješiti i mislim da je to bilo fenomenalno iz razloga što je to bila grupa ljudi di nisu bili samo pedagozi nego su bili i pedagozi i razredna nastava i predmetna nastava i svako je sa svog gledišta promatrao taj problem i onda vi dobijete jednu širu sliku i onda u biti naučite puno toga i na puno bolji i efikasniji način rješavate probleme. Ostale edukacije su isto bile mogu reći korektne samo što će vam neke više pomoći a neke možda manje. Ono što je bitno je da uvijek budete otvoreni prema svemu i bitno je ta želja za učenjem, za daljnjim usavršavanjem i to je to, i da budete zaista otvorena osoba koja voli komunicirati s drugima, koja prihvaća i tuđa mišljenja, međutim vrlo je važno imati svoj vlastiti stav i znati ga dobro argumentirati.

11. Kakvo je Vaše viđenje o mogućnosti unaprjeđenja preventivne djelatnosti u odgojno-obrazovnim i predškolskim ustanovama?

Hm, ovako ovisi vam od škole do škole, ja imam sreću da radim tu di radim pa zaista di je kolektiv međusobno povezan i tu sve funkcionira. Međutim, na žalost nisu sve škole takve, u nekim školama taj kolektiv nije tako dobro povezan tako da se u svakom slučaju prvo mora, prevencija ne može biti efikasna ako nema razumijevanja među ljudima, među kolektivom i to se onda isto tako osjeti u školi. Tako da eventualno neka škola bi trebala raditi na međusobnoj komunikaciji, znači vrlo je važna ta međusobna komunikacija i rješavanje eventualnih nekakvih sukoba i slično među ljudima unutar kolektiva. Pazite, sukob kao takav nije ništa loše, do sukoba dođe i normalno je da dođe ali bitno je kako se ljudi postave u toj situaciji i kako se taj sukob onda rješava. Kažem, ovdje ja nemam problema sa tim stvarima tako da mi ovdje dobro funkcioniramo, međutim to bi možda bilo nekakvo unaprjeđenje na kojem bi se trebalo raditi ili možda u nekakvoj drugoj školi. Ali ono što je po meni važno je da za tu prevenciju da bi fakultet trebao bolje pripremiti studente, znači više se upoznati sa psihologijom djeteta, sa načinima prevencije, znači na koji način se to radi, više poraditi na tom savjetodavnom radu, raditi na komunikaciji i slično, znači u tom smislu više bi fakultet trebao napraviti jer je to vrlo važno.

VODITELJ INTERVJUA	MATEA BILETA
DATUM PROVOĐENJA INTERVJUA	11.05.2015.
VRIJEME TRAJANJA INTERVJUA	29:16
PODACI O ISPITANIKU	
ŠIFRA ISPITANIKA	Ispitanik2_OŠ
SPOL	Ž
RADNI STAŽ	29
ZAPOSLLENJE	OSNOVNA ŠKOLA

Pojavnost rizičnih ponašanja:

- 1. Jeste li u Vašoj ustanovi uočili neka rizična ponašanja. Ako da, koja su to rizična ponašanja?**

Mislim da u našoj školi nema rizičnih ponašanja, ne samo ove školske godine nego u nazad puno godina jer sustavno se radi na promicanju svih tih pozitivnih, zdravih stilova života i dosta dobro surađujemo međusobno razrednici da bi otklonili nepoželjna ponašanja. Isto tako surađujemo i sa roditeljima, mi smo škola koja nema preveliki broj učenika, cca 400, u razrednom odjelu cca 18-20 učenika, znači postoji mogućnost sustavnog, odgojnog djelovanja prema učenicima.

2. Smatrate li da je pojava rizičnih ponašanja intenzivnija nego ranije, čemu to pripisujete?

Nažalost rizičnih ponašanja, neprihvatljivih ponašanja je sve više jer nema mehanizama koji se praktički provode koji bi sprječavali nasilje, može se smanjivati nasilje i mora ali uz deklarativnu dobru volju treba raditi puno i sustavno na provedbi zdravog života kod djece i onda bi definitivno bilo manje toga. Intenzivnije je naravno, sve više je dozvoljeno a sad tu opet nije škola, nego svi čimbenici koji se nalaze u okruženju škole, nepoduzimanjem radnji zapravo podupiru stvaranje novih generacija rizičnih ponašanja.

Prevenција/provedba programa:

3. Provode li se u Vašoj ustanovi neki preventivni programi rizičnih ponašanja? Ako da: koji?; kada?; koliko često?; tko ih provodi?; s kime se provode?

Mi sustavno, to sam već rekla godina radimo na prevenciji društveno neprihvatljivih ponašanja i prva smo škola u našoj županiji koja je zapravo krenula u Unicef-ov projekt za sigurno i poticajno okruženje u školama, široj javnosti je to poznatije po marketinškom naslovom Stop nasilju među djecom, kao škola sudjelovali smo i u probnoj provedbi Olweus-ovog upitnika za tu aktivnost kojom se provodi taj projekt i to je bilo 2004. godine kad smo mi dobili naziv koji naravno obvezuje, a 2008. smo potvrdili školu bez nasilja što ne znači da se ne dogodi nesporazuma među djecom. Radimo uz taj projekt, radimo i projekt sa Centrom za socijalnu skrb, Male kreativne socijalizacijske skupine gdje djelatnik Centra za socijalnu skrb i ja zajednički radimo s učenicima, ciljane skupine znači da li je to treći, da li četvrti, odaberemo skupinu i onda ih vodimo do petog, šestog razreda kako bi se prevenirali neželjeni oblici ponašanja. Isto tako radimo projekt u suradnji sa Nastavnim zavodom za javno zdravstvo, Treening životnih vještina koji ove godine bilježi 10. godišnjicu postojanja i mislim da je to isto tako vrlo vrijedan doprinos prevenciji rizičnih ponašanja. On se provodi od trećeg do sedmog razreda u svim razrednim odjelima na način da sam ja koordinator programa a učitelji u svojim razredima provode program i onda imamo evaluaciju programa i tako dalje. Imamo i preventivni program za suzbijanje ovisnosti kod učenika u osnovnim školama, onda imamo program koji provodimo u suradnji sa policijskom upravom, to je Zdrav za pet, MAH 1, MAH 2, PIA 1, PIA 2 i vjerojatno ima još nešto samo se ja sad ne mogu sjetiti, znači provodi se sa svom populacijom, inicijativa dolazi najčešće, uglavnom zapravo od mene, sad da li distribuiram to na razrednike ili učitelje ili nešto sama odradim, socijalna pedagoginja i ja to je već druga priča a radimo i sa roditeljima, znači imamo radionice i za roditelje, imamo predavanja za roditelje, predavanja i na učiteljskim vijećima gdje onda razrednici dobiju tu PPT prezentaciju i onda je dalje oni distribuiraju roditeljima.

4. Koja je Vaša uloga u provedbi tih programa/ preventivnih aktivnosti? Kakvo mjesto imaju te aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavljate u Vašoj ustanovi, objasnite?

Pa moja uloga je u toj cijeloj priči važna zato što se stručnog suradnika pedagoga percipira kao osobu koja treba doprinositi u stvaranju pozitivne klime i ozračja za život i rad u školi i onda svi ti programi koji dođu, koji su osmišljeni kvalitetno, koji su sadržajni, koji imaju, evo neki imaju i materijale za rad, učiteljima su na raspolaganju i oni ih radije prihvate kad imaju nešto osmišljeno, kad im je jasno i tako dalje. Kakvo mjesto imaju aktivnosti?, imaju važno mjesto jer je to znači fizičko, psihičko zdravlje preduvjet da bi učenik mogao kvalitetno raditi u nastavnom procesu. Kako smo trenutno u situacijama da javnost voli taj neki događaj koji bi izbio u javnost kao neželjen, onda se svi mediji u tom trenutku stvore i pričaju i onda se u principu i percipira sredina i svi ljudi u njoj po jednom tom događaju koji ne mora biti nužna da se dogodio u školi, ili se možda dogodio negdje daleko izvan škole, zapravo škola se nekako uvijek osjeća kao da je odgovorna za kompletan dan učenika i život, a zapravo škola u principu ne može, može naravno i treba i mora intervenirati i surađivati al' ako se nešto dogodi izvan negdje na plaži sad, otkud škola sad mora biti odgovorna. Od roditelja puno polazi, trebalo bi polaziti.

5. Uočavate/primjećujete li neke pozitivne efekte/promjene tih preventivnih programa? Ako da, koje su to promjene? Ako ne, što mislite zašto nije došlo do pozitivnih promjena/efekata?

Naravno da su promjene jer kad se kod djece od prvog razreda sustavno utječe na njegov, dakle kao što su one nekakve čarobne riječi kad djeca nauče izgovarati, tako i uče što je dobro, što nije dobro, što nije poželjno, koji su oblici ponašanja prihvatljivi, koji nisu prihvatljivi, kad imamo nekakva razredna pravila, evo naša su 11.4.2014. obnovljena i kad se uvijek učenike podsjeća na to pa ako se nešto

pogriješi onda idemo na način kako to popravljamo, koji su koraci u popravljaju, onda se utječe na svijest učenika i dugoročno to negdje ostaje kod djece.

6. Postoje li neke poteškoće koje se pojavljuju u provedbi prevencije/preventivnih programa? Ako da, koje su to poteškoće i prema Vašem mišljenju koji je razlog njihovog nastanka?

Naravno, postoje poteškoće, postoje poteškoće u provedbi samim time što smo mi škola u dvije smjene pa onda nije isto kad su ti svaki dan raspoloživi učenici i razrednici ili su u dvije smjene pa moraš jako dobro voditi računa kako organizirati svoj radni dan, kako to uskladit sa razrednikom, kako to uskladit sa učenicima, znači radimo u dvije smjene i ja i rade i učenici i razrednici, mnogi koji nemaju fond sati i onda to je ta jedna strana. S druge strane možda kad je bila materijalna potpora bolja školstvu pa onda da se to ma samo jedno dvije razine podigne iznad već bi to bilo djeci interesantnije, dojmljivije, sadržajnije, bogatije, ono što oni vide daleko bolje pamte nego samo što oni čuju, jel' tako, najprije pročitaju pa površno pa i zaborave, ono što čuju nešto ostane, a kad bi nešto još vidjeli, kad bi bili na mjestu nekog događaja, bilo koje vrste, to ostaje dojmljivije na učenike. Hoću reći da ima tih programa jako puno, inače puno je programa koji postoje, koji su na tržištu ali, evo imamo i Zdravstveni odgoj u školama i sve doprinosi zdravlju i zdravom stilu odrastanja i življenju, međutim možda generalno, e sad ne znam kakvo je stanje u cijeloj populaciji ali preklapanjem puno toga bojim se da svi nešto malo dotaknu, a de se detaljni ne odradi puno toga, mi recimo nastojimo kad imamo neku aktivnost da je prođemo i na učiteljskom vijeću a kad je prođemo mi na učiteljskom vijeću da onda poslije toga je razrednici delegiraju po razrednim odjelima i onda škola živi u jednom ozračju, znači i prvi i sedmi i peti i roditelji i dijete i onda je to daleko kvalitetnije i onda svi pričaju i braća i sestre koji idu u ovu školu, prvi i sedmi i peti razred recimo.

7. Kakvo je Vaše iskustvo suradnje te dobivate li podršku i od koga u provođenju preventivnih aktivnosti u ustanovi u kojoj radite? S kim najčešće surađuje?

Ja imam dobra iskustva suradnje u svojoj školi zato mislim da jako, jako dobro surađujemo, gotovo većina učitelja to bez problema radi na tome, uvijek ima jedan manji dio koji su otpornici, ali oni su najčešće otpornici prema svemu, bilo što da uvodimo, bilo kakve promjene, uvijek neki ljudi naprosto kao tu su od kad su završili fakultet pa onda, oni deklarativno sve će prihvatiti ali kada treba u provedbi tu će nešto izostat. Naravno tu je važna suradnja i sa ravnateljem, da i on prihvaća programe gdje je suradnja u redu i to je to.

Rad s djecom na prevenciji:

8. Koja djeca su uključena u programe prevencije (sva ili samo ona kod koje su se već pojavila rizična ponašanja ili postoji naznaka za pojavom)? Što radite s tom djecom? Kako postupate u situacijama kad se rizično ponašanje već pojavilo?

Dakle, najprije imamo preventivne programe koji se generalno provode sa svim učenicima, to su znači Trening životnih vještina, preventivni program za suzbijanje ovisnosti i tako dalje. Ciljana skupina se radi u malim kreativnim socijalizacijskim skupinama gdje biramo učenike koji imaju izvjesnih poteškoća bilo na planu ponašanju, bilo obiteljske socijalne prilike i neprilike ali onda u toj skupini imamo učenike i sa visokim postignućima kao model za zdravije odrastanje i da se oni ne osjećaju inferiorno, ovi koji imaju problem nego zapravo uvijek im pokazujemo način kako će se izvjesna situacija riješiti, znači s tom djecom se uvijek radi, praktično se radi, uvijek pokaži mi, ne samo da vidim, da čujem nego pokaži mi i uključi me.

Znači, kad se rizično ponašanje pojavilo onda ima više aktivnosti koje se poduzimaju, dakle sistem je npr. da se dogodi nekakav nesporazum za vrijeme velikog odmora koji zahtijeva dodatan tretman, znači dežurni učitelj će izvijestiti nekoga, da li pedagoga, da li ravnatelja, da li socijalnog pedagoga, napisat će izvješće, protokol što se dogodilo u tom trenutku i mi smo kao institucija u obavezi prijaviti nasilje, na stranicama MZOS-a ima link prema kojem se elektronički prijavljuje nasilje, pozivamo roditelje isto tako na razgovor, znači sad ono, generalno da ne detaljiziram razgovor sa počiniteljem, sa žrtvom, osnaživanje žrtve, roditelji jedan i drugi, razgovor da znaju o čemu se radi a ako je nekakav problem onda zovemo i Centar za socijalnu skrb i Ured državne uprave prema protokolu ako bi bilo nešto veće.

Rad s roditeljima na prevenciji:

9. Uključuju li preventivni programi rad s roditeljima?

Ako DA – na koji način i koliko često? Kakva je suradnja s roditeljima?

Ako NE – Zašto?

Uključuju, to smo već rekli, znači roditelji su nam apsolutno uključeni u sve aktivnosti, na početku školske godine kad donosimo godišnji plan i program, kada donosimo kurikulum, onda roditelje obavijestimo o svim aktivnostima gdje ćemo trebati i njihovu suradnju, odnosno dolazak u školu na sve

te aktivnosti koje slijede. Kod većine roditelja je ta suradnja dobra jer im je, iako smo mi škola koja ima E-dnevnik i imenike, mišljenje bi bilo da roditelji manje dolaze, ne roditelji koji se brinu o uspjehu svog djeteta i o psihičkom i o fizičkom zdravlju djeteta uglavnom su redoviti u svim aktivnostima i manifestacijama škole i oni su uglavnom i dobronamjerni i pozitivni, usmjereni na postignuća i djeteta i škole, a uvijek imate onaj postotak manji na sreću koji nije zadovoljan, vrlo vjerojatno mnoge čime prije ulaska u školu njegova djeteta i onda uvijek to nezadovoljstvo se množi. E kad bi se radilo sa takvim roditeljima prije, a tko danas u ovom vremenu može posložiti to sve skupa, znači pitanje od kud roditelj ima problem, da li sa posla, da li iz privatnosti i u biti ti problemi se samo gomilaju, to se vidi na djeci i trebalo bi zapravo tu puno, kroz ne samo školstvo nego i kroz socijalu i kroz puno toga. Te aktivnosti se provode na roditeljskim sastancima sukladno sa dobnom skupinom učenika i realiziraju se i različita predavanja, radionice i tako dalje. Znači cilj je potaknuti roditelje na razmišljanje što je dobro, što je poželjno, kako bi se moglo i da oni otprilike razmišljaju o onome što oni rade i kako postupaju. Onda tu je recimo sad četvrti razred, nedavno sam imala stručnu temu o roditeljskom autoritetu i nakon tog izlaganja uvijek tražim povratnu informaciju da vidim što oni o tome misle, kako oni to vrednuju i kako oni postupaju ili recimo tema Učenje i radne navike u sedmom razredu, sve to ima veze sa sprječavanjem rizičnih ponašanja, ili recimo drugi razred uloga roditelja u odgoju djece i još ima puno tih tema.

Osobna komponenta:

10. Smatrate li se kompetentnima za provedbu prevencije, da/ne, zašto?

Da, recimo da, za većinu svih tih programa naravno da se smatram kompetentnom, međutim tu postoji jedan mali problem jer uvijek si u dozi opreza, do koje razine, do koje točke možeš razgovarati sa djecom, da budeš razumljiv, da budeš jasan, da odaberu zdravlje u najširem smislu riječi, da ne bude nekakvih šumova u komunikaciji jer zaista živimo kažem, opet ponavljam u vrlo složenim vremenima kad roditelj u jednom trenutku može izmisliti da tako kažem da eto neće on, ne želi da njegovo dijete ne znam sluša o štetnosti alkohola.

- **Smatrate li da ste na fakultetu dobili potrebne informacije i znanja za ostvarivanje preventivne djelatnosti? Ako da, možete li navesti konkretno koji kolegiji?**
O sad kad bi ja govorila kad je to bilo, znači u svako vrijeme, svako vrijeme ima svoj sustav vrijednosti, u ono vrijeme kad sam ja studirala, ja sam diplomirala 84., ja sam bila zadovoljna sa svojim fakultetom, naravno da mi nitko ne može dati recepturu za moj današnji rad, kako ću ja danas govoriti, a da dobije čovjek hrpu tih znanja dobije a onda kad dođe u praksu, onda ih mora jednostavno primjenjivati, nešto što može, nešto će učiti novo.
- **Jesu li Vas pripremili nekakvi oblici usavršavanja (npr. seminari)? Da/ne, zašto?**
Naravno, i apsolutno misli da su stručna usavršavanja potrebna, rad na sebi je uvijek potreban jer dokle god čovjek radi mora biti u skladu s onim što se događa, mora bit spreman za to pogotovo mi kao stručni suradnici, ako smo mi osnaženi, ako imamo.., a snaga su nekakvo znanje koje je pretpostavka i nekakve još sposobnosti, informacija je bit, ako imamo informaciju i ako je znamo delegirati onda je puno posla napravljeno
- **Pratite li istraživanja s tog područja?**
Naravno da pratim, jer evo profesor Bezinović u Rijeci radi puno različitih istraživanja, naša škola uvijek sudjeluje u tome i meni bude drago kada vidim da su nam rezultati jako, jako dobri jer je recimo percepcija, mi imamo učenike drugog govornog područja, Rome pa je onda percepcija da ova škola kao ima možda problema, a zapravo ispostavi se daleko manje da imamo mi problema od mnogih drugih.
- **Osjećate li potrebu za dodatnom edukacijom?**
Sad, da ne bi ispalo da o sebi pričam u superlativu ili u pozitivu, ili kako god, ali što se tiče tih edukacija ja imam i tu neko svoje mišljenje, znači nije ista edukacija za mene ili za profesora pedagoga početnika, a mi smo svi negdje na svim tim edukacijama isti, dobro ima i to svoje, zašto ne, nekad treba dobiti iskustvo mlađih, starijih ali u biti uvijek, kako bih rekla, prođe dosta toga i onda ja to sve čujem što netko kao geografsko otkriće i onda je to to, malo je toga novoga, malo se nažalost događa nečeg novog, boljeg da bi se to moglo primijeniti a možda bi trebalo, a možda i samo da korektno svako radi svoj posao, puno manje bi bilo problema, jer ako učitelj radi kvalitetno svoj posao, ako on ima i empatiju i socijalnu dimenziju i nekakvu emocionalnu i socijalnu inteligenciju, znanja, on će vrlo vješto vladati skupinom, raditi s njima, surađivati a ako on ne opaža samog sebe, kako će onda opažati učenike i njihova ponašanja.

11. Kakvo je Vaše viđenje o mogućnosti unaprjeđenja preventivne djelatnosti u odgojno-obrazovnim i predškolskim ustanovama?

Stvar je ajmo reći u grubo politike škole, znači što je nama važno, ako je nama važno da odgojimo zdravo dijete i ako to socijalno djetinjstvo na neki način ne požurujemo odrastanje djece onda se može puno toga napraviti. Mi smo jedna od škola, rijetkih vrlo vjerojatno u koje se ne nosi mobitel, a ako se i nosi onda je stvarno u teškoj ilegali jer i u kućnom redu stoji zabrana već godinama, od tog Unicef-ovog projekta, još od onda, znači čemu praviti takve probleme i razlike među djecom, ako ja mogu bez problema imati ovakav mobitel šta mora dijete nositi mobitel 7, 8 tisuća kuna i onda ovaj roditelj koji nema novaca možda ni za tenisice djetetu stavljan je u situaciju da baš mora jer danas su djeca čula svega i svačega i počinju ucjenjivati na veliko njihove roditelje i tako dalje. Moguće je s razine škole znači unaprijediti, znači želja i ne samo želja već i sustavan rad svih u jednoj organizaciji, u jednoj instituciji može puno pomoći, znači jedna škola može sama za sebe puno napraviti a onda kad bi bilo više afirmativnih pristupa prema školama i školstvu uopće, generalno od medija na dalje, bilo bi još bolje, znači kad bi se davala važnost svemu pozitivnom što se u školama događa, a generalno trenutno sad vidimo nekako kao da se stvaraju animoziteti prema onome svemu što je dobro, škola konkretno, vrtić, fakultet i tako dalje i samo se prebacuje odgovornost na nas umjesto da se zna da iz obitelji i da se nekakve vrijednosti koje su pozitivne promiču još i bolje, ono što ne valja se treba na neki način odmaknuti od mladih jer pogledajte sva ova tehnologija šta je ušla na velika vrata u sve institucije, u sve kuće ona može biti i poticaj kreatora a može biti i "ubojica" za mlade ljude jer ako mi ta tehnologija oduzme cijeli dan, iz dana u dan čovjek postaje grubo rečeno invalid, a ako to u zajedništvu sa roditeljima obrazložimo i pokušamo sustavno zajednički djelovati da ne znam pa vidite da je po Facebooku *cyber bullying*, svega je previše zapravo i jako se teško mogu nositi i normalni roditelji s time, tamo di su obitelji posložene, normalne, zdrave, nije lako pratiti to svakodnevno odrastanje jer toliko je tih momenata koji baš ubijaju djecu.

VODITELJ INTERVJUA	MATEA BILETA
DATUM PROVOĐENJA INTERVJUA	30.04.2015.
VRIJEME TRAJANJA INTERVJUA	0:17:44
PODACI O ISPITANIKU	
ŠIFRA ISPITANIKA	Ispitanik3_OŠ
SPOL	Ž
RADNI STAŽ	10
ZAPOSLENJE	OSNOVNA ŠKOLA

Pojavnost rizičnih ponašanja:

1. Jeste li u Vašoj ustanovi uočili neka rizična ponašanja. Ako da, koja su to rizična ponašanja?

Znači, nekakva rizična ponašanja ovdje u osnovnoj školi Zamet, su možda najviše nekakvo nasilje među vršnjacima, čak ne bi rekla niti nasilje nego ona svakodnevna, nekakva vršnjačka, vršnjački sukobi koje kroz nekakav razgovor najčešće nekako riješimo, nekakvom medijacijom i tako. Ne bi mogla reći da imamo, pa baš ono rizična ponašanja u smislu nekakve delikvencije, nekih učenika koji izostaju jako puno, neopravdanih satova pa da su skloni nekakvim agresivnim ispadima prema učiteljima, tog zaista nemamo. E sad, možda upravo to naše djelovanje, dali kroz preventivne programe, ja najviše mislim da imamo dobrih rezultata zbog individualnih kontakata s tom djecom, znači kroz nekakav savjetodavni rad. Mi smo ovdje ekipirani znači vrlo dobro, imamo i psihologa, ja sam pedagog, kolegica je defektolog i onda kad je nešto što odskače, odstupa nekakvim ponašanjem, zareda neko neprimjereno ponašanje, odmah pozovemo dijete, pozovemo razrednika, najprije pokušamo razgovarati sa djetetom, uključimo roditelje i onda ga pratimo intenzivnije neko vrijeme i najčešće to uspijemo iskorrigirati. E sada, i u školi djeluje još i produženi boravak koji djeluje preko Doma za odgoj, odnosno Centra za socijalnu skrb i onda ako procijenimo da bi dijete moglo krenuti krivim putem u smislu da bi u dohledno vrijeme moglo izbjegavati nastavu, biti u većim sukobima, imati više negativnih ocjena, onda ga uključujemo u taj program, a on obuhvaća 24 djece, to je znači limit i mogu biti uključeni i niži i viši razredi i cilj je da, znači, dovede do neke promjene ponašanja, a maksimalno vrijeme koje dijete tamo može provesti je dvije godine i onda bi ga trebalo kroz te dvije godine, znači, nekako ajmo reći iskorrigirati, usmjeriti, dat mu smjernice, naučiti ga nekakvim modelima ponašanja ili slično.

2. Smatrate li da je pojava rizičnih ponašanja intenzivnija nego ranije, čemu to pripisujete?

Pa ne bi rekla, ne bi, evo ja nisam, ja sam ovdje već jedno sedam godina i u tom periodu ne mogu sad izdvojiti da je nešto bilo loše puno, puno više prije ili da je sad nekakva promjena, da je sada gore nego prije, ne bih, nekako mislim da je podjednako u tom periodu u kojem sam ja ovdje u školi tako da ne bi rekla.

Prevenција/provedba programa:

3. Provođe li se u Vašoj ustanovi neki preventivni programi rizičnih ponašanja? Ako da: koji?; kada?; koliko često?; tko ih provodi?; s kime se provode?

Evo pa recimo imamo program *Trening životnih vještina* koji recimo, ajmo reći, je dugo već zastupljen po školama, mislim da je već nekih sedam, osam godina da djeluje, najprije je išlo eksperimentalno i on obuhvaća razrede od trećeg do sedmog i znači, provode se radionice na satovima razrednog odjela koji uključuju znači i razgovore, znači radionice kroz teme donošenja odluka, samopouzdanja, komunikacijskih vještina, socijalnih vještina, alkohol, droge, anksioznosti, pa kroz teme asertivnosti, znači zauzimanja za sebe i znači radionice se provode kroz cijelu godinu i ajmo reći da kroz te teme oni nekako, radimo na preveniranju nekakvog ponašanja koje nije dobro i koje bi se moglo eventualno u njihovoj dobi pojaviti. To provode znači razrednici, oni su educirani za to i prošli su i sami kroz radionice, edukaciju da bi to mogli raditi. Teme se dosta i ponavljaju ali program smatra da je dobro, znači ponavljaju se teme ali je malo korigirano znači i usklađeno s dobi jer opet ono, ponavljanje je majka mudrosti, tada to onda bude dobro. Ali ima još preventivnih programa, znači imamo dosta programa i u suradnji sa policijom, znači gdje oni dolaze, recimo to je program *Mogu ako hoću* – MAH, *Prevenција* i *alternativa* – PIA i kreće se znači u četvrtom razredu do šestog i sad znači svako u svojoj dobi ima program pa se i na taj način djeluje na nekakvo neželjeno ponašanje ali kontinuirano u tom periodu od četvrtog do šestog, onda se nešto nastavlja u osmom razredu tako da je to dosta pokriveno i na taj način. Ja sam osobno radila i program *Tee-cup*, znači isto koji prevenira, znači nekakva ponašanja u koja bi oni mogli upast, ali ne sad nekakvim svojim ponašanjem nego zaštita, jačanje, pozivanje na njihova prava, jačanje odgovornosti, znači kako izbjeći neke neugodne situacije, za osme razrede je to bilo, ali škola je pokrivena još ne znam tim preventivnim programima, zapravo svaki razred ima nešto u što je uključen dodatno, a možemo i iz svakog tog programa koji se provodi reći da je to i preventivni program jer ako oni idu u drugom razredu, ne znam u *Dom mladih*, uče o prometu i to prevenira nekakvo ponašanje, neprimjereno u toj dobi. Tako da u svakom razredu znači ima nešto gdje su oni pokriveni kroz neki program.

4. Koja je Vaša uloga u provedbi tih programa/ preventivnih aktivnosti? Kakvo mjesto imaju te aktivnosti u djelokругu poslova koje obavljate u Vašoj ustanovi, objasnite?

Pa recimo u dosta sam programa znači koordinator, pa, ili ne znam i sama sudjelujem u tim radionicama nekim, pa pratim da li se to odvija prema onom što je predviđeno, dali to ide kontinuirano i tako. Recimo, na taj način nekako sam uključena u ovim drugima, a neke programe i sama aktivno provodim kao što je i program *Treninga životnih vještina*, ali recimo i ovaj.. da pratim i u suradnji sa svojom kolegicom dali se to odvija i dali se stvarno to provodi.

5. Uočavate/primjećujete li neke pozitivne efekte/promjene tih preventivnih programa? Ako da, koje su to promjene? Ako ne, što mislite zašto nije došlo do pozitivnih promjena/efekata?

Pa ja mislim da već samim time što,.. znači ne mogu reći da u ovom periodu u kojem sam ja ovdje u školi, eee... znači nema da je proteklih par godina kao što sam rekla bilo nešto više nego sada, zapravo ta nekakva nazovimo pa.... ne iskaču novi problemi, smatramo da smo dobro napravili, primjenjujući ove preventivne programe i nekako našom suradnjom sa psihologom, defektologom, sa tim PSP-om, sa suradnjom dobrom sa ravnateljicom, sa učiteljima, tako da mislim da na taj način mogu reći da postoji, da nema nečeg goreg, da nema nekih većih problema, nema nasilja, nema toliko često nekih ozbiljnih situacija gdje bi trebala intervenirati policija, mi toga zaista nemamo, sve je ajmo reći negdje u razini vršnjačkih sukoba koje uspijevamo razgovorom i tim nekakvim zajedničkim savjetodavnim radom evo zaustaviti, preusmjeriti ili kako već nazvati.

6. Postoje li neke poteškoće koje se pojavljuju u provedbi prevencije/preventivnih programa? Ako da, koje su to poteškoće i prema Vašem mišljenju koji je razlog njihovog nastanka?

Pa ne mogu reći da postoje nekakve poteškoće, znači sve ono što je predviđeno se izrealiziralo i dapače ako vidimo da postoji nešto što bi bilo zgodno uvesti u školu, radimo da to pridobijemo, znači da krenemo s time. Ne znam, imamo program preventivni koji opet u suradnji sa policijom, nastavnim zavodom za javno zdravstvo, a to je program *Zdravo za pet* pa znači što god se novo pojavi, mi smo otvoreni za to prihvatiti, pogotovo ako procijenimo da bi to moglo prevenirati nasilničko ponašanje, neprimjereno ili ne znam tako nešto, mislim da to dobro funkcionira.

7. Kakvo je Vaše iskustvo suradnje te dobivate li podršku i od koga u provođenju preventivnih aktivnosti u ustanovi u kojoj radite? S kim najčešće surađuje?

Znači, suradnja je prvenstveno sa ravnateljicom, sa kolegicom psihologinjom i tu imamo zaista dobru suradnju, znači sve to nekako uspijevamo dogovoriti i ono što sam rekla prethodno ako procijenimo da

je nešto potrebno, dobro, sjednemo i porazgovaramo, vidimo jel' nam to treba, prednosti i nedostatke i onda ovaj se nekako uključimo, ali recimo da je moja suradnja nekako prvenstveno sa kolegicom psihologinjom, sa ravnateljicom, a onda se po potrebi naravno sa razrednicima, ovisi o čemu se radi, da li svi, da li predmetni, razredni ili tko već, ali imamo nekakvu zajedničku podršku tu i da uspijevamo ići u pravom smjeru.

Rad s djecom na prevenciji:

8. Koja djeca su uključena u programe prevencije (sva ili samo ona kod koje su se već pojavila rizična ponašanja ili postoji naznaka za pojavom)? Što radite s tom djecom? Kako postupate u situacijama kad se rizično ponašanje već pojavilo?

Evo ovako, uključeni su u programe znači svi zato što treba prevenirati, znači i prije nego se dogodi, a sada ako se već nešto, ako procijenimo da postoji neko rizično ponašanje kod nekog, ajmo uzet za primjer neko dijete koje je recimo češće nego drugi u sukobima, ako je u razredu neprihvaćeno, ako ima problema sa roditeljima, kroz nekakav period, znači nije to uvijek da je to dijete neprestano kroz svih osam godina takvo, znači dogodio se nekakav krizni period, kroz vrijeme odrastanja, pa ajmo reći da sa takvim djetetom, osim što sluša preventivne programe i tu je uključeno češće uzimamo kroz taj savjetodavni rad, upućujemo ga dalje ako je potrebno u nekakva savjetovaništa van škole, znači u neke institucije s kojima surađujemo, pozivamo i roditelje, i roditelje naravno upućujemo ako je potreba; ako treba koristiti nekakvu pedagošku mjeru ili nešto, izreče se pedagoška mjera, ako je potreba kontaktiramo sa Centrom, da se roditelje savjetuje, razgovara, vidi šta je unutar obitelji, šta mi ne možemo, znači tu nam je onda potreban Centar pa ajmo reći da onda to na tako nekakav način rješavamo, znači kroz preventivne programe uključujući vanjske institucije i djelovanjem stručnih suradnika u školi i suradnjom sa roditeljima.

Rad s roditeljima na prevenciji:

Uključuju li preventivni programi rad s roditeljima?

Ako DA – na koji način i koliko često? Kakva je suradnja s roditeljima?

Ako NE – Zašto?

Evo nadovezujem se na prethodno da je rad s roditeljima neizbježan, naravno mora se kontaktirati roditelje, mi nekako kad vidimo da nam netko po nečemu odstupa, da li je to da ima malo više negativnih ocjena, više nego prije ili kad se pojavljuju tijekom godine prve negativne ocjene, naravno da odmah obavijestimo roditelja, da roditelja zovemo, da sa roditeljem razgovaramo, pa recimo imali smo i roditeljske sastanke gdje smo roditelje upoznali sa nekakvim programom gdje smo krenuli vezano za učenje ove godine pa uglavnom da isto tako razgovaramo sa njima, ako je potreba savjetujemo što da rade dalje, kamo, idemo na izmjene oblika školovanja ako je to potrebno, obavljaju roditelji neke preglede dodatne ako je potrebno i onda vidimo što i kako, da li treba izmjena školovanja, da li je vezana stvar za učenje, da li je problem samo ponašanja, kako mi u školi imamo socijalnog pedagoga, znači koji tretira probleme pažnje, koncentracije, ponašanja, onda roditelja savjetujemo da se uključi i u te tretmane, ali naravno nikad roditelje ne zaobilazimo, to nam je jedina karika u cijelom nizu.

Osobna komponenta:

9. Smatrate li se kompetentnima za provedbu prevencije, da/ne, zašto?

Pa da, smatram se kompetentnom, naravno da ako je nešto novo, neću reći da ja to mogu, nego moram vidjeti što ja od toga mogu, trebam li se dalje za to educirati, što trebam napraviti da to novo provedem ali zapravo moram biti kompetentna za tako nešto. Ako trebam to proširiti onda smatram da se moram upravo educirati dalje.

- **Smatrate li da ste na fakultetu dobili potrebne informacije i znanja za ostvarivanje preventivne djelatnosti? Ako da, možete li navesti konkretno koji kolegiji?**

Ne, nisam dobila, dobila sam najviše u struci, znači na fakultetu za ostvarivanje preventivne djelatnosti ne mogu reći da sam dobila, znači kroz rad, kroz bavljenje tim poslom najviše.

- **Jesu li Vas pripremili nekakvi oblici usavršavanja (npr. seminari)? Da/ne, zašto?**

- **Pratite li istraživanja s tog područja?**

- **Osjećate li potrebu za dodatnom edukacijom?**

Pa da, uvijek je dobro pratiti, vidjet kada je nešto što procijenim zanimljivo i mislim da bi mi bilo od koristi uključiti se u takvo nešto, redovito naravno idem na ta stručna usavršavanja, evo uvijek je poželjno pratiti i vidjeti što je novo pa onda to novo naravno primijeniti i iskoristiti. Ja to podržavam, to je potrebno, sad možda se to može drugačije organizirati, bolje, ali recimo naša stručna usavršavanja su najčešće od strane Agencije za odgoj i obrazovanje, a onda ako procijenimo, ako se ponudi negdje nešto novo onda smo otvoreni za to, ja, da vidim što je pa onda prenesem dalje u školi, je li zanimljivo ili nije i što se može dalje napraviti po tom pitanju.

10. Kakvo je Vaše viđenje o mogućnosti unaprjeđenja preventivne djelatnosti u odgojno-obrazovnim i predškolskim ustanovama?

Pa uvijek može više, uvijek može bolje, naravno da ne možemo reći sad je to, to i ne idemo dalje. Nove generacije donose u školu nešto novo i treba te generacije pratiti i u skladu s time tražiti neke nove stvari koje bi mogle dati što bolje rezultate toj djeci koja dolaze, znači definitivno se mijenja, recimo kroz pet godina, šest mi ćemo reći pa djeca su uvijek ista, nisu!, stalno dolazi nešto novo, djeca su drugačija i ja mislim da onda i mi kroz preventivne djelatnosti trebamo pratiti tu djecu i tražiti nekakvu zanimljivost novu, pratiti što se vani događa i unaprijediti to, u cilju je da imamo sretnu, zadovoljnu djecu, pametnu, zdravu i da se oni ovdje dobro osjećaju, to nam je ovdje nekako nekakav imperativ u svemu tome.

VODITELJ INTERVJUA	MATEA BILETA
DATUM PROVOĐENJA INTERVJUA	5.5.2015.
VRIJEME TRAJANJA INTERVJUA	0:21:46
PODACI O ISPITANIKU	
ŠIFRA ISPITANIKA	ispitanik4_OŠ
SPOL	Ž
RADNI STAŽ	2 i pol, 9 mjeseci kao pedagog
ZAPOSLLENJE	Osnovna škola

Pojavnost rizičnih ponašanja:

1. Jeste li u Vašoj ustanovi uočili neka rizična ponašanja. Ako da, koja su to rizična ponašanja?

Pa mislim da u evo osnovnoj školi nekako, baš od tih nekih rizičnih ponašanja su općenito,... nema tu nekakvog velikog nasilja između djece ali to su ona neka njihova zadirkivanja pa ovaj nekako sve više..., nema toliko fizičkog obračuna, to su možda neki izdvojeni incidenti, povremeno, dosta evo u zadnje vrijeme mi se čini s obzirom da je i porast nekakvog korištenja tehnologije, facebooka i svih tih drugih društvenih stranica, nekako mi se više čini da je kod njih to preko facebooka, nekakvo njihovo zadirkivanje, ono što čujemo mi, naravno savjetujemo da djeca po pravilu ni ne bi trebala imati taj Facebook do trinaeste godine, ali vidim da je to dosta rašireno i ono što čujem da neka tako njihova zadirkivanja, komentari, dali neugodni i tako, znači čak i nekakav *cyber bullying* se sve više odvija tim putem. Mi nekakvih problema velikih u školi nemamo, nekakvih fizičkih sukoba ili tako nešto, ali ono što je svakako u porastu je problem pušenja, sedmi i osmi razred. U sedmom razredu je već nekakvo isprobavanje, vidim prvo, a onda osmi razred već znamo da je to nekima već prešlo u naviku i čini mi se nekakva prva isprobavanja sa alkoholom, znači vidim da kad idu na ta neka svoja putovanja, pogotovo osmaši kad idu na te svoje ekskurzije, ovaj da negdje pokušavaju doći do tog nekog alkohola, isprobavati, zadnji dan škole to će biti nekakav roštilj i sigurno će biti i nekakva kombinacija i neki alkohol.

2. Smatrate li da je pojava rizičnih ponašanja intenzivnija nego ranije, čemu to pripisujete?

Pa mislim da je intenzivnija nego ranije, svakako ta pojava rizičnih ponašanja a mislim da sve to nekako kreće od onog prvog odgoja kod kuće, mislim da nam se društvo jako puno promijenilo, ono kad sam ja odrastala, ja sam osamdeset treće godišće, naš odgoj, naše djetinjstvo tada i njihovo sada je u potpunosti drugačije. Mislim da mogu to pripisati tim nekim situacijama koje kreću od kuće, da ni obitelji više nisu ono što su bile, nekako ljudi su i dosta zaposleni, dosta je i tih razvoda, znači mislim da je općenito onako i obitelj u jednoj krizi i onda vjerojatno sve to nekako kreće od kuće, djeca su dosta više onako prepuštena sama sebi, roditelji puno rade, ono što čujem od naše djece, ovaj puno više kući onako provode sami i onda nitko kad dođe kući ne piše prvo zadaće nego su to prvo fejs, mobitel, instagram, igrice, znači općenito onako televizija koja nam je krcata svih nekakvih nasilnih emisija, serija i svega tako da mislim da sve to nekako kreće ovaj od kuće i kažem kako su prepušteni više sebi, više oni i lutaju po vani, nemaju nekakvu toliku kontrolu tako da mislim da je dosta to od kuće i od ranije sve kreće.

Prevenција/provedba programa:

3. Da li se u Vašoj ustanovi provode neki preventivni programi rizičnih ponašanja? Ako da: koji?; kada?; koliko često?; tko ih provodi?; s kime se provode?

Da mi provodimo preventivne te programe. Ovaj, surađujemo sa policijom, svakako, znači sa policijom, sa Centrom za socijalnu skrb, surađujemo i sa Tićem, ovaj s policijom nekako najviše, škole su dosta ovako prepuštene same sebi, nema nekakvog zapravo na državnoj razini da sve škole provode iste

programe nego ovaj šta se mi nekako dogovorimo i sa policijom i šta policija u našoj županiji ima od tih programa pa mi provodimo, to su MAH, PIA, ne znam ako ste čuli?, to provodimo, imamo ovaj, provodimo i TŽV-Trening životnih vještina, što još provodimo?, Program prevencije nasilja onda, Zdrav za pet. A ništa, otprilike, mi prema potrebi, nekako provodim i ja te nekakve radionice i u suradnji sa razrednicima provodimo, i zdravstveni odgoj naravno, ovaj oni nešto provode, nešto ja, znači nekako ipak razrednici najbolje poznaju svoju djecu i surađujem sa svima njima, posjećujem i njihove satove, otprilike uvijek se i na tim vijećima savjetujemo i razgovaramo općenito o situaciji u razredu, o nekakvim njihovim problemima i onda nekako prema dogovoru održavam i ja te radionice, zavisi šta zaključimo da im je nekako najpotrebnije u tom trenutku. Trening životnih vještina zapravo nekako dobro prati od trećeg razreda i razvijanje komunikacijskih vještina, i socijalnih, znači nekakav rad sam na sebi što se tiče učenika, pa nekako i asertivnost sve to prolaze, nekako i rad na samopouzdanju i to, tako da taj Trening dosta pokriva sve te nekakve radionice a onda evo prema potrebi mi zaključimo što još kome treba pa provodimo još nešto, evo mimo toga, uglavnom na satovima razrednika, uz ono što ne znam, još provode i učitelji iz biologije, pa su to uvijek nekakve radionice i na temu ovisnosti, i zaštite i što se tiče odnosa među djecom i ono, uglavnom nekako sve po potrebi, na svemu smo nekako pokriveni što se toga tiče.

4. Koja je Vaša uloga u provedbi tih programa/ preventivnih aktivnosti? Kakvo mjesto imaju te aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavljate u Vašoj ustanovi, objasnite?

Pa konkretno moja uloga je znači da sam koordinator tih nekakvih programa i Treninga životnih vještina, i Zdravstvenog odgoja, ovaj i znači sva ova suradnja i s policijom, i sve to nekako ide preko mene, zapravo ja odlazim redovito u razrede, kao što sam to evo već spomenula, na hospitacije gdje zajedno radimo i te radionice i uglavnom znači nekako na tim vijećima dajemo nekakav izvještaj kako se to provodi i nekako uvijek oni meni, nekako ako trebaju nešto vezano uz to, nekakvu dodatnu radionicu pa bi rađe da nešto ja provedem, onda ja provedem i tako. Ovaj, uglavnom dosta dobro surađujem s tim razrednicima pa onda ovaj nekako ja baš to sve koordiniram.

Ja: Kakvo mjesto imaju te aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavljate u školi? Jako je važno zapravo ali nekako zavisi u kojem razdoblju, nekad imamo više ovih, s obzirom da sam jedini stručni suradnik u ovoj školi, nekad imam više ovih administrativnih poslova kad trebam nešto obaviti, pogotovo na početku školske godine kad su pripreme Kurikuluma, Godišnjeg plana i programa, onda kad to prođe, onda imam nekako više vremena za posvetiti se tim radionicama i tim preventivnim programima, mi svakako organiziramo ne samo sa djecom preventivni rad nego i sa roditeljima, pa organiziramo i na roditeljskim sastancima i predavanja od strane policije i tako to, tako da ovaj zapravo dosta puno radimo na tome, i ne samo to, organiziramo i razno razne dane, tipa ima tjedan obilježavanja..., imali smo tjedan tolerancije pa smo na tome radili, pa su onda bile radionice vezane baš za to, pa nekakve..., uvijek znači gledamo nekako što se konkretno obilježava pa i ne znam kad je Dan planeta Zemlje pa ćemo nešto povezati s time, znači uvijek nekako gledamo šta nam dolazi u godišnjem planu i programu i kurikulumu pa da povežemo sa tim nekakvim tematskim danima, pa i sa sportom, pa olimpijske igre i tako. Znači svašta mi tu uklopimo tako da zapravo jako puno vremena oduzima upravo ovaj dio.

5. Uočavate/primjećujete li neke pozitivne efekte/promjene tih preventivnih programa? Ako da, koje su to promjene? Ako ne, što mislite zašto nije došlo do pozitivnih promjena/efekata?

Pa, uvijek ima i pozitivnih i negativnih primjera, uglavnom su pozitivni efekti zato što zbilja oni od rane dobi počinju sa tim nekakvim preventivnim programima još tamo i treći razred je već uključen u taj TŽV i zapravo jačaju neku svoju osobnost i nekako mi se čini da dosta su dobro osviješteni i o problemima, znači i o potencijalnim nekakvim, tim, kako bi rekla opasnostima koje im prijete i dosta to dobro oni uvježbavaju razno razne vještine pa ovaj od samog rješavanja nekakvih razrednih problema već vidimo kako smo nešto što smo uvježbavali na Treningu životnih vještina da oni to zapravo i primjenjuju u razrednim situacijama tako da ovaj u većini slučajeva su to zbilja pozitivni efekti.

6. Postoje li neke poteškoće koje se pojavljuju u provedbi prevencije/preventivnih programa? Ako da, koje su to poteškoće i prema Vašem mišljenju koji je razlog njihovog nastanka?

Postoje da i to većinom sa već osmim razredom gdje su oni tu u nekoj dobi u kojoj su, to je sad neka adolescencija, neki njihov prvi bunt, nekakva prva iskušavanja, oni ovaj testiraju svih nas i svoje obitelji doma i onda kad nemate nekakvu podršku, kada i upozorite na nekakva tako rizična ponašanja ako nemate podršku roditelja tih i ako se oni opiru time onda ovaj tu postoje poteškoće. I uvijek nekako, ja konkretno pokušavam znači održavati nekakve redovite razgovore sa tim učenicima tako da evo, malo dva koraka naprijed pa jedan nazad i tako, uglavnom su pozitivni primjeri.

7. Kakvo je Vaše iskustvo suradnje te dobivate li podršku i od koga u provođenju preventivnih aktivnosti u ustanovi u kojoj radite? S kim najčešće surađuje?

S obzirom da sam jedini, to sam rekla stručni suradnik, ali zbilja surađujemo svi nekako zajedno. S obzirom da je i ravnateljica bila pedagoginja onda puno toga radim upravo s njom, s knjižničarkom isto jako puno, ali svi, svi nekako učitelji su zbilja uključeni u provođenje svih programa. Zависи što se obilježava, ako je nekakav poseban dan, pa ako je to vezano za sport, normalno da je to učitelj tjelesnog ali nekako smo svi uključeni. Često čak i mi s djecom znamo vježbati, imali smo obilježavanje tih nekih dana pa se i mi učitelji doslovno ubacimo u trenirke i vježbamo s njima u dvorani, znači za promicanje zdravog života i zdravih navika i svega toga tako da se uvijek nekako zbilja svi uključujemo, ali evo kažem najviše nekako što se tiče samih programa osmišljam u suradnji sa ravnateljicom zapravo.

Rad s djecom na prevenciji:

8. Koja djeca su uključena u programe prevencije (sva ili samo ona kod koje su se već pojavila rizična ponašanja ili postoji naznaka za pojavom)? Što radite s tom djecom? Kako postupate u situacijama kad se rizično ponašanje već pojavilo?

Ovaj, djeca su sva uključena, znači kroz te raznorazne programe, čak od prvog razreda do osmog, s tom djecom, te nekakve konkretne programe provodimo ali ako se već rizično ponašanje pojavilo, zapravo postoji i protokol po kojem postupamo, ovaj pa se nekako i držimo toga, zavisi o kojem je rizičnom ponašanju riječ, ako je to o nekakvom nasilnom ponašanju, naravno to su klasično i razgovori s tim učenicima i znači ako je baš nasilje u pitanju onda i sa osobom koja je počinila nekakvo nasilje i sa onim nad kojim je izvršeno nasilje, pa je tu nekakvo obavljanje razgovora, naravno obavještavanje roditelja, ako je potrebno i nekakvih institucija, surađujemo i s tim Centrom za socijalnu skrb, do sada evo zbilja nismo imali nekakvih problema da smo morali baš i policiju uplitat, da je bilo baš nekakvog nasilja u kojem je bila potrebna intervencija policije ali redovito, kažem ja obavljam nekakve razgovore i po potrebi ravnateljica, razrednici naravno, obavezno uključujemo roditelje čim se nešto ovaj dogodi i evo kažem držimo se tog protokola prema kojem vodimo i evidenciju, sve zapisujemo šta se evo i dogodi i kada se i neka situacija riješi ja se nekako trudim održavati razgovore sa tim učenicima i provjeravat jel' se pojavio neki novi problem, jel' sve teče nekako u redu u tom razredu ili među tim učenicima, evo zavisi o čemu je riječ.

Rad s roditeljima na prevenciji:

9. Uključuju li preventivni programi rad s roditeljima?

Ako DA – na koji način i koliko često? Kakva je suradnja s roditeljima?

Ako NE – Zašto?

Svakako da, suradnja sa roditeljima, to su prvenstveno roditeljski sastanci, svi roditelji obavezno sudjeluju i u tim radionicama koje mi organiziramo na roditeljskim sastancima ali organiziramo i u suradnji sa policijom nekakve njihove radionice i predavanja, svakako ako se neki roditelj i ne odazove svim roditeljskim sastancima, mi inzistiramo i šaljem pozive uvijek, znači moraju biti u toku, moraju surađivati sa školom, na tome jako inzistiramo i ove godine mi se jako sviđa osim toga što TŽV radimo u školi, oni su ove godine pokrenuli i radionice za roditelje, tako da smo svakako ove godine preporučili i nekim roditeljima koji su otvoreni za takav tip suradnje da idu na te radionice i to se održava kod njih u prostorijama, čini mi se Studentska 1, ta adresa, kod njih se održavaju radionice za roditelje tako da smo mi sve roditelje pozvali i uputili da se uključe i u njihove radionice. Ali evo roditeljski sastanci su obavezni, radionice te nekakve naše isto, predavanja od policije i za sada evo većina roditelja se zapravo i rado uključuje.

Osobna komponenta:

10. Smatrate li se kompetentnima za provedbu prevencije, da/ne, zašto?

S obzirom da sam ono kao što sam i u uvodu nekako rekla vrlo kratko zapravo na ovom radnom mjestu još uvijek nekako učim ali smatram se kompetentnom jer nekako uvijek se dobro raspitam i educiram samu sebe i čitam literaturu i ovaj jednostavno ne želim se dovesti u situaciju da nešto ne znam ili da nešto polovično napravim pa se zbilja evo trudim biti u toku sa svim programima i nekako održat sve konce u rukama, tako da se za sada evo smatram kompetentnom.

• Smatrate li da ste na fakultetu dobili potrebne informacije i znanja za ostvarivanje preventivne djelatnosti? Ako da, možete li navesti konkretno koji kolegiji?

Pa baš i ne, ovaj s obzirom da i nismo imali nekakav kolegij koji se baš ticao prevencije rizičnih ponašanja, na primjer mislim da te godine kada sam ja studirala baš smo imali nešto i malo te prakse u školama, manje nego inače jer je te godine baš bio problem financija pa nismo baš nekako dobili baš dobar uvid u rad pedagoga u školama tako da nadam se da je sada to ipak malo bolje,

kažem više sam dobila nekakvo teorijsko znanje nego što sam mogla u praksi vidjeti zbilja konkretne situacije.

- **Jesu li Vas pripremili nekakvi oblici usavršavanja (npr. seminari)? Da/ne, zašto?**

Da, redovito sudjelujem na stručnim skupovima pedagoga, sad je baš evo bio i državni skup u Primoštenu, ali već sam posjećivala neke do sada, prije sam predavala kažem engleski pa sam onda išla uglavnom na skupove za Engleze ali i tamo bi bilo nekakvih ovako općih skupova vezano i za ponašanje i poremećaje u ponašanju i tako. Tako da redovito, redovito zbilja idem na sve stručne skupove što se toga tiče i evo nekako se nadam da ću sad uspjeti i nekakvu edukaciju u sklopu nekakvog Erasmusa ili nešto ovaj ostvariti, da će i bit dalje tih nekakvih usavršavanja.

- **Pratite li istraživanja s tog područja?**

- **Osjećate li potrebu za dodatnom edukacijom?**

Svakako imam potrebu za dodatnom edukacijom jer uvijek onako nekako čovjek misli da nikad ne zna dovoljno pa tako i ja pa se svakako mislim usavršavati i mislim da još postoji i hrpa knjiga koju još nisam pročitala i to ću svakako, i pratiti istraživanja i dodatno se educirati i posjećivati sve skupove koje mogu posjećivati.

11. Kakvo je Vaše viđenje o mogućnosti unaprjeđenja preventivne djelatnosti u odgojno-obrazovnim i predškolskim ustanovama?

Nekako mislim da ovaj nedostaje možda te nekakve suradnje na državnoj razini, da nekako od države bude propisano što i kako konkretno provoditi, kakve preventivne programe jer mislim da su tu dosta škole prepuštene samoj sebi i županijama i evo policijskim upravama pa što u suradnji sa njima dogovore. Mislim da bi svakako to trebalo unaprijediti, čak mi smo prije surađivali i sa Obiteljskim centrom kojemu su ove godine smanjeni resursi pa čak i oni više ne provode te radionice kao što su i prije znali zvati, vidim da se sve više toga ukida jer nema sredstava a nama zapravo treba sve više tih programa tako da nadam se da će se te stvari promijeniti, i Centar za socijalnu skrb kojeg zbilja onako zovemo samo u nekakvoj krajnjoj nuždi, da će i oni možda imati sredstava pa da nam i oni pruže tu podršku sa nekakvim radionicama, dosta smo i aktivni u Tiću ali i oni imaju dosta povremeno samo te nekakve radionice u koje su uključeni ti naši ambasadori ali evo kada bi možda bilo još više te suradnje, još više tih programa na razini, da nam za cijelu školu nešto organiziraju, to bi bilo idealno, jer kažem toga nikad dosta, nadam se kažem da će bit više toga a ne da se događa da nam sve ukidaju i svakako nekakvi ovako sa fakulteta možda nekakvi programi, ideje, bilo kakve su dobrodošle.

VODITELJ INTERVJUA	MATEA BILETA
DATUM PROVOĐENJA INTERVJUA	12.05.2015.
VRIJEME TRAJANJA INTERVJUA	0:21:34
PODACI O ISPITANIKU	
ŠIFRA ISPITANIKA	Ispitanik5_OŠ
SPOL	Ž
RADNI STAŽ	9
ZAPOSLLENJE	OSNOVNA ŠKOLA

Pojavnost rizičnih ponašanja:

1. Jeste li u Vašoj ustanovi uočili neka rizična ponašanja. Ako da, koja su to rizična ponašanja?

Dakle, rizična ponašanja postoje. Postoji određena skupina djece koja je primijećena kao rizično ponašanje da ima, ali kažem velika je jako poveznica i sa njihovim inače ovaj obiteljskim statusom, socijalnim statusom, onda je to isto vrlo usko vezano i sa obrazovnim statusom u svakom slučaju, jedan određeni postotak učenika postoji kao i u drugim školama. *Ja: Možete li navesti neke primjere tih rizičnih ponašanja koja su možda nekako najčešće pojavljuju?* Pa evo najčešće ovako nekakvo ponašanje koje je neprimjereno osnovnom znači ponašanju bontonu, to je ono što je nekako najosnovnije, koja ne slijede školska pravila, ne slijede razredna pravila i nisu u skladu sa statutom, znači od lošeg ili ružnog ophođenja sa vršnjacima do nekakvih pojedinih i povremenih incidenata, sukoba između vršnjaka. Isto tako je prisutno rizično ponašanje pretjeranog, u jako malom broju ali ima, pretjeranog na primjer ne dolaženja u školu, izbjegavanja određenih predmeta, zatim što uslijedi s pedagoškim mjerama jer su tu onda u pitanju neopravdani izostanci, onda zanemarivanje školskih obaveza i dosta velika pojava korištenja računala i prevelikog, ja bi rekla čak već malo onako ovisničkog provođenja vremena na računalu.

2. Smatrate li da je pojava rizičnih ponašanja intenzivnija nego ranije, čemu to pripisujete?

Pa, mislim da nema pravila, ne bi se moglo reći, sad da je to nekakav povećani broj, to ovisi bar u našem slučaju od generacije do generacije, ali nekako da je zavladao taj trend da su uloge zamijenjene kod roditelja i djece pa je to nekako mislim dosta uzrokovalo malo učestaliji, ili povećani broj tog ponašanja.

Prevenција/provedba programa:

3. Da li se u Vašoj ustanovi provode neki preventivni programi rizičnih ponašanja? Ako da: koji?; kada?; koliko često?; tko ih provodi?; s kime se provode?

Da, znači mi imamo u školi školske preventivne programe, ti preventivni programi su što organizirani unutar znači razredne nastave ili predmetne ali isto tako imamo programe koji su u suradnji sa MUP-om, u suradnji sa Gradom Rijekom, u suradnji sa Nastavnim zavodom za javno zdravstvo, surađujemo, isto tako imamo preventivne programe sa Dječjim domom Tić, sa udrugom Portić, i sada ovisno o uzrastu, broju djece ili programima i projektima koji se nude tako i surađuju. Ne znam, možda ste čuli za Trening životnih vještina koji je vrlo popularan i jako dobro prihvaćen kod naše djece, zatim MAH i PIA od MUP-a i Grada projekti, znači Mogu ako Hoću za ove malo mlađe i PIA-Prevenција i alternativa šta imaju učenici petog i šestog razreda, zatim smo u preventivnom programu KAP, ovdje imamo tim, znači stručna služba i učiteljica razredne nastave, zajedno smo educirani za taj preventivni program zlostavljanja nad djecom i među djecom. Evo baš smo upravo prije tri tjedna na novoj KAP-ovoj edukaciji za djecu s intelektualnim teškoćama koja isto djelomično spadaju u tu rizičnu skupinu. Ne znam dali sam još šta propustila, Unicef-ov projekt koji je bio prije par godina isto ga i danas kontinuirano provodimo, koji se zove Za sigurno i poticajno okruženje u školama, znači pokušavamo da je nulta tolerancija na nasilje, isto se tema dodiruje i ovih socijalnih vještina, što manje ovisnosti i uglavnom svi se ti programi nekako isprepliću.

(naknadno rekla)... zaboravila sam reći da se na području Rijeke u sedmim razredima provodi Sreaning mentalnog zdravlja, tu se traži suglasnost roditelja koja je obavezna i onda učenici u suradnji sa psihologom iz Zavoda za javno zdravstvo, našom školom i školskim liječnikom pišu test koji u stvari pokazuje taj stupanj njihovog rizičnog ponašanja i na osnovu toga učenici imaju pravo, odnosno sugerira se roditeljima da dobiju stručnu pomoć psihologa i to individualnu pomoć kao tretmane tokom te školske godine i to je jako korisno recimo za onu skupinu djece koja su dosta introvertirana, koja su agresivna, koja su depresivna ili depresivnog ponašanja, koja su, uglavnom znači u toj nekakvoj rizičnoj fazi gdje su skloni znači i možda alkoholizmu ili droge i tako dalje i sve to oni kroz te testove pokazuju gdje su, da li su granični ili su malo ispod granice i onda je to idealno zamišljeno da preko nas idu do liječnika i onda od liječnika ih se usmjerava na psihologa u Zavod za javno zdravstvo. Nažalost, roditelji to odbijaju, neki se obrate školi, odnosno liječniku ali ne prihvate a prije čak i četiri godine su bili suradljivi, sudjelovali su u nazovimo grupnim terapijama i radionica ali kažem ovo sada iz naše škole nitko od roditelja, nemamo povratnu informaciju od psihologa da su se prijavili i prihvatili to, što je u stvari korisno jer im je to nekakva naznaka da je vrijeme da djetetu pomognu, da interveniraju a zapravo ne prihvaćaju. Evo kažem to je nešto što se meni sviđa i što smatram da je korisno i nisam spomenula Zdrav za pet, to je isto u suradnji sa MUP-om, to sam rekla ali to je jedan drugi program, prevenција adolescentske problematike, dvije godine se već provodi u osmom razredu i sad me baš jučer kontaktirala gospođa iz policije da imaju još jedan segment unutar te prevencije za učenike drugog i trećeg razreda, znači kroz nekakav bonton i kulturu preveniraju tu problematiku alkohola, droge, dokolice, nekakvo neadekvatno, neprimjereno ponašanje, tako da je to jako puno što sam i rekla programa, projekata ali malo je to dosta kaotično, trebalo bi mislim sve to objediniti pa bi bilo jednostavnije za izvesti. Eto, sad sam vam mislim sve navela.

4. Koja je Vaša uloga u provedbi tih programa/ preventivnih aktivnosti? Kakvo mjesto imaju te aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavljate u Vašoj ustanovi, objasnite?

Znači, moja uloga je provodite programe, održavati radionice i predavanja što za učenike, roditelje i pokušati ih prvo educirati a onda malo naučiti i nekakvim tehnikama i načinima ponašanja i savjetovati što individualno što grupno, a i naravno tu je uvijek onda suradnja sa razrednicima obavezna, sa stručnom službom i sa vanjskim suradnicima, znači školski liječnik dolazi i održava predavanja vezana za nekakva rizična seksualna ponašanja, zatim medicinska sestra vezana za nekakva osnovna pravila higijene, ono što se sve ustvari nadovezuje na zdravstveni odgoj, a onda poslije i na građanski odgoj, znači opet se isprepliću područja. Ja: kakvo mjesto imaju te aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavljate u školi? Pa važno, evo ja sam si pokušala tako odrediti, onda i pokušavam ostvariti, kako imamo još i dvije područne škole, onda ovaj sve te radionice paralelno odradujem, znači u mjesecu i pokušavam da se to sve nekako objedini i u skladu s nastavnim planom i program, ali dobro tu su i druge obaveze ali u onoj mjeri koliko treba i u skladu je sa planom i programom.

5. **Uočavate/primjećujete li neke pozitivne efekte/promjene tih preventivnih programa? Ako da, koje su to promjene? Ako ne, što mislite zašto nije došlo do pozitivnih promjena/efekata?**

Pa mislim da promjena ima, napretka ima i da sve to ima smisla i da je potrebno djeci dati informaciju, neka djeca ni ne dobivaju informaciju, ovaj pravu i točnu osim u školi, neki učenici ne razumiju, neki ne znaju kako se postaviti, šta napraviti, kako izbjeći nekakve nezgodne ili neprimjerene situacije i kako rješavati probleme tako da mislim da u svakom slučaju pomogne, da.

6. **Postoje li neke poteškoće koje se pojavljuju u provedbi prevencije/preventivnih programa? Ako da, koje su to poteškoće i prema Vašem mišljenju koji je razlog njihovog nastanka?**

Pa poteškoća bi mogla biti to da je ovaj jako puno tih interesantnih i korisnih projekata, a međusobno nisu usklađeni što vremenski i što sadržajno i onda se malo teže organizirati baš što se tiče vremena pa bi bilo nekako po mom mišljenju da unaprijed postoji već u nastavnom planu i programu određeni sadržaji i konkretno navedeni, generalno za sve uzraste a onda škola individualno može još dodatno i educirati sebe i učenike u tom području.

7. **Kakvo je Vaše iskustvo suradnje te dobivate li podršku i od koga u provođenju preventivnih aktivnosti u ustanovi u kojoj radite? S kim najčešće surađuje?**

Suradnja je uvijek vrlo dobra u našoj školi, surađujemo uvijek sa učiteljima, razrednicima, stručna služba, ovdje se nalazi kolegica socijalni pedagog, zatim i sa knjižničarkom usko surađujemo u radionicama preventivnih programa, sa ravnateljem izuzetna suradnja i isto tako i sa vanjskim suradnicima, tako da je to i bit uspjeha ili recimo ako i ne uspjeha onda zadovoljni smo kad uspješno obavimo zadatak a ne bi uspjeli da nismo svi u tako dobroj suradnji.

Rad s djecom na prevenciji:

8. **Koja djeca su uključena u programe prevencije (sva ili samo ona kod koje su se već pojavila rizična ponašanja ili postoji naznaka za pojavom)? Što radite s tom djecom? Kako postupate u situacijama kad se rizično ponašanje već pojavilo?**

U programe prevencije kako ih je nekoliko onda zapravo su uključena sva djeca a Trening životnih vještina uključuje u našoj školi učenike od trećeg do osmog razreda, ne znam Kapova prevencija uključuje učenike od prvog do četvrtog razreda, onda od slijedeće godine krećemo sa preventivnim KAP programom za djecu sa malo smanjenim intelektualnim sposobnostima i to ćemo imati određenu skupinu koja će biti isto tako uključena, znači i u toj skupini djeca sa rizičnim ponašanjem, u svakom slučaju za sve programe, pogotovo ove sa vanjskim suradnicima su uključena sva naša djeca a posebno još radimo socijalna pedagoginja i ja sa djecom koja su malo u nekakvom trenutnom ili aktualnom problemu, pa onda je to nekakav pojačan individualni rad, po potrebi.

Rad s roditeljima na prevenciji:

9. **Uključuju li preventivni programi rad s roditeljima?
Ako DA – na koji način i koliko često? Kakva je suradnja s roditeljima?
Ako NE – Zašto?**

Da znači većina tih preventivnih programa ima i posebne prezentacije za roditelje tako da se i roditelje upozna šta radimo sa djecom i kakve su to radionice i što ih sve čeka tako da oni moraju biti upoznati i onda i oni nama daju povratnu informaciju kako su djeca prihvatila određeni program ili projekt. Koliko često, zavisi od programa, na primjer KAP program zahtijeva da se u toku godine provede jedna radionica sa pojedinim razredom i tako onda isto jedna radionica u toku školske godine sa roditeljima. *Ja: Kakva je ta suradnja, da li su roditelji spremni na suradnju?* Pa većina da ali evo već smo imali iskustva baš ove godine da nažalost roditelji kojima bi trebala pomoć i koji su prepoznati kao roditelji koji ne mogu sami samostalno pomoći djetetu, već im treba nekakva druga stručna pomoć, oni se najčešće i ne pojavljuju na takvim roditeljskim sastancima, na individualne razgovore znaju doći, na grupne ne, ali onda jako često i to individualno se zanemaruje od strane roditelja.

Osobna komponenta:

10. **Smatrate li se kompetentnima za provedbu prevencije, da/ne, zašto?**

Pa mislim da je najviše zaslužna taj već devetogodišnji rad u stvari i iskustvo koje imam i ta intenzivna suradnja koju imam sa drugim stručnim suradnicima, i edukacija koje mi evo zahvaljujući ovaj ravnatelju uspijevamo dobiti jednom godišnje obavezno stručno usavršavanje a ove godine je to bilo i puno češće tako da je to stvarno korisno s time da je takav uvod u tako nešto nudio i fakultet i imalo je i to isto svoje vrijednosti. Ali kažem da nema tog stalnog, permanentnog godišnje minimalno bar jednog educiranja ne bi se to moglo sve provoditi, to što je u skladu sa novim generacijama, šta im je potrebno.

- **Smatrate li da ste na fakultetu dobili potrebne informacije i znanja za ostvarivanje preventivne djelatnosti? Ako da, možete li navesti konkretno koji kolegiji?**
Da, ne mogu se sjetiti koji kolegiji ali definitivno ima od onih osnovnih uvoda u pedagogiju pa sve do psihologije koje smo mi na našoj grupi imali četiri čak, tako da definitivno da, ali mislim da svaka generacija ima nešto drugačiji program.
- **Jesu li Vas pripremili nekakvi oblici usavršavanja (npr. seminari)? Da/ne, zašto?**
Da, znači ti seminari, edukacije, stručna usavršavanja i kažem ovo što smo zadnje imali to je vrlo koristan taj CAP-ov program koji je mislim nešto što je potrebno i djeci i roditeljima a onda naravno i nama.
- **Pratite li istraživanja s tog područja?**
Pa koliko stignem.
- **Osjećate li potrebu za dodatnom edukacijom?**
Da

11. Kakvo je Vaše viđenje o mogućnosti unaprjeđenja preventivne djelatnosti u odgojno-obrazovnim i predškolskim ustanovama?

Pa mislim da je potrebno to znači i dalje usavršavanje i da je potrebna ta suradnja i sa drugim školama i sada što je vrlo aktualno a i korisno je to, kako smo i sami počeli ulaziti u projekte, što unutar županije pa tako isto i unutar Europske unije nekakav ja mislim kvalitetan doprinos je u tim projektima koji omogućuju i učenicima i učiteljima da nauče i vide nešto novo, a onda i samo projekti nose i nekakve nove mogućnosti od financijskog do edukativnog koje u svakom slučaju koristi učenicima, evo sad bi mogli primjenjivati razne rekreativne aktivnosti, sportske aktivnosti za koje nedostaju i financije radi rekvizita, putovanja, nešto što bi u stvari bila prevencija ovisnosti, prevencija nasilja, znači taj sport mislim da je izuzetno koristan, ne sport kao profesionalan, nego kao rekreativni, ali to je sad ovaj problem kažem financija koje pokušavamo kroz projekte ipak nekako ostvariti.

12.2.3. Transkripti intervjua sa pedagogima u srednjim školama

VODITELJ INTERVJUA	MATEA BILETA
DATUM PROVOĐENJA INTERVJUA	08.05.2015.
VRIJEME TRAJANJA INTERVJUA	0:21:43
PODACI O ISPITANIKU	
ŠIFRA ISPITANIKA	IspitanikSŠ 1
SPOL	Ž
RADNI STAŽ	30
ZAPOSLENJE	SREDNJA ŠKOLA

Pojavnost rizičnih ponašanja:

1. Jeste li u Vašoj ustanovi uočili neka rizična ponašanja. Ako da, koja su to rizična ponašanja?

Uvijek postoje rizična ponašanja u samoj ustanovi, to su različiti tipovi od onih sitnih rječkanja, verbalnih među djecom do nekih situacija gdje moraju intervenirati ustanove izvana ali sve te situacije mi detektiramo i razgovaramo i učinimo ono što treba prema protokolima koje koristimo a to su protokoli djelovanja odgojno-obrazovnih radnika u nastalim situacijama i nasilja među mladima, sukoba i tako dalje. U stvari nisu istoga tipa, neka su malo rizična a neka su puno više rizična.

Ja: Da li možete precizirati neka koja se najčešće pojavljuju? Evo međusobno rječkanje između učenika koja se pojavljuje iz nekih situacija koje možda i nisu bile situacije za konflikt ali su se tako izrodile unutar nekakvog odnosa, može biti na satu, na hodniku i tako ili situacija kada su se zaprimile nekakve druge veličine rizičnih ponašanja tako da je i hitna intervenirala, pa smo odmah zvali i policiju, odmah razgovore sa roditeljima, sa učenicima, poduzeli sve mjere i na kraju u suradnji sa ustanovama usmjeravanja prema Centru za socijalnu skrb. Uglavnom te situacije su međusobno povezane, sa svim tim ustanovama mi krasno surađujemo kako u nekakvom rješavanju rizičnih situacija tako i u preveniranju jer i u prevenciji ovisnosti, prevenciji poremećaja u ponašanju, prevenciji nasilja, nekakvog agresivnog i tako dalje, kroz različite vrste projekata surađujemo i sa različitim ustanovama kao što je Nastavni zavod za javno zdravstvo, kao što je policija, Centar za socijalnu skrb i tako dalje. U ovoj prevenciji, posebno u zadnje vrijeme smo imali odličnu suradnju sa policijom i to sa informativnim centrom za prevenciju kriminaliteta gdje naše učenike vodimo u taj centar na određena

predavanja i isto tako Nastavni zavod za javno zdravstvo, surađujemo u smislu da dolaze u okviru projekta Zdravo za pet, dolaze k nama i na tom polju rade, a osim toga i mi imamo kao stručna služba, znači defektologinja sa svoje strane, ja sa svoje strane, različite vrste radionica kako s učenicima, tako s roditeljima na roditeljskim sastancima.

2. Smatrate li da je pojava rizičnih ponašanja intenzivnija nego ranije, čemu to pripisujete?

Ja ne mogu reći da je ona intenzivnija, ali da je detektirana više je. Znači mi više sada uočavamo te stvari, imamo određenu vrstu i instrumenata na neki način i bolju dijagnostiku pa onda ta ponašanja prije i vidimo, znači i detektiramo da bismo mogli djelovati, a činjenica je razvoj društva, drugačija otvaranja što na neki način sigurno utječe da se promjene u okviru društvenog sustava i mnogo čega mogu utjecati.

Prevenција/provedba programa:

3. Da li se u Vašoj ustanovi provode neki preventivni programi rizičnih ponašanja? Ako da: koji?; kada?; koliko često?; tko ih provodi?; s kime se provode?

Da, cijelo vrijeme provodimo različite programe i na kraju prvog polugodišta i na kraju godine imamo evaluacije tih programa. Preventivni programi provode se i u okviru nastave kroz različite vrste predmeta i pojedinačno, znači radi se kroz satove razredne zajednice, različite vrste tema koje su dokumentirane u dnevnicima pa onda kroz roditeljske sastanke, kroz vijeća roditelja, nastavnika i na taj način se radi, znači provode se u okviru nastave i izvan nastave tako da je to jedna različitost miljea za provođenje projekata. Projekti se uglavnom rade cijelo vrijeme, znači tijekom cijele godine prema godišnjem planu i programu jer su one kako dio godišnjeg plana i programa tako i dio školskog kurikuluma. I sudjelovali smo u tri međunarodna projekta koja su bila europskog karaktera i ta tri projekta, jako smo ponosni što smo sudjelovali, prvo je bio pilot projekt o samo vrednovanju gdje je naša škola godinu i pol sudjelovala u pilotu, a on je samo nastavljen kasnije za sve vrste škola, znači on se sada kontinuirano provodi, onda je bio projekt za djecu s posebnim potrebama gdje je naša škola na čelu s defektologinjom posebnog razrednog odjela sudjelovala između samo četiri škole iz Hrvatske, onda smo sudjelovali samo s tri obrtničke škole u cijeloj Hrvatskoj u okviru projekta koji se naziva Mapiranje obrazovne politike i prakse za socijalnu uključenost, tako da za prilično dosta toga se možemo pohvaliti da smo cijelo vrijeme u nekakvom tijeku i ovoga tipa. I mi sudjelujemo u Rijeci zdravome gradu, znači tu su različite vrste projekata i protiv nasilja i protiv ovisnosti, antikorupcijski program, onda sudjelujemo u Gongu, kao volonteri Gongu što vodi kolegica _ , zatim protiv trgovanja ljudima jer to vam se sve nekako isprepliće međusobno, koliko mi radimo unutar škole, tako i institucije vani pa se međusobno tu pronalazimo, mislim najbitnija je ova naša međusobna koordinacija i kooperacija.

4. Koja je Vaša uloga u provedbi tih programa/ preventivnih aktivnosti? Kakvo mjesto imaju te aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavljate u Vašoj ustanovi, objasnite?

Velikim dijelom kao koordinator, a negdje sudjelovatelj ali ima određeni broj projekata di sam ja koordinator. *Ja: kakvo mjesto imaju te aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavljate u školi?* Isto tako, veliki udio jer je to rad sa roditeljima, rad sa učenicima, rad sa nastavnicima koji je na koncu konca dio našeg godišnjeg plana i programa pedagoga.

5. Uočavate/primjećujete li neke pozitivne efekte/promjene tih preventivnih programa? Ako da, koje su to promjene? Ako ne, što mislite zašto nije došlo do pozitivnih promjena/efekata?

Uglavnom da, jer kroz projekte na neki način vi.., oprostite zaboravila sam reći surađujemo i sa Nastavnim zavodom za javno zdravstvo ali među inim kako kroz savjetovanište njihovo sa psiholozima tako i sa doktoricom na ovom savjetodavnom dijelu, tako da je evo baš pretprošli tjedan imala dva velika predavanja za učenike prvih razreda, eto misli mi naviru. Oprostite, naravno da to dobro utječe na učenike, oni se suočavaju i oni sudjeluju u tim programima, ali kroz te projekte ne samo da se radi na projektu, radi se na suradnji sa učenicima, radi se na upoznavanju učenika, međusobnoj povezanosti, zato mi nastojimo što više uključiti, kad su projekti u pitanju i radionice različitog tipa kroz te projekte onda se nastoji cijeli razred uključiti ili skupine određene jer vi se u stvari kroz to i povezujete i bolje upoznajete.

6. Postoje li neke poteškoće koje se pojavljuju u provedbi prevencije/preventivnih programa? Ako da, koje su to poteškoće i prema Vašem mišljenju koji je razlog njihovog nastanka?

U pravilu ne, vi taj projekt na neki način osmislite, uvedete ga u godišnji plan i program, u školski kurikulum i tako dalje i radite na tome da to ide nekakvim svojim tijekom, tako da u pravilu, a ako se dogodi neka situacija da se nešto ne može iz razloga rasporeda, ili djeca nisu u školi nego su na praksi

onda mi to opet sve rješavamo tako da to pokušamo dogovoriti u vrijeme kad je ta određena skupina u školi.

7. Kakvo je Vaše iskustvo suradnje te dobivate li podršku i od koga u provođenju preventivnih aktivnosti u ustanovi u kojoj radite? S kim najčešće suraduje?

Ja dobivam podršku od svih, uopće nemam nikakvih problema, naši su nastavnici, znači od ravnateljice pa nadalje do nenastavnog osoblja, svi orijentirani na to da se radi na tim projektima tako da nemam nikada nikakvih problema u smislu e sada treba nešto provesti a održava se sat, mi to sve nekako međusobno dogovorimo, odradimo i sve. *Ja: s kim najčešće suradujete?* Najčešće surađujem sa pa..., najviše se surađuje sa učenicima i nastavnicima, a onda kroz to i sa roditeljima za potrebu tih projekata. Ali to je za potrebu tih projekata ali ako se vratimo na rizična ponašanja, znači sa svima, vi morate i sa ustanovama izvana i ta povezanost sa ustanovama izvana je jako važna jer vama i kolege dolaze iz različitih područja, tipa iz socijalnog rada, policije, da li je to Nastavni zavod za javno zdravstvo, ili se čujemo ili dolaze tako da kontinuirana suradnja, na tom planu mi nemamo nikakvih poteškoća.

Rad s djecom na prevenciji:

8. Koja djeca su uključena u programe prevencije (sva ili samo ona kod koje su se već pojavila rizična ponašanja ili postoji naznaka za pojavom)? Što radite s tom djecom? Kako postupate u situacijama kad se rizično ponašanje već pojavilo?

U pravilu sva, ako je projekt za prve razrede onda će naravno biti uključeni učenici prvog razreda, ako je projekt za određenu skupinu učenika onda će ta skupina, uglavnom to je dosta tih programa, onda u pravilu su gotovi svi uključeni. A kroz nastavu su naravno svi uključeni. Kad se pojavilo rizično ponašanje, ovo što sam već rekla postupa se po protokolu, dva protokola imamo, sve se..., način na koji se to pojavljuje, od izjava učenika koje su ovdje potpisane do intervencija izvana, znači hitne, MUP-a, odvjetništva, Centra za roditeljsku skrb, roditelja, tako da taj dio je uvijek, svi su izvješteni i sve je dokumentirano jer je to jako važno.

Rad s roditeljima na prevenciji:

9. Uključuju li preventivni programi rad s roditeljima?

Ako DA – na koji način i koliko često? Kakva je suradnja s roditeljima?

Ako NE – Zašto?

Da, kroz predavanja na roditeljskim sastancima, tako se dogovorimo, posebice u onim razredima gdje se neko rizično ponašanje pojavilo koje je imalo jedan veći intenzitet onda se to još, još digne na jedan viši nivo tako da se radi na određenim temama koje upućuju na primjerenost ponašanja itd.

Osobna komponenta:

10. Smatrate li se kompetentnima za provedbu prevencije, da/ne, zašto?

Pa valjda već poslije trideset godina staža, valjda sam negdje barem djelomično kompetentna. Ja sam i sudjelovala u radu nekih programa prije nekoliko godina, ne ovim samo školskih nego i županijskih, tako da sam vjerojatno barem djelomično kompetentna.

• Smatrate li da ste na fakultetu dobili potrebne informacije i znanja za ostvarivanje preventivne djelatnosti? Ako da, možete li navesti konkretno koji kolegiji?

Čujte, to je bilo dosta davno, ono što se ja sjećam imali smo taj jedan kolegij koji je bio baš vezan za to, a kako je to bilo davno mislim onda, naravno da su se neke stvari promijenile međutim sa fakultetom se dalje sudjeluje na različitim vrstama smotri, nekakvih susreta itd., gdje se opet susrećemo sa profesorima koji su predavali ili su u suradnji tako da je i taj dio cjelovitoga učenja cijelo vrijeme prisutan.

• Jesu li Vas pripremili nekakvi oblici usavršavanja (npr. seminari)? Da/ne, zašto?

Kroz različite vrste usavršavanja smo prošli neke tematike tako da smo u tijeku.

• Pratite li istraživanja s tog područja?

Pa pratim, imamo i istraživanja i onda meni to posloži da ja sve nekako tu temu sačinim od različitih izvora i sve, morate biti dosta informirani da biste mogli pripremiti nešto što ćete ljudima prezentirati. Evo sad sam imala na zadnjem nastavničkom vijeću, imala sam jedno predavanje koje je i psihološko i pedagoško i medicinsko itd. o stresu i borbi protiv njega i naravno sa puno izvora i u onoj domeni morate se jako ograditi, odnosno morate voditi brigu da ne zadirete u tuđe područje gdje niste dovoljno kompetentni, nego da se držite područja pedagoškog, čisto pedagoškog.

• Osjećate li potrebu za dodatnom edukacijom?

Uvijek.

11. Kakvo je Vaše viđenje o mogućnosti unaprjeđenja preventivne djelatnosti u odgojno-obrazovnim i predškolskim ustanovama?

Mislim da postoji uvijek mogućnost ako se dobro pripremi situacija, stvar, ako se..., najbitnije je u određenoj ustanovi, ako se lociramo na jednu ustanovu snimanje stanja. Prije nego što se problem dogodi snima se stanje što nama u biti treba, koje su naše smjernice, što nam treba u strategiji, na čemu treba raditi, i onda na osnovi toga, kada se snimi stanje koje se često dobiva različitim vrstama anketa, intervjuja i toga, onda vi možete kazati, aha, dobro sad nam je prioritet vezan za neopravdano izostajanje sa nastave, za poteškoće u učenju, za poteškoće u ponašanju i tako dalje, tada određujete prioritete kroz nekakav takozvani razredni plan.

VODITELJ INTERVJUA	MATEA BILETA
DATUM PROVOĐENJA INTERVJUA	06.05.2015.
VRIJEME TRAJANJA INTERVJUA	0:19:52
PODACI O ISPITANIKU	
ŠIFRA ISPITANIKA	Ispitanik2 SŠ
SPOL	Ž
RADNI STAŽ	11
ZAPOSLENJE	SREDNJA ŠKOLA

Pojavnost rizičnih ponašanja:

1. Jeste li u Vašoj ustanovi uočili neka rizična ponašanja. Ako da, koja su to rizična ponašanja?

Što je najbolje, mi od svih silnih razgovora koje obavljamo sa učenicima, od rizičnih ponašanja ja ne bi mogla navesti što je najbolje ni jedno, zato što ono što se desilo, neke situacije učenicima su se desile u osnovnim školama. Rizična ponašanja u smislu čega, to mi moraš sad ti reći? *Ja: ona ponašanja koja odstupaju od uobičajenog ponašanja, npr. nasilje, ovisnosti (alkohol, droga), bježanje s nastave, maloljetničke trudnoće i sl.* Kod nas u školi, jedna maloljetnička trudnoća, zadnjih 11 godina što sam ja tu, znam da postoji jedna davno prije mene a što se tiče nasilja, uopće nema. Mi provodimo programe prevencije, dijelom utječemo ali većinom su zaslužni učenici i roditelji jer su takvi učenici. Kod nas se stvarno ne dešava ništa, kod nas je bila jedna situacija gdje su se učenici posvađali verbalno i bilo je više, to je definicija nasilja da ima psihičko, emocionalno u smislu učenik je ogovarao drugog učenika pred drugima, nešto par mjeseci i onda je ovaj eksplodirao i onda su se počeli svađati i to smo riješili po protokolu u postupanju u slučaju prevencije, kako se već zove, to ni nije važno, znaš već koji se koristi?, *Ja: Pa otprilike... ovaj (čita) protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima, pozvali smo roditelje i jednog i drugog učenika, ravnatelj, ja, tajnica, međusobno razgovarali, uputili ih na savjetovalište za mlade i savjetovalište kod nas i jednostavno smo nakon desetak dana, pratili smo situaciju, našli smo se opet zajedno sa roditeljima, oni su se pomirili i tu je priča završila.* Tako da što se nas tiče, mi zaista imamo sreću, učenici imaju sreće ali to je sve zahvaljujući njima jer oni su takvi. Kažem, u školi se, e..., ne znam dali će biti poslije pitanja, jer mi provodimo preventivne programe sa Nastavnim zavodom za javno zdravstvo, informativni centar za prevenciju kriminaliteta, Školski dispanzer nam radionice radi ovdje, ja radim radionice i Medicinski fakultet nam radi radionice i plus sad mi još trebaju doći, sad sam već zaboravila koji su mi, mislim isto Medicinski fakultet, uglavnom da.

2. Smatrate li da je pojava rizičnih ponašanja intenzivnija nego ranije, čemu to pripisujete?

Što se tiče kažem naše škole nije, jer kažem u jedanaest godina to je bio taj jedan slučaj i stvarno ga nema. Ne mogu onda odgovoriti čemu to pripisujem, a nije u redu da pričam da čujem da se dešava, recimo u ovoj školi koja je kontra smjena od nas ima jako puno slučajeva, ali to je, ja mogu osobno reći da socijalne prilike jako puno tu utječu, te razlike koje se rade među djecom. Baš jučer gledam na televiziji kako pokušavaju u osnovne škole uvesti kute i ne znam šta, uniforme da bi se djeca nekako približila jedna drugima, da bi se počeli prihvaćati k'o osobe a ne odmah razlike imat u startu, imati jedni među drugima, mislim da te razlike puno utječu, a inače ovo što se radi u školstvu da se i nastavnici i ostali medijski prikazuju malo drugačije, više se stalno razgovara o novcima i plaći pa je ispalo malo drugačije da je obrazovanje palo u drugi plan, medijski, u javnosti, pa tu onda već dolazi do sukoba između (stanka, ušao neko u ured)... Uglavnom mislim da to jedno poštovanje koje su učenici izgubili, ne mogu reći da dolazi od roditelja, ali malo kako kažem socijalne prilike su napravile malo kod nas svih zajedno da se o tome više razgovara, izgubilo se nekakvo i poštovanje prema profesorima i tu isto dolazi do problema jer učenici tu se osjetili malo, čak i kod nas da su malo više opuštenija djeca nego što bi trebala biti u nekom smislu, oni naravno trebaju biti opušteni, nitko ne treba, nije više nastava da se

sjedi, šuti i sluša, to je hvala Bogu promijenjeno jer se traži mišljenje i sudjelovanje učenika ali mislim da u jednom momentu, mi u školi toliko ne osjetimo koliko na stručnim skupovima se to osjeti kad se priča i sve, koliko djeca jednostavno su, ne znam, to jedno poštovanje malo fali, evo to je sve zajedno u toj nekakvoj priči.

Prevenција/provedba programa:

3. Provode li se u Vašoj ustanovi neki preventivni programi rizičnih ponašanja? Ako da: koji?; kada?; koliko često?; tko ih provodi?; s kime se provode?

Znači, preventivni programi se provode, provodimo projekt Zdrav za pet, Školski dispanzer provodi svoja predavanja o ovisnosti, spolnim bolestima, ja kažem kao pedagog provodim isto preventivne programe jer smo uključeni nas šest profesora u školi, kao imamo tim koji zajedno svako od nas provodi svoje radionice i na satovima, većinom satovima zajednica, šta sam rekla, Nastavni zavod za javno zdravstvo i Informativni centar za prevenciju kriminaliteta, ono što sam i rekla. Kada?, podijelili smo da bude i na početku polugodišta i u ovom drugom, na početku uvijek više počnemo, motiviramo za cijeli rad u školi, podijeljeni su.... (stanka: opet ušao netko u ured).... Znači prevencija nasilnog ponašanja se provodi od prvog do četvrtog razreda, spolno-rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje od prvog do trećeg razreda, prevencija ovisnosti od prvog do trećeg razreda (čita). Onda provodimo preventivni projekt Zdrav za pet, on ima kod sebe ovisnosti i zlouporabu droga za učenike prvih razreda srednjih škola pod nazivom Bolesti, ovisnosti, rizici te zdravstveni aspekti zloupotrebe psihoaktivnih droga, znači dolaze predstavnici Nastavnog zavoda za javno zdravstvo i na isto to isto dolaze i policijske postaje kojima mi pripadamo, one imaju kazneno-pravne aspekte zloupotrebe droga, ovisnosti o igrama na sreću za učenike trećih razreda, to isto NZZJZ, a u Informativnom centru za prevenciju kriminaliteta na području Grada Rijeke prve razrede vodimo na *Cyber bullying* predavanje jer to vodi policajac koji je prije bio zadužen za ovaj projekt Zdrav za pet, a za učenike četvrtih razreda vodim trgovanje ljudima jer prije nego što završe maturu, maturiraju i odu u svijet da čisto budu upoznati sa tim tako da su to edukativni filmovi i tako ih i prezentiram u školi. U školi imamo i radionice Ljubav voli a ne boli, sad se više ne mogu sjetiti šta smo sve proveli, da vidim sad tu (gleda u fasciklu), ne znam koliko se to može snimat, (lista fasciklu), ovo su spolno prenosive bolesti, to je bilo ovo, fali mi još nešto sad kad si me uhvatila, ali da uglavnom se provode i programi, i predavanja jer imamo, sad samo da ti kažem kad smo već odradili radionice, aha, prevencija nasilja u maloljetničkim vezama po ovom programu koji je objavljen, radimo u trećim, očekivanja i prava u vezi, nenasilno ponašanje u vezi, nenasilno rješavanje sukoba, sanjam dobru vezu, otvorenih očiju, moje želje i granice i kako prijatelji mogu pomoći, to je sve što radim ja, znači ja na satove SRZ-a, sam u satove SRZ-a ubacila kod svih razreda u školi i onda sam podijelila kad mi je tko, treći razredi su mi za jednu, drugi za ono baš podijeljeno da se ne ponavljaju, evo to je to.

4. Koja je Vaša uloga u provedbi tih programa/ preventivnih aktivnosti? Kakvo mjesto imaju te aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavljate u Vašoj ustanovi, objasnite?

Znači moja uloga je osim što provodim radionice na satovima razredne zajednice, osim što sam organizator svih programa, sa svima s kojima surađujemo sve radionice predavanja dogovaram ja a u Informativni centar koji je jedini gdje vodimo učenike izvan škole, vodim ja sa još jednim profesorom, zajedno, znači ja sam u svemu, bez mene se to ne organizira, obavještavaju se učenici, vode učenici i budem na tim radionicama kad netko prezentira jer volim da učenici znaju da je netko njihov tamo i jer volim i vidjeti šta se radi na kraju krajeva, to. *Ja: Kakvo mjesto te aktivnosti imaju.....?* ovo je jako važno, među prvih..., kao pedagog bi trebalo...programi prevencije su jedni od najvažnijih stvari koje se provode u školi jer zapravo to pripada našem djelokrugu poslova osim savjetodavnog rada i nadzora nastavi, to su recimo tri najglavnija područja koja bi mi trebali obuhvatiti. Oduzima naravno jako puno vremena jer je jako različitih i tema i ovisnosti i rizika koje treba provoditi ali sve u organizaciji se da provesti.

5. Uočavate/primjećujete li neke pozitivne efekte/promjene tih preventivnih programa? Ako da, koje su to promjene? Ako ne, što mislite zašto nije došlo do pozitivnih promjena/efekata?

Učenici sami po sebi jesu dobri, u momentu kad se desi nešto gdje se netko posvađao ili gdje se netko, osjetimo da bi trebalo i ja ulazim i držim prezentaciju u smislu nenasilnog rješavanja sukoba i tad se osjeti uvijek kod učenika to motivacijsko kad im je nešto friško, tad se oni nekako, kad se ne mora direktno rješavati taj sukob ako su imali između sebe jer ovako se cijeli razred nekako smiri i poveže jer shvate da je to jednostavno nešto što se može desiti, nešto što se dešava u svijetu i oni se nekako.. i vidi se efekt zapravo odmah, koliko ih drži..., moram priznat da ako se i nešto desi to su sitne svađe i nešto jer mi odmah reagiramo, ja odmah ulazim na satove i rješavamo to u smislu, kažem nije to ni, nema tu tuča, nema takvog nasilnog ponašanja ali ona druga definicija nasilja gdje to verbalno malo, gdje oni

većinom u prvim razredima, gdje traže pozicije, se malo zakomešaju pa znaju jedni drugima malo, više na financijskoj osnovi onako spuštati, vidi moju majicu, vidi ovo i onda osjeti se da se oni počinju zbližavati i da se tu promjena napravi. Ja kažem ulazim, iako to nije prevencija nekakvog rizičnog ponašanja ali sa radionicom učiti kako učiti, odmah na početku prvih razreda da oni nekako odmah počnu, prvo da nauče kako se uopće radionice rade, da mi znaju reagirati na način kako..., tako ih naučim a s druge strane da odmah krenu s učenjem da odmah prvi dio stavimo sa strane, da možemo ako je nešto ono uletiti. Definitivno su uvijek pozitivni efekti jer kažem ono što sami sebi ne mogu reći čuju od drugog i onda kao da su svi popričali zajedno i to nekako ide dalje.

6. Postoje li neke poteškoće koje se pojavljuju u provedbi prevencije/preventivnih programa? Ako da, koje su to poteškoće i prema Vašem mišljenju koji je razlog njihovog nastanka?

Ne vidim nikakve poteškoće u provedbi prevencije, u provedbi preventivnih programa, baš nikakve. Da ih može biti više, ali pošto je i previše škola i znam da vanjsko okruženje škole teško može se uklopiti u preventivne programe, po meni jedino što može biti problem što kad dogovaramo nešto je da ja pokušavam da sve to bude na SRZ i jedini problem koji dolazi je kad idemo van znači u informativni centar je što moram od nastave uzimati dio pa onda nadoknađivati nastavu, to nam je jedini problem jer nam trebaju ipak dva školska sata, mi moramo doći tamo i vratiti se nazad, sve ostalo nije nikakav problem.

7. Kakvo je Vaše iskustvo suradnje te dobivate li podršku i od koga u provođenju preventivnih aktivnosti u ustanovi u kojoj radite? S kim najčešće suraduje?

Definitivno je podrška zato što su razrednici jako zadovoljni što više širim program prevencije, osjećaju se te reakcije i učenika i oni se već vežu i za nas i za školu i znaju onda već od prvog razreda a ne od četvrtog da postoji i pedagog i stručna služba, odmah nas svih upoznaju i osjećaju se da ih bez obzira što su ih u osnovnoj školi držali baš lijepo, više su vezani i onda nema onog naglog prijelaza, sad ste odjedanput u srednjoj školi i sad nekako ste više sami na svome. Tako da definitivno podrška je od cijelog nastavničkog vijeća, sve što dogovaram nikad nitko nije nikada rekao trebam i ne znam šta jer ja tako i tako, pošto kao pedagog radim sve i od godišnjeg plana i programa, školskog kurikulumu u školi, najave pismenih, tako da u biti sve informacije su kod mene tako da kad dogovaram je vrlo jednostavno jer prvo se gleda, naravno da ne uzimam kad je pismeni i sve, znači jako mi je jednostavno organizirati posao u školi, a pošto je jako bitno djeci i kažem razrednici su najviše oduševljeni jer na njihovim satovima oni budu prisutni i vidi se ta reakcija djece i onda imaju o čemu i još poslije razgovarati.

Rad s djecom na prevenciji:

8. Koja djeca su uključena u programe prevencije (sva ili samo ona kod koje su se već pojavila rizična ponašanja ili postoji naznaka za pojavom)? Što radite s tom djecom? Kako postupate u situacijama kad se rizično ponašanje već pojavilo?

Znači u programe su automatizmom uključeni svi učenici naše škole po programu koji je raspoređen po razredima, kako koji razred, znači oni imaju već fiksne planove koju godinu će odslužati što. Znači sa svom djecom radimo, ako iskrasne nekakav problem, ako treba nešto, nakon što je iskrasnio problem, nakon što smo razgovarali sa učenicima, izmirili ih, i sa roditeljima jer odmah postupamo po tom protokolu, to je jako važno u školi, da se obavijeste i roditelji i sve, znači kažem ja govorim samo o verbalnom nekakvom to nasilju, blažoj varijanti gdje se oni nešto posvađaju, mi to volimo odmah u korijenu završiti da se ne širi dalje i u tom momentu nakon toga ja ulazim na SRZ sa razrednikom i tematski vezano za tu vrstu o čemu se radilo odradim jednu novu radionicu, znači odmah nakon toga za svih, tako da odmah cijelo okruženje shvati o čemu se radilo da ne bi bilo izolirano nitko od djece koje se desilo pa da njih ne počnu ne znam, vas dvoje ili izdvajati na neki način. Uglavnom svi se zaokruže i vraćaju se nazad u nekakvo svoje daljnje školovanje. Znači, ovo što sam bila na početku rekla 'kako postupati kad se rizično ponašanje već pojavilo?', vezano i za to ali i za ono kad smo imali jednom, onda definitivno baš se pazi i da srećom što se djeca nisu potukla jer onda inače postoji i obavještanje i policije, znači bitno je da se koristi taj protokol, po njemu postupamo, bez njega..., doslovno je stalno na stolu, ne mrda.

Rad s roditeljima na prevenciji:

9. Uključuju li preventivni programi rad s roditeljima?

Ako DA – na koji način i koliko često? Kakva je suradnja s roditeljima?

Ako NE – Zašto?

Znači preventivni programi kao programi, uključeni su roditelji u momentima kad se desi a uključeni su roditelji kroz roditeljske sastanke sa razrednicima i razrednici dobivaju teme već obrađene u kratkom nekom periodu od nekih ne školskih 45 minuta, nego jednu prezentaciju od petnaestak minuta vezanu

za nekakva ponašanja. Često jako pazimo na početku da roditelji prvih razreda dobiju informaciju o rizicima interneta, korištenje interneta, *cyber bullying* i ne znam ni ja šta tako da ih naučimo ako iz osnovne škole se desio neki problem, ne u osnovnoj naravno nego dok je taj period trajao da nam prijave taj mogući problem koji je bio jer znaju nam doći učenici koji..., gdje naknadno otkrijemo nekakve situacije gdje postoje nekakve njihove slike od prije, ne znam šta, što je riješena kao situacija ali mi to moramo znat da ja znam kako se ponašati, odnosno svi mi kao zajednički tim. Znači uključeni su u tom nekom dijelu, na tim roditeljskim sastancima.

Osobna komponenta:

10. Smatrate li se kompetentnima za provedbu prevencije, da/ne, zašto?

Za organizaciju prevencije se smatram kompetentnom, za provedbu radionica isto tako jer sam i nastavnik i završila sam sve i ne vidim zašto ne. Prevenciju u programu, dio koji se radi stručno u smislu spolno prenosivih bolesti, o drogama, sve teme koje pripadaju nekakvim drugim područjima, to odrađuju i tako osobe koje su stručnije za to, znači radionice kako se ponašati, nasilno-nenasilno rješavanje sukoba su radionice koje su srećom u programima već objavljene i koriste ih svi pedagozi po školama tako da to je radionica vrlo primjerena učenicima koju može odraditi zapravo svaki nastavnik.

• **Smatrate li da ste na fakultetu dobili potrebne informacije i znanja za ostvarivanje preventivne djelatnosti? Ako da, možete li navesti konkretno koji kolegiji?**

Smatram da se koliko čujem sve više i više dobivaju potrebne informacije, da možda na fakultetu ne toliko ali da se sada trude da se to promijeni, ali kažem možda bi to trebalo još više, radit na tome već na samom fakultetu, bit spremni za provođenje radionica, način kako se izvode radionice, reakcije učenika odnosno svaki posao nosi svoje i nauči se sve ali da se na fakultetu.. je teško obuhvatit sve različite poslove koje pedagog treba radit jer se stvarno u praksi stvarno mogu provest odmah ali praksa na poslu čini svoje pa svi zajedno sve naučimo.

• **Jesu li Vas pripremili nekakvi oblici usavršavanja (npr. seminari)? Da/ne, zašto?**

Svaki seminar koji je organiziran od strane agencije je definitivno, pomaže u usavršavanju provedbe programa jer baš mogu pohvalit da svaki seminar nosi nove informacije i pomaže definitivno.

• **Pratite li istraživanja s tog područja?**

Pratim sve što se objavljuje na stanicama i Carneta i Agencije i program koji je izašao za prevenciju ovisnosti, čak pratim i ono što nije u našoj državi pa pokušavam Povezat poveznicu, više zbog svojih nekih radionica, da znam šta sve ima tako da definitivno pratim.

• **Osjećate li potrebu za dodatnom edukacijom?**

Uvijek, to uvijek, to definitivno, kažem godine čine svoje i iskustvo i sve ali definitivno.

11. Kakvo je Vaše viđenje o mogućnosti unaprjeđenja preventivne djelatnosti u odgojno-obrazovnim i predškolskim ustanovama?

Pa općenito u školama po meni izdavanje više korisnih brošura za voditelje programa po kojima oni mogu stvarno raditi, što više materijala jer ja koristim materijale koji su objavljeni, stvarno da sve. Znači što više objavljenih materijala koji će se slat po školama i obavijestit stvarno da je to izdato, mislim teško je znat od kud je, dali je izdato nešto da ne znaš. Znači da nam da Agencija i preko naših voditelja programa, kažem definitivno da i izdaju brošure u kojima su već pripremljene gotove radionice, puno olakšava jer kažem zašto da čovjek na svoju ruku nešto radi, takve stvari trebaju radit timovi, napraviti gotove radionice da ih mi možemo koristiti. Ima ih već, te dvije, tri knjige/brošure gotove ali što više to bolje, tako da u tom smislu da, i da što se više naravno vanjsko okruženje škole uključuje u preventivne programe to je bolje, znači da na svakom SRZ nam želi netko održat nekakvo predavanje vezano uz bilo kakvu prevenciju da li rizičnog ponašanja ili bilo čega, dapače, u tom smislu širenja suradnje sa okruženjem škole što više.

VODITELJ INTERVJUA	MATEA BILETA
DATUM PROVOĐENJA INTERVJUA	11.05.2015.
VRIJEME TRAJANJA INTERVJUA	0:10:04
PODACI O ISPITANIKU	
ŠIFRA ISPITANIKA	ispitanik3_SŠ
SPOL	Ž
RADNI STAŽ	34
ZAPOSLIENJE	SREDNJA ŠKOLA

Pojavnost rizičnih ponašanja:

1. Jeste li u Vašoj ustanovi uočili neka rizična ponašanja. Ako da, koja su to rizična ponašanja?

U našoj školi ima dosta rizičnih ponašanja i evo tu spadaju i nasilje, ovisnosti, asocijalna ponašanja u kojima naročito možemo spomenuti npr. tuča, ogovaranja pa radi toga tuča, razbijanja vrata, šaltera. Isto tako ponekad krađa mobitela, najviše se krađu mobiteli jer to im je valjda najvažnije i potrebno (smijeh) i hoće imati bolji i doduše maloljetničkih trudnoća ima ali sada recimo možda samo jedna ili dvije godišnje jer se puno radi sa liječnicima pa se smanjio broj maloljetničkih trudnoća, to moramo pohvaliti.

2. Smatrate li da je pojava rizičnih ponašanja intenzivnija nego ranije, čemu to pripisujete?

Pa mogu reći da je u nekim ovim točkama je veća, recimo u nasilju, u ovisnostima, onda ova asocijalna ponašanja ali su se smanjile recimo te maloljetničke trudnoće a recimo da i ove krađe osim mobitela isto tako da su se smanjile. A pripisuje se opet radu na odgoju, na prevenciji.

Prevenција/provedba programa:

3. Provode li se u Vašoj ustanovi neki preventivni programi rizičnih ponašanja? Ako da: koji?; kada?; koliko često?; tko ih provodi?; s kime se provode?

Da, u našoj školi se radi dakle prevencija nasilnog ponašanja, prevencija ovisnosti, isto tako zdravstveni odgoj u suradnji sa liječnicima školske medicine, dakle radimo mi kao škola u suradnji sa policijskom upravom Rijeke, sa zdravstvenim ustanovama, sa Agencijom za odgoj i obrazovanje, surađujemo i sa Ministarstvom, dakle to je kod stručnog usavršavanja pa se nauči ne znam Zdravstveni odgoj, Građanski odgoj, onda na Županijskim stručnim vijećima se isto tako radi o svemu tome. *Ja: tko provodi te programe?* Pa evo sad sam rekla, savjetnici agencije, savjetnici ministarstva, sami profesori koji su angažirani na vođenju županijskih stručnih vijeća, razrednici i profesori predmetni. *Ja: da li mi možete reći konkretno naziv nekog programa koji se češće provodi u školi?* Imamo prevenciju nasilja i prevenciju ovisnosti, to se stalno provodi i Zdravstveni odgoj i Građanski odgoj koji je ove godine uveden.

4. Koja je Vaša uloga u provedbi tih programa/ preventivnih aktivnosti? Kakvo mjesto imaju te aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavljate u Vašoj ustanovi, objasnite?

Moja uloga u tome je uglavnom koordinatora tih programa s time da ja i donosim program a osim toga koordiniram i ako netko drugi dolazi držat predavanja a i sama radim predavanja u okviru Zdravstvenog odgoja i Građanskog.

Ja: kakvo mjesto imaju te aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavljate u Vašoj školi, koliko vam Vašeg radnog vremena oduzimaju? Pa kako bih rekla zauzimaju mi dosta od mog radnog vremena ali ne najviše, mogu reći da stignem sve drugo napraviti, ali mora se priznati da je u školu previše tih programa uvedeno i da kao i što su drugi predmetni profesori tako su i pedagozi sve opterećeniji, ovo moram priznat.

5. Uočavate/primjećujete li neke pozitivne efekte/promjene tih preventivnih programa? Ako da, koje su to promjene? Ako ne, što mislite zašto nije došlo do pozitivnih promjena/efekata?

Pa pozitivni efekti tih preventivnih programa su šta se može reći da su se neka rizična ponašanja smanjila, evo to, ali da se još više može napraviti na tom području može.

6. Postoje li neke poteškoće koje se pojavljuju u provedbi prevencije/preventivnih programa? Ako da, koje su to poteškoće i prema Vašem mišljenju koji je razlog njihovog nastanka?

Pa ja mislim da su poteškoće koje se pojavljuju u provedbi tih preventivnih programa upravo preopterećenost profesora i nastavnika i stručnih suradnika u školi.

7. Kakvo je Vaše iskustvo suradnje te dobivate li podršku i od koga u provođenju preventivnih aktivnosti u ustanovi u kojoj radite? S kim najčešće surađuje?

Pa najbolje surađujem naravno sa predmetnim profesorima i sa razrednicima jer bez njih to se ne bi moglo provesti.

Rad s djecom na prevenciji:

8. Koja djeca su uključena u programe prevencije (sva ili samo ona kod koje su se već pojavila rizična ponašanja ili postoji naznaka za pojavom)? Što radite s tom djecom? Kako postupate u situacijama kad se rizično ponašanje već pojavilo?

Sva su djeca uključena u programe prevencije, dakle od prvog do četvrtog razreda naše škole a kako postupamo ako imamo neko rizično ponašanje onda to je individualni razgovor sa učenicima, onda nakon toga zovemo roditelje, ako je teži oblik to rizičnog ponašanja obavijesti se i policija i obavijesti se i Centar za socijalnu skrb pa oni dalje postupaju.

Rad s roditeljima na prevenciji:

9. Uključuju li preventivni programi rad s roditeljima?

Ako DA – na koji način i koliko često? Kakva je suradnja s roditeljima?

Ako NE – Zašto?

Da, preventivni programi uključuju rad sa roditeljima, ove godine smo uključili sve roditelje od prvih do četvrtih razreda upravo na prevenciji ovisnosti, očito smo zaključili da to treba najviše raditi pa smo iskoristili predavače iz policijske uprave Rijeka i načelnika za droge pa su nam odradili dva roditeljska sastanka, s time da je jedan najprije bio za prve i druge razrede, a drugi je bio za treće i četvrte, dakle u dva puta smo odradili sve, dosta je bilo dobra zainteresiranost roditelja za to. *Ja: znači dobra je suradnja sa roditeljima?* Mislim da da.

Osobna komponenta:

10. Smatrate li se kompetentnima za provedbu prevencije, da/ne, zašto?

Morat ću biti samouvjeren i reći da jesam kompetentna i da odrađujem sve što mi se da, naročito nakon ovolikog staža.

- **Smatrate li da ste na fakultetu dobili potrebne informacije i znanja za ostvarivanje preventivne djelatnosti? Ako da, možete li navesti konkretno koji kolegiji?**

Ja moram reći da prije kad sam ja studirala toga uopće na fakultetu nismo imali, iskreno.

- **Jesu li Vas pripremili nekakvi oblici usavršavanja (npr. seminari)? Da/ne, zašto?**

Da, svakako to je, jesu na stručnom usavršavanju recimo o Zdravstvenom odgoju sam upravo tako naučila, na stručnom usavršavanju.

- **Pratite li istraživanja s tog područja?**

Da

- **Osjećate li potrebu za dodatnom edukacijom?**

Mislim da ne treba više, da se mogu snaći sa ovim do sada. Naravno sa ovom tu edukacijom koju sam sama napravila nakon fakulteta i kad se pojavila potreba.

11. Kakvo je Vaše viđenje o mogućnosti unaprjeđenja preventivne djelatnosti u odgojno-obrazovnim i predškolskim ustanovama?

Pa ja mislim da bi se unaprijedila ta preventivna djelatnost kada bi se više nekakvi vanjski sudionici uključili u provođenje tih preventivnih programa tako da se malo rasterete prosvjetni djelatnici, mislim da je previše što oni sami moraju sve raditi.

VODITELJ INTERVJUA	MATEA BILETA
DATUM PROVOĐENJA INTERVJUA	13.05.2015.
VRIJEME TRAJANJA INTERVJUA	0:24:11
PODACI O ISPITANIKU	
ŠIFRA ISPITANIKA	Ispitanik4_SŠ
SPOL	Ž
RADNI STAŽ	22
ZAPOSLLENJE	Srednja škola

Pojavnost rizičnih ponašanja:

1. Da li ste u vašoj ustanovi uočili neka rizična ponašanja. Ako da, koja su to rizična ponašanja?

Pa ima rizičnih ponašanja nekih učenika, ima recimo nepristojno ponašanje na satu, ometanje nastave namjerno, vrijeđanje ili učenika iz razreda ili nekog drugog, ponekad neki učenici prestanu se kontrolirati pa onda znaju uvrijediti nastavnika, nekad su u pitanju neke tučnjave, još od rizičnih ponašanja, neki učenici pokazuju oblike rizičnih ponašanja na način kao da nam daju nekakav signal da im je potrebna pomoć i da se možda nešto događa ili u njihovoj obitelji ili sa njima samima ili u okolini, ovisi o tome kakvo im je društvo i tako. Rizičnih ponašanja ima ali hvala Bogu nema nekih onako drastičnih, ako posumnjamo na neki problem nastojim surađivati, najprije upoznati roditelje s tim

problemom i onda surađivat s nekim drugim ustanovama, znači neka ponašanja jesu ali nisu toliko strašna daje to sada već zabrinjavajuće, da recimo ne bismo imali kontrolu.

2. Smatrate li da je pojava rizičnih ponašanja intenzivnija nego ranije, čemu to pripisujete?

Pa možda malo je a ako je to jače nego ranije i češće pripisujem tome što roditelji uglavnom puno rade da bi preživjeli a onda učenici imaju puno prostora, puno vremena gdje su sami i puno mogućnosti za ono što im je u ovoj dobi najdraže a to je druženje sa vršnjacima, otpor prema roditeljima i ne znam u tom prijelazu prema toj fazi odrastanja se traži, sebe, svoj identitet i svoj put. Znači ako su ta rizična ponašanja češća onda je to vjerojatno zato što se malo gubi taj..., nije toliko jaka roditeljska uloga jer prije je više bilo prisutno strahopoštovanje, nekakve su možda bile jasnije postavljene granice, sad se teži ka demokratskom odgoju i onda se tu neki roditelji pogube i onda u jednom trenutku počnu dozvoljavati djeci i više nego što treba, tako da mislim da je to jako važno, da izostaje ta nekakva komunikacija između djeteta i roditelja.

Prevenција/provedba programa:

3. Da li se u vašoj ustanovi provode neki preventivni programi rizičnih ponašanja? Ako da: koji?; kada?; koliko često?; tko ih provodi?; s kime se provode?

Ovako, u sklopu Zdravstvenog odgoja svaki nastavnik provodi nešto i nekoliko tih programa, najviše razrednici na satu razrednog odjela, u sklopu Građanskog odgoja isto tako se provodi ili u nekim nastavnim predmetima ili na satu razrednika. Onda postoje baš neki predmeti u kojima je lakše provoditi neki od tih programa, recimo kao što su na primjer vjeronauk, etika, kultura komuniciranja, osnove komunikologije, a konkretno recimo ja s učenicima imam jednu radionicu koja traje već, ja mislim da je ovo već sad osma godina, grupa zainteresiranih učenika, radimo pod motom Živjeti bez nasilja i nastojimo promovirati pozitivne poruke i vrijednosti putem plakata, panoa i na takav način nastojimo privući pažnju učenika, da oni ipak kad prođu hodnikom škole, ako podignu pogled u onom našem ormariću mogu vidjeti neke pozitivne poruke. Krupa rada u toj radionici je da već nekoliko godina pripremamo scenske igre za dan škole i onda nađemo neke interesantne teme koje obradimo putem scenske igre, većinom radimo scenarij sami sa učenicima koji su u toj radionici i poslije uvježbavamo i imamo jednu malu scensku igru, dosad smo radili prevencija nasilja i scenska igra posvećena Sinkeu, našem simbolu grada Rijeke i pokojnom Luki Ritzu i svima mladima koji su na takav način strašno stradali, radili smo scensku igru o predrasudama, o odnosima između roditelja i djece, a zapravo o povjerenju između roditelja i djece, imali smo jednu scensku igru o važnosti medijacije, ove godine smo nešto počeli raditi jednu scensku igru o prijateljstvu, nismo je još uspjeli realizirati ali nadam se da će još biti prilike.

4. Koja je vaša uloga u provedbi tih programa/ preventivnih aktivnosti? Kakvo mjesto imaju te aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavljate u Vašoj ustanovi, objasnite?

Prevenција rizičnog ponašanja i svih tih programa naravno u svakoj školi je to uvijek važno područje rada pedagoga, pedagog mora biti duša jedne škole, mora biti spona između učenika i nastavnika i mora kao prvo biti jedna pozitivna i optimistična osoba koja će surađivati sa svojim kolegama i gdje ćemo na takav način te programe promovirati da to kolegama ne bude dodatna obaveza i napor, nego da i oni sami sudjeluju u kreiranju toga, mislim da je uloga pedagoga tu jako, jako važna jer ako to postavimo na način kao da nam je to nekakav teret i nepotrebno, onda tu nema uspjeha, ali ako kažemo da ćemo time učenicima moć pomoć da makar jednu rečenicu ako usvoje to je već jako, jako puno, ili makar ako razmišljaju o tome da je njihov način reagiranja bio pretjeran i da se neke stvari ipak mogu riješiti argumentima a ne nekim oblicima nasilja, znači uloga pedagoga je tu jako velika.

5. Uočavate/primjećujete li neke pozitivne efekte/promjene tih preventivnih programa? Ako da, koje su to promjene? Ako ne, što mislite zašto nije došlo do pozitivnih promjena/efekata?

Pa mislim da je dobro to što naši učenici ako imaju neki problem povjeravaju se i razrednicima i meni kao pedagogu i mislim da razmišljaju o tome da ipak postoji nekakav poželjan oblik ponašanja a da postoje i neka ponašanja koja baš i nisu dobra. S tim naravno nije ništa idealno, ali ako se dogodi nekakav ružan oblik ponašanja i jedna ružna reakcija, onda je stvarno jako važna medijacija da jedna i druga strana čuju kako je zapravo trebalo reagirati, da oni sami kažu jel' se moglo reagirati drugačije, neki dan je isto bila jedna situacija kad je učenica ogrebala noktima učenika, svog kolegu iz razreda a to je učinila zato jer je on njoj pokušao podignuti suknju što je naravno meni bilo jako čudno jer kao prvo to je po mome ponašanju sasvim infantilno, to uopće nije za srednju školu, pogotovo treći razred je bio u pitanju, s druge strane kad smo nekako pokušali raspetljati cijelu tu situaciju onda smo shvatili da su i jedan i drugi pretjerano reagirali, znači niti je bilo u redu što je on napravio, nije bilo u redu to što ga je ona poslije izgrebala i tako uhvatila za vrat, znači neprimjerena reakcija i od jedne i od druge strane, kad smo sve to skupa malo raspetljali, mislim da su shvatili da ipak bi bilo dobro da sa svojih

sedamnaest godina reagiraju drugačije. Eto to je jedan ovakav primjer, ali ima tu i težih primjera koji se znaju dogoditi, ako je neka tučnjava ili nešto ali uvijek nastojimo pričati sa učenicima u smislu da kažemo, ja im znam recimo reći dobro dogodilo se to i to a sad mi reci kako bi sad reagirao, odnosno reagirala da možeš opet imat tu mogućnost, tu situaciju i naravno da puno njih kaže da su ipak mogli reagirat malo drugačije.

6. Postoje li neke poteškoće koje se pojavljuju u provedbi prevencije/preventivnih programa? Ako da, koje su to poteškoće i prema Vašem mišljenju koji je razlog njihovog nastanka?

Pa, poteškoće, dosad ovako kako mi to radimo u školi i nema, možda jedino imam neku želju da se malo taj program prevencije rizičnog ponašanja, da možda bude malo bolji, malo jači, kvalitetniji, da se više kolega uključi, da ne budu kolege samo iz određenih nastavnih predmeta nego da to provodi svaki nastavnik, pa i onaj koji predaje strukovne predmete i tako, ali ovo dosad, nemamo nikakvih problema, znači, ravnatelj dopušta i podržava sve moguće projekte, nastavnici bez problema idu i na usavršavanja i edukacije koje god škola može priuštiti, naravno tu smo ograničeni i materijalno, ali nema teškoća nego jedino imamo želju i motivaciju da se ti programi prošire, da ih osnažimo, nekako da ih bude više.

7. Kakvo je vaše iskustvo suradnje te dobivate li podršku i od koga u provođenju preventivnih aktivnosti u ustanovi u kojoj radite? S kim najčešće surađuje?

Pa evo dobivam podršku od svojih kolega, nikad mi se nije dogodilo da sam nešto pokušala realizirati, a da sam naišla na otpor, na ignoriranje, odbacivanje i tako, imam podršku i od ravnatelja, tako da nema problema.

Ja: surađujete li s nekim vanjskim institucijama? Suradujem svakako, znači ja sam ovdje kao pedagoginja sama i jako mi je važna suradnja sa drugim institucijama, oni problemi koje ja mogu riješiti sama s učenicima, to su obično prosječni problemi koje imaju mlade osobe i to mogu riješiti ja, međutim postoje neke situacije gdje je potrebno i učenika i roditelja uputiti dalje, suradujem znači jako dugo već sa Centrom za socijalnu skrb Rijeka i okolnim Centrima za socijalnu skrb, zatim sa Obiteljskim centrom Rijeka, zatim sa udrugom Uzor, znači udruga za zaštitu obitelji Rijeka, zatim sa stručnjacima iz Nastavnog zavoda za javno zdravstvo, sa Društvom za kibernetiku psihoterapije, oni su nam jako važni jer već nekoliko godina dolaze u našu školu i odaberu dva razreda svake godine i onda se provede desetak radionica sa učenicima iz tog razreda i sa njihovim razrednicima, znači suradnja je jako, jako važna i surađujemo sa Domom za djecu i mlade na Turniću i sa Domom za djecu i mladež u Novo Vinodolskom.

Rad s djecom na prevenciji:

8. Koja djeca su uključena u programe prevencije (sva ili samo ona kod koje su se već pojavila rizična ponašanja ili postoji naznaka za pojavom)? Što radite s tom djecom? Kako postupate u situacijama kad se rizično ponašanje već pojavilo?

Znači, ovako, ono što sam prije spominjala, onaj dio koji grade razrednici, tu su naravno svi uključeni, a ovo drugo što se radi u pojedinim nastavnim predmetima to su opet učenici koji slušaju te pojedine nastavne predmete i ovo što sam ja rekla ova radionica Živjeti bez nasilja, to su ove godine maturanti, a ranijih godina su bili učenici od drugog do četvrtog razreda, ali ono što ja kažem kad mi napravimo jedan plakat oni u hodniku u našoj školi, zapravo svi učenici tamo prolaze i svako će pogledati i zapamtiti makar jednu jedinu bilješku i rečenicu s tog plakata.

Kad se rizično ponašanje pojavilo, znači najprije pričam s učenicom, probam objasniti da sam primijetila takvo i takvo ponašanje, ili da je neki nastavnik primijetio takvo i takvo ponašanje, pokušam najprije vidjeti s djetetom, onda porazgovaram s roditeljima i onda dalje vidimo koje su tu institucije koje bi mogle pomoći ako je potrebna neka druga institucija, ako je nešto ovako akutno što se dogodilo sad i neće više, ne znam neko pijanstvo koje se dogodi jednom u srednjoj školi ili tako nešto, pokušavao ne stavljat stvari pod tepih nego stvarno reagirati na način da dijete shvati što nije dobro napravljeno, što je moglo sve još lošije poći, što se još moglo dogoditi i da podnese neku odgovornost za to svoje ponašanje. E sad odgovornost je, može biti razgovor sa pedagoginjom i roditeljima do ne znam odlazak u Savjetovalište, u Centar za socijalnu skrb ili u nekakvu drugu konkretniju ustanovu ali da dijete shvati da ne možemo sad reći, aha ma dobro to je bilo pa prošlo pa nikom ništa nego neka reakcija mora bit.

Rad s roditeljima na prevenciji:

9. Uključuju li preventivni programi rad s roditeljima?

Ako DA – na koji način i koliko često? Kakva je suradnja s roditeljima?

Ako NE – Zašto?

Pa evo nisu baš roditelji toliko konkretno na širem nivou obuhvaćeni nego obuhvaćeni su oni roditelji kod čije djece smo primijetili neke oblike rizičnih ponašanja, onda imamo i savjetodavni rad s roditeljima i nekakvu podršku koliku je mi možemo dati.

Osobna komponenta:

10. Smatrate li se kompetentnima za provedbu prevencije, da/ne, zašto?

Smatram se kompetentnom za provedbu u svakom slučaju ali će mi bit lakše što više budem svojih kolega u to uspjela uključiti, onda će i moj posao tu biti malo lakši, ali tu osjećam da bi mogla biti nekakav koordinator, ili netko tko će malo usmjeriti, pomoći, dat nekakve temeljne upute kako mislim da bi to bilo najbolje, da bi se preventivni programi mogli što bolje realizirati, da ih bude više, da budu kvalitetniji.

• **Smatrate li da ste na fakultetu dobili potrebne informacije i znanja za ostvarivanje preventivne djelatnosti? Ako da, možete li navesti konkretno koji kolegiji?**

Pa, to vam je s jedne strane dovoljna znanja, s druge strane na fakultetu nema dovoljno prakse i sve se nekako više čovjek uči kad se baš nađe u školi i onda korak po korak. Ona temeljna teorijska znanja koja su konkretno meni vrijedila, ja sam zadarski student, sa zadarskog fakulteta, jako su mi bila dragocjena predavanja iz obiteljske pedagogije i posebno mi je bio važan i drag kolegij koji se tada zvao specijalna pedagogija. Konkretno, znanja koja sam od ta dva kolegija imala, pomogla su mi za nekakav teorijski okvir za stvaranje preventivnih programa.

• **Da li su Vas pripremili nekakvi oblici usavršavanja (npr. seminari)? Da/ne, zašto?**

Svakako, znači mi pedagozi imamo tu sreću da nam je literatura sada puno dostupnija, puno šarolikija, imamo i naše znanstvenike koji se bave pedagojskom znanosti i koji imaju svoje vrijedne udžbenike, priručnike i tako dalje a imamo i prijevode različitih stručnjaka iz područja pedagogije, psihologije stranih autora, tako da mislim da sad stvarno imamo literature samo za poželjeti, i što god nas interesira, nemamo samo na internetu nego i u knjigama u našoj knjižnici koja je isto jako bogata i pedagojskom i psiholojskom literaturom.

• **Da li pratite istraživanja s tog područja?**

Istraživanja s tog područja pratim koliko mogu.

• **Osjećate li potrebu za dodatnom edukacijom?**

Dodatna edukacija je važna svima pa tako i meni, znači svi seminari koji su u okviru Agencije za odgoj i obrazovanje, koji su iz područja pedagogije i defektologije, sve te seminare pratim, znači koliko god mogu uključujem se, dvije godine sam bila voditelj županijskog stručnog vijeća za stručne suradnike PGŽ i LSŽ, znači edukacija je jako, jako važna i potrebna i bez te edukacije ne znam kako bi smo mogli uopće ići naprijed.

11. Kakvo je vaše viđenje o mogućnosti unaprjeđenja preventivne djelatnosti u odgojno-obrazovnim i predškolskim ustanovama?

Trebali bismo se uključiti svi koliko god možemo, ali je situacija takva da je u školi već toliko puno različitih programa, i toliko je puno obaveza da je tog nekog prostora za još širim i većim tim oblicima preventivnih programa sve manje, već se taj prostor malo smanjuje jer učenici imaju puno predmeta. Na satu razrednika izuzev onog nekadašnjeg plana rada razrednika, svaki razrednik ima dodatnu obavezu pratiti plan i program rada razrednika, s druge strane mora razmišljati, aha jesam li obradio neku jedinicu iz zdravstvenog odgoja i obrazovanja, jesam li uspio ostvariti neki ishod učenja vezan uz građanski odgoj tako da je, toga je jednostavno dosta i ne treba se ništa forsirati i umjetno stvarati, ali kada bi se rodila neka nova ideja mladih nastavnika, mi smo sada škola koja trenutno ima u zbornici nekoliko pripravnika, nekoliko ljudi koji su tek završili stručni ispit, to su neke mlade snage koje bi trebale biti pokretač svih tih novih programa, pa između ostalog i preventivnih programa jer uvijek je bolje ako uspijemo preventivno djelovati nego ako moramo reagirati kad se nešto već dogodilo.

VODITELJ INTERVJUA	MATEA BILETA
DATUM PROVOĐENJA INTERVJUA	21.05.2015.
VRIJEME TRAJANJA INTERVJUA	0:58:34
PODACI O ISPITANIKU	
ŠIFRA ISPITANIKA	Ispitanik5_SŠ
SPOL	M
RADNI STAŽ	30
ZAPOSLENJE	SREDNJA ŠKOLA

Pojavnost rizičnih ponašanja:

1. Da li ste u vašoj ustanovi uočili neka rizična ponašanja. Ako da, koja su to rizična ponašanja?

Pa gotovo da ne, mi smo četverogodišnja škola, prije je ovo bila elitna škola, tako da u zadnje vrijeme imamo samo problema s izostancima, pa i težim svladavanjem gradiva, a ovo drugo gotovo da i nemamo nikakvih problema.

2. Smatrate li da je pojava rizičnih ponašanja intenzivnija nego ranije, čemu to pripisujete?

Pa rizična ponašanja, ne znam kako ih vi definirate (ja: nešto što odstupa od uobičajenog ponašanja)...nešto vezano sa kulturom ponašanja, to je rapidno opalo isto u zadnjih desetak godina, kultura ponašanja bila se ustalila s stvaranjem države Hrvatske, država Hrvatska je mlada država i uopće nije još svoj entitet i kulturu ponašanja definirala, kamoli da se ljudi ponašaju prema nekom obrascu kulture, gotovo da ga nema, nije ustaljen. rizičnih ponašanja je kud god krenete, a škola je u suštini najmanje mjesto gdje su rizična ponašanja, škola je još uvijek tradicionalna ustanova, ona još od Jan Komenskog vuče korijene tvornice ljudskosti kako je Komenski rekao. tako da svugdje je više ulica pa i obitelj, obitelj je u totalnom rasulu, od nekakvih nedefiniranih zajednica koje stvaraju, odnosno rađaju djecu do rastavljenih brakova, svakog petog ili šestog braka, škola je u stvari postala jedino utočište djeci kao faktor kulture, obitelj je abdicirala, obitelj više nije izvor i vrelo života kao što je Ante Vukasović isticao nego je to postalo, to su postale jazbine u kojima ima i tuče i svega i svačega, samo kulture sve manje, laži, obmana, lažnih identiteta i uzora, premda nije ni škola imuna od toga da se razumijemo, i škola može biti kao bolest isto tako, i ona isto producira bolesne ljude, zahtijeva od učenika onoga što nema nigdje u stvarnosti, škola više nije društvo u malome, ona se isto otrgnula i odvojila i ona ima svoje kanone i obrasce koji nemaju nikakvo uporište niti u društvenoj nadogradnji niti još manje u društvenoj bazi, ne školuje za društveno bazu a društvena baza ne producira društvenu nadogradnju, tako da je sve u nekoj disproporciji, svi u traženju, i škola traže svoje mjesto, a učenici u njoj, ustvari oni se još najsretnije osjećaju u školi, koliko god je mrže ali su najsretniji u njoj, to je jedan pedagoški paradoks, mrže je ali se najljepše osjećaju u njoj, znači nigdje im nije ljepše, oni bježe iz nje ali joj se ponovno vraćaju, čak i onda kad je završe vraćaju se njoj.

Prevenција/provedba programa:

3. Da li se u vašoj ustanovi provode neki preventivni programi rizičnih ponašanja? Ako da: koji?; kada?; koliko često?; tko ih provodi?; s kime se provode?

Pa imamo napisane preventivne programe i protiv pušenja i protiv svih drugih ovisnosti ali ti papirnati programi gotovo su beznačajni iliti u odgojnom smislu iliti u smislu resocijalizacije, do sad kod mene su se najbolje pokazali, živi programi iliti po novom kurikulumu, izvannastavne aktivnosti, ekskurzije, terenska nastava, projektna nastava, sve ono što je rad s djecom, svi ovi pisani programi, zacrtani a ne realizirani su samo još jedno formalističko ili formalno opterećenje školskih ustanova i njihovih djelatnika, izvannastavne aktivnosti kao komplementarni dio nastave kao okosnice su zaista to gdje učenici nalaze svoje zadovoljstvo, zadovoljenje svojih potreba, interesa, želja i ako imaju dobrog voditelja, a voditelj je adekvatno nagrađen, to je onda jedno i sadržajno ispunjenje slobodnog vremena učenika i nadopuna od onog mukotrpnog učenja, jer učenje je muka, rad, napor, stvaranje, koliko god su svi u mom društvu govorili da je učenje eto nekakav luksuz, ne učenje je rad, i to vrlo ozbiljan rad kojeg ova zajednica nije nikada valorizirala, niti dan danas, svi ljudi koji su misleći, koji uče su obezvrijeđeni od materijalne nadoknade pa do one druge, tako da uz nastavu kao okosnicu, ako su u školi razvijene i te komplementarne aktivnosti, one jesu dosad bile papirnato, ali u većini slučajeva istraživanja pokazuju a i praksa da su one totalno zanemareno područje rada, posebno u srednjoj školi, u osnovnoj školi još donekle ali i one su se sada komercijalizirale, roditelji plaćaju ogromne sume novca da bi djecu profesionalizirali kroz razne klubove, sekcije, od dramskih do glazbenih, sve se plaća, iznajmljuje se dvorane, učionice, profesori, sve je dobilo marketinški, trgovački karakter, nema više onih vrijednosti, odgojnih i obrazovnih, one su iščezle, škola se komercijalizirala.

4. Koja je vaša uloga kao pedagoga u provedbi tih programa/ preventivnih aktivnosti? Kakvo mjesto imaju te aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavljate u Vašoj ustanovi, objasnite?

Ja: koja je vaša uloga možda ne u provedbi preventivnih programa, već općenito u prevenciji?

Pa ja mislim da i kao pedagog a i kao čovjek, da najviše mogu utjecat svojim uzorom, ako sam ja sportaš, ako sam ja nepušač, ako sam ja od onih koji kreativno provodim svoje vrijeme, ako učenik vidi da se ja kulturno ponašam, a onda će me i on slijediti, imitiranje je jedno od vidova prenošenja na učenika i stavova, i mišljenja i znanja i svega ostaloga, a jedno pričati, jedno propagirati a drugo raditi, to su homo duplexi koji kod učenika i kod mladih osoba stvaraju, isto tako homo duplexe i nije onda čudno što imamo toliko lažnih autoriteta, što imamo totalno iskrivljene svijesti, iskrivljene stavove, načela, što imamo pakosni gledalački mentalitet, bitno je biti na nekom spektaklu, bitno je doživjeti taj

spektakl ali bit aktivni učesnik tog spotakla je sve manje, sve je više pasivnih konzumenata, sve je manje aktivnih sudionika u svakoj aktivnosti, gotovo do ludila će te vidjeti masu koja urla tamo na stadionima, okupit će se do 30 tisuća ljudi ali ako pozoveš pet ljudi da aktivno se bavi nekim sportom, onda će reći ne rađe će se okupiti oko dva tenisača ili dvadeset dva igrača u nogometu ili 10 u košarci, spektakl je bitan ali aktivno učestvovanje u funkciji zdravlja to je najmanje bitno u ovoj zajednici, recimo roditelj neće žaliti da mu dijete tri puta na dan trenira da bi postiglo nekakav rekord, čak po nauštrb škole a to je u zadnje vrijeme masovna pojava, posebice oko nogometa ovdje u Rijeci, suludo se piše po svim medijima o jednom minornom nogometnom klubu a nitko ne piše o sveučilištu, o kampusu, o budućnosti ove regije s obzirom na studente, nitko ni ne spominje koliko imamo studenata, ma nitko ni ne zna koliko studenata imamo u ovom gradu, industriju smo totalno ugasili, što će raditi ti ljudi sutra, već misli što će raditi tih 22 igrača koji su minorno obrazovani i minorne koristi će biti za ovaj grad i ovu regiju.

5. Uočavate/primjećujete li neke pozitivne efekte/promjene tih preventivnih programa? Ako da, koje su to promjene? Ako ne, što mislite zašto nije došlo do pozitivnih promjena/efekata?

Pa u odnosu na same početke kad su ovisnosti kao fenomen ovdje bile zapljusnule cijelo ovo područje, škole, ono se sad primirilo a ja vjerujem da se primirilo prije zahvaljujući policiji nego zahvaljujući odgojnim momentima, mi u odgojnom smislu smo gotovo nemoćni, i kad uočimo, vrlo često porodica je sumnjičava ili neće da vjeruje da se to njoj događa i vrlo često. No baš u toj eri u kojoj smo se najviše borili protiv te ovisnosti, najmanje smo imali rezultata, sad u zadnje vrijeme zaista ne primjećujem niti u školi niti oko škole, kao da je taj lanac mimoišao ovu Rijeku, ne vidim to ovdje, e sad koliko je to u gradu, oko kontu i drugdje, zaista ne znam jer to je nešto drugo, no što primjećujem, no s jedne distance, protivnik sam alkoholizma i svih drugih ovisnosti, od hrane pa do naj običnijeg voća, jer ovisnik možeš biti o svemu, pa od ljubavi možeš isto tako biti ovisnik. Ustvari zalažem se za mjeru u svakoj stvari, da čovjek ima jednu mjeru ali da se primjećuje petkom i ostalim danima koji imaju nekakav prigodni karakter pa i ovaj završetak školske godine da mladi ljudi rado posežu za tim nikakvim vinom od pet kuna, deset kuna i da je to postala počast i da nema proslave bez toga, ali i stariji su m postali uzor u tome, nema ženidbe, nema udaje a ni smrti, a nema ni rađanja, a nema ni rođendana bez alkohola, pa normalno da ta omladina imitira odrasle, po tome nije ništa ni bolja ni gora od odraslih.

6. Postoje li neke poteškoće koje se pojavljuju u provedbi prevencije/preventivnih programa? Ako da, koje su to poteškoće i prema Vašem mišljenju koji je razlog njihovog nastanka?

Pa vidite u prevenciji pojedinac, ili jedna ustanova ili jedna odgojna sredina, znači porodica je jedna od najbitnijih, škola je druga po redu i odgojna sredina, znači lokalna zajednica u kojoj se čovjek kreće to je treća odgojna sredina i sad jedna ako radi na tom polju gotovo da je nemoćna, kad su sve tri komplementarne onda su izuzetno moćne, odgoj je moćno sredstvo, izuzetno moćne ali one su gotovo u raskoraku, obitelj ima svoj pravac, interes, njoj je cilj postignuće, školi je cilj postignuće ali i nekakva kvaliteta, jer škola ako nema kvalitete onda nije škola, znači ona traži napor, lokalna sredina, njoj je isto tako cilj kvaliteta ali ona nema moć niti instrumente da kontrolira školu, vanjsko vrednovanje, to je tek na kraju škole, a što je sa ovih osam godina osnovne plus četiri srednje, samo postoji unutarnja kontrola a i mjerenje u školi se zna budući da je čovjek subjektivan, da je mjerenje u školi vrlo, vrlo neobjektivno, za mjerenje u školi potrebna je precizna skala i instrument i ono što želimo mjeriti, a mi ne znamo kroz to znanje što mjerimo, mjerimo sve a možda najmanje znanje i tu odgojnu dimenziju, prema tome uskladiti ove tri odgojne sredine vrlo je teško i gotovo da je nemoguće procijeniti koja više doprinosi ili koja je značajnija, ako je to moguće ikako da su one komplementarne i u skladu onda je to najbolje, ali to je teško, gotovo praktički nemoguće.

7. Kakvo je vaše iskustvo suradnje te dobivate li podršku i od koga u provođenju preventivnih aktivnosti u ustanovi u kojoj radite? S kim najčešće suraduje?

Recimo mi taj, kako bi nazvali policiju, državni taj aparat, koji odlično suraduje s nama, oni će doći tu i napraviti kontrolu i prošetati će kroz zgradu u civilu, zaista u tom pogledu nemam nikakvu primjedbu. Od te same lokalne zajednice u političkom smislu, njih nije briga, oni brinu o svojim karijerama pa to je i normalno, porodica, koga sam god savjetovao a uvijek sam savjetovao da se ovisnost može na neki način liječiti ili spriječiti, socijalizirati ili resocijalizirati, radom, sve drugo su zablude i puke tlapnje, kad meni netko kaže da može verbalno nekog, uvjeravanjem ja njemu kažem da ali onaj koji je ovisnik tebe ne čuje, on mora svojim rukama osjetiti rad i težinu tog rada da bi mijenjao ponašanje, ali on da čuje to što mu kažeš ili to uvjeravanje razumije onda se ne bi ni drogirao, prema tome taj verbalni faktor koji je 90 % u našim školama i svi koji misle da će nekoga verbalno preodgojiti ti su u totalnoj zabludi, ja nisam nikog uspio, jedino radom i ako je ta osoba se mogla prilagoditi na nekav rad, promjenu

sredine također, ali ako je u istoj sredini, okružen s tim dilerima, ljudima s kojima su vezani, u novčanim spregama i to, tu nema nikakvog uspjeha, nikad nije nitko uspio. I meni, sad ćete se možda začuditi, meni prve signale u školi, o ovisnicima početnicima, koji se prvi put susreću s laganim drogama, učenici nemaju novaca za te neke skuplje droge, oni prvo počnu sa motanjem te travice, miješanjem sa duhanom, pa se prave važni pa smrdi sve po trulom sijenu oko škole i grlo im se počne sušiti i onda dolaze piti vodu u wc, i čistačica im onda odmah pogleda u oči i meni dođe ovdje i kaže, gospodin pedagog, evo ga k'o guske na vodu, prije dakle nego i nastavnici, jer oni su u direktnom kontaktu sa njima na hodnicima, a dok to dođe do nas, već to dođe ustaljeno i već pređe u naviku, a onda počne obavještavanje roditelja i tako dalje. Ali ima jedan trokut, kao didaktički trokut, koji daje najbolje rezultate u školskom smislu jer mi nemamo zajednica za resocijalizaciju, ne postoje ili postoje koje organiziraju crkve, neka privatna udruženja ali mi škole kao institucije nemamo. Ovako, predmet ili nastavnik to je jedan vrh trokuta, drugi je pedagog i treći je školski liječnik ili obiteljski zajedno sa roditeljem, i ako se to poveže onda je moguće odvikavanje, resocijalizacija ili preodgoj, u suprotnom to ide samo progresivno, sve više i više, sve dalje i dalje i ja sam imao onih koji su dospjeli i do Lopače, institucije za psihijatrijsko liječenje ali nikako nisam kao pedagog dozvolio da se prekine poveznica liječnik i škola, oni su znali biti gore, imao sam takva dva slučaja, oni su gore učili, kad su mogli, kad im je taj medicinski status dozvoljavao i vraćali se ovdje, znali su doći vezanih ruku u pratnji policije ali bih ja onda rekao skinite im to i neka izvole odgovarati i gotovo da su oba dva ta slučaja poslije postali normalni obiteljski ljudi i uspješno se izliječili ali svi oni koji su išli samo metodom uvjeravanja, gotovo. Imam sam i drastičnih slučajeva u kojima je to kobno završavalo, ali to je bilo prije desetak godina, sad je to, prije sam vam naglasio, jenjava ili je zatišje neko, baš nema nekih vidljivih, barem ne u mojoj školi.

Rad s djecom na prevenciji:

8. Koja djeca su uključena u programe prevencije (sva ili samo ona kod koje su se već pojavila rizična ponašanja ili postoji naznaka za pojavom)? Što radite s tom djecom? Kako postupate u situacijama kad se rizično ponašanje već pojavilo?

Evo moja vrata kao pedagoga su otvorena, ja sam u smjeni kad su i učenici i može učenik stalno doći i najdraže mi je, odnosno više uspjeha ima ako učenik dođe bez mog poziva i bez nekakvog slanja nastavnika sa sata jer mu kao smeta na satu i šalje, ja nisam ovdje ni policajac ni babaroga koja plaši djecu nego kod mene djeca mogu doći slobodno, da mogu ili da dođu sa željom, da traže od mene savjet ili obrazac ponašanja i da im ja budem uzor u nekakvom pogledu ili ako su njihovi roditelji suglasni s time da se njihovo dijete mijenja, ili da je došlo do te granice da više taj obrazac ponašanja ne daje nikakav uspjeh i da traži pomoć, onda je 90 % sigurno da ćemo i uspjeti, ali ako je njega nastavnik natjerao ovdje ili roditelj da dođe, ili sam ja došao i odvuкао iz razreda i rekao dođi da ti ja iščitam obrasce ponašanja, ništa.

Rad s roditeljima na prevenciji:

9. Uključuju li preventivni programi rad s roditeljima?

Ako DA – na koji način i koliko često? Kakva je suradnja s roditeljima?

Ako NE – Zašto?

Da s roditeljima rado surađujem, posebno ako je to njihova inicijativa i ako su otvoreni, ako oni jednostavno kažu naša situacija je kod kuće takva, odnos mog djeteta i mene je takav i trebamo pomoć. I vrlo često u situacijama pojave rizičnog ponašanja naprosto ima najviše uzroka u samoj porodici, disfunkcionalna porodica rađa disfunkcionalne ličnosti koje onda to manifestiraju i u školi.

Osobna komponenta:

10. Smatrate li se kompetentnima za provedbu prevencije, da/ne, zašto?

Recimo, mislim da bi pedagog, moderni pedagog morao imati bar osnovna znanja iz neurologije, jer je sve više djece oštećeno ili pri porođaju ili poslije zbog konzumiranja razno raznih sredstava, od vina na selu, da, da u takvim krajevima to je vrlo opasno, posebno kod vrenja mošta, to je malo smiješno ali je pojava, a škole postoje i u malim sredinama i u vinorodnim krajevima i nije rijedak slučaj trovanja, postoje i djeca koja se do dva do tri puta sedmično opijaju, i sad recimo vrlo često ta djeca odlaze u dječje klinike, od Kantride pa nadalje i pedagog, umjesto što uče tamo razno razna čudesa od tih izbornih predmeta, ne bi bilo loše da uče fiziološke osnove psihičkih pojava, možeš to slobodno napisati, da vide malo kako te fiziološke osnove i da mogu i objasniti učeniku, što znači tri put se opiti sedmično lošim vinom, što znači ako popije tih medikamenata toliko i toliko, vi danas tabletomana imate od mladeži pa do starijih, tabletomana k'o u priči, od najobičnijih tableta za glavu pa na dalje, to imate u školi toliko, daj mi tabletu za glavu od profesora do učenika, i sad jedan pedagog morao bi u

svom općem obrazovanju imat te osnove, fiziološke osnove psihičkih pojava, jer te psihičke pojave od nekud proizlaze, one imaju svoju osnovu, svoju bazu, negdje moraju imat.

- **Smatrate li da ste na fakultetu dobili potrebne informacije i znanja za ostvarivanje preventivne djelatnosti? Ako da, možete li navesti konkretno koji kolegiji?**

Ne, fakultet je dobra, to moraju svi znati i oni koji su na fakultetu a nikad nisu osjetili razred i školu iznutra (prekid). Dakle, rekli smo ovi na fakultetu bi morali znati da se ove vještine koje sad ja imam nakon trideset godina, one se uče u radu, teoretsko znanje je podloga i ona je dobra osnova za rad, zamislite jednog kirurga koji samo uči teoretski kako se operira i ne daj bože da vam treba operirati abdomen, al' da zna teoretski ispričati sve o tehnici operiranja, jer ne bi ni tvoja profesorica ni moja koja je meni predavala ne bi dozvolila da takav kirurg operira njenu majku ili nju, prema tome teoretska osnova u svakoj znanosti je osnova za praktične vještine, ali nikako dovoljna. Ja sam prvih pet godina od svojih iskusnih kolega učio od nošenja dnevnika, ispunjavanja dnevnika do održavanja discipline u razredu i metodike prenošenja znanja. Pedagog ne bi nitko mogao biti u školi koji nije okusio barem pet godina rada, neposrednog rada sa djecom. Pedagoga naredbodavaca, pedagoga šminkera, pedagoga menadžera, pedagoga politikanata imate pune škole hrvatske ali pedagoga praktičara, dijagnostičara i terapeuta, to moraš zapisati na prste možeš prebrojati. Znači pedagog mora biti stručnjak, nikako naredbodavac, nego suradnik kolega i sad u zadnje vrijeme mi dolaze mladi pedagozi na praksu pri polaganju stručnog ispita i prvo što ih zanima, oni bi na sat išli, pratiti drugog kako radi i ocjenjivat drugog a ja ih onda pitam a dobro gdje ste stekli te kompetencije da možete njih pratiti, prema tome najprije dobro svladajte svoju struku, pa i promatranjem se uči, promatrajte rad drugih pa savladajte određenu vještinu korak po korak a onda pomalo na prosuđivanje, na vrednovanje svojih kolega, jer u metodici su oni jači, pedagog samo zna didaktiku kao teoriju nastave, i onda se što, upušta u borbu kao Gulliver u zemlji patuljaka, odnosno kao patuljak u zemlji Gullivera i ti kao pojedinac ako se upušta s njima u trku, prvo oni su brojno nadmoćniji, usto ne žele iznad sebe naredbodavce i vladare, one koji s njima vladaju, oni žele suradnike, a meni sve više dolaze oni koji s visina, koji bi htjeli glumiti salonske pedagoge i koji bi drugom naređivali što i kako, ne takvog pedagoga zbornica ne prihvaća, zbornica prihvaća pedagoga koji sam zna održati predavanje, koji sam uđe u razred pa drugih trideset učenika sluša pa i trideset njegovih nastavnika sluša, a pedagog metodički obrazlaže jednu od tema i artikulaciju nastave u jednom prstu, nema li on to, nema li dar govora, dar artikulacije govora, ništa od toga. Njegova karizma pada preko noći.

- **Da li su Vas pripremili nekakvi oblici usavršavanja (npr. seminari)? Da/ne, zašto?**

Pa ja od dana završetka svog studija do danas pa ništa manje ne učim nego što sam učio za ispite, čak štoviše jer generacijsko iskustvo ljudskog odnosa se geometrijskom progresijom širi, ja sam sad na tim kurikulumskim teorijama i radim na disertaciji kurikulum izvannastavnih aktivnosti u srednjim školama, nikad nisam prestao učiti i to je za intelektualca gotovo nemoguće, ali kod mnogih je to realnost, onog trena kad završe fakultet zapravo biblioteke su prazne, ja vidim, odem i na naučni fakultet gore, dođem u knjižnicu, u knjižnici nema nikog, u prizemlju dolje filozofskog fakulteta vidim ponekog studenta, ali u učionicama i vježbaonicama nema studenata, nema ni profesora, ovaj sustav studiranja je sa e porukama to nije studiranje, ja se to otvoreno usudim reći svojim kolegama, odnosno svojim profesorima, oni su profesori a ja sam magistar znanosti, od ovakvog stila učenja i studiranja nema ništa, ovo nije studiranje, to je srednjoškolski vid bubanja, meni je znala ovdje doći pedagoga koje ja nisam znao o čemu s njima razgovarati, na osnovu koje literature, elementarnu literaturu nisu pročitali, pet godina je proveo na fakultetu, evo imao sam sad jednog koji je kod Ledičke diplomirao, ona ga je vukla tri godine, jedva je u tri godine napisao rad, kod mene ovdje nikako, evo dva puta izlazi na stručni ispit i pada jer jednostavno ne može shvatiti da kao intelektualac mora učiti i kad sjedne napisati nešto, on je totalno nepismen, on ne zna pisanim slovima pisati, on kaže on će na kompjuteru, pa čovječe da ali oni traže sad na stručnom ispitu da napišeš esej koji ima toliko i toliko riječi i da on bude pismen, i čovjek mi evo drugi puta pada i ja ne znam dali da pođem od prvog razreda osnovne škole pa da nabavim bilježnice na crte pa da ga učim pisana velika i mala slova ozbiljno vam kažem evo to je istina, ili dobijem studenta, odnosno profesora završenog koji ne zna nastavnu jedinicu, ja ga uputim u knjizi premda sada imamo i e dnevnike, ali i za e dnevnik moraš biti pismen i onda nije čudno što se po tim forumima rugaju sa nastavnicima da pišu kojekako jer djeca prikazuju, jer imaju mogućnost ulaska u e dnevnike, na onaj svoj dio gdje nastavnici pišu primjedbu, to je smijeh i šala, a to je odraz zato što ljudi niti čitaju niti pišu, imam učenika mojih koji srednju školu završe da ne znaju pisati malim pisanim ili velikim pisanim slovima, ja nastavnicima hrvatskog kažem imate četiri sata tjedno, molim vas pa nemojte učiti ni Krležu, ni Dostojevskog, ni svjetsku književnost, naučite ga pismenosti, naučite ga hrvatski jezik, tako da nema studiranja, ja sam upisao čisto da, nije mi to ni bilo potrebno, čisto sam vidio da ovi studenti naprosto šta ja znam završavaju ove studije i dođe mi

sa fakulteta čovjek sa završenim dvopredmetnim studijem i jednostavno ne znam što s njim razgovarati, onda sam upisao 2013. I nakon prvih ispita su me prebacili u peti, šesti semestar da bi mi smanjili financijske, sad su doktorati ako ih plaćaš izuzetno skupi, recimo po semestru je deset i pol tisuća, znači onemogućeno je onim koji su eventualno sposobni ali nemaju para, i onda su me prebacili u peti, šesti semestar i onda sam u godinu dana sam sve ispite dao i temu predložio i teza mi prihvaćena i od znanstveno-nastavnog vijeća i od senata i napisao sam taj teoretski dio i sad mi je ostao ovaj praktični dio koji će mi biti značajno teže zato što je veliki uzorak, napravio sam tri izvorna instrumenta, jedan dio je teorijski, a drugi su ankete za ispitivanje planiranja i programiranja izvannastavnih aktivnosti i voditelja a i učenika tih aktivnosti, ali kažem uzorak je negdje oko 720 učenika, populacija je Primorsko-goranska županija a uzorak je stratificirani, šest škola, te škole su raspoređene od Delnica kao Gorskog djela do ovdje rijeke kao industrijskog djela i prometnog djela, Opatije kao turističkog. Ali kažem bit će mi dosta teško zbog obrade podataka, postoji program ali ubacivanje podataka, tako da ovih studenata koji su na petoj godini ili ranije uzmu svoje radove da jedan dio doktorata uzmu kao dio svog diplomskog rada i da onda recimo zajednički obrađujemo podatke a da on uzme recimo za jednu školu podatke i da ima svoj magistarski rad. Ali kažem, i ti ljudi koji su na fakultetu, oni su se zabili u te svoje radne sobice i gnjure po tim kompjuterima, teoretski spekuliraju, pišu te teorijske radove koji nemaju nikakve veze sa praksom, nikakve veze, ima profesora koji nikad u školu nisu ušli a piše o nekom ozračju u školi, i oni imaju zaista dobrih teoretskih radova ali na nivou špekulacija, na nivou teologije ali nikako pedagogije.

- **Da li pratite istraživanja s tog područja?**
- **Osjećate li potrebu za dodatnom edukacijom?**

11. Kakvo je vaše viđenje o mogućnosti unaprjeđenja preventivne djelatnosti u odgojno-obrazovnim i predškolskim ustanovama?

Zdravo društvo, zdrave obitelji, zdrave škole, u bolesnom društvu nema zdrave škole i nema zdrave obitelji, u bolesnom društvu postavljenom na neradnim osnovama, od samog početka, od devedeset i prve, prošao smo cijeli rat, bio sam zapovjednik po ratnim postrojbama, nigdje rad nije stavljen kao vrijednost i na prvo mjesto i od tad je počelo sve, vratio se u školu, sve je bilo u prvom planu, propisivanje raznih mjera, zakona, donošenja mjera, ovih onih ali nigdje rada a rad je osnovni izvor svega, zemlje u kojima nema kulta rada nema ništa, ovo je zemlja u kojoj rad nema nikakvih vrijednosti i dok god ne dođe do tih nekih promjena i dok god svi misle kako će podijeliti, prije nego kako će stvoriti, tu nema ničega, o tome govori i povijest pedagogije, politička povijest i povijest ljudskog roda i civilizacija, mi smo ušli u jednu vrstu liberalne prvobitne akumulacije kapitala koje melje čovjeka, ovo je gore nego razmravljeni rad, gore od Freidmana, ovo je za cjelovite ličnosti, za radno orijentirane ličnosti pakao, ovo je pakao čak i za profesore koji su radno orijentirani pakao, za roditelje pakao, za radnike pakao, njima je najbolje da odsele u Norvešku ili da odsele u Njemačku, ili Australiju di je rad kao vrijednost ima pijedestal, ali ovdje za radno orijentirane ljude i ljude koji su apolitični premda čovjek ne može biti apolitičan, još u vrijeme Napoleona, on je rekao da može izolirati školu na jedan otok, i mislio je da će na taj način sačuvati školu od politike od politike i utjecaja politike ali nastavnici su svojim dolaskom donosili i društvu i način života u tom društvu u školu, znači prema tome u zdravom društvu jednostavno je organizirati zdravu školu, ali u bolesnom društvu nema zdrave škole i obrnuto, kako god. To je sukus svega.

VODITELJ INTERVJUA	MATEA BILETA
DATUM PROVOĐENJA INTERVJUA	07.05.2015.
VRIJEME TRAJANJA INTERVJUA	0:30:00
PODACI O ISPITANIKU	
ŠIFRA ISPITANIKA	Ispitanik6_SŠ
SPOL	Ž
RADNI STAŽ	13
ZAPOSLENJE	Srednja škola

Pojavnost rizičnih ponašanja:

23. Jeste li u Vašoj ustanovi uočili neka rizična ponašanja. Ako da, koja su to rizična ponašanja?

Ispitanica je napisala: konzumacija alkohola, pušenje, kockanje, izbjegavanje nastave, stvarno imamo malo tih problema

24. Smatrate li da je pojava rizičnih ponašanja intenzivnija nego ranije, čemu to pripisujete?

Ispitanica je napisala: Ne, čini mi se uvijek isto.

Prevenција/provedba programa:

25. Da li se u Vašoj ustanovi provode neki preventivni programi rizičnih ponašanja? Ako da: koji?; kada?; koliko često?; tko ih provodi?; s kime se provode?

Ispitanica je napisala: Da, provodi ih NZZJZ, policija, školski liječnik, pedagog, psiholog, razrednici, prevencija ovisnosti, alkohola, droga i dr.

Ja zapisujem sljedeće: Ispitanica govori kako je njoj malo teško o tome govoriti, o prevenciji i preventivnim programima jer kako kaže ona je u školi pedagog ali više kao voditelj nastave, govori kako su u ovoj školi malo izmiješani poslovi, kako pedagozi prema nekima svaštare po školama. Govori i kako uzimaju pripravnike koji obavljaju taj jedan dio posla što bi ona trebala raditi, ali da pošto ima drugi dio posla, računovodstveni, obračune i tako dalje onda to odrađuju ti pripravnici.

26. Koja je Vaša uloga u provedbi tih programa/ preventivnih aktivnosti? Kakvo mjesto imaju te aktivnosti u djelokrugu poslova koje obavljate u Vašoj ustanovi, objasnite?

Ispitanica je napisala kako je njena uloga dogovaranje termina provođenja preventivnih programa i aktivnosti organizacijske naravi.

27. Uočavate/primjećujete li neke pozitivne efekte/promjene tih preventivnih programa? Ako da, koje su to promjene? Ako ne, što mislite zašto nije došlo do pozitivnih promjena/efekata?

Ispitanica je napisala da primjećuje pozitivne efekte tih programa te da se edukacijom smanjuju rizična ponašanja.

28. Postoje li neke poteškoće koje se pojavljuju u provedbi prevencije/preventivnih programa? Ako da, koje su to poteškoće i prema Vašem mišljenju koji je razlog njihovog nastanka?

Ispitanica je napisala da postoje poteškoće, da su učenici prenatrpani obavezama, nastavnim planom i programom te da je teško naći termin za provođenje preventivnih aktivnosti.

29. Kakvo je Vaše iskustvo suradnje te dobivate li podršku i od koga u provođenju preventivnih aktivnosti u ustanovi u kojoj radite? S kim najčešće surađuje?

Ispitanica je napisala kako dobiva podršku od razrednika, ravnatelja, psihologa.

Rad s djecom na prevenciji:

30. Koja djeca su uključena u programe prevencije (sva ili samo ona kod koje su se već pojavila rizična ponašanja ili postoji naznaka za pojavom)? Što radite s tom djecom? Kako postupate u situacijama kad se rizično ponašanje već pojavilo?

Ispitanica je napisala sljedeće: Sva djeca, postupamo prema protokolima koje imamo u školi, pojačavamo preventivne aktivnosti, nadzor nad učenikom, praćenje učenika, suradnja sa roditeljima.

Rad s roditeljima na prevenciji:

31. Uključuju li preventivni programi rad s roditeljima?

Ako DA – na koji način i koliko često? Kakva je suradnja s roditeljima?

Ako NE – Zašto?

Ispitanica je napisala: Da, na sjednicama vijeća roditelja dajemo izvješća o stanju sigurnosti u školi, znači to je po novom zakonu, o provedbi preventivnih programa, jednom na godinu. Ispitanica još govori: Ove godine su roditelji izrazili želju da se za njih održi jedna radionica pa je škola održala jednu radionica o kockanju i kladenju te da su za njezinu provedbu angažirali jednog psihologa izvan škole.

Osobna komponenta

32. Smatrate li se kompetentnima za provedbu prevencije, da/ne, zašto?

Ne baš

- **Smatrate li da ste na fakultetu dobili potrebne informacije i znanja za ostvarivanje preventivne djelatnosti? Ako da, možete li navesti konkretno koji kolegiji?**

Ne baš

- **Jesu li Vas pripremili nekakvi oblici usavršavanja (npr. seminari)? Da/ne, zašto?**

Da donekle

- **Pratite li istraživanja s tog područja?**
Ne, ne zanima me.
- **Osjećate li potrebu za dodatnom edukacijom?**
Da

33. Kakvo je Vaše viđenje o mogućnosti unaprjeđenja preventivne djelatnosti u odgojno-obrazovnim i predškolskim ustanovama?

Ispitanica sarkastično odgovara: Joj, uvedite još jedan predmet, nije dovoljan zdravstveni i građanski odgoj pa uvedite još i "preventivni odgoj".

Napomena:

Ispitanica nije baš bila oduševljena intervjuom, nije željela da se snima razgovor, rekla je da nema puno vremena i da bi ona te odgovore zapisivala te kako i ja mogu zapisivati što ona kaže.

Na kraju intervjuja, postavila sam joj pitanje da li mi može još malo detaljnije precizirati svoju ulogu u prevenciji s obzirom da je o tome jako malo napisala. Ispitanica je odgovorila da bi se inače trebala time baviti, ali da je ovdje u ovoj školi specifična situacija zato jer je prije to bila jedna velika škola i tada nije bio pedagog u školi već voditelj nastave, ali kako su i danas još uvijek ti poslovi ostali kao dok je još postojao voditelj nastave, ona govori kako ne može pokriti sve poslove koji su planirani planom i programom jer mora pokriti i dio nekih računovodstvenih poslova koje redovito obavlja po nalogu ravnatelja škole. Govori da je to sve stvar ravnatelja, raditi i taj dio tajničkih poslova te navodi kako se to sve vremenski ne može pokriti. Govori kako joj je to glupo pisati jer ne zna dali ima još koja škola koja ima tako sličnu situaciju.

Ja: da li postoji neki tajnik koji bi trebao te poslove obavljati?

Ispitanica navodi kako postoji, ali kako je on tu tek godinu dana (pripravnik) i za neke stvari mu treba duže da ih nauči, navodi kako je to sve stvar ravnatelja, kako je on profesor fizike i kemije i njegov stav je da pedagog mora neku poštu nositi, navodi kako u drugim školama to radi tajnik, prima mejlove, čita i raspodjeljuje ono što treba, a da ovdje to radi pedagog. Također, govori kako je jako malo s djecom u razredu, gotovo pa nikada.

Ja: govorim kako je to šokantno.

Ispitanik navodi da je to istina, da je šokantno ali kako nema izbora i da je to zato što postoji jedna stavka "ostali poslovi po nalogu ravnatelja". Navodi kako ne radi 70 % svojih poslova koje je navikla raditi i koje je radila po drugim školama u svojih trinaest godina radnog staža (10 u osnovnim školama, u ovoj školi 3 godine) već da je ovdje morala naučiti obračun plaća, obračun sati, kad je k'o na bolovanju, na službenom putu, navodi i kako to stvarno nema veze sa ulogom pedagoga, govori i kako je imala jednog studenta na praksi i kako joj je nakon mjesec dana provedenih na praksi rekao da mu je sad sve jasnije.

Ja: Imate li psihologa. Ispitanik govori kako imaju pripravnicu, ali isto kako jedna dobije svašta od ravnatelja te da je to tako jer dio poslova pedagoga oni sami mogu odrediti.

Govori kako si je iz prošle škole u kojoj je radila donijela dvanaest preventivnih programa koje je napravila, ali da tu nije ništa. Također, govori kako u školi imaju uredno papirnato pohranjene preventivne programe koje je napisala pripravnica psiholog još prije par godina, te da oni samo mijenjaju neke podatke i datume te da su ti programi čisto pro forme, kao i većina stvari koje moraju imati zbog kontrole.